

Axiomata Christiana *Par/344*

Ex diuinis scripturis, & sanctis patribus, cum ecclesiasticis, tum etiam Scholasticis, per Reuerendū Patrem fratrem Gasparem, ordinis eremitarū sancti Augustini, Doctore Theologū, ac Regiū concionato re indignū, Nunc nūc nouiter collecta, opus hactenus desideratū aduersus hæreticos, antiquos, & modernos.

CONIMBRICAE,
Apud Ioannem Barrerium, & Ioannem
Aluarum Typographos Regios.

M. D. L.

Axiomata Christiana

COMBRICAE
Apud Joannem Barten & Joannem
Alarum Typographos Regios

IOANNI TER-

TIO ORTHODOXAE FIDEI
EGREGIO ZELATORI PORTVGALLIAE,

& Algarbiorum, citra & ultra mare in Afri-

ca, & cæt. Regi potentissimo Frater

Gaspar Doctor Theologus, Ere-

mitarum Sancti & magni

Augustini professus,

Suus cōcionator

Indignus.

PERPETVVM REGNVM: ET VITAM FOELICEM.

IRANDUM NON ERAT,

Rex potentissime, quòd priscis tempori-
bus, dum spiritalis nequitia velut leo a-
peritè per suos ministros aduersus Christi
Saluatoris nostri fideles rugiebat, eos à cōuictu politico
ad aspera quæq; montium sub tetrìs antris habita-
cula, crebrescentibus minis, exquisitissimis martyrii
generibus (quæ horret continuò humana fragilitas)
pellens: quando cunētis populis Christi sacratissimi ve-
nerandissimum nomen odiosum erat, Iudæis quidem
scandalum, Gentibus autem stultitiam: & recens eccle-
sia eo nomine congregata, tyrannides timens treme-
bunda latitabat: dum adhuc illud propheticum in cor-
pus Christi mysticum implebatur, Quare fremuerunt

• Plal. 2.

Gentes, & populi meditati sunt inania? Afliterunt re-
 ges terra, & principes cōuenerunt in vnum aduersus
 dominum, & aduersus Christum eius: tunc temporis,
 inquam, mirandum non erat, quod & hæreses, & schis-
 mata inter Christianos pullularent: quia nec eccle-
 siastici principes latitantes velut profugi, aut despecti,
 nec seculares facientes aduersus hæreticos penales le-
 ges condiderant aliquas. Unde timore postposito quili-
 bet superbus impune quoad homines potuit proprium
 sensum sequutus sese cunctis alijs anteponebat, & que
 sua falsa dogmata prohibito inuenta disseminare. Ve-
 rum nunc quando Saluatoris nostri nomen vnà cum
 fide per totum orbem delatum est, atque receptum: quan-
 do sancta ecclesia Spiritu sancto grauidata tam multos
 parit filios principes sæculi, & suo tribunali publico pa-
 lam constituto gaudet: quando iam utroque gladio
 absque contradictione quoscunque rebelles terrere, &
 cohibere facile potest: & illud propheta concessum est,
 Adorabunt eum omnes reges terra, & omnes gentes
 seruient ei: nunc dico, mirandū est admodum, quod hæ-
 reses malitia hominum peruersorum orta, culpa prin-
 cipum radiceantur, & crescant. Nanque ut verum fatear,
 in hoc mihi plurimum culpabilis videtur, aut desi-
 dia secularium dominorum, aut certè negligentia ec-
 clesiasticorum: sic ut si ecclesiastici inuigilant, custodi-
 entes vigilias noctis, ac diei super gregem suum Chri-

si sanguine redemptum, cuius & rationem reddituri
 sunt, nascentia mala sentiunt, manifestant, conuin-
 cunt, & quoad posse extinguunt: seculares negligunt
 gladium suum vibrare, illos terrere, ac percutere, desi-
 dia sua reprehensibilis sit valde. Si autem spirituales,
 qui maximè laborare debent contra lupos rapaces à
 caulis dominicis repellendos, ij oscitantes, & intempesti-
 uas ferias, ut aiunt, agentes, pascendas, ac deffenden-
 das oves sibi commissas infici, & perire permittunt:
 quis eos à culpa excusare queat? quum de talibus dixe-
 rit dominus. Vae pastoribus Israel, qui pascebant semet-
 ipsos: nonne greges à pastoribus pascuntur? Lac comede-
 batis, & lanis operiebamini, & quod crassum erat, occi-
 debatis: gregem autem meum non pascebatis. Quod in-
 firmum fuit, non consolidastis: & quod a grotum, non sa-
 nastis. Sic si mundi huius rectores culpam fugere cupi-
 unt, eos summa ope niti decet, curam animarum arripe-
 re, ut quilibet pro posse modulos suos seruantes vineam do-
 mini colant: in qua cultores à Deo Opt. Max. sunt con-
 stituti. Neque enim sine causa gladium portant, spiri-
 tuales spirituale, & seculares seculare in vindictam
 malefactorum, laudem verò bonorum, ad adificationem
 populi Dei, quem admodum diuina scriptura satis su-
 perq̃ docet, Securustibi loquor, Rex potentissime, secu-
 reg, has minas memoro, cui esse in voris semper scio, si-
 dem puram, charitatem mundam, spem firmam, clemen-

* Heb. 11

seculares

spirituales

* Act. 10

* Ezech. 34

* Rom. 13

regis la?

AA ij

tiam, & benignitatem innatam, ac morum omnium
Christianorum in integrum observantiam perfectam.
Non sum suspectus, facta extant manifesta. Nec ultire-
ges progenitores tui hac regna, ac dominia gloriose re-
xerunt, catholici quidem, & omni virtute pradii, fa-
maq; super aethera noti: sed quis illorum, ut tua celsitudo,
orthodoxam fidem zelauit? quis sic eam coluit? aut pro
extirpandis haeresibus tam ferventi animo insudavit?
seu tot, tantos, ac tales labores sustinuit? Rursus quis sic
bonos mores hominum adamavit? aut diuorum patrum
ordines restituens reformavit, honoravit, ditavit, privile-
gijsq; regijs prae munivit? Aut quis demum Christia-
nam religionem ad renouatam iuuentutem, in qua om-
nium credentium erat anima vna, & cor vnum in De-
um, redigere sic sollicitus vnquam fuit, quasi zelo domus
Dei comestus? Exemplo tuo sancto cunctos vrges, poten-
tes arma, doctos verò calamos aduersus non ahaereses hac
nostra tempestate è tumultis praeteritorum haeticorum
suscitatas, accipere. Quo adstrictus ego doctorum Theo-
logorum minimus non potui ab alijs studijs meis tempus
aliquod non suffurari, & in confutandis Lutherano-
rum dogmatibus lucubratiunculas non cudere. A Edi-
di enim iamdudum praeclarum opus in quatuor partes
sectum, quibus vsque ad euulsionem omnes Lutheri arti-
culos impugnauit: in quibus studijs cum essem, vidi opti-
mum fore, si tractatum per se, quo praecipuum, & Luther

ranorum, & omnium aliorum hareticorum, qui hactenus
fuerunt, principium destruerem, adere, & in lucem
mittere prius curarem. Dedi operam illum facere: feci,
& cum nunc tua Maiestati offero: quem precor ea ani-
mi aequitate suscipias, quae tantum principem addebet.
Fac igitur, ut facis, Rex potentissime, & instantius fer-
uentiusque, si potes: & benedictionem omnipotentis regis
regum, & domini dominantium copiosissimam conse-
queris. Valeas, Rex potentissime, ac regale sceptrum
aeternos regas per annos cum triumpho. Amen.

Christiano lectori. S.

ON immerito a veteribus philosophis celebra-
tū est, quod honestū pulchrumque esset in sin-
gulis artibus, bis ac tertio repeti sermone de-
bere. Nam ut alibi passim, ita vel maxime in
rebus honestis diuina prouidentia, & singula-
ris Dei amor erga humanum genus relucet,
dum gratiam tantam illis addit, ut semper suos amatores reperi-
ant, qui quantumcunque ab alijs oppugnentur, & negligantur, diuel-
li se tamen ab illis nullo modo ferant: sed quo eas magis tractant, eo
ardentius illarum studio & amore trahuntur. Contra in rebus fu-
caris, & speciem tantum boni habentibus euenire videmus, ut gra-
tiam omnem, simulatque propius fuerint perspecta, exuant: & eis,
quibus admiratione esse coeperant, odio esse incipiant. Iam vero si
ulla alia in re, certe in promulgandis ingeniorum factibus potissi-
mum experiri licet. Ut enim eorum, qui tantum inania argumenta
lectoribus obtrudunt, momētaneæ esse lucubrationes solent: ita quæ
sunt de rebus grauibz susceptæ disputationes, quæ magis ab stu-
diosis leguntur, hoc magis repetitæ subinde fructu se aliquo proferre
te placent. Et quanquam pleriq; sint, quicquid sedulitatem veterum
scriptorum lucubrationibus tantum deberi existiment: non tamen
possum duci, ut credam eo sterilitatis nostrum seculum deuenisse,
ut nullum iam possit præclarum ingenij monumentum proferre: nō
ita posteritati inuidiissenaturam, ut totum quod illustre esset in mor-
taliū animis mica secura iam fuerit in priscis hominibus edi-
tum. Sunt & hac nostra ætate viri diligentissimi, & in optima-
rum artium studijs præclarissimi, quorum scripta cum præcipuis ve-
terum sine ulla assentationis suspitione conferri possunt. Quod

beneficentia. sepia
repetenda

ucata
scripta

retercs

Secundus Virg.

manora

eum ex multis alijs nostræ ætatis libris summa industria, & pira-
 te in lucem editis, certe velex hoc mo exiguæ volumine summa feri-
 pturarum, rerumq; peritæ et aliorum deprehendi potest: in quo axio-
 mata quedam traduntur, quibus peruiaces homines reluctantesq;
 fidei articulos, & ecclesiæ traditionibus, sine ulla tergiversatione
 reuincantur. Ea enim cæcitas ignorantiaq; ob peccatum primi pa-
 rentis humanum genus inuasit, ut etiam hodie, quæ sunt de fide, &
 cultu vniuersi Dei prædicatione Apostolorum in vulgus gentium dis-
 persa, & miraculorum spectaculis confirmata, facile contemnan-
 tur, quod quidam sint suspicaces & dubij, alij plane increduli, &
 sibi tantum fidentes, eo ipso suam arrogantiam ostentantes: qui sibi
 audent vendicare, quod humana conditio non recipit. Vt igitur hu-
 ic malo cõsultum esset, id laboris est in hoc opere impensum, ut prin-
 cipia in parato habeantur, quibus unusquisq; sibi de rebus fidei
 persuasionem pariat, quando ad illa humani intellectus imbecilli-
 tas aliqua ex parte trepidauerit: quibus etiam ad credendum manu-
 duci possint ingenijs, quidam qui plane arbitrantur solam scriptu-
 rarum auctoritatem ad eorum sensum conuincendum aliquid ha-
 bere momenti. At obsistet mihi statim ingeniosus aliquis, quod
 principia polliceatur opus, quibus reluctantes ad assensum fidei ma-
 nuduci possint, clamabuntq; fidei meritum statim tolli & abroga-
 ri, si ex certis principiorum sctis ea renitentibus persuaderi que-
 at: is intelligat ea principia non plane esse hominum inuenta, sed
 comparata ex Dei Opt. Max. traditione, & eius generis, quæ nun-
 quam erant humanam mentem subitura, nisi ea vniuersus Dei
 filius, qui est in sinu patris, hominibus reuelasset: intelligatq; nõ om-
 nem persuasionem, certitudinemque fidei meritum tollere, eiusque
 assensui repugnare, nisi illam solum, quæ per sensuum functiones
 comparatur, & intellectum conuincit: quæq; ex principijs notissi-
 mis, veluti cæcis eundem prius cunctantem volentem nolentem ad

axiomata

solis peruiaces

cæcitas

multa Da. v

malorum Error
cæ.

operis scopus

1

2

obsessio.

quæ principia
comparent

quæ principia
dei meritis tollant

Stylus ka

apts.

2. ad Corint. 1.

apts. predia

lingua erudi.

nuda veritas

mendacium fucat

Veritatis potentia

Victoria in opere

assentiendum impellit. Est & aliud, cuiusputaui etiam disertum
lectorem admonendum, authorem data opera cultum verborum ne-
glexisse, quod in re sacra versaretur, & traditione principiorum,
quibus persuadeatur fides credendorum, quae simplicitate verborum
est orbi gentium praedicata: in qua ridiculum esset partes eloquen-
tia ostentare: expedientissimum autem eam ad imitationem Pau-
li dissimulare, qui de se testatur non in persuasibilibus humanae sapi-
entiae verbis suam praedicationem Corinthiis inchoasse, ne fides il-
lorum esset in sapientia hominum, sed in virtute Dei. Quae sapienti-
am huius mundi stultitiam dicit esse apud Deum, quinegat se missum
ad praedicandum in sapientia verbi, ne crux Christi euacuaretur.
Hanc diuina eruditione desiderat: quia non in lingua, sed in intel-
lectu sapientia est, neque interest qualiter sermone tradatur: res enim
non verba quaeruntur: neque enim hic oratorem futurum, sed credi-
turum instruit, & studio veritatis perdiscenda haec principia Chri-
stiano lectori indicat, ut cum rei veritatem sine ullo fuco ob oculos
positam conspexerit, minori cum suspitione eloquentiae, & maiori
cum fructu solidae eruditionis alieno labore & vigilijs perfruatur.
Sic enim Deo Opt. Max. placuit, ut nuda veritas esset luculentior,
quia satis ornata per se est: & fucata verborum lenocinijs naturali
splendori caliginem quandam obducit. Mendacium vero specie blanditur
aliena, & emendicata supellectile ornatum adhuc vane scit ac deflu-
it. Quocirca potius est in hoc, & similibus argumentis styli tenui-
tas ferenda, quam grandiloquentia desideranda. Etenim & illud explo-
ratum est, eloquentes haereticos a viris mediocriter cultis sepe nu-
dis rationibus conuictos: quod tanta sit potentia veritatis, ut exi-
ta omni verborum ornatu sola in eloquentiae arma sua claritate in-
currat. Hanc tu victoriam, Christiane lector, poteris in hoc opere
deprehendere, in quo tenui oratione, lumine tamen scripturarum,
& veritate clara, haereticarum eloquentia perstringitur. Cui soli

author inmixtus, est hoc opus Deo inspirante aggressus: ad cuius imitationem si solertes homines, & in scholarum exercitationibus docti se cōposuerint, & ingenij vim in hoc disputationis campo exercere cœperint, persuadentes nudis verbis, sed vivis rationibus ex fontibus scripturarum ductis: spes erit, evaniturus brevi omnes persuasiones, & impia hæreticorum dogmata: si semel fuerit persuasum, hæc esse certissima principia, quibus vera a falsis in fide nostræ confessione discernenda sint. Vale, & boni vigilias hominis in rebus gravissimis occupatissimi consule.

scholastici

qualis disputat

Ayuntamiento de Madrid

Ad lectorem.

SI metuis miseri fabricas & castra Luteri,
Auersumue Deo conciliare paras:
 Indue mox triplicem, tibi quam liber iste, loricam,
Suggeret, haud fuso sanguine victor eris.
 Quæ sancti reperere senes, quæ sacra palestra,
Nam docet, atque quibus statq; caditq; fides.

AXIOMATA CHRISTIANA EX
 Diuinis scripturis, & sanctis Patribus, cum Ecclesia-
 sticis, tum etiam Scholasticis: Per Reuerendum patrem
 fratrem Gasparem, Ordinis eremitarum sancti Au-
 gustini, Doctorem Theologum, ac Regium Con-
 cionatorem indignum, Nunc nunc nouiter
 collecta, Opus hactenus desideratum ad-
 uersus Hæreticos, Antiquos, &
 Modernos, Incipit feliciter.

LIB. I. PROEM.
 CAP. I.

MULTA, ac multiplicia esse in vniuersum
 principia, cunctis notum arbitror, qui re-
 rum naturas indagarunt, earumque scien-
 tias norūt, nempe Productiuum, Passiuū,
 Prædicamentale, & Probatium. Quorum omnium
 singula, singulas diffinitiones, diuisiones, particula-
 resque scientias habent. Quibus etiam ista vel illa di-
 sciplina, plus, minusue vtitur iuxta sua subiecta, mo-
 dos probandi, finesq; intentos. Namq; naturalis, ea ma-
 ximè quæ Physica dicitur ab Arist. Philosophorum
 omnium principe, olim per libros de physico auditu,
 de Cælo & mundo, de Generatione & corruptione,
 de Meteoris, de Anima, de Memoria & Reminiscen-
 tia, aade Sensu & sensato diuisa, & quæuis alia sub hac
 contēta, præcipuè de Actiuo & Passiuo principio tra-
 ctant. Logica verò, & Metaphysica magis de Prædi-

* Quod princi-
 piorū genera in
 vniuersum mul-
 ta sunt, quæ sint.

* Singula princi-
 pia singulas dif-
 finitiones habēt.
 Vna quæq; scien-
 tia suis princi-
 pijs vtitur.

*Arist. physica
 de gen. & corrup.*

Arist. logica

A

camentali, aut Cōtentiūo. Prioristica autem, Topica,
& Posterioristica etsi ad Dialecticā pertineant, potius
nihilominus de Probatiuo principio determināt. Nec
ista sic dixerim, quasi non quaelibet harum disciplina-
rum, omniumque aliarum, quas enumerare esset lon-
gissimum, istis omnibus principijs vtatur, ac vicissim
ista illis, & illa istis: sed quia vt in plurimum, & princi-
paliter iste inter illas seruatur ordo. Verū et si multa,
ac multiplicia sint in vniuersum principia, nobis nunc
de illo tractandum est, quod inter alia probatiuum di-
citur. Rursus quia & hoc multiplex est, videlicet aut
Topicū, quod suadet, aut Posterioristicum, quod de-
monstrat, aut etiam Authoritatiuum, quod afficit vo-
luntatem: non de quolibet probatiuo, sed de eo tantū,
quod per authoritatem procedit, determinare inten-
dimus. Verū quia authoritates multae sunt, multūq;
inter sese distantes, diuina scilicet, angelica, & huma-
na: ob quod & principia per authoritatē probātia plu-
ra esse necessum est: illud solum inuestigandum acci-
pimus, quod vim, robūq; se ex diuina authoritate ha-
bet. Quod enim per authoritatem humanam est, in-
firmum est, nec aliter, nisi cū formidine probat, qua-
propter omnes simul tum Philosophi, tum Theologi,
illud cum principio Topico paris iudicij esse dixerūt.
Nec potest humana authoritas, nisi cū formidine pro-
bare, Dauid dicēte in excelsu suo, Omnis homo men-
dax. Nec potest diuina, quæ nec fallere, nec falli po-
test, nisi cum omni certitudine & firmitate, seu res, seu
enūciationes, quas probat, notas facere. Deus enim om-
niscias nō decipitur: infinite autem bonus, optimūq;
nō decipit. Profecto, qui deum falli posse affirmasset,

* Principiū pro-
batiuum multis
plex.

* De solo princi-
pio ex diuina au-
thoritate proban-
te praesens specu-
latio est.

* Infirmitas est
principiū quod
authoritate huma-
na probat.
Quod autem di-
uina, firmissimum.

eius scientiam; & qui cum fallere dixisset, eius bonitatem penitus negarent. Certus est sensus naturalis certitudine: certior tamen diuina scriptura, Petro teste: qui postquam de sensu disseruerat, subdit. Habemus firmiorem propheticum sermonem, cui benefacitis attendentes &c. Non tamen ob aliud, nisi quia diuina autoritate sit ædita. Quod & ipsemet expressit, dicens: *πᾶσα προφητεία γραφῆς*. Hoc primum intelligēs, quòd omnis prophetia scripturæ propria interpretatione non fit. Non enim voluntate humana allata est aliquando prophetia sed spiritu sancto inspirati locuti sunt sancti dei homines. Diuina scriptura de homine dicit, Omnis homo mendax; de deo autem, Fidelis deus in verbis suis: iterum, Cælum & terra transibunt, verba autem mea nō transibunt. Sic ergo, quia (vt istis monstratur) diuina autoritas certissima ac firmissima est: & alibi modica fides, seu in fide hæsitatio sæpe reprehenditur: manifestū est apud Christianos, quorum interest res religionis omnino credere, seu fidei, seu morum, pro illis probādis Diuinam autoritatem fore principium. Augustinus ad hoc in de vtilitate credendi optimè dixit, Quod intelligimus, demus rationi: quod credimus, demus authoritati.

CAP. II.

DECVIT pro hoc statu peregrinationis humanæ, dum cognoscimus per fidem, & ambulamus per spem, per speculum, & in ænigmate cognitiones nostras formantes, tale principium regulatiuum esse: & mentium, ad credendum, amandum, sperandumq; & operationum, ad rectè & bene viuendum, quod neque excluderet obscuritatē, neque admitteret formi-

A ij

certo & certo
sensu.Certiores sumus
per scripturam
quam per sensum.s. Pet.
apls.

wey

s. Pet. 1

prop. schol.

Math. cap. 3

Math. 17. 6. 3. 14
& 16.Augusti
cap. 21diuina
authoritas
principium
credendi
apud Christianoss. Corinth. 13.
1. Corinth. 13.humana
peregrinatioEuale oppositum
principium

* Quare opor-
tuit quæ religio-
nis Christianæ
fune per autho-
ritatem probare
apud viatores ho-
mines.

Philip. 1

1. Ioannis. 3

2. Timo. 1

Matth. 6. & 7.
& 17.
Iacob. 1

* In quadam ho-
melia.

* Principiis pro-
batum rerum re-
ligionis non ha-
bet claritatem pa-
triam, sed tamen
excludit omnem
formidinem mun-
di.

dinem. Decuit, inquam, tum primo, vt ecclesia mili-
tans ex obscuritate, à beatorum statu deficiens, in quo
est plena ac perfecta facialis cognitio, extra regnum
se esse cognosceret; & ex firmitate absq; cunctatione
se se super omnes alios modos viuendi mundi, sola hu-
mana authoritate inuētos ordinatōs q; existimaret. Ex
obscuritate clamaret, Cupio dissolui & esse cū Chri-
sto, Et iterum, scimus, quoniam cum apparuerit, tunc
simile ei erimus, & videbimus eum sicuti est; ex firmi-
tate autem, Non est alia natio tam grādis, quæ habeat
deos appropinquantes sibi, sicut deus noster adest no-
bis; iterum. Scio cui credidi, & certus sum, quia potens
est depositum meum seruare in illum diem iustus iu-
dex. Scio, inquit, cui credidi: Non hominibus, nec di-
ctis hominum; sed deo, & dictis dei: ideo certus sum.
Tū secundo, quia sicut claritas, ita & formido in rebus
fidei meritum excludunt. Christus minus credenti-
bus dixit. Quid timidi estis, modicæ fidei? Iterū, Ge-
neratio incredula, quousq; patiar vos? & Iacobus ait,
Qui indiget sapientia postulet à deo, postulet autem
in fide nihil hæsitans: Gregorius autē Christi seruus,
claritatem optantibus, inquit, Fides non habet meri-
tum, vbi humana ratio præbet experimentum. Sic er-
go tale apud homines viatores in statu merendi, & de
merendi positos, oportuit esse principium probatiuū
credibilium rerum, quale nec claritatem visionis face-
ret, nec formidinem humanis rebus, deficientibusq;
hominibus debitā includeret. Deinde quia altissima-
rum rerum à sensibus remotissimarū, nec intellectui
nostro euidentium non potuit nisi per fidem certa co-
gnitio haberi: ea maxime quæ omnium sensuum cui-

dētiās vinceret, & eorum falsa iudiciā emendaret. At fides in vniuersum illa scilicet, quæ vel actus, vel ab actu credendi est, non nisi per authoritatem generatur diuinam. Nam, rogo, quomodo occultorum nobis credibilium (nisi crederemus) certam cognitionē, nisi per fidem habere possemus? Aut quomodo fides omnino certa, etiā super omnes sensus, nisi diuina authoritate haberi vnquam potuit? Nequaquam, Humana enim authoritas ex natura sua etsi vera sit, ac vera indicet, formidinem tamen habet annexam, nobis saltem qui legimus, Omnis homo mendax. Nec valet illa quantacunq; sit aduersus sensus prædicare humanos. Diuina autem optime. Non nouit sensus, imò negat mysterium Trinitatis, incarnationē filiij dei, Corpus Christi in sacramento, resurrectionem mortuorum, & similia: quæ omnia diuina authoritate freti totis viribus confitemur. Apostolus Paulus dixit nos hinc per fidem ambulare, quā diffiniuit; spectandarum rerum substantiam, argumentum non apparentium. Apostolus Iacobus docuit fidē apud deum, absq; hæsitatione requiri. Nos ergo si apostolici esse volumus, quæ Christianæ religionis sunt, per diuinam authoritatē, qua sola inuictissima fides generatur, firmare debemus. Nec ista dixerim quasi nihil probemus Christiani, nisi per authoritatem, quum & demonstramus multa ad religionem pertinentia, veluti vnitatem dei, & sempiternam eius virtutem, aliāque similia in lumine naturali nata; de quibus patres in Primo sent. & philosophi naturales, Socrates, Plato, & præ istis Arist. in quā plurimis locis determinarunt; sed eo tantum, quia etsi nos aliquando demonstramus, quandoq; etiā

* Fides emendat iudicium sensus.

4. 1. 1. 1.

* fides humana quantacunq; vera semper habet formidinem annexam.

2. Corinth. 9.
Hebr. 11.
Iacob. 1.

Rom. 1.
Dist. 3.

7. & 8. Ph.
1. & 2. Metaphy.

Summa aut. 2. 1. 1. 1.

Sphe. 4

persuadeamus, nunc demonstratiue, nunc topicè procedendo; semper tamen ac præcipue diuina autoritate, & nos firmamur, & nostra firmamus. Sit ergo apud omnes Christianos, apud quos vna fides est, sicut vnus deus, & vnum baptisma diuina autoritas, principium probatiuum, quatenus ipsi, ea credenda, amanda, speranda, prosequenda, aut fugienda iudicent, quæ diuina auctoritas ostendit credenda, amanda, speranda, prosequenda, vel fugienda fore. Quod hæcenus omnes catholici tractatores incunctanter docuerunt. Augustinus in de vtilitate credendi ad idem opus me dixit, Quod intelligimus, demus rationis; quod credimus, demus autoritati.

cap. 11.

cap. 11.

CAP. III.

HAEC omnia vera sunt, ac nota magis, quàm quæ probatione indigeant vlla. Verùm quia auctoritas diuina vt sic significata, iuxta sapientissimorum patrum communissimum loquendi vsum, & rerum istarum diuersimodè acceptarum naturas & condiciones in abstracto signatas, & vt sic, non quasi, velut quod probat, sed tantùm velut, quo probas probat, indicatur. Superest determinandum, an vnũ, vel plura sint apud nos, in quibus diuina reperitur auctoritas, vt vel sic sciatur. An vnum, vel plura apud fideles Christi sint principia, infallibiliter pro rebus religionis fidei scilicet, vel morum probantia. Certum est enim tot ea fore, quod fuerint res, in quibus diuina auctoritas sit. Nō est noua distinctio hæc principiorum, quo, & quod, quasi formalis, & quasi materialis: sed antiqua, quā & sensus communis omnium ostendit continuò. Etenim in vniuersum, principium, quo, calefactionis vnum, &

* Distinguitur principium probatiuum in principium quod, & principium quo, iuxta communissimam distinctionem principii ab omnibus apud eos tradita.

antiqua distinctio

eiusdem rationis est in omnibus: principium autē quod
eiusdem, multiplex & varium, prout contingit multa
& varia calorem habere, ferrum, lignum, aut ignem.
Nec est ignotum similiter, omnia illa calefacere, velut
principium quod, quæ calorem continent, quo calefa-
ctio est. Namq; natura vniuersaliter docuit, vnum
quodq; iuxta formam actiuam quam habet operari.
Sic ad propositū: Quum authoritas diuina velut for-
ma significetur, & velut, quæ possit vna, & eadem in
multis reperiri, à varijsq; rebus participari, videre ne-
cessum est, an vnum, aut multa sint, quæ diuinam au-
thoritatem habent. Hoc enim cognito, notum simili-
ter erit, an vnum, an plura apud Christianos res reli-
gionis probent. Impossibile est enim quicquam calo-
rem habere, & per illum non calefacere, impossibili-
us autem aliquid diuinam authoritatem participare,
& infallibiliter non probare. Credimus sacræ scriptu-
ræ incunctantissime, tanquam ei, qui nullo modo fal-
sum continere potest: non quia atramento in mem-
bris contenta, nec quia veritatem cōtineat, nec quia
à bonis viris sit scripta: hæc enim omnia multæ aliæ
scripturæ habent, sed tantum quia diuina authoritate
sit munita, cui propriissimum est incunctantissime cre-
ditur: autem eadē ratione vbicunq; reperta fuerit, eo-
dem modo eandem vim, & robur habebit. Ac per idē
tot erunt principia infallibiliter probantia, quot fuerint
diuinam authoritatem habentia. Vtilissimum est insu-
per de hac re ad longum tractare, vt vel sic hæretico-
rum omnium canina ora obstruantur, qui Christianā
religionem lacerantes, diabolico ausi sunt spiritu ea ne-
gare, aut affirmare pro libito, quæ aut nolunt, aut vo-

* Quodlibet op-
eratur secundā
quod est in actus
etiam si actus
per accidens idē
modo sit actus.

* Quicquid di-
uinam authorita-
tem participat
infallibiliter pro-
bat.

Sacra scriptura

* Multa de hoc
infra art. 6 ca. 10
& art. 2. per mal-
ta.

Secretici

Iunt: Quod placet principium admittentes, & quod non placet reiicientes, quasi suum esset in Christiana religione, probatiua principia, aut statuere, aut determinare. O malitia, o superbia, & intolerabilis hæreticorum dementia. Rogo vbi essent Christi erga nos amor, clementia, ineffabilisq; prouidentia, si in Ecclesia, quam sibi in sponsam sine macula & ruga acceperat, acquisitam sanguine suo, & mundatam lauacro aquæ, sine principijs, quibus sua probasset, & sese à contrarijs defendisset, in cœlum receptus reliquisset? Absit: Alias enim, hoc est, nisi ad hæc, principia essent notissima à domino posita ac ostensa, nullatenus possent ij, quibus sincera fides & mens sana esset, & hæreses & schismata vnquam vitare. Quæ tamen fugere strictè in nouo testamento præcipimur, quibus dicitur. Attēdite à falsis prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ouium, intrinsecus autē sunt lupi rapaces. Iterū: Obsecro autem vos fratres per nomen domini nostri Iesu Christi, vt id ipsum dicatis omnes, & non sint in vobis schismata: sitis autē perfecti in eodem sensu, & in eadem sententia. Iterum. Gaudere cum gaudentibus, flere cum flentibus: id ipsum inuicem sentientes. Iterum: Si qua ergo cōsolatio in Christo, si quod solatium charitatis, si qua societas spiritus, si qua viscera miserationis, implete gaudium meum, vt idem sapiatis, eandē charitatem habentes, vnanimes id ipsum sentientes, nihil per contentionē, neq; per inanem gloriam &c. Iterum: Veruntamē ad quod peruenimus, vt idem sapiamus, in eadē permaneamus regula. Quæso, quomodo possumus eadem sapere, & in eadem permanere regula, nisi principia determinata sint, a quibus pri-

Christus reliquit in Ecclesia principia certa omnino & determinata: quibus ipse sese aduersus oēs inimicos fidei tueretur.

Mach. 7.

1. Corinth. 1.

Rom. 12.

Philip. 2.

Philip. 1.

Nisi in ecclesia determinata essent principia

mo, & ad quæ ultimo stare oporteat; Nequaquã. Apostolus nouit, principia veritatis Christianæ determinata esse, qui omnes nos quatenus eadem scaperemus, ad regulam aduocauit. Quia ergo nulli hominũ licet noua principia in Christiana religione determinare, imò quia decet omnes nos iã determinata à deo quære re, placuit inuestigare, an vnũ, vel plura, quæ, & quot sint apud Christianos probatiua principia, ad quæ stare necesse sit. Hoc est, an diuina authoritas, quæ omnis probatio in religione Christiana fit, solum modo in vno, an in pluribus reperiatur. Hoc est, an in sola scriptura, an etiam in quibusdam alijs.

nequaquam omnes fideles longo tempore idē sentierūt. Namq; cer to dicitur vnũ quicque in proprio sensu abun dat; & tot seculis quot capita,

CAP. IIII.

AD hanc tam seriam quæstionem tamq; vtilem, tantæ rei inuestigationem non defuit ille humani generis antiquus hostis, omnium inuidissimus. Qui & nunc miseros homines à statu gratiæ dei ieceret, veluti olim ab innocentia sua astuta malicia dei iecerat. Hoc enim instigante, factum est, vt quidam seducti, diuinam authoritatem arbitrarētur, in sola diuina scriptura esse: ac sic, eam solam probatiuum principium fore in Christiana religione, firmare ausi fuerint, scripturam sacram tantum, iudicē admittentes in omnibus ad religionem pertinentibus, seu fidei seu morum; neminem prorsus præter illam audire volentes. Hanc perniciosissimam hæresim, imò hæresum omnium congeriem, sequuti sunt continuo quotquot fuere hæretici a condita, receptaq; lege euangelica, vsq; ad nostra hæc tēpora, Arrius etiã, Macedonius, Nestorius, Eutices, Eluidius, Manes, Iovinianus, Donatus, Pelagius, alijq; innumeri. Moderni etiam, Vuicletus & Huilac

Errat quod dicitur

* Hæretici quot quot ab antiquis simis temporibus fuerunt: omnes solam scripturam iudicē petierūt. Optime id aduersus illos notauit Hilarius ad Constantium,

nouissimus Lutherus, horum imitator, defensorq;. Innamq; omnes & singuli suas hæreses statuentes, & pro eis diuinas scripturas perperam intellectas adducetes, nihil nisi scripturâ in probatione accipiunt. Scripturam autem, miseri præterquam in eo sensu, quem pro libito fingere ipsi student, non audiunt. Vnde sic mordicus sua peruersa dogmata defendunt, diuinas scripturas, & quas cõtra se, & quas pro se facere existimant, deprauantes, vt sit iam facilius aut saxa moliri, aut duritiem ferri in molitiem plumbi verti; turrim etiã à proprio suo loco diuelli, quàm eos à suis erroribus reuocari. Nam qui solam scripturam iudicem petit, quã ipse, vt vult omnino exponit, neminem, præter se vnum, in expositione illius audiens, haud dubium, difficilimè, ne dicam impossibile, à falsa sua sententia emendari valet. Studuit præ cæteris hanc nocentissimam hæresim persuadere simplicibus impiissimus Lutherus: hinc inde quas potuit sophisticas rationes in suorum articulorũ procemio adducens. Placuit sua argumenta saltem principalia huc afferre: vt ex errore manifesto, quem ipsa præ se ferunt, exq; catholicis nostris responsionibus appositis illucescat magis, quã tum malitiosè magis quã doctè solo spiritu superbix ductus, & positionem sustinuit, & argumentationes ad eandem formauit.

Luthe.

Prima argumentatio ex illo dicto sumitur, quo dicitur. Non sunt scripturæ sacræ proprio spiritu interpretandæ, infert enim ex hoc. Neminem audiendum fore in expositione scripturæ sanctæ, nisi ipsammet. Alias, inquit, si per verba aut dicta hominum inter;

pretatur, & non per seipsam, iam spiritu hominis interpretatur, & non spiritu suo, quo scripta fuit. Quinquam praesentius & viuacius quam in ipsis sacris suis, quas scripsit, literis, inueniri potest.

Catho. CAP. V.

PRIMA responsio. Dicimus quidē, & optime dicimus, Non sunt scripturae sacrae proprio spiritu interpretandae, hoc est. Nō spiritu hominis legētis, sed spiritu Dei per scripturas loquentis. Petrus Apostolorum omnium princeps & caput hoc innuit, dicēs. Hoc primum intelligentes quod omnis prophetia scripturarum propria interpretatione non fit. Non enim voluntate humana allata est aliquando prophetia, sed spiritu sancto inspirati, loquuti sunt sancti Dei homines. Paulus ad idem quasi subsumens. Quae Dei sunt nemo cognouit, nisi spiritus Dei: ista autem simul sumpta hanc nostram veritatem, imō Apostolicam, & diuinam probant. Augustinus ad idem lib. i. confessio-num ait. Omnes quidem qui legimus (diuinas scripturas scilicet, de quibus sermo erat) nitimur hoc indagare, atque comprehendere, quod voluit ille, quem legimus. Idem pro eodem in de doctrina Christiana, inquit, Quando autem ex eisdem scripturae verbis, non vnum aliquid, sed duo vel plura sentiuntur, etiam si lateat, quid senserit ille, qui scripserit, nihil periculi est, si quodlibet eorum congruere veritati ex alijs locis sanctarum scripturarum doceri potest. Sequitur ad propositum, id tamen eo conante, qui diuina scrutatur eloquia, vt ad voluntatē perueniatur authoris, per quem scripturam illam sanctus operatus est spiritus. Martyr Christi gloriosus, Clemens ille, Petri

8. Pet. ii

Tom. i. cap. 18

Lib. 9. cap. 17

lib. 10. recognit.

B ij

discipulus, & in Apostolica cathedra optimus successor ad idem dicit. Hoc quippe diligenter obseruandum fore, vt lex Dei cum legitur, non secundum propriam ingenij cuiusq; intelligentiam accipiat, vel doceatur. Naturalis ratio etiam ad idem est. Non enim sufficit infimus spiritus hominis attingere quæ dictauit, altissimus spiritus Dei, nisi infimus ab altissimo iuuetur, illuminetur, doceaturq; Dauid dixit. In lumine tuo vi debimus lumen: non utiq; in lumine humano: Salomō etiam. Da mihi domine sedium tuarum assistentiē sapientiam, vt mecum sit, & mecum laboret. Caterum quanto magis hæc vera sunt, tanto absq; dubio magis nos decet pro diuinis scripturis intelligendis sanctos patres viros optime doctos consulere, patres Ecclesiarum, pastoresq; ac rectores animarū: scriptura Diuina, tum dictis, tum exemplis hoc docuit faciendū: dicit enim in persona Dei. Super quem requiescet spiritus meus, nisi super humilem, & tremementem sermones meos: Iterū dicit. Disciplina pacis effugiet fictū. At si dei spiritus, quo scriptura interpretanda est, fictum fugit, & super humilem requiescit sanctificans & docens, optime patres adimus, quos nouimus humiles, & mundos corde, sanctos, & doctos: hos enim Dei spiritum, quem habebant, illuminasse nō dubitamus. Nec enim ille in illisociosus erat, nec illi aliter, quā ab illo acceperunt, nobis suis posteris tradiderūt. Multa alia pro sexto articulo reseruantur, in quo de conformis sententiæ patrum auctoritate erit sermo. Sic ergo, quia diuina scriptura non proprio spiritu hominis legentis, sed Dei per eam loquentis interpretanda est, cōmentaria patrum legimus, quatenus sic in

¶ Si nisi sic esset
nequa iud Dauid
diceret Da mihi
intellectum: vt
discam mandata
tua. Quis enim
sciebat quod ex
suo aut in suo ha
beret quid? Ma
nifestum est ves
tam intelligentiam
scripturam
esse dei dos
num: tum ex Pau
lo. 1. Corin. 12
et ex multis alijs.

¶ Et si quis dixerit

¶ Et si quis dixerit

¶ Si tibi enim per
totum ostenditur
fatis / sancti ex pas
tres audiendos /
credendum fore.

¶ Si quis dixerit

ipsis sanctissimis, doctissimisque; facilius dei spiritum inueniamus, quo verè suas scripturas intelligamus. Rogo, quis sapiens quicquam alicubi fidentius, quàm ubi scit illud esse, quærit? Nemo utique, sic scriptura dicente, Super quem requiescet spiritus meus, nisi super humilem, & trementem sermones meos? fidentius illū in patribus, quàm in nobis quærimus. Illos enim sanctos novimus, de nobis autem nescimus, utrū odio, vel amore digni simus. Augustinū sequimur, qui quotiēs potuit, patrū cōmentaria legit; bonos etiam, & doctos viros, signanter Hieronymū pro scriptura intelligenda consuluit. Cōsulimus ergo patres, non quatenus homines, sed quatenus sanctos a deo illuminatos, & multis miraculis approbatos; hoc autem, nō est homines, sed Deū cōsulere in hominibus illis loquentē.

CAP. VI.

Addis. Dei spiritum nusquam præsentiū & viuacius, quàm in ipsis sacris suis, quas scripsit, literis inueniri posse. Respondemus, Præsentiū nusquam, viuacius autem alicubi Dei spiritus reperitur, quàm in sacris literis. Non præsentiū; quia ubique est, & in omnibus, quæ sunt, æqualiter præsens. AEqualiter enim omnibus adest, etiam cognoscens, & actu prospiciens omnia, distinctissimè intuituēq; , immensus, omnia occupans; & sapientissimus, omnia videns. Magister sententiarum, ac tota Schola simul optimè dicunt: Deus ubique est per essentiam, præsentiā, & potentiam. Nos etiam iuxta naturas rerum optimè dicimus: Non præsentiū in vno loco, quàm in alio; licet non semel modo quodam sit in vno, quo non est in alio. Pertinet enim hoc ad alios modos essendi eius, non ad esse

* Spiritus sanctus nusquam præsentiū est, quàm in suis scripturis alicubi tamen est viuacius.

* Deus per prophetam dicit. Cælum & terrā ego impleo.

* Spiritus viuacius est in sacramentis nouæ legis quam in scripturis / ob id qđ sacramenta illa ex opere operato gratiam præstent sumentibus / qđ scriptura non facit legentibus.
Dist. 1.

per præsentiam. Est in anima iusti, non in anima criminosi hominis per gratiam, sed in omnibus æqualiter per præsentiam. Viuacius autem Dei spiritus alicubi, quàm in suis scripturis est: scilicet in suis, quæ nouæ legis instituit, sacramentis. In quibus secrete vitam & salutem animarum modo quodam efficaciori, nobiliori q; operatur. Saluator dixit. Accipite spiritum sanctum, quorū remiseritis peccata, remittuntur eis: ecce præsentiam spiritus sancti in sacramento poenitentiae. Nunc rogo. Quomodo non viuacius est, ubi magis vitam operatur? Absit. Est quidē spiritus sanctus ubique æque viuaciter quoad se, quia ubiq; æqualiter uiuit in se. Verum in diuinis sacramentis viuacius à nobis cognoscitur, reperitur q;. Patres in .+. Sent. optime dicunt. Sacramentum est, in quo sub tegumento rerum sensibilium diuina virtus secrete operatur salutem. Magister Sent. etiam optime posuit. Sacramentum est inuisibilis gratiæ uisibilis forma, ut eius imaginem gerat, & causa existat. Sed quid? Demus hæc omnia vera esse: concedamus q; Dei spiritum nusquam præsentius & viuacius, quàm in suis scripturis fore. Quid ad propositum? Nihil profecto. Disputamus enim o Luthere, non de præsentialitate, nec de viuacitate spiritus, sed tantum de claritate eius. Si ergo monstrare volebas, diuinas scripturas non per commentaria patrum, sed per se solas interpretandas esse: non spiritum dei nusquam, quàm in suis scripturis viuacius aut præsentius: sed eum nullibi quàm in ipsis clarius reperiri, assumere debebas. Hoc enim solum est, quod ad propositum facit. Quia non quærimus in commentarijs patrum præsentialitatem, aut viuacitatem, sed

* Non est hic disputatio de præsentialitate / aut viuacitate spiritus / sed claritate sermonum eius.

claritatem spiritus. Hanc enim, si spiritus nullibi maiorem habet quoad nos, frustra scripta hominum legimus. Verum quia ipse in suis scripturis saepe obscure loquitur, optime in scripturis patrum veram & propriam eius intelligentiam quaerimus. Non est absolum sic dicere, quia sic diuus Petrus docuit. Dixit enim. Frater noster Paulus secundum datam sibi sapientiam scripsit vobis, sicut & in omnibus epistolis, loquens in eis de his, in quibus sunt quaedam difficulta intellectu, quae indocti & instabiles deprauant. Vides Petrum asseruisse, Deum spiritum in epistolis Pauli nonnulla subobscuris fuisse locutum, ac ob id, & si nusquam praesentius, nec viuacius quam in illis, alibi tamen clarius reperiri. Quid manifestius? Clamamus omnes. Non viuacitatem, nec praesentialitatem, sed claritatem spiritus quoad nos in diuinis scripturis quaerimus: ideo sanctorum patrum commentaria legimus: ut vel sic per illos illa miremur, qualiter discipuli in Emauseuntes per Christum, & Eunuchus per Philippum, Paulus etiam primo per Ananiam illuminati sunt: licet ipse Apostolus non ab homine, nec per hominem, sed à deo postea Euangelium acceperit.

* Spiritus in suis scripturis saepe obscure loquitur Petro teste.

2. Pet. 3.

Luc. 24.
Act. 9.
Act. 9.
Galat. 1.

Luthe.

Secunda argumentatio ex eo est, quod periculum sit, Diuinas scripturas proprio spiritu interpretari, quasi ob id illis solis fuerit insudandum, ut usus studij assidui nobis certam scripturarum cognitionem praestaret. Dicit enim, Danda ergo fuit opera, non ut sepositis sacris literis solū humanis patrum scriptis

B iij

intenderemus, imo e contra. Primum sepositis omnium hominum scriptis, tanto magis & pertinacius insudandum erat solis sacris, quo presentius periculum est, ne quis proprio spiritu eas intelligat: Vt vsus assidui studij victo periculo eiusmodi tandem certum nobis faceret spiritum scripturae: qui nisi in scriptura prorsus non inuenitur. Hic enim posuit latibulum suum: & in coelis, id est Apostolis, tabernaculum suum. Et Psal. 1. Vir beatus in hoc laudatur, quod die ac nocte, non in alijs libris, sed in lege domini meditatur.

Catho, CAP. VII.

Secunda responsio: Periculum quidem non paruum est, in diuinarum scripturarum interpretatione errare, proprio spiritu eas interpretando. Fiet enim, ut semper addiscat homo, nunquam autem ad veritatem perueniat. Apostolus hoc docuit, qui dixit: Quis enim hominum scit quae sunt hominis, nisi spiritus hominis, qui in ipso est? Ita & quae dei sunt nemo cognouit, nisi spiritus dei. Nos autem non spiritum huius mundi accepimus, sed spiritum, qui ex deo est, ut sciamus quae à deo donata sunt nobis: quae & loquimur, non in doctis humanae sapientiae verbis, sed in doctrina spiritus, spiritualibus spiritualia comparantes. Animalis autem homo non percipit ea, quae sunt spiritus dei. Stultitia enim est illi, & non potest intelligere, quia spiritualiter examinatur. Spiritualis autem iudicat omnia, & ipse à nemine iudicatur: Sicut scriptum est: Quis enim cognouit sensum domini, aut quis instruxit eum? Dauid etiam, nisi ita eisset, non clamasset: Da mihi intellectum, ut discam mandata tua. Iterum: Da mihi intellectum, ut sciam testimonia tua. Verum non pro-

1. Ad corinth. 2.

* Error etiam quo in scripturis error grauius est: quia cum ipsa sit principis & regula deficere in illa est errare in regula. Hoc autem quid perius?

pterea à patrum commentarijs est abstinendum, imo quantum periculum illud maius est certiusque, tanto plus patribus adhæredum fuit. Hoc saluator docuit, illis in Apostolis dicens, Qui vos audit, me audit: & qui vos spernit, me spernit. Paulus etiam qui summopere præcipiebat, madata seniorū custodiri. Insuper & naturalis ratio ad idem vrget: aut enim per vsum assidui studij, quasi naturali via, aut per illuminationem superiorem, auxiliūq; speciale Dei, quasi participari dono, aut his duobus simul vera scripturarum intelligentia comparatur. Non primum; sed secundum aut tertium: quia scriptura clamat, In maleuolam animam non intrabit sapientia, nec habitabit in corpore subdito peccatis. Apostolus etiam docet, Alij quidem per spiritum datur sermo sapientiæ, alij autem sermo scientiæ secundum eundem spiritum, alteri fides in eodem spiritu. Vides Apostolum tum sapientiā, tum scientiam in spiritum referre, tanquam in eum cuius sunt dona in quocunq; sint. At rogo, quæ maior scientia est, fuit vnquam, vel erit aliquando, quàm diuinarum scripturarum vera cognitio? Nulla penitus. Nec minus Paulus scientiam in spiritum refert, quā fidem, gratiam sanitatum, operationem virtutum, prophetiam, discretionem spirituum, genera linguarum, interpretationemq; sermonum. Lege textum, vide ocularem, si non sic se habeant ista. Habent enim: Alij quidem per spiritum datur sermo sapientiæ, alij autē sermo scientiæ secundum eundem spiritum, alteri fides in eodem spiritu, alij gratia sanitatum in vno spiritu: alij operatio virtutum: alij prophetia: alij discretio spirituum: alij genera linguarum: alij interpretatio ser-

Luc. 10

A. G. 15

Sap. 1

1 Cor. 12

* Nequaquā ver
ral scripturam in
telligentia per as
siduum studiū /
quasi per viā na
turalem acqui
ritur / sed per dei
donum,

Quum Paulus
omni illa dei spi-
ritui referant /
nihil illorum spiri-
tui hominis reli-
quit.

Iuste ad patres
currimus profecti
pturam intellige-
tia / quos habuisse
credimus dei do-
num quo scriptu-
ra intelligitur.

Paulus dicit
quodam esse addis-
centes / & nunquam

monum. Sequitur, Hæc autem omnia operatur vnus
atque idem spiritus diuidens singulis prout vult. Cla-
mo hic: Si hæc omnia operatur spiritus prout vult, vt
Paulus testatur: iam nullum horum homo vsu stu-
dij sui, quasi naturali via acquirere valet. Qui enim
omnia in spiritum Dei retulit, nihil illorum omnium
spiritui hominis reliquit, quod posset ipse suo mar-
te cōparare. Nullus vnquam dixit, sed nec dicere po-
tuit, hominem per se, suaque, quasi naturali via, alia
illorum omnium, quæ Paulus numerat, gratiam sa-
nitatum, operationem virtutum, prophetiam, discre-
tionem spirituum &c. suis studijs, aut arte obtinere:
quia Paulus dixerat illa spiritum operari: similiter
ergo, nec illud de sapientia, aut scientia dicendum
est, quum Paulus ipse hæc, sicut illa omnia æquali-
ter in spiritum referat. Nunc, rogo, si non ex natu-
rali studio, etiam assiduissimo, sed ex Dei dono sci-
entia, maxime scripturarum habetur, vt Paulus do-
cet. Quis non videt propter fugiendum periculum
errandi in illis, ad patres confugiendum, quos iuste
credimus illud Dei donum habuisse, pastores, ac do-
ctores animarum: miraculis quàm plurimis à deo il-
lustratos, approbatosque? Aut, quæso, dic nobis Lu-
there, Si vsu humani studij etiam assiduissimi ve-
ra scientia scripturarum adipiscitur, vt ais. Qui
sunt illi quos Paulus norat, dicens. Semper addiscen-
tes, nunquam autem ad veritatem peruenientes? An
semper addiscere, non est assiduum studium habe-
re? Absit. Quomodo ergo semper addiscentes ad
veritatem non perueniunt, nisi quia non vsu studij,

vt tu false asseris, sed Dei dono, vt Paulus docet, diuina scriptura intelligitur? Aut vbi est illud Pauli. Si Euangelium est opertum, ijs qui pereunt est opertum. Quomodo non prodest illis vsus studijs sui, nisi quia non illo, sed Dei dono Euangelium intelligitur? Studuerunt quidem, Arrius, Sabellius, Manes, Appelles, Nestorius, Pelagius, Donatus, multique alij de scientia scripturarum garrientes, seque super omnes alios iactantes: studuerunt, sed nec suo studio intellexerunt, ideo perierunt. Quare hoc? quia Dei donum, quo scriptura intelligenda est, non habuerunt superbi. Aut rogo, Quid voluit Paulus in illo verbo, Si Euangelium est opertum, ijs qui pereunt est opertum? An non voluit quòd tantum ijs qui pereunt, Euangelium est opertum? Ita. Ergo ex ista regula, sanctis patribus non fuit opertum: ergo illud intellexerunt. Vtrique. Quomodo igitur qui ignoramus, an odio, vel amore digni simus, non ad illos patres confugiemus? Absit. Confugiemus quidem, interrogabimusque. An forte dices. Patres aliter intellexisse, aliter autem per sua commentaria nobis suis posteris tradidisse. O nefanda blasphemia in Deum, & sanctos eius.

ad veritatem peruenientes, iudicauit non haberi scripturarum scientiam per aliquid studij quasi naturaliter.

* Exemplarunt, qui ceciderunt.

* Patres sicut dei dono scripturam intellexerunt: ita suis scriptis eam nobis exposuerunt.

CAP. VIII.

Optime dicimus: siue diuinarum scripturarum vera cognitio ex dei optimi dono, vt Paulus vere docet: siue ex vsu

* Quærentes via
scriptura intelli-
gatur / aut scilicet
est studio natu-
rali / aut dono
supernaturali se
per patres sunt
consulendi / quia
verum habues-
sunt.

studij assidui, vt tu false contra Paulum asseris, habea-
tur, manet semper alta mēte repositum, fore nobis pa-
tres consulendos, imitandosq; in eam maxime quam
conformem sententiam protulerint. Ij enim & dei do-
num, vt statim monstrauius, & assiduissimum stu-
dium habuerunt, Augustinus, Ambrosius, Grego-
rius, Hieronymus, Athanasius, Cirillus, Hilarius,
Cyprianus, Basilus, Chrysostomus, Irenæus; alijs-
que innumeri. Rogo: Quid ad veram intelligentiam
scripturarum necessarium, aut ij diuinitus non acce-
perunt, patres, pastores, rectoresq; Ecclesiarum, lo-
co Dei positi, sancti, recti, humiles, & mundi corde,
quos docuit vnctio, secundum spiritum ambulantes?
aut humanitus non acquisierunt, ingenio pollentes, in
studio æterni, in collatione scripturarum versatissi-
mi, in quæstionibus mouendis, determinandisq; sub-
tilissimi, sapientissimi, & verissimi? Nihil prorsus. Ro-
go, si omnes ij patres, aut eorum maior pars nobiscum
nunc viuerent, & ad concilium aliquod vniuersale con-
uenirent, nonne quod ipsi conformiter diffinirent ap-
probandum, aut reprobandum, optimo iure approba-
ret, aut reprobarer totus orbis? Vtiq; vera dico, quod
ipsi præsentis dicerent verbis: illud idem absq; du-
bio absentes dicunt scripturis. Quia si dixeris eos ali-
ter sibi sensisse, & aliter nobis suis posteris per scrip-
ta tradidisse: Dico sicut ante. O inaudita blasphem-
ia in Deum, & sanctoseius. Cæterum nec scriptu-
ræ, quas adducis pro te faciunt quicquam. Probant
enim quod primo & principaliter, sed non probant
quod solum diuinis scripturis studendum sit. Tum
quia nonnulla ipsæ continent intellectu difficilia,

vt notat diuus Petrus: tum quia multa ab Apostolis ad nos nō scripto, sed verbo tenus venerūt, vt posuit Paulus, & expressit Dionisius eius discipulus: tum quia nūllatenus à lege recedit, qui vt melius legis mentem capiat, commentaria patrum legit: nec enim à lege distrahunt, quæ circa legem versantur. Sensus cōmunis omnium testis est: illum appello iudicem.

Luthe.

Tertia argumentatio ex eo sumitur, q̃ consortium sermonis Dei glorificationē faciei hominis parit: ob quod arguit tantundem facere circa intellectum diuinarum scripturarum assidua meditatio, lectiōq; dicēs. Hinc enim (id est ex assiduo scripturæ studio) hausto spiritu, iudicium suum quisq; formabit: non modò super omnia gentium, sed & sanctorum patrum scripta. Scriptum est enim, q̃ Mosi facies glorificata fuit & consortio sermonis domini: non utiq; cō consortio sermonis hominum etiā sanctissimorū, qui tum erant.

Catho.

CAP. IX.

Tertia responsio. Multos nouimus ex assiduo scripturarū studio, quasi glorificatos facie, lumen, quo eas intelligerent, accepisse: velut Bernardus, qui sese inter fagos didicisse fatetur ingenuè. Quales autem ij fuerint, ipsa rei experientia docet. Humiles scilicet, & tremantes sermones domini: super quos tantum requiescit spiritus Dei. Mundi corde: Deum in scripturis videntes altius, quem sunt in patria visuri clarius. Deus ex scriptura sua clamat. Super quem requiescet spiritus meus, nisi super humilem & trementem sermones meos: quo verbo solos hos tales docet in scripturis profecturos. Quod & alibi expressit. Disciplina pacis ef-

2. Pet. 1.
2. Thes. 2. &
1. Corinth. 14.

* Quales fuerint qui solas scripturas meditantur, earum intelligentia habuerunt.

8. saiz. 66.

cap. 1. Spi-
ritus sanctus dicitur
pili. effu. &c.
cap. 1.

at ista ratio Lu-
theri que est ius
Achilles, pro no-
bis pugnat / qui
patres eo sequi-
mur, quo illos os-
timus glorifica-
ros nouimus.

Exod. 9

Hebr. 11.

1. 1. 1. 1. 1. 1.
1. 1. 1. 1. 1. 1.
1. 1. 1. 1. 1. 1.
1. 1. 1. 1. 1. 1.
1. 1. 1. 1. 1. 1.

Exod. 14.
Exod. 16.

Ioannis. 6.

fugiet fictum. Iterū: In maleuolā animam nō intrabit
sapientia, nec habitabit in corpore subdito peccatis. Ve-
ra sunt hæc omnia; sed ista ratio nostra inuictissima
est demonstratio: qui non ob aliud patrum commenta-
ria legimus, nisi quia illos ex assiduo scripturarum stu-
dio, quasi ex consortio sermonis Dei glorificatos noui-
mus; sanctos, doctos, mundos corde: tremantes ser-
mones domini; multisq; in morte, & vita miraculis, a
deo optimo maximōq; illustratos. Cæterum factum
Mosi, ad hanc nostram sententiam est: quod glorifica-
ta fuit eius facies ex consortio sermonis Dei: sed rogo,
qualis erat Moses? Humilis quidē, qui nihil minus egit,
quā quod de se magna præsumeret. Domino enim
se ad Pharaonem mittēti, respōdit. Quis sum ego?
vt vadam ad Pharaonem, & educam filios Israel de
Ægypto? Iterum. Obsecro domine, non sum eloquēs
ab heri & nudiū tertius. Iterū. Obsecro domine, mit-
te quem missurus es. Pauper etiam spiritu, qui diuitias
omnes Ægypti nec pili fecit, eligens potius in populo
Dei numerari, quā multarum gentium principem
fieri. Quem tandem seruum domini esse diuina scri-
ptura passim clamat. Da tu o Luthere, nobis tales vi-
ros; nos illos ex assiduo scripturarum studio, quasi ex
consortio sermonis Dei, tibi glorificatos dabimus.
Loquebatur olīm Deus, Moses famulus eius glorifi-
cabatur: populus autem exasperabatur, dicens. Non
loquatur nobis Deus, ne fortē moriamur. Quanta dif-
ferentia. Saluator noster venit saluare quod perierat:
loquebatur docebatq; multa verus Deus, & verus ho-
mo. Quidam audientes verbum scandalizati sunt, &
retrō abierunt. Petrus verō dicebat. Domine ad quē

ibimus? Verba enim vitæ æternæ habes. Rogo, Quæ diuersitas hæc? Clamamus omnes: Quemadmodum Christum in persona loquentem, non nisi boni cognouerunt permanentem, sic eum in scriptura docentem, non nisi boni reperiunt. Quid clarius? Porro factum Mosi quàm sit particulare, quid ad propositum? quia priuilegia paucorum non sunt tradenda in ius cõmune.

Luthe.

Quarta argumētatio ex cõparatione ad antiqua tēpora procedit. Arguit enim q̃ liceat hodie aut solum, aut primū sacris literis studere: quẽadmodū in primitiua Ecclesia ante Augustinū, & Thomā, dicens. Præterea quū credamus Ecclesiā sanctā Catholicā habere eundẽ spiritum Dei, quẽ in sui principio semel accepit: Cur non liceat hodie, aut solū, aut primū sacris literis studere, sicut licuit primitiua Ecclesiæ? neque enim illi Augustinum, aut Thomam legerunt.

Catho. CAP. X.

Quarta responsio. Malè arguis Luthe: Multa enim licent quibusdā, quæ non licent alijs, rebus & temporibus mutatis. Bonus medicus ægrotis à se sanandis aliter & aliter sub vna vel alia ægritudinis dispositione medetur. Prouidus pater eidẽ filio non eodẽ modo prouidet, indulget, fauet, aut imputat delicta, in pueritia, adolescētia, & iuuetute. Deus optimus maximusq; nõ secus suū populū fidelem, Ecclesiam dico ab Abel vsq; ad nos per varia tempora deductam moderauit. Prius enim Synagogam sub veteri testamento, quibusdā sacramentis, præceptisq; grauissimis prescit: quibus omnibus abolitis, Ecclesiam Euangelicam alijs melioribus, leuioribus, suauioribusque

* Alii quocq; nō
quàm sic loquuntur
est homo.

* Non sunt eadẽ
omnibus tēporibus / & personis
congruentia scilicet
per.

Ad gal. 4

Ad gal. 4

Differētia per
sonarum & loco
rum inuoluitur ac
gumentum.

regendā statuit, in perpetuum duraturā: cui nunc mul-
ta nequaquam licent, quæ olim patribus absq; dubio
licebant. Apostolus ad idem ait, Dico autē vobis, quā-
to tempore hæres paruulus est, nihil differt à seruo,
quum sit dominus omnium: sed sub tutoribus & acto-
ribus est, vsq; ad præfinitū tempus à patre. Ita & nos
quum essemus paruuli, sub elementis mundi eramus
seruientes. At vbi venit plenitudo tēporis, misit Deus
filium suum factum ex muliere, factum sub lege, vt
eos qui sub lege erāt redimeret, vt adoptionem filiorū
reciperemus. Infra ad idem. Nunc autem quū cognor-
ueritis Deum, imò cogniti sitis à deo, quomodo cōuer-
timini iterum ad infirma & egena elementa, quibus
denuo seruire vultis? Dies obseruatis, & menses, & tē-
pora, & annos. Timeo vos, ne fortē sine causa laboraue-
rim in vobis. Idē pro eodem. State, & nolite iterum iu-
go seruitutis cōtineri. Ecce ego Paulus dico vobis, quo-
niam si circumcidamini, Christus vobis nihil prode-
rit. Cæterū age Luthere, particularius videamus
quā malè hīc arguas per similitudinem à patribus il-
lius temporis ad nos deducendo, quatenus si illis licuit,
solis literis sacris studere, hoc idē & nobis liceat. Non
est similitudo, sed dissimilitudo maxima inter nos &
illos, tum ex parte personarū, tum ex parte temporū.
Personæ namq; illorū, quales erant? Pauperes spiritu,
mundi corde, Deū super omnia diligentes, proximū
super omnia sua tēporalia commoda amātes, tantū
quæ Christi sunt, quærentes. Nos autem, proh dolor,
quales sumus? Quē non pudet nostra referre delicta?
Quid ergo? Vtriq; illis tantis Dei spiritum habentibus
multa licuerunt mūdīs & rectis corde; nobis nunc im-

mūdis illicita. Tēpora etiā illa nō parū patribus suffragātur, quæ quū eīset prima proficiētis ecclesiæ, deerāt alijs, quos imitarētur patres. Tūc rogo, Quid facerent illi primi, quibus nō cōmentaria hominū, sed sola scripta dei extabāt legēda? An forte ideo omittēda, quia sola? Absit. Quid ergo? Absq; dubio necessitas legendi excusabat periculum errādi: quum non nisi soli scripturarum profūdum vllatenus possēt aggredi. Nos vero, qui in labores eorū itroimus, quibus ipsi optimi duces sunt, excusari tali aliqua necessitate non valemus.

Cap. XI.

Tu ergo, qui omnia voluis, & bonos malis, & tempora temporibus mīscēs. Audi quid dicamus, & quære quid respondeas. Olim in lege prohibitum erat, sacrificium fieri extra atrium tabernaculi. Hoc non obstante, Dauid sacrificium obtulit in area * arcuna Iebusei. Helias etiam populum induxit, vt sacrificium fieret in mōte carmelo. Gedeō quoq; edificauit altare sub queru, & obtulit sacrificium. Quæ omnia nequaquā mala iudicātur, eo tantū, quia viri illi aut populo noti erāt aut post à populo cogniti sunt boni & iusti. Dauid etiā quū esurisset ipse, & qui cum illo erant, intrauit ī domū dei, & panes propositionis sumpsit, & manducauit, & dedit his, qui cum ipso erant; quos non licet manducare, nisi tantū sacerdotibus: qui nullatenus peccauit, comedens necessitate cōpulsus. Vides hic omnes hos, aut sanctitate personarum, aut necessitate temporum à periculo peccādi, imo à peccato excusari. Quid ergo? Vtiq; non licet omnes personas omnibus personis, & temporibus æquare, vt tu facis; quin magis clamādum est, Iusto non est lex imposita. Iterum. Omnia

C

Leuit. 24.
Deut. 12.2. Reg. 21.
3. Reg. 18.
* Orm. 3.
Iudicum, 6.

1. Reg. 12.

Math. 12.
Luc. 6.Sæpe necessitas
aut salutis affect.
à peccato excusa
sunt.

munda mundis. Iterum. Neceſſitas non habet legem. Licuit igitur patribus ſanctis tum propter ſanctitatē, tum propter neceſſitatem, vel ſolis ſacris literis ſtudere: quod nobis nec ſanctis, nec neceſſitatis non licet. Quid clarius? Primos ædificatores tabernaculi Beſeleel & ſocios eius illuminauit deus optimus in omni opere ad excogitandum quicquid fabrefieri poteſt ex auro, & argēto, & ære, marmore, & gēmis, & diuerſitate lignorū. Simile autē factū non legimus in ædificatione templi per Salomonem, nec in reædificatione eius per Zorobabelem. Rogo cur hoc? Non niſi quia illi primi alios imitari nequibant, alij autem ſic, qui alijs temporibus ſucceſſerunt. Sic ergo oportuit primos patres, poſt Apoſtolos, à deo optimo in cognitione diuinarū ſcripturarum illuminari, quatenus valerent ſpirituale tabernaculum ad incrementum deducere pro Chriſto legationē fungentes. Video quaſi primos ædificatores Apoſtolos præceſſiſſe primitias ſpiritus habētes: quos imitarētur patres ne reuelatione indigerent. Sed hanc nubeculam Petrus reſoluit, dū in diuinis ſcripturis nō nulla intellectu difficilia cōtineri dixit: quæ indocti & inſtabiles deprauāt. At quid prodeſt aliquid eſſe ſcriptum, niſi fuerit intellectū? Inſpirauit deus ſuos ſcriptores vt ſcriberent: illuminauit autē patres, vt illorū ſcripta intelligerent: vtq; ipſa interpretata per ſua cōmentaria, nobis ſuis poſteris tradidiſſent. Paulum appello iudicē inter alia hæc pro ſanctis interpretibus diſſerētē. Et quosdam quidem poſuit deus in eccleſia primū Apoſtolos, ſecūdo prophetas, tertio doctores, deinde virtutes, exinde gratias curationum. Opitulationes, gubernationes, genera linguarū, interpretationes ſer-

Exod. 31.

Malioribus neceſſitatibus ſubuenit deus,

2. Pet. 1.

Apoſtoli & euāgelizæ fuerunt ſcriptores: ſancti patres illius interpretes.

1. Cor. 12.

monū. Rogo qui sunt, quos deus optimus præter Apostolos in ecclesia sua posuit doctores, aut interpretatores sermonum, si nō isti Augustinus, Ambrosius, Hieronimus, Gregorius, Athanasius, Basilus, Cyrillus, Chrysostomus, Cyprianusq; & alij similes?

Luthe.

Quinta Argumentatio ex pugna sanctorum patrum inter sese per scripturam quasi per notius, firmius, clariusq; finiēda accipitur. Arguit enim. Aut dic si potes, quo iudice finitur quæstio, si patrum dicta sibi pugnaverint? Oportet enim scriptura iudice, his sententiam ferre, quod fieri non potest, nisi scripturæ dederimus principē locū omnibusquæ tribuuntur patribus: hoc est ut sit ipsa per sese certissima, facilima, aptissima sui ipsius interpret, omnium omnia probās, iudicans & illuminans: sicut scriptū est psal. 118. Declaratio seu ut Hebræus proprie habet, apertum seu ostium verborum tuorum illuminat; & intellectū dat paruulis. Hic clare spiritus tribuit illuminationem, & intellectum dari docet per sola verba dei tanquam per ostium & apertum, seu principium (quod dicunt) primum, à quo incipere oporteat, ingressurum ad lucem & intellectum.

CAP. XII.

Quinta Responsio. Si patrum dicta inter sese pugnaverint circa ea quæ religionis sunt, poterit quæstio multiplici iudice irrefragabiliter terminari: tum per scripturam, tum per ecclesiam in vniuersali concilio, tum per communioem, seu sanioem eorundam partem. Primas duas vias docuerunt Apostoli, qui aliquādo per scripturas, aliquando per concilium sua decreta

C ij

AE N.
* Apostoli & alii sancti patres dubia suis temporibus orta aliquando per scripturas aliquando autem per ecclia deter minarunt.

Glo. e. fin. d. p. c. n.
Dist. a. text. in c. a.
glo. in. e. vnico. d.
posul. pref. lib. 6.
text. in leg. 2. ff. A
iur. & fac. ign.
Marin. l. de co. C.
de p. c. n. iud. qui
ma. iud. & i. pre
cibus. C. d. impu.
Gemini. e. 1. 3. ff.
trin. lib. 6. & 104.
Andr. e. de con
suetu.

probarunt. Per scripturas sæpe: per conciliū aut in act. Apostolorū. Augustin⁹ etiā abas illas accepit obseruā das cōtra Pelagiū & Pelagiāos scripturas, cōtra Dona tū vero & Donatistas vniuersale cōciliū appellando. Tertiā viā quoad naturalia, moraliaq; sensus cōmunis oīum, ac rerū natura docēt, quādoquidē maiore seu sa nio rem partem vincere minore volunt. Quod & om nis mundi natio, quasi naturali ratione victa, hactenus obseruauit: obseruatq; hodie Chriani, Iudei, Gentiles & Sarraceni. Mittamus alios: ad nos, factosq; patres no stros veniamus, qui omnes quasi per vnū hanc eandē sententiam volunt. Sic etiam & iura tradūt. Ecce q̄ plu ra sunt quæ patrum inter se pugnātium quæstiones fi niāt. Diuina scriptura, dei ecclesia: seu eorū dā doctōrū maior pars aut nota & inuictissima ratio. Quid clarius? Optime notarunt quidam, maiorem partem nonnun quam a minori vici posse; si quando manifesta ratio mi norem iuuaret: sed non curo: dicta sufficiant.

CAP. XIII.

scriptura est ve
rissima / certissi
ma / & notissima
in se: nobis autē
est verissima / & e
certissima / sed nō
manifesta: quia ē
nobis verisi. &
certissima per fa
dem.

Habet diuina scriptura in probandis rebus patrum principē locū, non quia facilior nobis, aut apertior, sed quia verior & certior. Est enim illa in se sicut verissima ac certissima: Ita facilima, & aptissima: nobis aut nō fa cilimanec aptissima: sed bene verissima, & certissima. In se enī verissima, certissima, facilima, aptissimaq; est quia a deo reuelata: & de altissimis rebus diuinis, aut in finis creatis, sed prout sub diuina volūtate cadunt, tra dita: quomodo nō est dubium, certum magis esse, An tichristū fore, q̄ solem oriturum cras, quū tamē illud contingens, hoc aut necessarium secundum naturam fuerit. Ad hoc saluator dixit, Coelū & terra transibūt

Math. 5.

verba autē mea non transibunt. Nobis etiā verissima ac firmissima est; qui fide illuminati certius firmitusq; diuinis scripturis, quā illis etiam, quas sentimus, inhæremus rebus. Petrus ad hoc ait. Habemus firmiorē propheticum sermonem, cui bene facitis attendētes, tanquā lucernæ lucēti in caliginoso loco. Firmiorē inquit. Hoc est super omnē certitudinem sensus, de quo vtiq; loquebatur, dicēs. Et hanc vocem nos audiuius &c. Non est autem nobis facilima, quia nonnulla intellectu difficilia cōtinet. Petro teste. Quod vero intellectu difficile est, non vtiq; nobis facilimū est: foret enī intellectu facile, si nobis facilimū esset. Illud autem Petrus negat. Sed nec nobis apertissima est, nota aut manifesta. Monstratur; quia de rebus altissimis, & à sensibus remotis est. Paulus hoc docuit dicens. Fides est sperandarū rerū substantia, argumentū non apparentiū. At scriptura fide creditur, quæ de nō visis est. Quod si dixeris: Quomodo potest scriptura nobis Christianis non notissima, sed firmissima esse. Respondemus. Firmissima est, quia non autoritate humana allata est aliquando prophetia, sed spiritu sancto inspirante. Nō autem est notissima, quia de rebus altissimis, & à sensibus remotissimis est: ad quæ intellectus n̄r se hēt velut oculus noctuæ ad lumen solis. Hic rerum naturā appello iudicem, quæ omnī entium extra nos, nō nisi sensibilia nobis nota fecit. Rogo, quis vnquā extra se quicquam nisi sensibilia euidenter, seu clare nouit? Nemo. Petrus etiam hæc docuit. De firmitate enim scripturarum supra firmitatem sensuum dixit. Habemus firmiorem propheticum sermonem. De obscuritate autem earum inquit. In quibus sunt quædam in-

* Magis certum est cōtingens in scriptura traditū

1. Pet. 1.

* Nō diuinæ scriptura clara i multis de quibus infra.

Act. 2. c. 14. 11.

1. Pet. 1.

* Diuina scriptura non est nobis manifesta quo ad sensum quæ manifestat propter æquiuocationes/similitudines / metaphoras/amphibologias/ significationes etiam priorum terminorum nō per se notæ, & figurati uos loquendi modos, quo Petrus dixit in ea nonnulla difficilia intellectu esse: nec quo ad veritates quas enunciat; propterea quod de rebus altissimis, & à sensu remotissimis, tantumq; si de cognitū est: quas non nisi ex parte/per speculū, & in ænigmatibus idq; subobscurē nouimus. Alia autem clariū in enunciationibus dari neq; ut infra diximus cap. 19.

1. Pet. 1.

2. Pet. 3.

tellectu difficilia quæ indocti & instabiles deprauant. Multa infra de certitudine, claritate, & obscuritate scripturarum dicenda sunt, ideo modo satis. Interim rogo cunctos lectores. Quis nō videt hanc enunciationem, Deus est trinus in personis, & vnus in essetia, nobis esse certissimam per fidem, & eandē nobis esse obscurissimā cuius veritatem nec sensu nouimus, nec intellectu plene concipimus? Quid clarius? Clamo hic. O Luthere male philosopharis, aduersus Petrum, aduersus naturam rerum, & aduersus sensum omnium vetrici.

CAP. XIII.

Quod autem ais solam scripturam omnium omnia probare, quasi ipsa sola sit, quæ omnium omnia iudicet, falsum est, impium & hæreticum. Paulus tibi aduersatur, qui pro ecclesia clamat, eam esse colūnam & firmamentū veritatis. Quod enim colūna & firmamentum veritatis est, utiq; verum est, ac veritatis primū principium: nisi enim vera, veritas, aut verax esset, colūna veritatis non esset, cum non nisi vero sustentetur verum natura rerum teste, quæ falsum nihil probare vult. Iterum nisi i veritatis primum principium esset, firmamentū veritatis quomodo foret? Quæso, vide quid sit in vniuersum, aliquid alicuius columnam & firmamentū esse, videbis statim ecclesiam, quia colūna & firmamentum veritatis est, ideo primum principium veritatis optimo iure dici. Sic autem iam ecclesia ipsa etiam nuda assertionē probabit sua, nec scriptura comprobare indigebit. Rogo, Si sola scriptura omnia omnium probaret, etiā ecclesiæ interpretationes locorum diffici-

eadem propositio nobis fidelibus est certissima & obscurissima iterum manifestia quoad sensū quē facit: breuia quo ad veritatē, quā enunciat.

1. Tim. 3.
*Paulus ecclesiā
nequaquā colūnam
& firmamentū ve-
ritatis appellasset
nisi ipsa ecclesia
sua assertionē etiam
sine alio eom-
probasset.

lium, consuetudinesq; generalissimæ & antiquæ, ubi essent? quæ Paulus solo verbo docuit & velut à se scripta observari præcepit, dicens, Itaq; fratres state, & tene traditiones, quas didicistis, siue per sermonem, siue per epistolâ nostrâ. Aut quomodo contentiones circa scripturarum difficilia intellectu cessassent? quas tãtopere fugere, ac sub vna regula sctire, diffinireq; præcipimur à Paulo. Audacter, sed vere dico. Nec huiusmodi consuetudines haberemus, nullibi scriptas sed solo verbo traditas, nec idē sciremus: quia verè natura clamat, tot sensus, quot capita. Aut quis non videt, qđ si sola scriptura in ecclesia omnium rerū daretur, iudex, necesse erat, omnia quę apostoli solo verbo tradiderūt ab ecclesia deperire.

2. Thes. 2.
Si soli scriptura
in ecclesia dei, p
hæret non dubiū
quin multa sacra
perirent.

1. Corinth. 2.
Phil. 2. & 3.

CAP. XV.

Porro hæc scriptura diuina, quā adducis, nihil pro, imo contra te facit plurimum. At enim. Declaratio sermonum tuorum illuminat, & intellectum dat paruulis. O pulchrum verbum. Non dixit Dauid. Lectio sermonum tuorum illuminat, sed inquit. Declaratio sermonum tuorum illuminat. Lutherus dicit. Lectio sermonum tuorum illuminat, quia per vsum assidui studiij veram scripturarum cognitionem haberi docet: quas per sese etiā apertissimas & manifestissimas, suiq; interpretes dicit. Dauid dixit. Declaratio sermonum tuorum illuminat. Lutherus dicit: lectio sermonum tuorum illuminat. Aliud ille dixit, aliud iste asserit: quia in vniversum, aliud est legere, aliud declarare scripturas: aliud ipsarum lectio, aliud declaratio. Legunt enim multi, sed intelligunt pauci.

* Optime notan
tur verba Dauid
quæ bene intelle
ctus pugnāt aduer
sus Lutherum.

Math. 23.
Luc. 10.

In cōmentarijs
super Psal. 118.

Quid clari⁹? Rursus Dauid dicit: Et intellectu dat paru-
ulis: vt sensus huius versiculi sit, quod alibi dixit. Lex
domini immaculata conuertēs animas testimoniū dñi
fidele sapientiā præstans paruulis. Sed rogo, qui sunt
illi paruuli, quibus sapientia præstatur, intellectusq;
datur, nisi illis, de quibus dñs dixit, Nisi conuersi fueri-
tis, & efficiamini sicut paruulus iste, non intrabitis in
regnū coelorum? Iterum. Confiteor tibi pater domine
coeli & terræ, quia abscondisti hæc, à sapiētibus & pru-
dētibus, & reuelasti ea paruulis. Paulus quoq;. Malitia
paruuli estote. At isto modo verissimo aliter docuit
Dauid, aliter asserit Lutherus. Dauid dixit intelligētiā
scripturarū dari sanctis, paruulis scilicet secundū sæ-
culum. Lutherus dicit illam dari assidue legētibus etiā
prophanis: sic autē Dauid nihil Luthero, imo nobis
plurimū suffragatur, qui eos sanctos patres legimus,
quo eos sanctos nouimus: ac iuxta hāc Dauid doctrinā
in lege domini illuminatos credimus. Hilarius circa
hæc eadem verba, ad hanc nostram sententiam ait. Et
is quoq; sermo forte videtur à naturæ nostrę consuetu-
dine esse diuersus. Cum enim intelligendum sit, & sic
lumine intelligentiæ vtendum, quia noctem ignoran-
tiæ intelligentiæ adeptæ lumen expellat: propheta ta-
men dicit declarationem verborum Dei prius illumi-
nare, & post illuminationem intelligētiā præstare.
Sed quæ sint dei verba, ante discendū est, & tunc illu-
minationis, & postea intelligentiæ ratio præstāda est:
Verba Dei sunt quęcunque propheta locuti sunt. Cū
enim Moses verbis suis populo Hebræo legis obseruā-
tiam nunciauerit, tamen in libro eiusdem legis scriptū
est, Et dixit dominus ad Moysen, Dic filijs Israel, Vsus

igitur est his legis lator verbis, quibus ei ut vteretur præceptum est. Ergo verba dei sunt, quæ per officiū licet humani oris audita sunt. Sed & magnus ille propheta ipso iudicio domini nostri Iesu Christi bene loquutus, cum dixisset. Audi cœlum, & auribus percipe terra; ait, quoniam dominus loquutus est. Et post aliqua quæ querelis maximis increpabantur, dixit. Quia enim domini loquutum est hæc. Hæc ergo omnia Dei verba sunt, sed declaratio sermonum maxime necessaria est. Sunt enim sub velamine opinionis alterius prædicata: sunt secundum Apostolum allegorumenæ: sunt comparatiuis significationibus amphibola. Testis est dominus hæc eadem per Esaiam ita dicta esse. Iudæis infidelibus exprobrans, & dicens. Auditū audietis, & non intelligetis. Signata enim omnia sunt, & per solā spiritualē doctrinā resignāda. Hæc enim ad Danielem desideriorū virum dicta sunt. Vade Daniel, quia clausi sunt signatiq; sermones. Ait enim Esaias. Dabitur liber iste in manus hominis scientis literas: & dicitur ei. Lege hæc. Et respōdebit. Non possum legere, signatū est enim. Sed declaratio verborum mysticorū per euangeliā præstat, ubi legis abscondita & occulta prophetica domino in corpore manente pandūt: ex quibus prima fides dicitur. Ibi enim ea quæ à prophetis dicta sunt, per eum rebus & operibus explentur. Cum virgo parit, cum dominus verbum est; & verbū caro fit, & habitat in nobis. Cum muti loquuntur, cum surdi audiunt, cum claudi incedunt, cum leprosi mundantur, cum cæci vident, cum dæmoniāci curantur, cum mortui resurgunt: declaratio hæc verborum dei nostræ hanc naturæ obscuritatem, fidei luce illumi-

«Divina scriptura
ra vnde sit obsecu
ra»

nat. Nunc enim intelligimus resurrectionis gloriam, iudicii potestatem, æternitatis honorem. Intelligimus hæc paruuli, vel ad innocentiam renati, vel per ignorantiam imperiti. Hæc declaratio verborum Dei, & intelligentia paruulis præstita huius temporis & ætatis est, ut dominus in euangelio demonstrat, dicens. Confiteor tibi domine cœli & terræ, quia abscondisti hæc à sapientibus & intelligentibus, & reuelasti ea paruulis. Hæc Hilarius. Dignus Hieronymus simili modo exposuit. Videat iudicetque qui voluerit.

CAP. XVI.

Et quid multa? potuit David in hoc loco, legem domini notare; non prout contentiuam credibilem, sed prout præceptiuam operabilem, quemadmodum paulo ante dixerat. Lucerna pedibus meis verbum tuum, & lumen semitis meis. Et alibi. Lex domini immaculata conuertens animas, testimonium domini fidele, sapientiam præstans paruulis. At quoad præcepta quæ nota sit, manifestum est, Paulo teste, qui ait. Gentes quæ legem non habent, quæ legis sunt, faciunt. Quoad credibilia vero non ita, Petro testate in diuinis scripturis quedam intellectu difficilia esse. Hilarius circa illud. Lucerna pedibus meis verbum tuum &c. Ad idem ait. Scit se nisi in verbo Dei illuminatum has corporum tenebras, & hanc sæculi noctem ferre non posse. Scit ubique adesse lapides offensionum, laqueos funium, seropes fouearum. Ut enim quis nocte egressus lucernam fert, & quo pedem inferat contuetur, atque ad singulos gressus natum se esse existimet, ut rursum postquam tenebræ nullus esset, lumine præeunte sollicitus est; ita

¶ Certum est de lege esse quoad moralia præcepta / moralissimam.

Rom. 2. 13. 9.

2. Pet. 1.

Generaliter si accipias / certum est scripturam in quibusdam esse obsecratoriam / quibusdam non esse notum / quem sensum faciat / ut per fidem sit notum / etiam verissimam esse.

¶ Augustinus optime notauit nos scripturam credere omnino etiam in illis locis / quæ non intelliguntur, eodem Pauli lib. 11. c. 3.

Unusquisq; nostrum manens in se, verbum dei in omnia
 nes operum processus tanquam lucernam præterdit.
 Omnis etenim doctrina cœlestis dux nobis ad iter vi-
 tæ est; quæ lucernæ modo in hac nocte sæculi præferē-
 da est, cum aliquid aut agimus, aut cogitamus, aut lo-
 quimur: vt ea in omnem progressum cuiuscunq; ope-
 rationis vtamur. Iubet dominus in euāg. elijs hanc præ-
 ceptorum suorum lucernam non ociosam, nec inutile
 oculis dicens, Nemo enim lucernam accendit, & ponit
 eam sub modio. Quæ enim lucernæ si modio tegatur
 vtilitas est? Vsum suum tantum intra id quo operitur
 impendit. Iubet igitur eam in candelabro, id est in offi-
 cij sui sede constitui. Itaq; hanc doctrinam, atq; hoc
 verbum dei intra nos receptum non ociosum, neq; inu-
 tile tanquam modio oeculamus. Hæc Hilarius. Cæterū
 de obscuritate, & claritate diuinarum scripturarum in-
 fra constabit satis: quando de his habitus fuerit sermo.
 Concludamus ergo: & Luthero respondentes dica-
 mus, quia diuina scriptura verissima ac certissima est,
 quotiens possumus per illam dicta patrum iudicamus.
 Est etiam obscura, quia de rebus à nobis non sensatis;
 ideo illam per commentaria patrum scrutamur, quos
 dei spiritum habuisse certo nouimus.

Luthe.

Sexta argumentatio ex principio verborum dei sic p-
 cedit iterum. Principium seu caput verborum tuorum
 veritas. Vides & hic veritatem tribui, non nisi capitū
 verborum dei. Hoc est, si verba dei primo loco dede-

ris, & eis velut principio primo vsus fueris, pro omnium verborum iudicio.

Catho. CAP. XVII.

Sexta responsio. Principium in vniuersum illud dicitur, à quo aliud est. Sapientes omnes, quotquot ab initio fuere, nomen principij in hac vna significatione acceperunt, illi etiam qui maxime de naturis rerum, earumq; proprijs nominibus disputarunt. Ab illis vsque ad nos, hæc eadem acceptio per varia tempora, variasq; personas, & nationes, inuariata durauit semper, duratque hodie: sic autem Dauid sapiens, etiam sapientibus proprie loquens, dum dixit. Principium verborum tuorum veritas, solum docuit, verba dei à veritate oriri. Sic ergo optime proponimus cum totius mundi sapientibus. Principium est, à quo aliud est, subsumimus cum Dauid. Principium verborum Dei veritas, concludimus cum sancta Ecclesia. Ergo verba Dei à veritate sunt. Rogo, quis non videt ex hoc versiculo, nec aliud, nec aliter quicquam cõcludi posse? Aut quis non videt, quàm bono animo hanc verissimam conclusionem ingenue confiteamur, clamantes. Verba Dei à veritate nascuntur: ac ob id verissima, firmissimaq; sunt. Saluator ad hoc dixit. Cœlum & terra transibunt, verba autem mea non transibunt, alibi. Verba quæ ego loquor vobis, spiritus & vita sunt. Petrus etiã Dñe ad quẽ ibimus, verba enim vitæ æternæ habes? Paulus insuper. Fidelis Deus per quem vocati estis. Aut quomodo possunt verba veritatis, quæ Deus est, nisi à veritate, & verissima esse? Nequaquã. Dixit ergo Dauid. Principiũ verborũ tuorũ veritas: sed nõ dixit. Principiũ solũ verborũ Dei veritas. Illud docuit, quia

Arif. 1. Meta.
Sic etiam & tota
Schola Theolo-
gorũ nomẽ prin-
cipium intelligit
hient, per multa,

Principium op-
time definitur,

Verba dei à ve-
ritate nascuntur,

Math. 24.

Ioan. 6.

1. Corint. 1.

verba dei, utiq; à veritate sunt; hoc aut nō posuit, quia
 sæpe etiam verba hominū à veritate, & vera extāt. Sal
 uator dixit. In ore duorū vel trium stat omne verbū.
 Nos etiā sæpissime iuramus, nosmet vera dicere quod
 passim sine scrupulo facimus: Dupliciter hic errasti o
 Luthere. Primū quia locum nō iuxta propriam accep
 tionem nominum accepisti: Deinde: quia quod Dauid
 sine exclusiōe docuit, tu cum exclusiōe extorsisti. Cæ
 terum, quid hic oggāns, aut quid hæretice loqueris? di
 cis enim. Vides & hic, veritatem tribui, non nisi capiti
 verborum dei. Respondemus, nec talem attributionē
 nec talem exclusiōem in verbis Dauid videmus. Nō
 enim ponitur ibi veritas tanquam tributum, sed tan
 quam idem principio verborum dei: ut tantum valeat
 illa locutio, quātum ista. Veritas est principium verbo
 rum dei. Porro quasi exponas, illud principium verbo
 rum tuorum veritas, inquis. Vides et hic veritatem tri
 bui, nō nisi capiti verborum dei, hoc aut declarans, ais
 hoc est si verba dei primo loco dederis, & eis velut prin
 cipio primo vsus fueris, pro omnium verborū iudicio.
 Rogo, quæ expositio hæc est, aut quæ interpretatio
 loci: Dauid loquitur de verbis dei prout vera & à veri
 tate procedunt, tu autem loqueris de illis prout alias ve
 ritates probant. Quid quæso vnquam concludere
 potuisti, nisi quod vere absq; cunctatione probent,
 quod probāt, quia infallibiliter vera, et à veritate sunt?
 Nihil. At hoc nos damus, sed quod tu ex tuo capite ad
 dis, solam diuinam scripturam omnium omnia proba
 re, nos negamus. Paulum hic iudicem appellamus, qui
 Dei ecclesiæ columnam & firmamētum veritatis di
 xit: quo verbo illam irrefragabilem iudicem etiam pri

* Verba hominū
 quocūq; aliquando
 sunt vera
 Matth. 18.
 2. Corinth. 13.

* Dauid identice
 & sine exclusiōe
 ne loquitur. Lu
 therus scripturā
 adulterans attri
 butiōe & exclusi
 ue loquitur.

* Scriptura quis
 dem optime pro
 bat: sed non sola
 illa: imo & eccle
 sia hoc habet: &
 alia quæ Iarticus
 la ponantur.

mun cōstituit. Grauius pro verbis dei Dauid locutus
fuit, grauius etiā, imo grauius Paulus pro ecclesia dei.
Christianus sum, Christiane loquor, sane volo intelli
gi. Quid dixit Dauid pro verbis dei? Principiū verbo
rum tuorū veritas. Quid Paulus pro ecclesia dei? Co
lumna & firmamētum veritatis. Quid voluit Dauid?
Tantū verba dei à veritate nasci. Quid voluit Paulus?
ecclesiam dei veritatem firmare sustentareq; Rogo,
non est grauius, quod quicquā veritatem firmet, ac su
stētet, quā quod à veritate sit? Ita. Ambo ij boni, iusti
& illuminati, propheta, & Apostolus; Dauid & Paulus
ambo vera vere dixerunt; ambo suas intelligentias ha
bēt & declarari volūt. Dauid loquitur de veritate quæ
est deus, à qua verba dei vera sunt. Paulus loquitur de
veritate quæ est extra deum & ad religionem Christia
nā pertinet, cuius utiq; dei ecclesia colūna & firmamē
tum est. Augustinus ad hoc optime dixit, Euangelium
nō crederē, nisi ecclesiæ authoritas me moueret. Quid
ergo. Probat quidem diuina scriptura, sed nō sola illa,
imo & dei ecclesia irrefragabiliter probat. Dauid pro
scriptura, Paulus vero pro ecclesia clamant ābo sine ex
clusiōe vt ābo valeāt ex æquo p pīcipio primo iudica
ri. Plura ad hoc infra in suis articulis, & disputatiōibus

Luthe.

Septima Argumentatio ex vsu patrum, quo suas se
tentias per diuinas scripturas, quasi per notiora confir
mant, sic habet. Quod si non ita est. Cur August. et san
cti patres quotiens vel pugnant vel docent, ad sacras li
teras seu prima principia veritatis recurrunt, & sua vel
obscura, vel infirma, illarū luce, firmitate illustrant &
confirmant? Quo exemplo utiq; docent, Verba diuī

Paulus pro ecclesia & Dauid
pro verbis dei gra
uius sunt loquū
ti.

1. Timot. 3. &
psal. 118. ambo ve
re & optime.

Dauid de veri
tate quæ est deus
Paulus de verita
te quæ est extra
deum; nā veritas
tū, quæ realiter ē
deus; ecclesia nō
est columna nec
firmamentū; sed
quæ est

Art. 1. & 2. c. lib.
3. disput. 2.

na esse apertiora omnium hominū etiam suis proprijs verbis aut quæ non per hominū verba, sed hominum verba per ipsa docētur, probentur, aperiātur & firmētur. Nisi enim ea apertiora & certiora ducerēt, ridicule sua obscura per obscura dei probare presumerent. Cū & Aristot. istorum, vniuersusq; naturæ sensus, id monstrent, quod ignota per notiora & obscura per manifesta demonstrari oporteat.

Catho. CAP. XVIII.

Septima Responsio. In vniuersum verū est, q̄ ignotū per notū, aut minus per magis notū oporteat probari. Nam quū præmissæ causæ sint conclusionis in eo q̄ ipsā indicare volūt, nisi notæ magis fuerint, frustra assumūtur. Natura enī nō patitur quicquā vltra gradū suæ perfectionis operari: quo fit, vt illud frustra ad probandū formetur, quod nō magis notum fuerit. Quid enim probanti, aut neganti prodesset? Nihil. Sic natura magistra, omnes docuerūt. Verū o deū immortalē quid hac veritate nobis clarius? Et quo non nititur Lutherus illam facere obscuriorē? sed quid mirū, q̄ naturales maximas cōfundat, qui diuinas scripturas deprauat? Minime. Age, ad rem veniamus. In vniuersū verum est ignotū per notū, aut minus per magis notū probari oportere: sed sic etiā verū est hoc in eodē genere intelligendū fore, vt quod probatur verū per verius, quod clarum, per clarius, aut quod firmum, per firmitus probetur. Lege o Luthere omnes sapientes, qui primam maximam posuerunt videbīs tandem: q̄ isto modo illam intellexerunt. Sic topicus, formidolosa, per certiora: demonstratiuus autem clara, per clariora demonstrāt. At fore diuinam scripturā in veritate nobis

Quod minus notū per magis notum probandum dicitur: verū est: sed in eodem genere intelligitur: sic vt minus certū per magis certum: minus verū per magis verū & minus clarum per magis clarū probetur.

Matth. 24.

1. Pet. 1.

1. Corint. 1.

Lib. II, cap. 7.

Patres adscrip-
turas currere: nō
tanquā ad magis
claras, sed, tanquā
ad magis verum.

notiorem omnibus omnium hominum scripturis, ne-
mo nostrum ambigit: imo omnes quasi per vnum con-
fitemur Christiani: Saluator enim noster dixit, Cœlū
& terra transibunt, verba autem mea non transibunt:
Petrus ad idem. Habemus firmiorem ppheticum ser-
monem, cui bene facitis attendētes. Paulus etiam, Fide-
lis deus per quem vocati estis. Augustinus quoq; cōtra
Faustū, adhuc inquit. Distincta est à posterorū libris
excellētia canonicæ authoritatis veteris, & noui testa-
menti. Quæ Apostolorum confirmata tēporibus per
successiones Episcoporum, & propagationem ecclesia-
rum, tanquā in sede quadam sublimiter constituta; cui
seruiat omnis fidelis, & pius intellectus. Ibi: siquid ve-
lut absurdum mouerit, non licet dicere. Autor huius li-
bri non tenuit veritatem, sed aut codex mendosus est,
aut interpres errauit, aut tu non intelligis. In opusculis
autem posterorum, quæ libris innumeris continētur:
sed nullo modo illi, sacratissimæ canonicarum scriptu-
rarum excellētiæ cōæquātur etiā in quibuscunq; eorū
inuenitur eadem veritas: longe tamē est impar autho-
ritas. Hæc Augustinus. Patres ergo, suas sentētias, per
diuinas scripturas tanquā per firmiora, certiora, notio-
ra; in ueritate, sed non tanquam per notiora in clari-
tate probant: non enim ad illas currunt, tãquam ad ma-
gis claras, sed tanquam ad magis veras, magis certas,
& magis firmas, in eo sensu, quem ipsæ præse ponunt:
vel in eo, quem de eis ecclesia exponit.

CAP. XIX.

Aut, quam claritatem suarum sententiarum possūt
patres in diuinis scripturis quærere? Aut veritatis scili-
cet enunciationum, aut fortassis sensus quem faciūt sua

verba? In vniuersum enim dari aliam claritatem propositionis nequit, quia nos tantum aliquo horum modorum dubitare valemus, aut de veritate quam enunciat, aut de sensu quem facit: quo fit, vt non aliter ipsa nobis clara, aut clarior reddatur, nisi quoad veritatē, vel quoad sensum in quo fit. Verum dico, non est alia claritas, quam nos in nostris sententijs expectare possimus, nisi quod illarum veritates claras, aut illarum sensum clarū faciamus. At nullā claritatē harū patres in diuinis scripturis, pro suis sententijs quærūt. Nāq; non quærūt ipsi in diuinis scripturis, claritatē sensus suarū scripturarum, hoc est, non quærūt ipsi in verbis Dei, quem sensum faciant verba sua: quia hanc claritatem ipsi, ipsis suis verbis præstare possunt, sese declarando, ac in quo sensu loquantur explicando: qui mentem propriam, & sensum quem prætendunt experiuntur. Deinde, nec quærunt in diuinis, quas adducunt, scripturis, claritatem suarum conclusionum, quoad veritatem, quam enunciant. Monstratur hoc, quia nec diuina scriptura in suis veritatibus talem claritatem quoad nos viatores habet. Paulus hoc docuit, dicens: Cognoscimus nunc per speculum & in ænigmate. Iterū: Ex parte cognoscimus, & ex parte prophetamus. Iterum, Fides est de nō visis. Iterum: Fides est sperandarum rerum substantia, argumentum non apparentium. Quū autem fides per hæc de non visis sit, imo de a sensu remotissimis, qua sola diuinam scripturam tenemus, manifestum est illarū veritates de huiusmodi rebus: nequaquam claras esse quoad nos. Sic autem, nec scripta Dei, scriptis hominum hanc claritatem dare valebunt: stat enim in vniuersum vera sententia.

D

* Omnis claritas propositionis, aut est de sensu quem facit, aut in quo fit: aut est de veritate, quam enunciat per connexionem terminorum.

* Patres non quærunt in diuinis scripturis claritatem sensus suorum dictorum.

* Patres nō quærunt in diuinis scripturis claritatem veritatis quam enunciant.

1. Corint. 13.

Hebræi.

* Lumen fidei facit nobis viatoribus scripturas notas in veritate non in claritate quia hoc facit lumen gloriæ comprehensoribus.

Patres in diuis
nisi scripturis su
arum scripturarū
veritate quærit.

a Pet. 3. 3.

Nemo dat, quod nō habet. Optime ergo dicimus. Pa-
tres sapientissimi dū ad scripturas diuinas recurrunt,
non quidē claritatē, sed bene veritatem, certitudinē,
seu firmitatē suarum sententiarum quærent. Frustra
enim in illis quærerēt, quod in illis nō esse scirent. In-
genue fateor, non scio, quā aliā claritatē ab his, in enū-
ciatione quacūq; reperiri valeat, quærat alius aliam,
quam si inueniat, illū in hoc doctiorē venerabor; si au-
tem nulla alia reperta fuerit, nobiscū sentiat, & aduer-
sus Lutherum insurgat, dicēs. Est diuina scriptura ve-
rissima quidem, & certissima supra omnem sensum,
est etiam & obscurissima, quæ ambo testantur Petrus
& coapostolus eius Paulus.

Luthe.

Octaua argumētatio, quasi sit inconueniens dicere
scripta patrum notiora esse scriptis dei, sic habet. Si e-
nim hoc volumus, concedamus scripturas sanctas esse
obscuriores & ignotiores, quā patrum scripturas. Hoc
autē admissio, vltius dabimus. Si patres suis cōmēta-
rijs nihil aliud fecisse, quā vt sua probarent per scri-
pturas, notiora probarint per ignotiora, & sic tā seip-
sos, quā nos mire illuserint, prorsusq; in vanum labo-
rauerint; & erit, vt plus credamus interpretantibus,
quā loquenti scripturæ. Quis ita insaniat?

Catho. CAP. XX.

cap. 20.

Octaua responsio. Nobis fidelibus scripta Dei quo
ad veritatē, quā enunciant, magis nota sunt omnibus
scriptis hominum, vt ante monstrauius ex saluatore
nostro, Petro, Paulo, & Augustino. Verum scripta ho-
minum, quoad sensum in quo fiunt, non semel scriptis
dei valde notiora sunt nobis. Nanq; scripta dei multa

habent, quibus eorum sensus nobis reddatur obscurus, æquiocationes scilicet, ambiguitates, amphibologías, similitudines, metaphoras, figuratiuos modos loquendi, & nobis non notas significationes proprias terminorum: quas non nisi magistro aliquo intelligimus. De quibus omnibus Augustinus in de doctrina Christiana multa differit; & nos infra nonnulla dicaturi sumus. Nunc Petri testimonio contenti, quo in diuinis scripturis nonnulla esse intellectu difficilia dixit. Scripta autem hominum, hoc est, cōmentaria patrum præ se ferunt sensum, quem faciunt, quippe quæ non nisi ad insinuandum propriū sensum diuinarum scripturarū, ædita sunt. Sic autē nullū est incōueniens cōmentaria patrū per diuinas scripturas, tanquā per notiora nobis quoad veritatem probari. Diuinas vero scripturas per cōmentaria patrum, tanquam per notiora nobis quoad sensum quem faciunt, interpretari. Nō est, inquā, hoc inconueniēs, imo cōueniens maximum, ac ordo congruentissimus rerū scripturarūq; quæ probat cōmunis omnium hominum sensus. Omnes enim non solum Christiani, imo & Iudæi, Sarraceni, & Gētiles, leges suas, quas maioris authoritatis, certiorisque veritatis habent super cōmentaria suorum hominū priuatorū, per alia scripta intelligūt. Quæ rūt ergo patres in scriptis dei veritatē suorum scriptorū; sed quærimus nos in suis sensum diuinorum. Paulus docuit nos, hoc faciendū fore, qui Apostolos, Prophetas, Euangelistasq; tanquā gradus distinctos, ad quos pertinet diuinam scripturam summæ sempiternæque veritatis cōdere, ac interpretatores sermonū, ad quos expectat illā cōditā interpretari, in ecclesia esse, dixit.

D ij

Not.

* Lumen fidei facit nobis scripturas diuinas notas quo ad veritatē; nō autem quo ad claritatē; quia hoc facit lumen gloriæ.

Lib. 1. & 3. Art. 2.

2. Pet. 3.

* Hominum scripta præ se ferunt sensum: licet & ipse ipsi quosque sub obscure fuerint loquenti.

* Vniuersaliter magis vera / & minus clara per minus vera / & magis clara manifestantur.

1. Corinth. 13.
& ad Eph. 4.

Patres commentaria scribētes, hac vna ratione firmati, non se, nec nos illuserunt: imo se exercuerunt in lege domini die ac nocte meditantes, nosq; suos posteros illustrarunt. Beati illi. Cæterum dum nobis obijcis, quòd commentaria patrum recipientes, & per illa dei scripta intelligentes, plus credamus interpretantibusq; loquenti scripturæ, falsissimum est, ac a nostris mentibus longissimum. Quia non quærimus in scriptis hominum veritatem scriptorum Dei, quæ credimus verissima, certissima, firmissimaq; licet illa non intelligamus, vt monstrauimus: sed tātum eorum sensum, intelligentiamq;. His enim, hoc est, sensu & intelligentia habitis per patres, patribus dicimus. Iam nō propter vos veritates scripturarū recipimus, sed quia nos ipsi credimus eas esse diuinas. Tantum à vobis illarum intelligentiam, non illarum veritatē expectabamus. Sic Samaritani per mulierem, mundus per Apostolos olim Christum intellexerunt; cui cognito, plus nimis quàm illis per fidem adhæserunt. Sic & nunc multa multi per prædicatores credunt; ac nos sæpe homini nobis incognito prius per suum famulum ostenso, plusquam famulo adhæremus.

Luthe.

Nona argumentatio ex pugna patrum inter se inuicem sic ponitur. Iam quanti errores in omnium patrū scriptis inuenti sunt? Quoties sibi ipsis pugnant? Quoties sibi inuicem dissentiunt? Quis est qui non sæpius scripturas torserit? Quoties August. solum disputat, nihil diffinit? Hieron. in commentarijs fere nihil asserit. Qua autem securitate possumus alicui niti: quem confiteri sæpius errasse, sibi & alijs pugnasce, scripturis

Respon.
Scripta dei sūt
vtique magis ve-
ra scripta homi-
num magis clara
quoad sensum in
quo sūt: ideo pa-
tres p̄ scripta dei
sua probant, & p̄
sua dei scripta de-
clarant.
Cap. 19.

vim fecisse, nihil asseruisse, nisi auctoritate scripturæ nos omnia eorum cū iudicio legerimus? Nullus attigit scripturæ æqualitatem, sicut nec debuit: quāquam ventusti illi propius accesserint, quòd in scripturis diligentiores fuerunt.

Catho. CAP. XXI.

Nona respōsio. Pugnarūt patres sæpe, & sibi, & ad inuicē: vnde nos nō semper, nec omnes, nec in omnibus: sed tātum in ea, quā conformiter omnes, aut eorū maior, seu sanior pars sententiā tulerint, eos sequendos irrefragabiliter dicimus, mōstrauimusq;. Pugna autē eorū, & in suis scriptis dissensio, & ab inuicē, & à se manifestū signum est, eos in illis vera dixisse, in quibus omnino sine discrimine cōuenerunt. Nā rogo, tot homines sic liberi, sic sancti, sic docti, sic alias suæ sententiæ tenaces: totiens distincta tenentes, nec à se, nec ab alijs dissentire timētes: quomodo potuerunt eandē penitus, ad idē dubium sententiā ferre, nisi essent ab ipsius rei veritate coacti, maxime sub eisdē temporibus, & in diuersis locis diffinientes? Nequaquā. Dicas tu Luthere quicquid libuerit: nos catholici tātō magis patres vere dixisse credimus, in quē cōformiter firmanrunt, quāto eos nouimus, alias sibi, & ab inuicē dissensisse. In rebus enim grauissimis, quales sunt, quæ religionis sunt fidei, & morum nequibant ipsi sic ad vnū venire, nisi eos spiritus dei pacis, & vnitatis amator ad concordia vocaret, quo sancta Ecclesia viuificatur, & regitur. Cæterum, si patres expellis, quia sibi & ad inuicem aliquando pugnarunt: quomodo tu solus audiris, homo qui contra omnes pugnas, & tibi ipsi sepius me contradicis? Namq; quòd aduersus omnes pugnes

* Patres in quibus sunt irrefragabiliter audiendi.

Supra cap. 12.
* Pugna patrum in multis est signum euidentis veritatis pro illis: in quibus ipsi cōformiter sunt loquuti.

* Optima argumenti Lutheri in eandem rectorio ob id qd se cum omnibus pugnet & sibi sit sepius me contradicis.

* Prima Lutheri protestatio a qua postea cecidit in peius proficiens; ut & in hoc perditū hominis manifestam conditionē à Paulo pro nostra instructione expressam teneret.

* Non debuit sibi fidere Lutherus eo lapsus, quo alius non fore fidendum dicit.

ipsis tuis, quos etiam monitus publicasti articulis constat, quòd autē tibi contrarius sis; tum & eisdem articulis quos reuocasti ad peiora; tum ex illis quæ antea protestatus eras, fit notum. Tu enim primum, quū tuas conclusiones obtuleris disputandas, protestabare in hac forma. Protestor, inquis, me prorsus nihil dicere aut tenere velle, nisi quod in, & ex sacris literis primo, deinde in ecclesiasticis patribus ab ecclesia Romana receptis hucusque seruatis, & ex canonicis ac decretalibus pontificijs haberur, & haberi potest. Iterum in actis tuis ita continetur. Hodie protestor me non esse mihi consciū aliquid dixisse, quod sit contra sacram scripturam, ecclesiasticos patres, aut decretales pontificū, aut rectam rationem. Ecce tuas protestationes Lutheri. Quæso, agnosce te tuaq; in te, & in tuis; & videbis simul, quā iusto iudicio ab omnibus varius comprobaberis, qui nunc cunctos sanctos patres, omnesq; pontificum sacros canones explodis, quos ante approbasti. Sic si patres non audiendos iudicas, quia alias sibi & ad inuicē pugnarunt, necesse est te ipsum non audiendum fatearis, qui tibi sæpe, & alijs semper contradicis. Unde hoc tuo iudicio non te tibi fidere debuisti, in eo lapsus, propter quod non fore alijs fidendum dicis. Porro qui hic affirmas omnes patres circa diuinas scripturas errasse. Dic, rogo, ubi erat illarum manifesta claritas, quam prædicas? aut quomodo illam lucem non viderunt ij mundi corde, Augustinus, Ambrosius, Hieronymus, Gregorius, Athanasius, Cirillus, Chrysostomus, Basiliius, Hilarius, Cyprianus, alijq; sancti & docti? Vbi erant istorum sanctitas, & doctrina seu eruditio? quomodo per suam sanctitatem veram

intelligentiam non acceperunt diuinitus, aut per doctrinam non inuenerunt humanitus? Væ tibi. Aut rogo, si isti non, qui alij lucem hanc inuenire valebunt? An forte non petierunt illam dari sibi, tãquam panem quotidianum suis filijs spiritualibus subministrandum? Absit talia de tantis patribus existimare. Præterea si, vt inquis, omnes patres sanctos & doctos in diuinis scripturis errare vidisti, quare vt tibi timeres, tibi non dixisti: Si in viridi ligno hæc fiunt, in arido quid erit? Vt vel sic tremebundus ad ecclesiã columnam & firmamentum veritatis confugeres?

Luc. 23.

CAP. XXII.

Quæris, qua securitate possumus alicui niti, quem cõstititit sapius errasse, sibi & alijs pugnaſſe, scripturis vim feciſſe, nihil aſſeruiſſe. Respondemus, si quæ aſſerit, aliquo miraculo vero, quod à solo deo eſſe poſteſt: vel ſacra ſcriptura, non authoritate humana, ſed diuina allata, ſpiritu ſancto inſpirante: vel determinatione eccleſiæ, quæ columna & firmamentum veritatis eſt: vel generali conſuetudine, & antiquiſſima eccleſiæ, vel conformi patrum aliorum ſententia: vel etiam aliqua euidenti ratione ex aliquo horum deducta monſtrauerit. Hæc enim ſunt, quæ vel omnia, vel ſingula apud fideles Chriſti, res religionis fidei ſcilicet, aut morum irrefragabiliter probant. Apoſtoli ſua, aliquando miraculis, aliquando ſcripturis, aliquando etiã cõcilio determinarũt. Patres etiam qui poſt Apoſtolos in Apoſtolorum loco ſucceſſerunt ſua aut per miraculũ, aut per ſcripturam, aut per eccleſiam, aut per conſuetudinẽ, aut per conformẽ maiorũ ſententiã probarũt.

Qui aliis pugnat
quo credendus iſt
et.

Miraculis & ſcrip
turis: ſæpe cõcilio. Ad. ii.

Sic Auguſtinus
pro vnico baptiſ
mo conciliũ

D iij

pro libero arbi-
trio scripturam/
pro peccato ori-
ginali paruulorū
conformē patrū
sententiam in ex-
positione scriptu-
rarū adduxit.

Multa hic de his dicenda erant: sed quia infra omnia per singula tractanda sunt in articulis, ideo modo satis. Quærantur cuncta hæc in suis locis, in quibus amplissime per singula probantur.

Luthe.

Decima argumētatio ex dictis Augustini, quasi eo iudice liceat omnes interpretes expellere, sic habetur. In qua re ne iuste videantur vociferari, præclarissimū exemplum habeo Augustini, quod sæpius adduxi, & quia surda eum aure transeunt, sæpius inculcare oportet: ubi dicit, in epistola ad. D. Hiero. Ego solis eis libris qui canonici dicuntur, eū deferre honorē didici, ut nullum eorum scriptorē errasse firmiter credā. Cæteros vero quantalibet sanctitate doctrinaq; præpolleant, ita lego, ut non ideo verum credam, quia ipsi sic senserūt, sed si per canonicas scripturas, aut rationem probabilem mihi persuadere potuerunt. Cur non & hunc Aug. arrogantia arguūt, qui prorsus omnes ad vnum tractatores scripturæ cōtemnere audet, quatenus scripturis, & rationibus non persuadent: & nobis idem faciendum docet. Lib. 3. de Trin. d. Noli meis literis velut canonicis inferuire.

Catho. CAP. XXIII.

Epistola. 19. quæ
est ad Hieronymum/
& in prol.
lib. 3. de Trin.
Non voluit Au-
gustinus in illis
verbis authorita-
tem patrū insinua-
re: sed docuit
eā ab excellentia
canonicæ authori-
tatis delicere.

Decima responsio. Dixit quidem Augustinus hæc quæ refert, sed longe ad alium sensum. Non enim ut auctoritatem à patribus, patrumq; sententijs negaret. Absit, sed ut auctoritatē diuinarum scripturarum super omnia patrum scripta ostenderet, cōmenderetq; Ab eo maxime, quod scripta dei tantum auctoritatis, grauitatis, maiestatis, & excellentiæ habeant, ut ipsa sua assertione, etiam si non intelligantur, aut impossibi-

bilis videantur, sine hæsitacione credantur. Sic vt sua assertio, sua sit sufficientissima probatio: quod nequaquã vlla hominum scripta vnquã habuerunt. Vnde licet contra patrum cõmentaria inquirere, disputare: ali quãdo etiã determinare, si à scriptura, vel ecclesia, vel vniuersali & antiquissima consuetudine ecclesiæ, vel etiã si à patrum conformi sententiã recesserint. Horum autem nihil contra diuinam scripturam præsumere, ne dum facere licet. Augustinus ergo hoc voluit. Ecclesia etiã hanc Augustini catholicam sententiam in illis suis verbis approbavit, approbatque hodie. Verum quia sapientibus, & insipientibus debitores sumus, vt cuncti nouerint hæc fuisse Augustini mentem expressã, placet sua verba integraliter fideliterque referre. Sic enim ad Diuũ Hieronymũ scribēs, inquit. Ego enim factor charitati tuæ: folis eis scripturarũ libris, qui iã canonici appellãtur, didici hunc timorẽ honorẽque deferre, vt nullum eorũ authorẽ scribẽdo aliquid errasse firmissime credam. Ac si aliquid in eis offendero literis, quod videatur contrariũ veritati, nihil aliud quã vel mēdosum esse codicẽ, vel interpretẽ nõ assecutũ esse quod dictũ est, vel me minime intellexisse non ambigã. Alios autẽ ita lego, vt quãtalibet sanctitate doctrinaque præpõlleat, nõ ideo verũ putẽ, quia ipsi ita senserũt: sed quia mihi, vel per illos authores canonicos, vel probabili ratione, quod a vero non abhorreat, persuadere potuerunt. Nec te mi frater sentire aliquid aliter existimo: prorsus inquam nõ te arbitror, sic legi tuos libros velle, tanquam prophetarum vel Apostolorũ: de quorum scriptis, quod omni errore carcant, dubitare nefarium est. Hæc Augustinus. Sic ipse scripsit:

Dist. 9. cap. 2go
foliis

Epist. 19

* Mensural mēso
Augustini ex his
is verbis manifestis
in variis locis.

sic tu sua verba referre debuisti. Idē clarius pro eodē
 contra Faustum. Differentiā diuinarū, humanarūq;
 scripturarum notans, inquit, Quod genus literarum
 (id est humanarum) non cum credēdi necessitate, sed
 cum credendi libertate legendum est. Cui tamen ne
 intercluderetur locus, & adimeretur posteris ad quæ-
 stiones difficiles tractandas atq; versandas, linguæ ac
 styli saluberrimus labor, distincta est à posteriorum li-
 bris excellentia canonicæ authoritatis veteris, & noui
 testamēti. Quæ apostolorū cōfirmata tēporibus, per
 successiones episcoporū, & ppagationes ecclesiarū tā-
 quā in sede quadā sublimiter cōstituta, cui seruiat om-
 nis fidelis, & pius intellectus. Ibi si quid velut absurdū
 mouerit, nō licet dicere, autor huius libri nō tenuit ve-
 ritatē, sed aut codex mēdosus est, aut iterpres errauit,
 aut tu nō intelligis. In opusculis autē posteriorū, quæ li-
 bris innumerabilibus cōtinētur, sed nullo modo illi, sa-
 cratissimæ canonicarū scripturarū excellētiae, cōsequā-
 tur, etiā in quibuscūq; eorū inuenitur eadē veritas, lon-
 ge tamē est impar authoritas. Hæc Augustinus. Ecce
 quod vbiq; eandem quā nos ponimus, & Augustinus
 ferme per eadē verba ponit sententiā. Non quod scri-
 pta patrū habere authoritatē neget, sed quod illa mul-
 to minorē quā diuina scriptura, habeāt, cōcedat. Cæ-
 terū quātū Augustinus ipse deferat cōcilio vniuersali,
 cōsuetudini generali ecclesiæ, ac patrū cōformi sentē-
 tiæ, infra suis locis ostēditur. Videat qui voluerit, præ-
 fertim articulo sexto per totum; quo loco multa Augu-
 stini dicta pro authoritate sanctorū patrū adducūtur.

Luthe.

Decima prima argumentatio ex dicto Hilarij, quo

vult scripturæ sensum ab illa esse referendum, & non afferendum: quasi sola scriptura habeat declarare sese nullo alio audito, sic ponitur. Et Hilarius vel inter primos in suo de Trinit. libro primo dicit. Optimus interpretres hic est, qui sensum è scriptura potius retulerit, quam attulerit: nec cogat hoc in dictum contentum videri, quod ante intelligentiam docere præsumperit. Ecce hic insignis author vult è scripturis referri, non afferri in scripturas intelligentiam. Non ergo hoc est elucidare sapientiam (de quo gloriantur) multa patrū dicta congerere, & ex ijs scripturam intellectam præsumere: sed è scriptura intelligentia relata, & per sui solius collationē elucidata, illorum dicta iudicare. Sic & beata virgo conferebat verba omnia in corde suo.

Catho. CAP. XXIIII.

Decima prima responsio. Optime dixit Hilarius: nosq; cum illo constanter clamamus: optimum interpretem illum esse, qui sensum è scriptura potius retulerit, quā attulerit: nec cogat hoc in dictum cōtentum videri, quod ante intelligentiam docere præsumperit. At hoc nihil est aliud, quā illum optimum interpretē dicere, qui diuinas scripturas nō proprio spiritu sui legentis, sed dei spiritu per eas loquētis interpretatur. Talis enim nō est dubium, quin omnium interpretū optimus sit. Sic Hilarius dixit: sic Augustinus docuit: sic Ecclesia determinat: sic nos ingenue confitemur, vt supra per multa habitum est. Sic autem sanctorum patrū conformis sentētia in intelligētia scripturarum optimus interpret erit, proprium sensum è scriptura referēs, & nō afferēs. Mōstratur quia sanctissimi & doctissimi, ac alias suum videre secuti, non potuerunt ad

* Optime dixit
Hilarius / sed id
quod nos dicim⁹

cap. 1.

* Cōformis sententia patrum diuinae scripturae optimus est interpres. Sic Augustinus contra Iulianum Pelagianum.

Art. 6

Luc. 8

* Virgo semper Maria domina nostra / quomodo conseruabat verba conferens in corde suo.

stult. autiq. a
in hoc uentus
Quid est hoc?

conformem sententiā venire, nisi aut manifesta ueritate scripturarum coacti, aut diuina reuelatione superius illuminati. Multa hic dicenda erant, quæ quia infra proprium locum habent, in quo de autoritate patrum futurus est sermo modo missa facimus. Cæterū si tibi placuit Diuus Hilarius, ut hic etiam illum confitearis insignē authorē: quomodo hunc insignem authorē in libro de synodis pro Ecclesia, & uniuersali concilio clamantem non audis? An non idem Hilarius utrobique? Absit: Porro beata uirgo domina nostra conseruabat omnia uerba illa, conferens quidem in corde suo: sed non quasi incredula, per collationē ad scripturas creditura. Non enim nō credebat, quæ omnia illa optime nouerat: sed conseruabat conferēs, hoc est meditans, ac contemplans diuinam bonitatem, clementiam, & amorem: cuncta memoriter uolens, quæ illuminationibus scripturisque fuerat edocta. Inde in amorem dei cum gratiarum actione magis ac magis accendenda, in se cernens à prophetis longe ante prædicta. Virginem concepisse, peperisseque in Bethleem, uirgam de radice Iesse egressam, florem de radice eius ascensum, quorum omniū testimonia in diuersis prophetis legerat. Comparat ergo uerba prophetarum factis, non ut per hanc collationem de nouo credat, alias non creditura: sed ut fortius, intensius, amicabiliusque hæreat? Et quid? Cōferebat quidem beata uirgo quæ audierat, sed nec ob id autoritatem ecclesiæ, aut conformem patrū sententiam negabat. Absit.

Lucbe.

Decima secūda argumētatio, ex quibusdā scripturarū dictis à se perperā intellectis, sic est. Quod si ut hoc

auderemus, & deberemus, Augustinus, & Hilarius, alijq; nō docuissent, nōne Paulū habemus ad Thessa. dicentem. Omnia probate, quod bonum est tenete; & Galat. 1. Si quis aliud euangelizauerit, præter id quod accepistis anathema sit: & 1. Ioan. 3. Probate spiritus vtrum ex deo sint. Hascerte Apostolicas monitiones necesse est omnes contemnere, si quælibet patrum dicta oportet absq; iudicio admittere. Iudicio, inquam, spiritus, quod nullis nisi sacris literis voluit includi & contineri.

Catho. CAP. XXV.

Decima secunda respōsio. Apostolus est qui te dānat, o Luthere, etiam nobis tacentibus. Ipse enim Ecclesiam dixit columnam & firmamētum veritatis, ipse Hierosolymam petijt, prædicationem suam collaturus cum fratribus, ne cū alijs prædicasset, reprobis efficeretur: ipse cum fratribus Apostolis, & senioribus concilium celebravit: cessasse legalia determinavit, ac nonnulla obseruanda imposuit: ipse præcipiebat obseruari traditiones seniorum: ipse Ecclesiā cōmissam pastoribus, & doctoribus regendā illuminandāq; ab illis dixit: ipse quæ verbo tenus, nec per scripturam dixerat, summopere obseruanda fore asseruit. At qui omnibus his docuit obediendū, vtiq; non solam scripturam pro rebus Christianorū finiendis, imo & scripturā, & multa alia fecit certissimos iudices. Rogo, si Ecclesiam nolebat audiri, quomodo eā columnam & firmamentum veritatis nominabat? Si conciliū parui pēdebat, quomodo ad fratres cum illis sua conferre veniebat? Dixeris forte, quia fratres sancti & docti erant. Respondemus, etiam Paulus sanctus, & doctus

Paulus damnat
Lutherum.
1. Timo. 3.
Galat. 2.
Act. 15.
Ibi.
Act. 20.

2. Thes. 2.
Paulus inquit Lutherum damnat,
quia scripturam
sed nō solam scrip-
pturā imo & mul-
ta alia in ecclesia
dei dixit audiens
da fore.

* Si Paulus solā scripturā obseruari voluisset; q̄ solo verbo docuerat non commendasset.

erat, vas electionis, qui nō ab homine, nec per hominē, sed à deo, & patre domini nostri Iesu Christi euangelium acceperat. Si patres pastores, & doctores cōtemnebat, quomodo ecclesiā eis cōmissam esse prædica-
bat? illuminandā ac regendā dicebat? Aut si solā scripturā audiendā iudicabat, quomodo quæ solo verbo docuerat, obseruari præcipiebat? Voluit quidē Apostolus scripturā, sed nō solam scripturā, imo & multa alia apud Christianos audiri. Nēpe scripturā, ecclesiā per suas determinationes, antiquissimas, ac generales cōsuetudines, patrūq; conformes sentētiās. Multa hic de his omnibus dicenda erant, sed quia infra singula suos habent speciales articulos, super sedemus. Placet tamen interim ad hæc quæ ex diuinis scripturis adducis loca sigillatim respondere.

CAP. XXVI.

r. Ad thessa. r.
Fecit Paulus ne cum falsis veri/ sed soli falsi essēt explorā.

Dixit quidem Apostolus. Omnia autem probate, quod bonum est tenete, bene quidē & optime. Erant enim apud Thessalonicēses, & veri prophætæ: & fallaces quidā, ac subdoli; & quia minus compertum illis erat, vtrinā horum ex deo essent, & veridici, simul omnibus aduersabātur, & cunctōrū dicta improbabant. Paulus autem hoc corrigens, ne cū falsis veri prophætæ expellerentur, dixit potius omnes audiendos prius admonens. Spiritum nolite extinguere: prophetias nolite spernere. Verum ne hoc verbo accipiendos fore etiam falsos prophetas cum veris intelligerent, & sic omnes admitterent, quemadmodum ante omnes expellebant, subdidit. Omnia autem probate: quod bonum est tenete, id est omnes audite: omnesq; probate examine iudicij; & quod bonū à vobis probatū fue-

rit, tenete. Sēsus iste manifestus, & clarus est: quo vult Apostolus, nos nō nisi cū delectu verba hominū accipere. Verū hic nō exprimitur ad quā regulam, vel ad quē iudicē hominū de deo loquentiū verba examināda sunt. Vnde locus iste nihil omnino ad præsentiē disputationē expectat. Non enim de probatione humanarū sententiārum disputamus: sed tātum de eo, quo humana verba probari, aut improbari habēt: quod Apostolus in hoc loco non determinat. Quid dico? Immo locus iste nostrā sententiā firmat. Nāq; si hac determinatione Apostoli, dicta hominū probanda sunt, vt sunt, ad quem iudicem examināda erunt, nisi Ecclesiā, quā Apostolus ipse colūnam & firmamētum veritatis vocat? Iterum, si dicta hominū examināda sunt, vt reuera sunt: absque dubio per eos doctores Ecclesiæ, & patres animarum examināda sunt, quibus deus optimus maximusq; suam Ecclesiā commisit regendam, illuminādāq;. At Paulus tales dicit, pastores & doctores.

CAP. XXVII.

Dixit etiā Apostolus. Si quis aliud euangelizauerit præterquā quod accepistis, anathema sit. Verū in hoc, nō eos qui plusquā ipse, sed eos qui cōtra quæ ipse prædicauerat, prædicarēt, percutit. Apostolus enim legalia cessasse dixerat: Galatæ autē nescio à quibus fascinati legalia obseruabāt, quasi lex cū euāgelio curreret. Apostolus hoc nō passus inquit. Miror, q; sic tam cito trāsserimini ab eo qui vos vocauit in gratiā Christi, in aliud euangelium, quod non est aliud, nisi sunt aliqui, qui vos conturbant, & volūt conuertere euangelium Christi. Ostēdēs autē suam prædicationē verissimā, certissimāq; esse, neq; posse à quouis hominum cōtra

* Vult apostolus hic vt verba hominū / hos minetq; cū de deo accipiamus / sed qua regula ista probāda sint hic nō explicat / explicat tamen alias / quando ecclesia firmamentum veritatis dixit.

* Cassiodorus ad hoc optime dixit cuius verba infra ponuntur. Lib. i. art. 6. Cap. 9.

I. Corinth. 12 Et ad Eph. 4.

Ad galat. 1

* Paulus non dicit eos qui plusquā / sed eos qui aliud prædicarēt.

Gal. 1.

* Verba Pauli
materia subiecta/
de qua erat sera
mo: & aliorum de
postolorum euan
gelista eumq; ges
ta ostendunt las
tis ipsum nō eos
qui plus sed eos
qui cōtra prādis
carent/dinasse.

* Augustinus ad
hoc optime pro
præterquā expo
nit. aliud.
Extrañ. euan. se
cund. Ioan. 98.
Extrañ. Psalms.

1. Ioan. 4

eam aliquid adfirmari subdidit. Sed licet nos, aut ange
lus de coelo euangelizet vobis, præterquam quod eua
gelizauimus vobis, anathema sit. Sicut prædixi, & nūc
iterum dico. Si quis vobis euangelizauerit præter id
quod accepistis, anathema sit. Verba ista Apostoli ma
xime cum præcedentibus sumpta, monstrant satis, nō
eum Paulum anathematizasse, qui plusquam ipse eua
gelizauerat Galatis, euāgelizaret; sed eum tantum qui
contra suā doctrinā prædicaret: quēadmodū illi Ga
latarū cōturbatores cōtra doctrinā Apostoli, legalia
obseruāda firmabāt. Nāq; si Paulus omnes, qui plus
quā ipse prædicauit, prædicarent, anathematizaret,
iam euangelistas aliosq; Apostolos anathematizasset,
qui multa alia dixerunt, quæ ipse Galatas non docue
rat. Absit autem hoc. Quid ergo? Proculdubio nō lo
quitur aduersus eos qui plura, sed tantum aduersus eos
qui contraria prædicarent. Augustinus ad hoc optime
dixit. Admonitio beatissimi Apostoli, de cordibus nō
recedat. Si quis vobis euāgelizauerit præterquā quod
accepistis, anathema sit. Non ait plusquam accepistis,
sed præterquam quod accepistis. Nam si illud diceret,
sibi ipse præiudicaret, qui cupiebat venire ad Thessa
lonicenses, vt suppleret quæ illorum fidei defuerunt;
sed qui supplet quod minus erat, addit, nō quod inerat
tollit. Quid clarius?

CAP. XXVIII.

Dixit insuper Apostolus Ioānes, discipulus, inquā,
ille, quem diligebat Iesus. Charissimi, nolite omni spi
ritui credere, sed probate prius si ex deo sint; quoniam
multi pseudoprophetæ exierūt in mūdum. Verū qui
dem, ac optimum dicit, sed nec contra nos; imo nec ad

propositum præsentis disputationis est. Non enim de probatione spiritus, an facienda sit, quam omnes faciendâ ingenue confitemur, sed tantum de iudice: quo regulâ, fieri habeat, disputamus. Hæc cōtrouersia est præsens. Tu dicis solam scripturâ apud Christianos, quæ religionis sunt probare: nos autē dicimus scripturâ: sed non solâ scripturâ: imo multa alia, scilicet miraculum verum, ecclesiâ vniuersalē in se, conciliū vniuersale, generalē & antiquissimā cōsuetudinē ecclīæ, ac tandē sanctorum patrum conformē sententiâ illud idem mōstrare. Aliud ergo Icānes ibi dixit, aliud nos hic disputamus. Cæterum si naturas rerum intelligētiâsq; diuinarum scripturarū oculatius perpēdamus, Ioannes ipse contra te o Luthere, ad nostras loquitur partes: dicit enim in eadem contextura: In hoc cognoscitur spiritus dei. Omnis spiritus qui confitetur Iesum Christū in carne venisse ex Deo est. Quid ergo? Proponamus cum Ioāne. Nō omnis spūs est statim credendus, sed prius pbādus utrū ex Deo sit. Subsumamus eum eodē. Omnis spūs qui confitetur Iesum Chrīm in carne venisse, ex Deo est. Concludamus cum scā Ecclēsia. Ergo spiritus patrum audiendus, recipiendūsq; est: quia ipsi maxime post Apostolos & discipulos doctissimi viri sancti, doctores illustrati, approbatique veris miraculis Iesum Christum in carne venisse, confessi sunt vita & doctrina: hoc est verbo & exemplo.

CAP. XXIX.

Olim sub lege, etiam prophetarum probādus erat spiritus, ne falsus propheta pro vero admitteretur: sed quo examinandus erat, non sic manifestū fuit. Primū enim euentus rei determinatus iudex fuit: vt illud de.

* Nō est questio præsens an per Ioāne & dicta personarū sint probanda: sed quo iudice id fieri debeat.

* Ostenditur quod Diuus Ioānes cōtra Lutherum ad nostras loquitur partes.

* Optima argumentatio.

* Apud Iudeos olim probandus erat propheta: ne falsus pro vero acceptus.

E

AXIOM. CHRI.

spū credereſ dictū, q̄ à propheta prænunciatū, eueniret. Vel, vt aliqui volunt, ille in illo verus propheta crederetur, quod miraculo cōfirmaret. Postquā enim dominus minus falsos prophetas vitādos præceperat, subdidit. Qd̄ si tacita cogitatiōe responderis: quomodo possum intelligere verbū qd̄ dñs non est locutus? hoc habebis signū. Quod in noīe dñi propheta ille prædixerit, & non euenerit, hoc dñs nō est loquutus, sed per tumōrē animi sui propheta confinxit: & idcirco nō timebis eum. Verū quia via hæc veros prophetas à falsis discerni difficulter ostendebat: tū quia falsus propheta virtute dæmonis multa potuit cognoscere, prædicereq; futura ex naturalibus causis necessario dependentia, aut per applicationē actiuorū ad passiua, a se faciendā: tū quia potuit aliquod futurū a vero propheta audire, & tanquā suum proponere: tū grauius quia multi veri phetæ nōnulla futura prædixerūt, quæ nō euenerūt: velut Eſaias mortē Ezechię, & Ionas subuersionē Ninīę certior hominibus, seu potius manifestior regula statuta est, ex doctrina personarum habēda. Hoc est, vt ille verus propheta crederetur, qui quod prædiceret & veniret, opibus cōprobaret, à lege dei nullatenus recedendo: ille autē falsus, qui quicquid prædixisset, à lege deuiaret. Sic enī habetur. Si surrexerit in medio tui propheta, aut qui somniū vidisse se dicat, & prædixerit signū atq; portentū, & euenerit quod locutus est, & dixerit tibi: Eam⁹ & sequamur deos alienos, quos ignoras, & seruiamus eis. Nō audies verba prophetæ illius, aut somniatoris, quia tentat vos dñs deus vester, vt palā fiat vtrū diligatis eū, an non: in toto corde, & in tota anima vestra. Sed nec ista regula manifesta erat. Nāq;

Deut. 18.

* Via seu regula probandi veros prophetas

Difficultas in examinando veros prophetas.

* Quidam veri prophetæ prædixerunt, quæ non euenerunt.

* Regula magis certa p̄ veris cognoscendis.

Deut. 13.

phibitū erat in lege, extra atrium tabernaculi sacrificium offerre. Dauid autē in aream ornā Iebusei: Helias in monte Carmelo. Gedeon quoq; sub quercu sacrificarunt. Qui omnes, quantū fuerint probati viri, ac ista eorum facta ab omnibus approbata: diuina testatur scriptura: Quæ tñ non nisi ex eorū approbata vita, pbata sunt.

Leuit. 17. &

Deut. 12.

2. reg. viti.

1. reg. 18.

Iudic. 6.

CAP. XXX.

Nunc etiā sub euangelio idē nobis præceptum est: nec solū Apostolorum, imo & Christi verbis, quibus dicitur. Attēdite a falsis prophetis, qui veniunt ad vos in vestimētis ouiuū: intrinsecus autē sunt lupi rapaces. At quantum sit difficile lupum ouinā pellē vestitum agnoscere, manifestum est: & quid dico, lupum in ouē vestitum: imo & in angelum lucis, & ministrum Christi transfiguratum, etiā cum operatione signorū falsorum, vt Paulus testatur. Audacter, sed vere dico. Difficile est hos tales cognoscere: non autem impossibile. Si enim impossibile esset, nobis præceptum non foret. Possibile ergo est, illos cognoscere: sed qua regula: aut quo iudice cognoscēdi sunt: Saluator ipse docuit, dicens. A fructibus eorum cognoscetis eos. Sic ergo, si veri prophetæ a falsis: si bonus spiritus a malo: si ministri Christi a ministris diaboli, hac vna regula ex operibus sumpta cognoscendi sunt, vt reuera sunt, quia non est participatio lucis ad tenebras, nec conuentio Christi ad Belial, sancti patres ministri Christi fuere, ac velut veri prophetæ accipiendi sunt: quos Deus optimus tot miraculis approbavit, bene sancteque vixisse.

Apud nos Christianos quoq; videndum est: qui veri & qui falsi Christi ministri sunt.

2. Corint. 11.

2. Thessal. 2.

Math. 7. &

Math. 24.

* Optima regula Saluatoris nostri pro discernendis veris propriis & falsis ex qua euidenter concluditur: nostros sanctos patres: veros Christi ministros fuisse: ob id ab omnibus audicndos.

E ij

AXIOM. CHRI.

Luthe.

Decima tertia argumētatio ex factis aliorum erga dicta Apostoli, sic ponitur. Atque ut satius quod mirētur dicā, legimus in actis Apostolorū. ca. 17. quod ij qui cum omni auiditate verbum Pauli audierant, quotidie scrutabuntur scripturas, si hæc ita haberent. Si ergo Pauli Euangelium seu nouum testamentum oportuit probari per veterē scripturā, an ita haberet; qui tamē authoritatē habuit à deo sibi datā sicut Apostolus, ut eius verbo crederetur, quid nos facimus, qui patrū dicta, quorum nulli, fuit authoritas noua docendi, sed tantum accepta per Apostolos cōseruādi, nolimus ad scripturæ iudiciū vocari?

Catholi. CAP. XXXI.

Decima tertia respōsio. Pauli mos ubiq; seruatus ille erat, quo Iudæis prædicās, primū omniū Christū eis, ac ea quæ de ipso, & regno eius erāt in lege & pphetis psalmisq; nunciaret. Hoc enim ipse testatur nō semel. Nāq; in actis ap̄lorū accusatus præsi di dixit. Potes enī cognoscere, quia nō plus sunt mihi dies q̄ vndecim, ex quo ascendi adorare in Hierusalē, & neq; in tēplo inuenerunt me cū aliquo disputantē, aut concursū facientē turbē; neq; in synagogis, neq; in ciuitate, neq; probare possunt tibi de q̄bus nunc me accusāt. Cōfiteor aut hoc tibi, q̄ scdm̄ sectā, quā dicunt hæresim, sic deservio patrio deo meo; credēs oibus quæ in lege & pphetis scripta sunt, spem hēns in deū, quā & hi ipsi expectāt resurrectionē futurā iustorū, & iniquorū. In hoc & ipse studeo sine offēdiculo consciētia hñc ad deum, & ad hoies semper. Infra corā Festo dixit. Auxilio autē adiutus dei vsq; in hodiernū diē sto; testificās minori

Paulinus erat ab eis quæ de falsitate nostris dicta erant incipere.

Cap. 34.

Pauli prima prædictio præterit apud Iudeos Christum ex prophetis & legem nunciare.

Cap. 26.

atq; maiori, nihil extra dicens quàm ea quæ prophetæ locuti sunt futura esse; & Moses. Si passibilis Christus, si primus ex resurrectione mortuorum, lumen annūciaturus est populo & gentibus; infra etiā quibusdam sibi dicētibz. Rogamus autem à te audire quæ sentis, ac constituto die ad se in hospitium venientibus exponere testificans regnum dei, suadensq; eis de Iesu: ex lege moysi & prophetis, à mane vsq; ad vesperam. Sic autem non mirum qd. audientes scrutarentur scripturas; si hæc ita haberet. Iudæi enim erāt nobiliores eorū qui sunt Thesalonice, ac ob id legi & prophetis deditissimi. Aut rogo, Paulus doctissimus, prudētissimq; cōcionator, quid potuit primū nūciare Iudæis, nisi qd. in eorum lege contentum erat? Aut quomodo corda eorum sedaret, quibus Christus scādālū erat, nisi primū quod ex eorum principiis lege scilicet & prophetis probaretur, nūciaretur? Alias enim, vbi esset illius prudentia, mansuetudo, ac benignitas, quæ maxime prædicatori Evangelicū addecent? Aut quomodo qui sese p. scripturas vinci nouerant, scripturas non scrutarent? aut vt facilius, aut vt feruentius crederent? Rogo similiter vbi esset illorum prudentia, si hanc scrutationem negligeret qua seu facilius, seu feruentius traherentur? Cæterū si dum dicis (Si ergo Pauli euāgelium seu nouum testamentum oportuit probari per veterem scripturam an ita haberet. Quid nos facimus, qui patrum dicta quorum nulli fuit authoritas noua docēdi: sed tantum accepta per Apostolos conseruandi, nolimus ad scripturæ iudiciū vocari) sentias nihil in nouo testamēto admittendum fore, quod ex veteri probatum nō fuerit; falsum, impium, & hæreticū est. Sunt enim multa

Cap. 31.

* Cōtra hominē
ex propriis prin-
cipiis arguendū
est primum.

1. Corint. 1.

* Christus Iudæis
scādālū gen-
tibus autē stultiti-
am debuit primū
Iudæis ex illis / qd
apud eos nota eo-
rant enūciari.

Non omnia par-
ticularia quæ in
nouo testamento
sunt: ex veteri pro-
bati possunt.

Nec dubiū quin sufficiat nobis Christianis hæc p suas
scripturas manifestas apud Iudæos probare in salua-
tore nostro fuisse completa. Valent enim hæc ipsum
verum Messiam ostendere: quo recepto, audiendus est
omnino obtemperandusq; velut ille, in quem iuxta le-
gem, omne bonum Iudæorum, omnisq; eorum status,
ordinatus erat. Moses pro Messia obtēperādo dixit.
Prophetam suscitabit vobis dominus de fratribus ve-
stris; illum audietis sicut & me. Optime ergo ij fece-
runt, qui hæc prima, principalia, sufficientiaq; per ex-
pressas scripturas à Iudæis receptas Iudæis probarūt,
quibus admissis cætera consequenter admittēda erāt.
Cæterū dicere, q saluator noster, Apostoliq; omnia
sua, quæ noui testamenti sunt, per vetus testamentum
probarint, ferri non potest. Primū enim saluator huic
sententiæ aduersatur, discipulis dicens. Adhuc multa
habeo vobis dicere: sed non potestis portare modo.
Rogo, quomodo illa multa dicenda discipuli portare
non valerent, si illa per singula ex veteri testamento p-
bari possent? Paulus etiam inquit; Mihi enim om-
niū sanctorū minimo data est gratia hæc, in gentibus
Euāgelizare inuestigabiles diuitias Christi, & illumi-
nare omnes, quæ sit dispensatio sacramēti absconditi
à sæculis in Deo, qui omnia creauit; vt innotescat prin-
cipatibus & potestatibus in cælestibus p ecclesiā, &c.
Quæso, quod est illud sacramētum à sæculis in Deo
absconditum: & per ecclesiam principatibus & potesta-
tibus (bonis quidem & sanctis) reuelandum: si omnia
& singula particularia noui testamenti in veteri testa-
mento expressa erant? Aut quomodo à sæculis in Deo
absconditum, si ibi prædictum: aut quomodo potesta-

Dent. 18.

« Multa in veteri
testamento de sal-
uatore nostro dis-
ta sunt quorum
nonnulla apollo.
ii & euangelistæ
allegarunt.

1020.16.

est illi de rebus
omnibus & ceteris
illis quæ sunt in
veteri & ceteris
ceteris & ceteris
ceteris & ceteris
ceteris & ceteris
ceteris & ceteris
ceteris & ceteris
ceteris & ceteris

est illi de rebus
omnibus & ceteris
illis quæ sunt in
veteri & ceteris
ceteris & ceteris
ceteris & ceteris
ceteris & ceteris
ceteris & ceteris
ceteris & ceteris

tibus & principatibus in cœlestibus erat occultū, quod patriarchis & prophetis erat manifestum? Aut quomodo pro magna gratia ponitur ecclesiæ, quod fuerat ante synagogæ concessum? Audacter, sed vere his diuinarum scripturarum verbis victus, non posse dico singula particularia noui testamenti, ex veteri particulariter monstrari. Hieronymus in cōmentarijs super illud Apostoli inter alia ad hanc nostram sententiam dixit. Si autem principatibus & potestatibus in cœlis, quas sanctas ministrasq; dei accipere debemus: licet quidā principem aeris istius & angelose eius interpretetur, ignota fuit multiplex sapientia dei, quæ nunc eis per ecclesiam reuelata est, quanto magis patriarchis, & prophetis ignota fuit? quos supra nō ignorasse mysteriū Christi, sed ita vt Apostolos nescisse monstrauius. Multiplex quippe sapientia dei: quæ sermone græco, & vt ita dicā multipharía, *πολυποικιλία* appellatur, per ecclesiā dei, nunc & principatibus, & potestatibus reuelata est. Quam olim deus futuram in sua mente decreuerat, & nūc esse perfectam, ex eo quod videmus, agnoscimus. Crux itaq; Christi non solum nobis, sed & angelis cunctisq; in cœlo virtutibus profecit: & aperuit sacramētū quod ante nesciebant. Deniq; ad cœlum cum corpore deum reuerentem mirantur, & dicūt. Quis est iste qui ascendit de Edom, fuluida vestimenta eius ex Bosor: sic formosus in stola candida? Et in alio loco. Quis est iste rex gloriæ? dominus virtutū ipse est rex gloriæ. Hæc Hieronymus. Aut si omnia particularia noui testamenti particulariter ex veteri monstrantur, quomodo Hieronimus dixit, Ecce dies venient, dicit dominus. Et feriā domui Israel, & domui Iuda fœdus nouum non secū-

Nequaquā omnia
particularia noui
testamenti ex
veteri monstrari
Pulchrū dicit
Hieron. ad idem.

2/21, 43,

2/21, 43,

* Optima ratio
ex scripturis ad
uerfus haereticos.

dum pactū, quod pepigi cū patribus vestris in die qua apprehendi manū eorū, vt educerē eos de terra Aegypti: pactum quod irritū fecerunt, & ego dominus sum eorum? Quæso, quomodo hoc foedus nouū est, & nō secundum illum, si omnia istius, etiā particularia particulariter in illo probentur?

Luthe.

Decima Quinta Argumentatio quasi ab inconuenienti: irrisorieq; in nos fingitur sic. Alioqui si pontificibus, aut doctoribus solis fidendū est, nec ad scripturæ tribunal vocādi sunt, cur nō scripturas sanctas explodimus, tanquā superfluas, & obscuriores, quā vt eas possimus consequi? Eodem exemplo tandem & patres sanctos repellamus, receptis in locū eorū apertioribus, vt iactāt, theologis scholasticis, donec & ijs abiectis Aristotelē, & quo quisq; remotior à sacris literis, et sanctis patribus fuerit, duces habeamus: sicut reuera habuimus, & habemus. Tū reuera erit, vt scripturas sanctas nō solū proprio spiritu nō interpretemur, sed nihil nisi propriū spiritū, scripturis in totū incognitis, reliquū retineamus: & meris opinionū nostrarū turbinibus & pcellis sine fine agitemur, sicut est dies hæc.

Catho.

CAP. XXXIII.

* Non est diuina
scriptura negligenda: imo
consulenda audiens
d. p.

d. Timo. 3.

Decima Quinta Responsio. Consiliū tuū super caput tuum. Nos enim quia nobis datam gratiā non negligimus, nequaquam diuinas scripturas verissimas, firmissimas, vtilissimasq; nec sanctos patres earū optimos interpretes, nec doctores scholasticos, qui Christianas veritates scientifico modo tractant, negligemus, Paulus pro vtilitate diuinarū scripturarū mostrā

da ait, Omnis scriptura diuinitus inspirata utilis est ad docendū, ad arguēdum, ad corripiendū, ad erudiēdū in iustitia, vt perfectus sit homo Dei ad omne opus bonum instructus. Augustinus in de doctrina Christi ana ad idem multa, & inter alia dicit. Nō autē pręcipit scriptura nisi charitatē, nec culpat nisi cupiditatem, & comodo informat mores hominū. Itē si animā pręoc cupauit alicuius erroris opinio, quicquid aliter asseruerit scriptura, figuratū hoies arbitrantur; non autē asserit nisi catholicā fidē, rebus pręteritis & futuris & pręsentibus. Pręteritorum narratio est, futurorū pręnunciatio, pręsentium demonstratio; sed omnia hæc ad eādē charitatem nutriēdā, atq; corroborandā, & cupiditatem vincendā atque extinguendā valēt. Chrysostomus quoq; ad idē ait. A deo multa sunt, quæ nostrā opugnant animā, eoq; opus habemus diuinis remedijs, quo simul & iā acceptis vulneribus medeamur, & quæ nondū quidē inflīcta sunt, sed post infligerentur, prohibeamus eminus venientia diaboli spicula, extinguētes depellentesq; per assiduam scripturarum lectionē: infra, sic vbiq; fuerint libri spiritalis; illinc omnis expellitur vis diabolica, multaq; inhabitantibus accedit consolatio. Quādoquidē ipse etiā per se librorum aspectus segniores nos reddit ad peccādū: siue enī quippiā ausi fuerimus eorum quæ prohibita sunt; nosq; ipsos reddiderimus pollutos: reuersi domū, conspectisque libris, acrius nos condēnat cōsciētia, reddimur cunctātiore ad eadē repetenda. Rursum siue in sanctimonia pstitierimus, ex libris reddimur tutiores firmioresq;. Nanque simulatq; tetigit aliquis Euāgelium, mox cōposuit suā ipsius mentē, & à rebus mundanis abduxit,

Lib. 3. cap. 105

Multæ utilitates diuinarum scrip-
turarum.

* Conciones, de
Lazaro.

* Magna utilitas in scripturis sacris legendis: maxime tamen in obliuiscendis.

* Alcedus seu intuitus diuinorum librorū utilis est.

* Ex diuina scriptura malus corripitur: & bonus firmatur.

AXIOM. CHR.

Idq; ex ipso solo aspectu. Quod si accesserit diligens lectio, nō aliter q̄ in sacris adytis, rebus diuinis vacans anima sic purgatur, meliorq; redditur deo cum ipsa per illas scripturas colloquente. Quid igitur, inquit, si non intelligamus ea quę non continentur in libris? Maxime quidem etiam si non intelligas illic recondita, tamen ex ipsa lectione multa nascitur sanctimonia. Non ergo possumus: sed nec volumus quod dicis diuinas scripturas explodere sanctissimas, vtilissimasq; Consilium tuum super caput tuum.

CAP. XXIII.

Proposuisti o Luthere, quod omnes ante te proposuerunt hæretici: sed non probasti: proposuisti, inquam, cum & ex illis tuis patribus: sed cum illis etiam in probatione defecisti, vt per nostras responsiones tuis argumentationibus appositas satis superq; monstrauius. Verum vt magis quod ad mireris, sub paucissimis verbis habeas, ecce dicimus. Qui scripturam sacram petit iudicem, & solam illam audire vult, sibi ipsi repugnat. Mōstratur hoc hac vna & ea inuictissima ratione: quia scilicet ipsamet scriptura diuina multos alios a se cōstituit iudices audiendos, obtemperandosq; omni appellatione postposita. Nempe miraculum verū, ecclesiā vniuersalem in se: vniuersale concilium ipsam representans, generalem consuetudinē eius antiquissimam, ac tandem conformem sanctorum doctorum sententiā: seu etiam rationem ex aliquo horum deductam euidenter. Hęc sex, diuinaq; scriptura cum illis septenarium numerum constituens, irrefragabiliter apud Christianos probant: licet nonnulla horum inter sese suos gradus maioris, aut minoris authoritatis sortiantur. Hęc

¶ Diuina scriptura etiam non intellecta prodest.

¶ Proposuit Lutherus cum aliis hæreticis suis prædecessoribus q̄ sola scriptura sit auctoriū, sed in probatione defecit.

¶ Qui scripturam sacram petit iudicē & solam illam audire vult, sibi ipsi repugnat.

¶ Ratio ex aliquo horū deducta cui denique nō habet speciale articulum in hoc opere quia nō est opus, eū sit notum non solum principia, sed etiam rationē ex principijs euidenter deductam probare.

sunt Christianorum principia: hæc apud ipsos pro rebus religionis probandis, audiri, obediriq; volunt, quæ omnia placet ex diuinis scripturis monstrare: pro singulis, singulos articulos statuendo: quibus finitis, prima pars huius operis deo iuuante, terminabitur.

Primus articulus docet quæ & quanta sit
authoritas miraculi, ad probationē
eorum quæ nostræ sunt fidei & relig.

LIB. II. CAP. I.

✱ *Authoritas ve
ri miraculi quæ
& quanta sit.*

Miraculum verum diuinam auctoritatem
habet, qua sufficientissime id probat, pro
quo probando adducitur. Hoc clarum no-
uimus, manifestumque magis: quàm ut
ratione indigeat vlla: sed quia sapientibus & inspi-
cientibus debitores sumus, illud etiam mōstrare libet.
Mōstratur autem, Primum ex natura rei. Est enim mi-
raculum omne & solum illud opus, quod supra totam
creatam potentiam est, & solo deo actore fit; cætera ve-
ro alia quæ ab aliqua creatura fiunt, eo ipso miracula nō
sunt: quantuncq; mirabilia, prodigiosaq; aut portē-
tosa videantur. Sic omnes quotquot Christiani sapien-
tes præcesserunt, miraculum acceperunt. Nec nos ali-
ter illud accipere possumus: q̃ ipsi acceperint, si recte,
distincte q; loqui volumus. At quod solius dei est, diui-
nam auctoritatem habet: signum falsitatis esse non po-
test: vnde id sufficientissime probat, pro quo probādo
adductum est. Aut rogo: quomodo signum aliquod à
solo deo erit: & diuinam auctoritatem non habebit?
aut forte quia Deus optimus maximusq; decipere pos-
sit: id per miraculum dicendo verum: quod verum non

Quid sit miracu-
lū proprie didic-
it apud omnes do-
ctores: & q̄ ali-
lo deo fieri pōt.

**et* *et* Thomas
1. part. q. 1. o. art.
4. Sc. 1. part. q. 41.
art. 2. Sc. 2. 2. q. 17.
art. 2.

* Nos aliter acci-
pere nomina nō
possumus quā
acceperint apī
resque hactenus
fuerunt.

Miraculum verò
non nisi divina
virtute fieri va-
let.

AXIOM CHRI.

Deus nec potest
fallere / nec falli /
nec verbis nec si
gnis.

Ioan. 15.

Inexcusabiliter
peccat / qui visis
miraculis nō cre
ditur / nō dispo
nit ad creden
dum faciens quod
in se est pro fide
habenda / quæ est
dei donum.

Matth. 9.

Miracula par
unt suo modo as
sensum firmissi
mum / certissimū
æ verissimū / ob
id q per miracu
la scire dicimur.
Deut. 28.

Reg. 13.

est? Absit. Absit inquam, quia sicut omniscius non fal
litur; ita infinite bonus nō fallit. Non est enim vt homo
qui mentiatur. Quam enim fidem, certitudinem, & fir
mitatem habebūt verba dei; si signa quæ eius solius sūt
& a solo illo esse possunt, mendacium habuerint, aut
vnquam habere potuerint? An refert verbo, an signo a
lio mentiri? Nequaquā. Verba etiam saluatoris ad idē
pro autoritate, & probatione veri miraculi sunt. Si o
pera non fecissem, quæ nemo alius fecit, peccatū nō ha
berent, nunc autem excusationem non habent de pec
cato suo. Ecce inexcusabiliter culpat, visis miraculis nō
credentes, quod non faceret, nisi miracula sufficienter
probarēt. Idem pro eodem Iudæis ait. Si mihi non cre
ditis, alioquin propter opera ipsa credite. Iterum ego
maius testimonium habeo Ioanne. Opera quæ ego fa
cio; illa sunt quæ testimonium perhibent de me. Idem o
stendere volens suam potentiam, ex ostenso miraculo
idem fecit, dicitur enim. Vt sciatis autem quia filius ho
minis habet potestatem in terra dimittendi peccata, di
xit paralytico surge, &c. Nota verbum sciatis, nō enim
scire dicimur, nisi quod certissime nouimus. Iterū: eos
irremissibiliter peccare dixit, qui miraculum a se factū
nō audiebant; & dēmonio tribuebant, dicētes. In Beel
zebub principe dēmoniorū eiecit dēmonia. Genera
lis regula in veteri testamēto fuit, vt ille verus prophe
ta crederetur, qui quod diceret miraculo confirmaret,
dicitur enim: Quod si tacita cogitatione responderis,
quomodo possum intelligere verbum quod dominus
non est locutus, hoc habebis signum; quod in nomine
domini propheta ille prædixerit & nō euenerit, hoc do
minus non est locutus. Samuel ostendens peccasse po

pulum in petēdo regem, ex hac regula dixit. Inuocabo dominū, & dabit voces, & pluuias, & sciētis, & videbitis quod grande malū feceritis petētes super vos regē. Helias quoq; hominem dei se monstrauit inquiens. Si homo dei sum descendat ignis de cœlo. Modus quoq; a Deo optimo seruatus quotiens veram fidem plantare voluit, ad idem est: nō enim nisi medijs miraculis illam plātauit. Mosē namq; ad populum mittens, cum virtute faciēdi miracula misit, sic habetur. Respondēs Moses ait. Non credent mihi nec audient vocem meā, sed dicēt, nō apparuit tibi dominus. Dixit ergo ad eū. Quid est quod tenes in manu tua, Respondit, Virga. Dixitq; dominus. Proijce eā in terram. Proiecit & versa est in colubrum, ita vt fugeret Moses. Dixitq; dominus. Extende manum tuam, & apprehende caudam eius: extendit & tenuit, versaq; est in virgā. Vt credāt inquit, quod apparuerit tibi dominus deus patrū tuorum. Deus Abrahā, & Deus Isaac, & Deus Iacob, &c. infra virgam quoq; hanc sume in manu tua, in qua facturus es signa. Saluator noster verus deus & verus homo iā iam in cœlos ascēsurus discipulos suos mittēs ad veram eius fidem totum orbem conuersuros, nō nisi in virtute miraculorum, quibus quæ prædicarent, cōfirmarent misit dicens. Euntes in mundum vniuersum prædicate euāgelium omni creaturæ, infra: Signa autē eos qui crediderint hæc sequentur. In nomine meo dæmonia eiiciēt, linguis loquentur nouis, serpentes tollēt, & si mortiferū quid biberint, non eis nocebit, super ergros manus imponent & bene habebūt: infra. Illi autē profecti prædicauerūt ubiq; domino cooperāte, & sermonē cōfirmāte sequētibus signis, Vides hic sermonē

* Olim apud Iudeos sine dubio credebatur, quod miraculo monstrabatur.

* Deus quoties fide plantare voluit, toties virtutes faciendi miracula dedit, Exod. 4.

* Sic quondam Mosi virtutē huiusmodi dedit.

* Habuit Moses virgam in qua fecit miracula.

Marci vii.

sic Apostoli virtutē faciendi miracula habuerūt quibus verā fidē cōfirmarunt: & breuissimi tēporis spacio totum orbē cōuerterūt

AXIOM. CHR.

1. Corint. 2

* Paulus ex miraculis a se factis suam predicationem commendabat.

Gal. 3.

Galatæ reprehenduntur / q̄ in eo non perfluerint in quæ miracula viderunt.

1. Petr. 1.

Cap. 16. tom. 6.

* Quedam miracula olam admissam rationem habent quedam vero etiam vilitatem.

euangelicæ p̄dicatiōis, veris miraculis cōfirmari p̄bari; a deo tanq̄ suis p̄prijs signis, quæ nullomodo fallere possent, & super omnem authoritatem creatam altissimarum rerum fidem facerent infallibilem. Paulus quoq; p̄dicationem suam commendat, eoq; non arte verborū, sed virtute signorum eā suaserit, dicens. Sermo meus & p̄dicatio mea nō in persuasibilibus humanæ sapientiæ verbis, sed in ostensione spiritus & virtutis, vt fides vestra non sit in sapientia hominum, sed in virtute dei: alia translatio habet, in ostensione spiritus & potētiae. Iterum quosdam reprehendit, q̄ a fide Christi miraculis confirmata deficerēt, dicens. O infati Galatæ quis vos fascinavit non obedire veritati: ante quorum oculos Iesus Christus proscriptus est, & in vobis crucifixus? Hoc solum a vobis volo discere, Ex operibus legis spiritum accepistis: an ex auditu fidei? Sic stulti estis, vt cum spiritu coeperitis, nūc carne cōsumimini? Tanta passi estis sine causa? si tamen sine causa. Qui ergo tribuit vobis spiritum, & operatur virtutes in vobis, ex operibus legis: an ex auditu fidei? Iterum Christi mysterium per reuelationem sibi notum proponens subdit. Cuius factus sum ego minister secundum donum gratiæ dei quæ data est mihi secundum operationē virtutis eius. Augustinus ad Honoratum contra Manicheos, pro eodem de miraculis loquens, eorū valorem authoritatemq; manifestās dicit. Rursus hæc in duo diuiduntur; quædam enim sunt quæ solam faciunt admirationem, quædam vero magnam etiam gratiam beneuolentiamq; conciliant. Nam si quis volentē hominem cernat, cum ea res nihil spectatori afferat cōmodi præter ipsum spectaculum; miratur tantūmodo;

si quis autem graui & desperato morbo affectus mox vt
iulsum fuerit conualeſcat, admirationem ſanitatís ſuæ
ſanantis etiam charitate ſuperabit. Talia facta ſunt illo
tempore quo deus in vero homine quātum ſat erat ho-
minibus apparebat, ſanati languidi, mūdati leproſi, in-
ceſſus claudis, cæcis viſus, ſurdis auditus eſt redditus.
Homines illius temporis aquam in vinum conuerſam,
ſaturata quinq; milia quinq; panibus, tranſita pedibus
maria, mortuos reſurgentes viderunt. Ita quædam cor-
pori manifeſtiori beneficio: quædam vero menti occul-
tiore ſigno: & omnia hominibus maiestatis teſtimonio
conſulebant. Sic in ſe tunc animas errantes mortaliū di-
uina commouebat authoritas. Hæc Auguſtinus. Chry-
ſoſtomus ad idem p̄terquam q̄ ſæpe, ad ſaluatoris no-
ſtri virtutem potentiamq; oſtendendam miracula ido-
nea eſſe dixit, quæ inſuper terrarum orbē allexiſſe con-
ſitetur, ſuper Ioānem, tandem ſuper acta Apoſtolorū
inquit, Proinde ex miraculis certam & indubitatam fa-
cit reſurrectionis fidem, vt non ſolū euident eſſet eius
ſtatis hominibus, verum etiā omnibus ſecuturis. Hic
ronymus ſuper Math. ad idem ait. Ne hominibus ruſti-
canis, & abſq; eloquiij venuſtate indoctis & illiteratis ne-
mo crederet pollicētibus regna cælorum, dat poteſta-
tem infirmos curare, leproſos mūdare, dæmones eiſce-
re, vt magnitudinem promiſſorum p̄bet magnitudo
ſignorum. Ratio naturalis ad idē etiam eſt manifeſta
ex communi omnium hominū ſenſu, & quarumcunq;
notionum: niſi enim iudicaſſent omnes verum miracu-
lum diuinam authoritatem habere ſufficienterq; pro-
bare, nequaquam totus orbis euangelicam legem ſu-
per omnes alias, opera, verba, cogitatiōes, appetitusq;

Saluator noſter
multa fecit mira-
cula vtilia.

Authoritas mira-
culorū diuina.

Homel. 2. & 71.

Homel. 1.

Cap. 10.

* Gregorius ad
idē. Ad iuſta ſunt
autē prædicatori-
bus miracula: vt
fidē verbis dareet
virtus oſtendat: &
noua facerent: q̄
noua prædica-
rent.

F

* Authoritas ac
virtus miraculo-
rum aduersus gla-
dios / flagella / &
cruces eruentis
præuoluit: & tã-
dem totum orbẽ
veræ fidei subius
gauiit.

reprimentem, deos deasq; patrias quas venerabantur
ab antiquo pellentem reciperet. Quando præsertim
tyrânicus gladius, vel ob solam fidei cõfessionẽ, Chri-
stianos iugulabat. Verum quia communissimũ: imo na-
turaliter notissimũ erat, miraculum a solo deo fieri, &
non nisi vera probare, breuissimo temporis spacio latif-
sima mundi regna, ob visa miracula Christum, & hũc
crucifixum in verum deum suscepẽt, quem nũc nos
colimus, totoq; animi affectu libentissime verum deũ
& verum hominem confitemur. Quod autẽ dicimus,
miracula fidem generare: sic intelligendũ est, vt fides
dei donũ infusum credatur. Et hoc enim donũ dei est,
teste Paulo, ac sic vt liberũ quoq; hominis seruetur ar-
bitrium in actu credendi iuxta Augustinum dicẽtem.
Cætera potest homo nolẽs. Credere autem nõ nisi vo-
lens. Quid ergo faciunt miracula? Respondeo. Homi-
nes ad credendum, & vt faciant quod in se est, optime
disponunt, & omnes excusatiões tollunt: quia saluator
dixit: Si opera non fecissem quæ nemo alius. &c. vsq;
ibi. Nunc autem excusationem non habent,

CAP. II.

* Primũ sensum
secuti sunt Frãs-
ciscus de mairos-
mis / & Dionysius
earthusianus in
prola. lib. sent.
Secundum vero:
Durandus de san-
cto peritiano / &
Gregorius de ari-
mino ibi.

Patres scholastici probatiuã vim veri miraculi, om-
nes quasi per vnum confessi sunt: tantum differentes,
q; quidam illud de eo quod probat sciẽtiam, hoc est, af-
sensum certum & clarum: quidam vero fidẽ, id est, af-
sensum certum & obscurum causare dixerũt. Qui pri-
mũ sensum tenuerunt, eo moti sunt, q; ista duo princi-
pia, Omne reuelatum a deo est verũ: Omne quod mi-
raculo pbat a Deo reuelatur: clarissima esse dixerũt
ac manifesta, quẽadmodum illud principium, Quod

libet est, vel nō est. Hoc enim admissio, quia clarū est, deū non nisi verum reuelare posse ex sua scientia & bonitate: & clarū similiter, omne miraculo probatū, a deo reuelari, qui solus miraculum facere potest. Iam qui ad probandam aliquam veritatem miraculum fieri videt, veram scientiam de illa habet: quia sic ex euidentibus & clavis deducit: Omne reuelatum a deo est verū. Et omne miraculo probatum a deo reuelatur: sed hæc propositio a deo reuelatur, quia miraculo probatur. Ergo illa vera est. Antecedens est clarū seu euidens: ac per idem consequens ex eo deductum. Sic autem has duas propositiones. Christus est missus a deo. Filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata: ab apostolis qui eas resurrectione Lazari, & sanatione paralytici probari viderunt, non creditas, sed scitas esse dixerunt. Hoc suum videre tali exemplo docent. Sicut qui clare deū, eumque mouere intellectum alicuius ad assentiendum alicui conclusioni videret, illam esse veram euidenter cognoscere: licet res illius non intueretur, eo quod clare nouit, deum neminem decipere posse: sic viator sciens verū miraculum quod solus deus operatur, ad ostendendam conclusionem aliquam fieri, nouit statim nō obscure, sed clare illam esse veram. Dicunt consequenter, eos tempore Apostolorum, aut quouis alio, de illis rebus fidei veram scientiam habuisse, qui eas veris miraculis confirmari viderunt. Verbum Christi hos patres iuuat, qui miraculum facturum non ut credatis, sed ut sciatis dixit: Verbum autem scire, cognitionem veram, certam & claram importat. Qui autem secundum sensum sunt secuti, multas ad idem nec leues rationes formarunt. Tum quia si miraculum ad aliquid proban-

* Nō disputat de patres, an miraculum probaret, sed an fidem, an scientiam generaret.

* Quidam dixerunt verum miraculum nō fidem sed scientiam causare de illis veritatibus, pro quibus probandum est, qualiter sunt.

Ioan. 11.
Math. 9.

* Bonū exemplū ad propositum illorum.

* Math. 9.
in curatione paralytica.

* Quidam dixerunt verum miraculum non scientiam sed fidem generare, etiam de rebus, quas specialiter probat.

Gregorius in quadam homelia. Ex periclitia tollit meritum fidei: addere non simpliciter sed in eodem actu experientia.

* Unde redditur in evidens miraculi probatio secundum hos patres: cuius tamen auctoritatem dissonant esse censendum: pro quo videri potest Abulensis. Deut. 3. q. 1. & infra. 12. q. 7.

dum, euidenter concluderet, iam demonstraret: ac omnes videntes cogeret ad assensum, & nullam obscuritatem pateretur, sicut omnis demonstratio hos effectus habet. Hæc autem non stant, quia nec omnes qui videbant, credebant, nec qui credebant sine obscuritate adhærebant: perdidissent enim meritum, ut inquit, ex Gregorio dicente, Fides non habet meritum ubi humana ratio præbet experimentum; tum quia & si sit per se notum Deum non posse fallere, omneque reuelatum a deo esse verum, & miraculum non nisi a Deo fieri, non est tamē euidenter, an illud miraculum ad id quod ore humano dicitur fiat. Potest enim falsus propheta, ab aliquo vero futurum miraculum præscire. Et illud ad probandam falsitatem prædicere: nec est nobis euidenter, quod hoc fieret ad testificandum hoc, quod diceret iste vel ille qui miraculum prædicaret; quia de nullo homine est per se notum se non posse aut malitia aut ignorantia dicere falsum, nisi de eo sit per se notum ipsum esse deum. Quia ergo quis per reuelationem scire potest, deum quicquam supernaturaliter facturum, & ignorare propter quid, ac propria præsumptione vel malitia coniecturare, fingereque ac dicere quod deus illud facturum sit propter aliud quā fiat a deo, redditur in euidenter omnis miraculi probatio. Ambo hi modi dicendi probabiles sunt, amboque suos actores habent: non approbo quis eorum verior magis appareat, sed ambos refero quare nus probatiua virtus miraculi siue scientiam, siue fidem caulet, quam omnes patres confessi sunt, nota fiat.

CAP. III.

Dixi verū miraculum, quia falsum non sic, sed longe aliter se habet. Potest enim ea daemon facere, falsitates

suadere, & errores inducere manifestos. Paulus ad hoc ait. Et tunc reuelabitur ille iniquus quem dominus Iesus interficiet spiritu oris sui, & destruet illustratione aduentus sui eum, cuius est aduentus secundum operationem sathanę in omni virtute, & signis, & prodigijs mendacibus, & in omni seductione iniquitatis, ijs qui pereunt, eo quod charitatem veritatis non receperunt, ut saluifientur. Ideo mittet illis deus operationem erroris, ut credant mendacio, ut iudicentur omnes qui non crediderunt veritati, sed consenserunt iniquitati. Ecce quod falsa miracula, signa scilicet mendacia virtute sathanę fieri, & in errorem mittere affirmat. Saluator noster quoque ad idem dixit. Tunc (Ante destructionem Hierusalem, ut quidam: vel ante aduentum ad iudicium, ut alij volunt) si quis vobis dixerit. Ecce hic est Christus aut illic, nolite credere. Surgent enim pseudochristi, & pseudoprophete, & dabunt signa magna & prodigia: ita ut in errorem inducantur si fieri potest etiam electi. Ecce prædixi vobis. Quod si dixerit quis impiam. Falsa miracula plurimum valent apud homines viatores, qui corporalia non nisi per sensus & sensibilia norunt, quos demon deludere sua arte potest: ut non minus falsum miraculum appareat verum, quam ipsum verum. Quomodo ergo poterit quis unum, ab alio discernere: aut quam culpam habebit falso deceptus? Respondemus, poterit optime ex multis. Primum ex reuelatione cogitationum secretissimarum cordis, quæ tantum domini sunt, quia scrutans corda & renes deus. Nec potestas sathanę quæ ad corpora, & corporum sensus extenditur, huc intrat. Deinde ex præmonitione diuina qua præueni sumus, ne quæ aduersus ecclesiæ obseruantias facta fuerint signa, vera mira

ad Thes. 2.

* Falsa miracula quæ Paulus vocat signa mendacia possunt fieri: imo sunt supissime arte demoni: etiam veris quoad sensum similia in alijs quibus: sed non in omnibus.

Math. 24.

Quamuis falsa miracula veris miraculis in aliquibus quoad sensum sint similia simul ta sunt ex quibus ex aminari possunt.

* Scetus in prologo primi libelli.

Diuina præmonitio optima ratio.

o. 1. Timo. 1.

Saluator noster
nos imonuit vt
a falsis signis cau-
eremur, ne quic-
quam contra illa
recipiamus. P. 10.
Ius quoq; ad idē
docet; ad tribus
nat iustitie trahē-
da esse quicunq;
de nouo prādicā-
ta fuerint.

o. Gal. 1.

Saluator noster
nos imonuit vt
a falsis signis cau-
eremur, ne quic-
quam contra illa
recipiamus. P. 10.
Ius quoq; ad idē
docet; ad tribus
nat iustitie trahē-
da esse quicunq;
de nouo prādicā-
ta fuerint.

o. Math. 24.

Opus quo falsi
propheta eos
gnoscitur euidē
seruelli contra
ecclesiam infuri-
gituram Paulus
columnam & fir-
mamentum veris-
tatis appellauit.

o. 1. Timo. 1.

cula credamus. Paulus hoc docuit, dicens. Hæc tibi scri-
bo fili Timothee, sperans me ad te venire cito, si autē
tardauero, vt scias quomodo oporteat te in domo Dei
cōuersari; quæ est ecclesia Dei viui colūna & firmamē-
tum veritatis. Qui autem ecclesiam Colūnam & fir-
mamentum veritatis dicit; nihil contra suas obseruan-
tias prædicari admittit. Idem pro eodem expressius ad-
uersus Christianæ veritatis perturbatores quibusdā
dixit. Miror q; sic tam cito transferimini ab eo qui vos
vocaui in gratiam Christi, in aliud euangelium; quod
non est aliud, nisi sunt aliqui qui vos conturbant, & vo-
lunt conuertere euangelium Christi. Sed licet nos, aut
angelus de cœlo euangelizet vobis præterquam quod
euangelizauimus vobis, anathema sit. Sicut p̄diximus,
& nūc iterum dico. Si quis vobis euangelizauerit præ-
ter id quod accepistis, anathema sit. Saluator noster
quoq; quū dixisset; Tunc si quis vobis dixerit, ecce hic
est Christus, aut illic; nolite credere; Surgēt enim pseu-
dochristi & pseudoprophetæ; & dabūt signa magna
& prodigia, ita vt in errorē inducantur, si fieri potest,
etiam electi; subdidit. Ecce p̄dixi vobis. Idem ad idē.
Attēdite a falsis prophetis, qui veniunt ad vos in vesti-
mētis ouium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces; a fru-
ctibus eorum cognoscetis eos. Multa alia assignari pos-
sunt, quibus nequaquā Christi fideles arte dæmonis
per falsa miracula decipiantur, sed quia ista sufficiūt,
& potissima sunt, de alijs supersedeo.

CAP. IIII.

Dixi verum miraculum a solo Deo fieri posse, quia
cū omne miraculū, super totū ordinē naturalem, & su-
per totam creatam naturam sit, nulla nisi diuina virtus

miraculum aliquod etiam minimū operari vaiebit. Verum, An virtus faciendi miracula creaturæ cōmunicari possit, quasi res quædam potētia seu forma, qua actionem miraculosam attingat, & verum miraculum aliquo modo efficiat, nequaquam determinauimus: gratiis difficultas est, discussione etiam nō breui indiget: certa vero ab incertis, ea in quibus omnes cōueniunt, ab illis in quibus quidam differunt distinguentes, dicimus. Primum est quidem virtus faciēdi miracula gratia quædam ad gratis datas pertinet, creaturæ a creatore non tam ad sui, quā ad ecclesiæ vtilitatem concessa. Paulus hoc testatur dicēs. Diuisiones vero gratiarū sunt: idem autē spiritus. Et diuisiones ministratiōnū sunt, idem autē dominus: & diuisiones operationū sūt, idem vero deus, qui operatur omnia in omnibus: Vni cuique autem datur manifestatio spiritus ad vtilitatem: Alij quidem per spiritum datur sermo sapientiæ, alij autē sermo sciētiae scđm eundē spiritū, alteri fides in eodē spū, alij gratia sanitatū in vno spū, alij operatio virtutū, alij pphetia, alij discretio spiritū, alij generalin guarū, alij interpretatio sermonū, sequitur: Hæc autē oia operatur vnus atq; idem spūs diuidēs singulis prout vult. Vides hic gratiā sanitatū & opationē virtutū a deo esse: & hoibus ad vtilitatē dari: sicut & alias grās gratis datas secū annumeratas. An autē qui hāc gratiā habet, per illā quasi per formā, aut potentiā miraculosas actiones operetur? Nequaquā. Aut enim tunc virtus illa infinita esset simpliciter, & sic increata contra statim dictam authoritatem Pauli: aut opus per illam proprie factum miraculum non esset, quum solū illud miraculum sit quod super totū ordinē, & sup

*Miraculum est super totam naturam creatam ob id a sola diuina fieri potest.
*An virtus faciēdi miracula creaturæ cōmunicari possit.

*Virtus faciēdi miracula gratia gratis data, prout creator cōmunicatur.

X. I. Corint. 12.

*An qui hāc gratiam habet per illam quasi per formam operetur miraculosas actiones.

Sanctus Thomas
1. 1. part. q. 110.
art. 4. Qui per for-
mam aut potenti-
am quam habet
operatur attingens
proprie actionē
formam nam
naturaliter operatur
licet supernaturaliter
formam habeat.

Ioan. 9.

* An qui habet
gratiam facienti
miraculum per il-
li operetur quā-
si per proprium
instrumentum.

* Qui habet gra-
tiam facienti mi-
raculum per illi
quasi per instru-
mentum deputa-
tum ad plerumque
dei ordinatō seu
institutiō quo va-
ria miracula fiunt.

* Durandus de san-
cto portiano. 1.
sent. dist. 14. q. 5.
ad. 2.
sanctus Thomas
1. 2. q. 178 art. 1.

totam virtutem creaturæ naturæ est. Quamobrem quod
per actionem creaturæ propriam fit, nullatenus mira-
culum erit, quia intra ordinem naturalem manet. Natu-
rale est enim cuique per formam aut potentiam, quam ha-
bet operari: siue illa naturaliter, siue supernaturaliter in-
ducta fuerit. Namque si lapis potentiam visivam ad actum
reducibilem supernaturaliter accepisset: nihil minus per il-
lam naturaliter videret, ac si illam ex natura habuisset.
Cæcus natus supernaturaliter oculos habuit, quibus ta-
men habitis, naturaliter vidit. An vero qui huiusmodi
gratiam accepit, per illam quasi per instrumentum dei
ad actionem miraculosam proprium operetur? Mini-
me. Namque in uniuersum omne instrumentum proprium
ad aliquam operationem propriam actionem habet pro-
portionatam: licet ad aliam non nisi motum agat, velut
ferra, malleus, & similia. At non videtur: sed nec intelli-
gitur, quomodo accidens aliquod, siue in corpore, siue
in anima subiectatum, proprium instrumentum mira-
culorum esse possit. Nam Rogo. Quam actionem ha-
bebit proportionatam ad varias sanitates infirmorum
etiam contrariis morbis laborantium, ad resurrectiones
mortuorum, & ad miracula etiam quæ per rerum creatio-
nem fiunt? Quid ergo dicendum? Quid est quod facit
illa gratia, si per illam non quasi per formam, aut pote-
tiam naturalem: nec quasi per proprium instrumentum
miracula fiunt? Respondemus. Est instrumentum de-
putatum, seu institutum, quia habenti hanc gratiam di-
uina virtus particulari quodam modo assistit: doctrina
eius confirmat, orationi & precibus condescendit.
Fit enim ea posita, ut Deus quasi instrumentaliter utatur
vel interiori motu habentis, vel eius locutione, vel

aliquo exteriori actu, seu etiam aliquo contactu corporali corporis etiam mortui, sic ut aliquo horum posito solus deus miraculum operetur. Pulchra exempla huius sunt diuina sacramenta: sunt enim instrumēta gratiæ iustificantis, non quidem propria ex natura rei: sed tantum ex diuina ordinatione, qua disposuit deus optimus, maximusq; assistere illis, & ad vsum illorum sine fictione susceptum, gratiam iustificantem suscipienti præstare. De his patres optime dicunt. In libris sententiarum.

* Abulēf. super
Math. c. 9. q. 103

* Pulchra exem-
pla ad hoc sunt
diuina sacramen-
ta.

Lib. 3. dist. 14.
& lib. 4. dist. 11.

CAP. V.

Quod autem sit illud donum, aut cui gratiæ nominatim operatio miraculorum tribuatur, nō est euident. Dicunt enim quidam illam gratiā, non fidem esse: quia Apostolus illam velut a fide distinctam nominauit, annumerauitq;: sed fidei tribui, quia fidem consequatur, siue faciētis, ut ibi. Si habuero omnem fidem ita ut mōtes transferam: siue eorum propter quos miracula fiūt, iuxta illud. Et non fecit ibi virtutes multas, propter incredulitatem illorum. Tribuitur autem fidei rationabiliter valde: tum quia operatio miraculorum in fidei confirmationem ordinatur: tum quia ex dei optimi omnipotentia cui fides innitur procedit. Nominabitur iuxta hanc horum patrum sententiam, donum istud fides, non per proprietatem, sed per attributionem. Quidā vero alij dicunt virtutem faciendi miracula esse fidem: non quidem quæ est virtus theologica ad credendum, quia hanc omnibus Christianis communem norunt: sed quæ est donū: & inter gratias gratis datas ponitur. Probant autem primo, quia saluator discipulis dixit,

Sic. 3. Tho. 2. 2.
q. 178. art. 1.

1. Corinth. 12.

1. Corint. 13.

Math. 13.

Quidam dicunt
istā gratiam non
esse fidem: sed si
dei tribui.

* Alij dicunt
istam gratiā esse
fidem: non quia
credim⁹: sed quia
confidimus.

* Abulēf. super
Math. c. 17. q. 163

Math. 17.

AXIOM. CHRI.

Math. 17.

Luc. 17.

Math. 21.

Quæ de hac re
dicenda videtur.

Prima assertio.
Nō sunt idem res
fides virtus qua
credimus: & fides
donum qua eō
fidimus.
Fides virtus ad
omnes & singu-
los pertinet.

Am en quippe dico vobis, si habueritis fidem sicut gra-
num sinapis, dicetis monti huic, transi hinc illuc, & tra-
sibit, & nihil impossibile erit vobis. Alibi, Apostolis si-
bi dicentibus, Adauge nobis fidem, dixit. Si habueri-
tis fidem sicut granum sinapis, dicetis huic arbori mo-
ro. Eradicare & transplātare in mare, & obediet vobis.
Iterum. Mirantibus discipulis quomodo aruerat ficul-
nea dixit. Amen dico vobis, si habueritis fidem, & non
hæsitaaueritis, nō solū de ficulnea facietis, sed & si mō-
ti huic dixeritis, Tollere & iactare in mare: fiet. Et om-
nia quæcūq; petieritis in oratione credētes: accipietis.
Iacobus quoq; ait. Siquis indiget sapientia, petat a deo
qui dat omnibus affluenter: postulet autem in fide ni-
hil hæsītās: qui autem hæsitat, similis est fluctui maris,
qui a vento circumfertur: non existimet autem homo il-
le q̄ accipiat aliquid a deo. Quum igitur ex omnibus
istis locis constet, operationem miraculorum tanquam
in illud, quo posito ponitur, & quo non posito non poni-
tur, miraculum in fidem, non in eam, quæ est ad credē-
dum, sed in eam quæ est ad confidendum referri, non
videtur quid aliud tanquam instrumentum miraculo-
rum poni oporteat. Quid nos hic approbare aut repro-
bare possumus? Modi dicendi sunt: ambo suas ratio-
nes habēt: iudicet qui legerit, & eligat quem voluerit.
Cæterum si quod sentimus audentes exponere tene-
mur scribentes: dicam quod de huiusmodi quæstione
arbitror. Primum non sunt idem res, fides virtus theo-
logica qua credimus, & fides donum inter gratias gra-
tis datas posita qua confidimus. Illa enim ad totam ec-
clesiam & singulas eius partes indiscriminatim de ne-
cessitate, hæc autem nō ad omnes, sed tantum ad quos

dam de ecclesia pertinet. De illa saluator dixit. Qui vero non crediderit, cōdemnabitur. Paulus quoq; Oportet accedentem credere: de ista autem Paulus ait. Vnicuiq; autem datur manifestatio spiritus ad vtilitatem: Alij quidem per spiritum datur sermo sapientiæ, alij autem sermo scientiæ secundum eundem spiritum, Alteri fides in eodem spiritu, Alij gratia sanctorum in vno spiritu, Alij operatio virtutum, Alij prophetia, Alij discretio spirituum, Alij genera linguarum, Alij interpretatio sermonum. Hæc autem omnia operatur vnus atq; idem spiritus, diuidens singulis prout vult. Hæc Paulus. Vides fidem, quæ est donum inter gratias gratis datas poni: nota verbum. Diuidens singulis prout vult, vt intelligas illam, non ad singulos, sed ad quosdā de ecclesia pertinere, sicut alias gratias, cū quibus annumeratur. Non enim alijs admissis, & illa omissa, imo alijs & illa etiam annumeratis nominatisq; dixit Paulus. Hæc autem omnia operatur vnus atq; idē spiritus: non simul infundens, sed diuidēs singulis prout vult. Quare hoc? Vtiq; vt per hæc nouerimus, sicut nō alia dona: Sapiētiā scientiā, gratiā sanctorum, operationū, virtutum, prophetiā, discretionem spūm, generalin guarū, interpretationēq; sermonum: ita nec fidem donū ad singulos de ecclesia pertinere. Illa de illorū genere est, quæ propter habentis: ista vero de illorū, quæ propter ecclesiæ vtilitatem datur. De illa Paulus ait. Sine fide impossibile est placere deo, de ista vero nihil tale dī, imo absq; ista multi, ne dicā plures, deo placēt sancti, & iusti: vnde & Paulus dicit. Vnicuiq; autem datur manifestatio spūs ad vtilitatem, scilicet ecclesiæ. Habere

* Marc. vii.

* Hebr. ii.

* 1. Corint. 12.

* Fides vero donum qua confidimus, non ad omnes, sed solum ad quosdam.

* Optima probatio, imo in maioriā demonstratio.

* Tho. ob hoc dicitur fidem absolute non annumerari inter gratias gratis datas. 2. 2. q. 4. art. 4. ad 4.

Fides virtus qua credimus: datur propter bonum personæ habētis fides donum qua cōfidimus: & miracula sunt: datur propter bonā ecclesiā.

Abby
dens.

*Abulff. de hac materia / quoad differentiam horum bene dixit / super Math.

*Fides virtus & fides donum de quibus proprie sunt.

*Dubius in fide infidelis est. ex. de heret. c. dubius. & 4. sent. dist. 13. Luc. 1.

*Secunda assertio.
Fides quæ est donum & operatio miraculorum realiter differre videtur.

*Quia ista duo numerum ponit & distinctis modis dari dicatur

Tertia assertio.
*Operatio miraculorum non tribuitur inseparabiliter fides qua creditur.

enim spiritum, utilitas habetis: manifestari autem spiritum utilitas ecclesie est, quia confirmatur in fide credentes. Illa de credilibus est, qua credimus omnia illa vera esse: ista de operibus miraculosis, qua confidimus absque cunctatione illa futura. Illa credimus deum talia opera facere posse, ista confidimus indubitanter ipsum illa facturum. Qui discredita: aut qui dubitat in illa, infidelis est: qui vero in ista nequaquam. Possunt enim credere firmiter sicut credo, deum omnia posse. Quia non est impossibile apud deum omne verbum: & dubitem an deus velit facere anque faciet certum miraculum, quod fieri volebam. Secundum, operatio miraculorum, seu virtutum, & fides quæ est donum, videntur etiam realiter differre sicut res, & res: tum quia Apostolus illas virtutes tanquam distinctas numerat, & quasi ad alium & alium statum in ecclesia pertinentes ponit: sicut prophetiam, & genera linguarum, quod constat ex litera: tum quia minus videntur differre gratia sanitarum & operatio virtutum, quam fides donum: & operatio miraculorum: quam obrem quum illa ab Apostolo quasi realiter distincta numerentur, alique & alij concessa dicantur, magis illa diuersa sunt. Aut rogo, si vnum & idem realiter essent illa duo, quomodo Paulus fidem alij, operationem vero virtutum alij præstari ab spiritu diceret? Nequaquam. Tunc enim, cui vnum horum, & alterum similiter daretur statim. Fieri enim nequit, ut quæ idem realiter sunt, ab inuicem realiter distinguantur, & distincta realiter, diuersis dentur. Tertium non sic operatio virtutum fidei virtuti tribuitur: sed nec stante lege posita tribui potest, ut fides huiusmodi etiam in quanto

cunque gradu habita, operationē miraculorū quasi comitē indiuisum nāciscatur. Monstratur: quia nec omnis Christianus qui fidem, nec Ioannes Baptista qui illam in magno gradu habuit, virtutem faciendi miracula obtinuit. Quod non omnis fidelis sensus omnium nostrū nouit, & non Ioannes euangelista docuit dicēs. Nec enim Ioannes signū fecerat vllum. Quid clarius? Tribuitur tamē gratia hęc fidei virtuti: tāquā ei, propter quā firmandā datur: fidei vero idonū tanquē ei, cui quasi inseparabilis comes pręstat. Hoc & nō aliud probāt modi illi duo dicendi, quos ex Thoma & Abulensi memorauimus.

CAP. VI.

Rogo, qui virtutē probatiuā miraculorum negauerint: quo dei clemētiā fidei Christianę firmitatem, & hominis viatoris naturam seu cōditionē explodūt? Fides enim miraculis confirmata fuit: si miracula diuinā auctoritatē non habēt, qua probent, fidei firmitas vbierit? Hominis cōditio viatoris pręsertim hęc est, vt veritatem intelligibilem maxime de rebus extra se per aliquos effectus obtineat: aliquam scilicet per naturales iuxta illud Pauli. Inuisibilia enim ipsius a creatura mundi per ea quę facta sunt intellecta conspiciuntur: sempiterna quoque eius virtus & diuinitas, ita vt sint inexcusabiles: aliam vero per supernales. Quā? Illam quam creata natura monstrare non valet, velut quod Deus homo factus sit, & sit Deus trinus & vnus quod virgo concepit & peperit: & diuina sacramenta virtutem spiritualement contineant, qua gratiā pręstent & animam suscipiētes sanent. Et similia. Rogo, homo qui has veritates non est expertus, quas nec naturales effectus ostendere possunt, quomodo ad illas nisi per

Nota ex hoc qua
luer intelligenda
sit glo. quę dicit
fidei excellētiā
inter gratias gra
tis datas cōputa
ri.

* Si quis autē de
fide Ioannis con
tendat: saluator ē
audiardicentem
inter natos mulis
etum nō surrexit
maior Ioāne Bap
tista. Math.

* Quomodo tri
buitur hęc gratia
a fidei virtuti? &
quomodo fidei
dono.

* Vbi firmitas fi
dei / si miracula
quibus probata ē
diuinā auctorita
tem nō habent.

Marc. vii.
* Homo aliquid
dei cognoscit p
effectus naturales
Roma. i.

Homo aliqd dei
cognoscit per ef
fectus supernatu
rales.

* Qui veritates
diuinas in demō
strabiles per ere
aturas non est ex
pertus: quomodo
nisi per opera a
solo deo facta: &
eb id diuina: ad
eas ascendere va
lebit.

AXIOM. CHRI.

supnles, hoc est, per miracula ascēdere valebit? Quod si dixeris aut non, aut non sufficienter probare. Quæso ubi ponis certitudinem fidei, quam insufficienter probatam dicis, & ubi similiter dei clementiam, quam hominem non credentem veritates insufficienter probatas damnare concedis? Nos enim cōstanter sic theologizamus. Deus homines damnat, qui vīsīs miraculis, etiam supernaturales veritates non credunt. Amicus, clemens, iustus, & misericors est. Ergo miracula sufficienter monstrant, quod probant. At monstrare, nobis sufficienter veritates supernaturales, non nisi diuina virtus, quæ supernaturalis est, valet. Dānat nūc deus eos qui has veritates non credunt, etiam si miracula nō videant, amicus, clemēs, iustus & misericors. Verum hoc ideo est, quia Christiana fides iam sufficiētissime probata est; vnde nunc ad illam miracula de nouo fieri non est necesse. Optime de hoc patres in libris sent.

in Miracula eo diuinam authoritatem habere probantur, quo deus clemens, iustus, & amicus homines dānat, qui vīsīs miraculis non credunt.
Lib. II. Dist. 16.

CAP. VII.

in Si miracula nō monstrāt, quid aliud sensibile in Christiana religione mōstrare valebit.

Aut quo p̄cipio quæ Christianæ religiōis sunt, sufficienter probabimus, si vera miracula ex diuina authoritate mōstrare negauerimus? Nouimus enim sacram scripturam authoritatem habere diuinā; sed hoc prioribus temporibus, solum miraculis nobis cognitū fuit: quibus factum est, vt diuini scriptores probarentur, & in eis diuina virtus & assistentia esse crederetur. Credimus ecclesiam quæ modo est errare non posse; hoc autem non reuelatione nobis de nouo facta imo illa antiqua in diuinis scripturis habita: Credimus veneramurq; toto animi affectu sacra vniuersalia conciliat; sed hoc vnde, nisi ex tota ecclesia, quam representāt, exq;

in Quæ nūc apud nos in authoritate habentur per miracula probata inuit.

diuina scriptura de eis satis superq; differēte? Antiqua illa reuelatio est, qua pro ecclesia dicitur. Super hanc petram ædificabo ecclesiā meā: & portę inferi nō praualebunt aduersus eā. Pro omnibus facit. Omniaq; hæc ab ea firmātur, ecclesia ipsa in se, ecclesia in vniuersali cōsilio se representante, ac ecclesia in suo capite secūdario, Romano pontifice eā regente gubernāteq; sensibilibiter: de quibus omnibus domino donāte tractabimus per singula, suis locis. Quod si dixeris. Ecclesiā nō habere authoritatē per scripturā, sed magis scripturā per ecclesiam. Respōdemus, hoc aliud est, ad aliamque disputationem expectat, de qua infra: interim tamen rogo. Præter scripturam quo alio, nisi miraculo ecclesiæ autoritas primo probata est? Habet ecclesia authoritatem diuinam, sed nil refert ad propositum, an illā per scripturā, an per miraculum probatam habuerit; Similiter si opponas. Petrum maiorem authoritatem scripturę, quā miraculo dedisse, dicēs. Habemus firmiorem propheticum sermonem: cui benefacitis attēdentes. Similiter respondemus. Petrus non per respectum ad miraculum: sed per respectum ad sensum hæc dixisse, quia dixerat. Et hanc vocem nos audiuius. &c. Et prophetę, quo nisi miraculis, approbati erant? Sed hoc alias. Videant ergo qui authoritatem miraculorum negauerint, quo principia ea quæ Christianæ religionis sunt, cum maxime certitudine, etiam super omnes naturales euidentias monstrabunt. Norunt omnes quanta sit sensus certitudo aduersus quam nulla admittitur ratio: admittitur tamen fides: sensus dicit in sacramēto Eucharistia non est alia substantia nisi panis; fides dicit, ibi non est substantia

* Math. 16.

* Romanus pontifex est caput secundarium totius ecclesiæ: s; de hoc magis infra. art. 3.

Lib. 3, disput. 1.

Ecclesia diuinā authoritatem habet: & nō refert hoc per miraculum, an per scripturam probati.

* Infra lib. 3, disput. 1.

Nulla ratio naturalis; sed sola fides; quæ miraculis confirmatur; & admittitur cõtra sensum.

Apud hominẽ cõtra sensum hominis nulla auctoritas prævalet nisi diuina.

panis: est autẽ substantia corporis Christi; nõ curamus de sensu; tenemus quẽ fides. Rogo, quæ autoritas prævalere potuit aduersus sensus hominis apud homines, nisi diuina? Nulla. Sic qui in miraculis non agnoscit diuinam virtutem, quibus fides confirmata est, quomodo concedit fidem apud hominem, hominis sensus recte superare.

Articulus secundus.
CAP. I.

Diuina scriptura diuinã auctoritatẽ habet; quã forficata; etiam sola sua assertiõẽ probat.

Moses scripsit de Christo i malis locis; maxime / Geni. 49. & Deut. 18.

Ioan. 1.
Math. 5.
Ioan. 15.
Psal. 24.
Luc. 24.
Luc. 18.

Act. 1.

Sacra scriptura diuinã habet auctoritatẽ qua verissima est, certissima ac firmissima; & quicquid dicit, sola sua assertiõẽ optime probat. Saluator noster hanc veritatem docuit; allegauit enim sæpe scripturas veteris testamenti tanquam eas quæ fallere non possent, & diuinã auctoritatẽ haberẽt. Dixit enim. Scrutamini scripturas, quia ille sunt quæ testimoniũ perhibẽt de me: iterum. Si Mosi crederetis, mihi etiam crederetis; de me enim scripsit ille. Iterum. Non veni soluere legem, sed adimplere. Iterum. Vt impleatur sermo qui in lege eorum scriptus est, quia odio habuerũt me gratis: Iterum. Oportebat impleri omnia quæ scripta erant de me in lege, & prophetis, & psalmis. At qui scripturas veteris testamenti sanguine pecudis aspersi diuinas esse docuit, multo magis scripturas noui testamenti proprio suo sanguine, morteque confirmati diuinas esse mōstrauit. Petrus quoque hoc docuit. Ipse enim, qui post Christi ecclesiã accepit regendã cum plenitudine spiritalis potestatis, & scripturas veteris testamenti quæ sæpe tanquã diuinas adduxit; & psalmis & prophetis

Quibus quæ noui sunt non temere coçquauit, dicens. Charissimus frater noster Paulus secundum datam sibi sapientiam scripsit vobis; sicut & in omnibus epistolis, loquens in eis de his, in quibus sunt quædam difficulta intellectu, quæ indocti & instabiles deprauant, sicut & cæteras scripturas. Ecce quæ scripta Pauli, ac per consequens omnia omnium noui testamenti scriptorū cū alijs scriptis, nēpe diuinis, paria fecit; seu potius paria esse indicauit. Paulus etiam frequentissime ex veteris testamenti scripturis, tanquam ex diuinis sua deducit; maxime ad Rom. ad Gal. & ad Hebr. Quod & verbis suis mōstrauit dicens. Tu vero permanc in ijs quæ didicisti, & credita sunt tibi, sciens a quo didiceris, & quod ab infantia sacras literas nosti, quæ te possunt instruere ad salutem, per fidē quæ est in Christo Iesu. Omnis scriptura diuinitus inspirata vtilis est ad docēdum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in iustitia: vt perfectus sit homo dei ad omne opus bonum instructus. Ecce quæ sacras literas cōmendat, easq; diuinitus inspiratas; ob idq; tāquam metrum infallibile bonæ vitæ habendas dicit. De suis etiam scriptis idem sentit inquit. Itaq; fratres state: & tenete traditiones quas didicistis, siue per sermonem, siue per epistolam nostrā, Paulus ergo tantus, qui non ab homine neq; per hominem, sed a deo & patre domini nostri Iesu Christi euāgelium acceperat, minister idoneus noui testamenti, dum scripturas legis sacras, ac diuinitus inspiratas testatur: scripturas euangelii non minoris authoritatis esse, confessus est. Scriptura autem sacra diuinitusq; inspirata, quam aliam nisi diuinam authoritatem habet? Nullam. Apostoli etiam alij, euangelistæq; totiens hanc

* 1. Pet. 3.

* Scriptura noui & veteris testamenti paria sunt authoritatis.

* Verbum Pauli pro scriptura. Per totum.

* 2. Timo. 3.

* Scriptura veteris testamenti etiam instruit ad fidem Christi: de quo supra in proemio cap. 1. & 12. & infra lib. 3. disput. 2.

* 1. Thes. 2.

G

* Quotiens Ap-
pofitè ter p-
raytanquã infalli-
biles adduxerim:
totiens illas diuini-
nam authoritatẽ
habere contendi
funt.

* Petri verbum
exprefsum p-
thoria. & fcriptu-
rarum.

De doctri. Chris-
tiana lib. 2. c. 8.
* L. 2. c. 8.
tom. 6.

* Authoritas feri-
pturæ noui & ve-
teris testamenti
temporibus Apo-
ftolorum fud. mo-
do cõfirmata eſt
per fucceſſiones
epiſcoporum &
propagationes ec-
cleſiarum ad nos
peruenit.

* Dioſcori ſcriptu-
ra noui admittit
inquiſitionẽ nec
diſputationẽ ad

veritatem confeſſi ſunt, quotiens ſcripturas tanquam
infallibiles adduxerũt. Et quid? Petri verbũ manifeſtũ
eſt, quo ait. Et habemus firmiorẽ ppheti-
cũ ſermonẽ
cui bene facitis attẽdẽtes, quaſi lucernẽ lucẽti in loco ca-
liginofò, donec dies illuceſcat, & lucifer oriatur in cor-
dibus veſtris. Hoc primũ intelligẽtes, q̃ omnis pphe-
tia ſcripturę, propria interpretatione non fit. Non enĩ
volũtate humana allatã eſt aliquãdo pphetia, ſed ſpũ
ſc̃to inſpirati loquuti ſunt ſancti dei hoĩes. Quid clari-
us? Auguſtinus quoq; ad idẽ, cum libros canonicos, id
eſt ſacrę ſcripturę noui, & veteris testamenti nume-
ris, & nominibus aliĩ explicaffet, tandem contra Fau-
ſtum de ſacris, deq; humanis literis tradẽs, ſic diſſerit.
Diſtincta eſt a poſteriorum libris, excellẽtia canonicę
authoritatis veteris & noui testamenti. Quæ apoſtolo-
rum cõfirmata temporibus per ſucceſſiones epiſcopo-
rum, & propagationes eccleſiarum, tanquã in ſede qua-
dam ſublimiter conſtituta, cui ſeruiat omnis fidelis &
pius intellectus. Ibi ſiquid velut abſurdũ mouerit, nõ
licet dicere. Author huius libri non tenuit veritatem,
ſed aut codex mēdoſus eſt, aut interpres errauit, aut tu
non intelligis. In epuſculis autem poſteriorum, quę li-
bris innumerabilibus continentur, ſed nullo modo illi
ſacraſſimę canonicarũ ſcripturarum excellẽtię cõ-
quantur, etiam in quibuſcunq; eorũ inuenitur eadẽ
veritas: longẽ tamen eſt impar authoritas: & infra. In
illa vero canonica eminentia ſacrarum literarum, etiã
ſi vnus propheta, ſeu apoſtolus, aut euāgelista, aliquid
in ſuis literis poſuiſſe, ipſa canonis confirmatione decla-
ratur, non licet dubitare qđ verũ ſit, alioquin nulla erit
pagina, qua humane imperitię regatur infirmitas, ſi

librorū saluberrima authoritas, aut contēpta penitus a
boletur, aut interminata cōfūdatur. Hæc Augustinus.
Idē pro eodē ad Dīuū Hieronymū scribens, ait, Ego
enī fateor charitati tuę, solis eis scripturarū libris qui
iā canonici appellātur, didici hūc timorē honorēq; de-
ferre, vt nullum eorū authorē scribēdo, aliquid errasse
firmissime credā. At si aliquid in eis offendero literis,
quod videatur contrariū veritati, nihil aliud q̄ vel mē-
dosum esse codicē, vel interpretē non assecutū esse qđ
dictū est, vel me minime intellexisse nō ambigā. Hæc
ille. Sancta dei ecclesia ad idē est, quę per illa duo sacra
venerādaq; concilia Carthaginē. & florentinū libros,
qui canonici appellātur, noui & veteris testamēti, tan-
quā diuinā authoritatē habētes, eo quo regitur spiritu
sctō, accepit obseruādos semp. Quod etiā quasi notis-
simū p̄dicat per multa. Aut quomodo potuerūt libri
omnes noui & veteris testamenti ab antiquissimo tēpo-
re nascentis ecclesie, ab omnibus canonici appellari, in-
uariabiliterq; per omnia loca, tēpora, & p̄sonas, obser-
uari, & obseruādi a singulis iudicari, nisi ipsi diuinam
authoritatē sup̄ oēs, & oīum hominū potestates habuis-
se crederētur? Quid multa? Petrus & Paulus Prīncipes
gl̄iosi in illis suis supra adductis locis testātur nōnullas
scripturas sacras in orbe esse, illasq; diuinā authoritatē
habere, tāquam si eas dei spiritus ædiderit. Rogo, quę
illę sunt? An noui & non veteris testamēti, an veteris &
nō noui, an noui & veteris simul? Nō primū. Timothe⁹
enī ab infātia sacras literas nouerat: quę nō noui sed ve-
teris testamēti erāt. Nec secundū. Apli nāq; nō mino-
res: imo maiores patribus & p̄phetis veteris testamēti
fuere: quare sicut illi, ita isti sacras scripturas ædiderunt.

videndū an vere
dicat: sed solum
ad videndū quid
dicat credimus
enim illam veris-
simam esse: etiā
si illam non intel-
ligamus.

*Ecclesia etiam
non ob aliud ex-
cellenter scriptu-
ras veriusq; testa-
menti diuinā ap-
pellauit: nisi quia
in eis diuinā au-
thoritatem cognouit.
Dill. 9. & 15.

*1. Pet. 1.
2. Tim. 3.

*Nō sunt minores:
immo maiores
patres ecclesie,
quā patres syna-
gogæ: ob id non
itri apostoli sicut
sui prophetę sa-
cræ scripturam
ædiderunt.

Paulus gradus ecclesiæ numerans, primum apostolos, deinde prophetas posuit; quos tandem spiritus primitias habuisse dixit. Petrus quoque Apostolos prophetas esse testatus est, quod & loelis testimonio verum esse comprobavit. Tertium ergo dandum est: quo vno ore & vno corde omnes scripturas noui & veteris testamenti sacras, diuinasque esse confiteamur. Apostolis dictum est, Sicut misit me pater, ita ego mitto vos: iterum. Dū steteritis ante reges & præsidēs, nolite cogitare quomodo, aut quid loquamini: dabitur enim vobis in illa hora quid loquamini. Non enim vos estis qui loquimini, sed spiritus patris vestri qui loquitur in vobis. Paulus quoque ait. An experimentum queritis eius qui in me loquitur Christus? Quid ergo? Quis sic tanta autoritate missi sunt, ut spiritum haberent loquentes: quomodo non eundem spiritum haberent scribentes? Absit talis blasphemia in deū & factos eius. Quis sic insaniat, ut talia dicat? At si scribentes spiritum sanctum habuerunt, ut reuera habuerunt, scripta ipsa sua diuina sunt: quia non autoritate humana, sed spiritu sancto inspirante edita sunt. Quid clarius? Nomen etiam ipsum, quo scriptura noui, & veteris testamenti sacra, diuinaque appellatur, hanc præsentem veritatem confirmat. Nam rogo, quomodo particularius super omnes scripturas mundi, imo singulariter diuina dicitur, si diuinam autoritatem non habet? An forte titulus est sine re? Absit. An forte ex concursu generali, quo etiam falsa scriptura: an ex particulari, quo omnis & sola vera scribitur, sic diuina, sacraque nominatur? Nequaquam. Sed ex particularissima assistentia dei quæ taliter isti sacre, qualiter non alij, quantumlibet verè assistebat, assistitque: ho-

* 1. Corint. 12.
* Eph. 4.
* Act. 1.

Omnis scriptura
veteris testamē-
ti diuina est.

* Ioan. 20.
* Math. 10.

* Apostoli sicut
habuerunt spiri-
tum dei loquen-
tes: ita illi qui
habuerunt scriben-
tes.

* Non est titulus
fictus quo scrip-
tura noui & vete-
ris testamenti di-
uina dicitur: sed
verus.

Scriptura aliqua
eo diuina dicitur
quo in sui editio-
ne a dei spiritu
principaliter di-
uina manauit: ab ille-
te momento ad
scribendum.

die. Alias enim, cur omnis alia simpliciter, vel omnis alia vera, diuina non nominatur?

CAP. II.

Quæ autem sit, aut qualiter habita fuerit ista assentia particularissima dei, qua noui & veteris testamenti scriptura sacra diuinaq; appellatur, nō abs re disserendum existimauimus. Magna enim perfectio scripturarum est, excellentia prærogatiuaq; non parua, q̃ altissimarum rerum sint; nec dubium, quin præ ceteris diuinæ sacræq; nominari potius valeāt. Namq; quū fuerint in vniuersum scripturæ signa rerū, nihil prohibet quominus scripturarum illa nobilior dicatur, sitq; dignior, quæ nobilioris rei signum est: sic etiā illa diuini or̃ aut magis, aut solum, quæ præ alijs altissimarum, diuinarumq; rerum significatiua est. Signum enim vt si gnum, præsertim quod ad placitum est, & hominum institutione representat, qualiter scriptura omnis significans significat, non nisi ex rebus quas indicat, in se minus aut magis nobilis, differentiam habere potest. Etenim vt sic, relatiua est, signatum respicit, ab eoq; perfectionē sortitur. Magna ergo perfectio scripturæ est, q̃ diuinarū rerum sit signū, sed nec hæc ratio est, qua sola noui & veteris testamenti scriptura, diuina modo quodam particulari & supremo dicatur. Multi nāq; de deo, deq; rebus diuinis scripserūt, quorum scripta nō diuina, sed humana appellantur, nec diuinam, sed humanā auctoritatem habent. Deinde nō est ignotum, quantum valeat scriptura aliqua excellentiam maiorem vel minorem, auctoritatemq; similiter minorem vel maiorem iuxta suum immediatum scriptorē habere,

* Quæ sit particularissima ratio, qua scriptura aliqua diuina dicitur.

Ceteris paribus illa scriptura dignior est, quæ re nobiliorē significat, quia signum & signatū debet proportionari.

* Scriptura sacra non dicitur diuina eo tantū quod de deo est.

¶ Ceteris parib⁹
scriptura aliqua
potius dici / alia
dignior / quæ a
digno magis feri
piore ædita est.

¶ Ceteris parib⁹
illa scriptura ma
gis digna videtur
quæ de rebus in
superiori lumine
cognitis ædita.

¶ Sensus sæpe de
cipitur / velut in
coloribus iridis /
& eandem colorem
& in fractione ba
culi pro meliora
te in aqua & simi
libus.

Luc. 7.
¶ In lib. illustra
tione / in quo
dam prologo sup
Matth. & in epis
tola ad Damas
cū ibi habitam.

Lib. 1.

vt ea dignior magis dicatur, quæ a doctiori, sanctiori q⁹
autore ædita fuerit. Hanc auctoritatem magnā esse,
& hanc n̄ras scripturas noui, & veteris testamēti habe
re, sed nec hanc sufficere, nouimus. Quidam enim san
cti & docti scripserunt, Augustinus, Ambrosius, Hie
ronymus, Gregorius, Chrysostomus, Cyrillus, Atha
nasilus, alijq; innumeri: quorum scripta non t̄quam di
uina, sed tanquam humana veneramur. Præterea lu
men quo res nouerunt, qui veritates rerū scripserunt,
iuuat plurimum, vt eas veritates sacras, & illas scriptu
ras diuinas potius dicamus, quas proprijs authores scri
bentes superiori lumine, fide scilicet, aut reuelatione a
lia cognoscebant. Magna ratio ista est: sed nec ista suffi
cit. Magna quidem est: quia certissimum est, non nisi
verum a deo optimo maximoq; reuelari vnquā posse.
Magna iterum est, quia nō abs re scriptura illa particu
lari quodāmodo diuina dicitur: cuius veritas superiori
lumine dignoscitur. Decipitur enī sæpe sensus, sæpeq;
lumen naturale intellectus fallitur, quæ vera sunt, falsa,
& quæ falsa sunt, vera existimando: lumē autē superius
nequaquā: magna ergo ratio ista est ppter hæc: sed nō
sufficit. Non sufficit, inquā, q̄r nō fides. Nō enim quæ
uis scriptura, a quouis fideli vere scripta sit, statim di
uina est: & si vera, & de rebus religionis existat. Multi
enim conati sūt ordinare narrationē rerū quæ in nobis
completæ sunt, vt refert Lucas. Hieronymus quoq; in
pluribus locis. Augustinus etiā in de cōfessu euāgelista
rū: quorū nōnullos Christianos fuisse, non est dubiū.
Ecclesia tamen, eorū scripta nullatenus t̄quam diuina
recepit. Non sufficit: quia non alia reuelatio. Quantū
cūq; enim quis aut species, aut notitias rerū cōplexas

etiam, enunciatiuaque diuinitus acceptas habuisset, si
suis naturis relictus scribat, iam non diuinam, sed hu-
manam scripturam condit. Primū quia potuit vsus re-
uelatæ scientiæ multotiens impediri. Secundum, quia
quid potest homo suis naturis relictus nisi humanam
scripturam facere. Vt sic enim non habet, quo dicat,
Manus mea calamus scribe velociter scribentis. Aut
quis dubitat, vsum reuelatæ scientiæ posse impediri? An
non certum est, ab ijs quæ certo, euidenterq; naturali-
terque nouimus, aut labilitate memoriæ, aut passione in-
surgente, aut notitia aliā veniente, nos sæpe præpeditos
cadere? Quomodo ergo ab illis quæ diuinitus accipi-
mus, aliquo horū impediti, deficere nō valemus? Qd
si dixeris deū specialiter hoc facere, vt nequaquā a reue-
latis sciētijs rerū cadamus. Respōdemus, hoc aliud nouū
miraculū esse. Iam ibi nō est sola reuelatio: imo & reue-
latæ scientiæ cōseruatio. Sed quid? Demus hoc, cōseruet
deus sciētijs hominū quas reuelat, an nō potest homo
suis naturis relictus, cōtra hāc reuelatā sciētiā operari?
Ita, Petrus enī per reuelationē, Christū verum Dei fi-
liū esse accepit, quē tamē postea ter negauit, eius reue-
lationē dixit, & eiusdē negationem prædixit Christus:
ita nē postea subsequutū fuisse, euāgelistis scribētibus,
nouimus. An forte refert, ore vel calamo, voce, inquā,
vel scriptura, a reuelatā veritate recedere? Minime.
Quid ergo, Nihil prohibet aliquē, aliud ab accepta re-
uelatione scribere: sicut nihil prohibuit, quin Petrus a
liud loquutus fuerit. Nisi deus optimus velit & reuelatā
veritatē firmiter cōseruare, & habētē q̄ten^o iuxta illā
opet, necessitare. Sic oli in Balaā factū fuit, qui pplm
dei, cui maledicere venerat, nō nisi benedicere potuit,

¶ Reuelatio sola
nō sufficit vt ho-
mo suis naturis
relictus diuinam
scripturam con-
dat.

¶ Quis a reuelata
sciētia cadere po-
telli sicut ab illa
quam naturaliter
per experientia
habet nisi specia-
liter suscitetur in
illa reuelatione.

¶ Si quis in reue-
lata sciētia suste-
tatur hoc aliud
est sed nec ad la-
cra scriptorū sus-
ficit: quia aliud
est Deum cōser-
uare cum aliquo
vt sciat, & aliud
concurrere cum
illo vt scribat.

Math. 16.

Nec dubiū quin
possit aliquis suis
naturis relictus
contra reuelatio-
nem agere: sicut
hic polichrō exē-
plum dāmus.

Numer. 23.

Deus olim Ba-
laam necessitauit
loqui iuxta reue-
lationē: id illud
particulare fuit:
& quid distinet
1. Corint. 14.
Spiritus sanctus
illuminas pphes
14. vñ necessitas
illor regulariter
sic loqui.

Quidam enā
gelitz nonnulla
quæ per sensum
quidā vero quæ
per relationē ac-
ceperunt: diuina
scriptura.

At hoc aliud longe est, quā aliquid per reuelationē acci-
pere, & reuelatas veritates in superiori lumine cognos-
cere. Apostolus hoc docuit: qui spiritum prophetarum
prophetis subiectum dixit, vt illos illuminatos ad intel-
ligendum, nō autem necessitados ad loquendū, aut scri-
bendum intelligamus: quēadmodum in eo loco optime
notarunt patres. Tandem reuelatio imediata Dei erga
diuinum scriptorem, quia necessaria non est, nō videt
quomodo si sit, sufficiat. Necessaria non est, quia Ma-
theus, & Ioannes multa quæ non reuelatione aliqua, sed
solo sensu acceperāt: Marcus aut quæ a Petro: & Lucas,
quæ a Paulo audierūt, scripserūt. At quis scripturas ho-
rum negabit diuinas esse? Magnæ eæ rationes sunt, di-
gnæq; vt sufficiētes videātur: sed quia non sufficiunt,
vt mōstrauimus, alia ratio quæ sufficiat, & requiratur,
quærenda est. Quæ ergo erit?

CAP. III.

Ratio exactissi-
ma: quæ scriptus
ra aliqua diuina
dicitur.

Dei optimi maximiq; particularis quēdā impulsio,
ac eius particularis assistētia quibus suos scriptores mo-
uet, vt scribant: & eis scribentibus assistit, vt nō nisi ve-
re scribere possint, quæ vera sciunt: siue per sensū, siue
per relationem alicuius, siue per reuelationē dei accepe-
rint: ratio vna est, qua sola scriptura aliqua sacra, aut di-
uina dicitur. Hęc enī est, qua sola posita, ponitur: & qua
non posita, nō ponitur diuina scriptura: quo fit vt & re-
quisita sit, & sufficiat. Primū quod sufficiat, manifestū
est: nā nulla alia scriptura cōueniētius diuina dici pōt,
quæa quæ deo actore sit, nec aliqua scriptura manu homi-
num ædita, a deo actore est magis, quā ea, ad quam deus
speciali modo mouet, & cuius scriptori specialiter in-
scribēdo assistit: nec aliqua magis in deū actore refer-

ri potest, quā ista. Sic autē in vniuersum si scriptura ali qua manu hominum scripta diuina dicēda est, illa quæ isto tali modo, deo actore cōdita fuerit, absq; dubio dicē da erit. Tunc enim, dum deus isto modo speciali scribē tē mouet, eiq; assistit, deus est qui p̄cipalis actor est: homo autem non p̄cipalis, sed quasi instrumētum. At opus aliquod non instrumento; sed p̄cipali agen titribuitur, suumq; dicitur. Saluator noster hanc attri butionem monstrans, Apostolis dixit. Non enim vos estis qui loquimini: sed spiritus patris vestri, qui loqui tur in vobis. Paulus quoq; ad idem. An experimentum queritis eius qui in me loquitur Christus? Dauid etiā. Lingua mea calamus scribe, velociter scribēris. Idem spiritus dñi loquutus est per me, & sermo eius per lin guam meam. Loquebātur quidem Apostoli, loqueba tur Paulus, loquebatur & Dauid; sed quia deo mouente assistenteq; speciali quodam modo: non illi, sed deus di cebatur loqui: & verba eorum nō humana, imo diuina dicuntur. Sic ergo erit in scripturis, vt illa diuina opti mo iure dicatur, quæ deo mouente, assistenteq; per ho minem quasi per instrumentum dei cōdita fuerit, quo modocunq; aut qualitercūq; id quod scribitur, sciatur: siue per reuelationem, siue per sensum, siue per relatio nem. Quid clarius? Secundum autem, hoc est, q̄ hęc motio, specialisq; dei assistētia requiratur ad diuinam scripturam, similiter notum est. Petrus ad hoc dixit. Hoc primum intelligentes, q̄ omnis prophetia scrip turæ propria interpretatione non fit. Non enim volū tate humana allata est aliquando prophetia, sed spiritu sc̄to inspirati, loquuti sunt sancti dei homines. Ecce te statim Petrus scripturam sacram non auctoritate hu-

Scriptura manū
hominū cōdita:
diuina specialis
sermo modo dei
mouet: nisi ad il
lam deus speciali
ter moueat. &
scribenti assistat.

Opus non instru
mento; sed p̄cipi
ali agenti tribu
itur.

Math. 10.
1. Corint. 13.

Psalm. 44.
1. Reg. 23.

Locutio per ho
minē facta diuina
dicatur: dum
deus ad illam mo
uet assistitq;
Similiter omnis
& sola scriptura
per hominem facta
diuina dicitur
ad quam deus
mouet / assistitq;

1. Pet. 1.

1. Thim. 4.

Non potuit scri-
ptura per homi-
nem facta deo par-
ticulariter tribui
sic ut illa quæ di-
uina dicuntur deo
tribuantur nisi ad
illam deus mou-
eat, assistatq.

et hoc non potest
fieri nisi per
aliquid quod
est commune
et in quo
ambae partes
conueniant.

¶ Petrus de pro-
phetiis veteris
testamenti allega-
uit scripturas
sive allegasie co-
gnouit.

¶ Quia ipse
dixit: et sic
etiam alii
dixerunt: et
sic etiam
alii dixerunt.

¶ Translatio alia
multa ad propo-
situm.

¶ 2. Thimoth.

mana, sed spiritu sancto inspirante ædita. At quomo-
do potest scriptura hominis sicut spiritui Dei tribui, nisi
spiritus ipse ad illam moueat, assistatq? Nequaquam.
Sciētia enim in hoc sæculo, nisi à Deo reueletur, infun-
datur: nullatenus diuina dicitur: verba hominū non
appellantur diuina, nisi dum a deo specialissimō modo
proferuntur. Si ergo in alijs ita est, vt nihil isto modo
tribuat deo, nisi quod ab ipso actore est: cur ita non
erit scriptura, vt illa omnis, & sola Deo tribuatur, ad
quam Deus mouerit? Nec valet dicere, Petrum hic nō
de scriptura, sed de prophetia loquutū fuisse: nō valet,
inquam, quia sermo erat de prophetijs veteris testamē-
ti, de quibus dixerat. Habemus firmiorem propheticū
sermonem, cui bene facitis attendentes: prophetias au-
tem, non nisi scriptas Iudæis, alijsq; illius temporis in
confirmationem suæ prædicationis, allegare potuit:
quia alię non erant: nec alijs, id est non scriptis, illi atten-
dere poterant: quia non scriptas non videbant. Quom-
modo ergo de prophetia scripta, quam allegare ipse potuit,
& cui alij attendentes bene faciebant, loquutus fuerit:
& illam non humana, sed diuina autoritate allatam
dixerit, eam a Deo actore æditam fuisse monstrauit.
At scripturam manu hominis factam, quomodo deus
facere dicitur, nisi mouendo & assistendo? Alia tran-
slatio hunc esse proprium sensum docet, quæ sic ha-
bet. Hoc primum intelligentes, quod omnis prophē-
tica scriptura propria interpretatione non fit. Quid
clarius? Hæc enim propheticam scripturam habet,
& hanc nostram veritatem satis monstrat. Paulus
ad idem. Tu vero permane in ijs quæ didicisti, &
credita sunt tibi, sciens à quo didiceris, & quod ab infan-

tia sacras literas nosti, quæ te possunt instruere ad salutem, per fidem quæ est in Christo Iesu. Omnis scriptura diuinitus inspirata, utilis est ad docendum. &c. Ecce sacras literas esse testatur, quas Timotheum ab infantia didicisse dicit: & scripturam aliquam diuinitus inspiratam supponit, quam omnem utilem esse ad docendum, asserit. Nunc rogo, quas literas dixit sacras, nisi quas postea dixit diuinitus inspiratas: aut quas supposuit diuinitus inspiratas, nisi quas ante dixerat sacras? Audacter, sed vere dico: easdem dixit sacras, & diuinitus inspiratas, quia hæc duo, scriptura sacra, & scriptura diuinitus inspirata, abinuicem separari non possunt: sicut enim omnis diuinitus inspirata, eo ipso sacra est: ita omnis sacra, eo ipso diuinitus inspirata. Nam quæ sit diuinitus inspirata, & quæro vnde talis sit? Non dubium, quin eo, quod a Deo mouente, & assistente scriptori: hæc enim sola ratio est, quæ scripturam respicit, & illam inspiratam diuinitus facit. Aliæ enim rationes, scilicet infusionem scientiæ, aut motionem linguæ, cognitiones, & voces respiciunt: & illas diuinas faciunt. At vtrique quia omnis scriptura diuinitus inspirata, à deo mouente, & assistente scriptori est: omnis talis sacra erit: quia non potest sic à Deo actore esse, quin sacra sit. Iterum. Quæ sit scriptura sacra, & non dubium, quin aliqua ratione, quæ ipsam scripturam directe, & immediate respiciat: tale autem quid intelligibile non est nisi specialis motio, assistentiaque Dei, quibus scriptorem ad illam scripturam mouet: eique scribenti assistit: aliæ enim rationes, vt constat ad scripturam

* Paulus ponit
has esse literas
eras testatur: &
nonnullas scrip-
turas diuinitus
inspiratas suppo-
nit.

* Paulus eadem
scripturas dixit
sacras quas suppo-
suit diuinitus in-
spiratas: & eon-
tra easdem suppo-
suit diuinitus in-
spiratas quas dix-
erat sacras.

* Eadem ratio est,
quæ scripturam
quæ sacra dicitur
illo modo specis
alissimo / & quæ
diuinitus inspira-
tur.

* Christiana lex
eu. io omnem &
solā scripturā di-
uinā aut sacra di-
cit; quā Aposto-
lus diuinitus ins-
piratam suppeti-
it.

* Quia Pauli lo-
cutio vera est ino-
stra hinc assertio
vera quoque esse
comprobat.

* Argumentum
ex nomine a si-
mili sumptū opti-
metacit; quia si-
cut nec locutio /
nec sciētia aliqua
diuinitus inspira-
ta dicitur nisi ad
illam specialiter
moueat deus, assi-
deatq; i sic nec
scriptura.

* Augustin. lib. v.
cap. iij.

immediate & directe non pertinent. Sic autem iam
omnis sacra scriptura diuinitus inspirata erit; quia illa
sola ratio est, quæ scripturā diuinitus inspiratam facit.
Et quid multa? Videat quicumq; quæ sit illa scriptura,
quam Apostolus diuinitus inspiratam supponit, & uti-
lem ad docendum dicit; & sciat statim, nos omnem, &
splam talem, diuinam sacramq; dicere. An forte dise-
rit quispiam nullam esse scripturam diuinitus inspira-
tam? Absit, quia si nulla esset, illa propositio Apostoli
categorica affirmatiua absolutaq; Omnis scriptura
diuinitus inspirata utilis est ad docendum: falsa esset;
quia subiectum haberet, cui in re nihil responderet: fal-
sa inquā esset, quia aliquid enunciaret de nihilo. Nunc
autem quia verbum Apostoli verum est, aliqua scrip-
tura diuinitus inspirata est: faciamus ergo vim in ve-
ro nomine, & iuxta significationem propriam rei rati-
onem quæramus ad propositum. Scriptura per homi-
nem facta, & humanis digitis porrecta, protractaq;
quomodo diuinitus inspirata dici potest vere & pprī-
nisi quia a deo mouente, & assistente sit? Nequaquam;
quia sicut sciētia non dicitur diuinitus inspirata, nec
verbum hominis diuinitus inspiratum, nisi deus opti-
mus maximusq; speciali quodāmodo se habeat ad sciē-
tiam, & verbum: ita nec scriptura per hominē edita di-
uinitus inspirata dici poterit, nisi deus eo modo specia-
li eam efficiat. At modus iste specialis nullus alius po-
nendus est, nisi motio, assistētiaq; Dei erga humanū
scriptorem: quia solus iste est qui ad scripturā respi-
cit, & solus politus sufficit. Augustinus ad hoc optime
inde consensu euangelistarū dixit, omnibus autē disci-
pulis suis per hominē quē assumpsit; tanq̃ mēbris sui

corporis caput est. Itaq; cum illi scripserunt quæ ille ostendit, & dixit, nequaquam dicendum est, quod ipse non scripserit; quandoquidem membra eius id operata sunt, quod dictante capite cognouerunt. Quidquid enim ille de suis factis, & dictis nos legere voluit, hoc scribendum illis, tanquã suis manibus, imperauit. Hoc unitatis consortium, & in diuersis officijs concordium membrorum sub vno capite ministerium, quisquis intellexerit, non aliter accipiet quod narrantibus discipulis Christi in euangelio legerit, q̃ si ipsam manum domini quam in corpore gestabat scribentem conspexerit. Opulchrum Augustini verbum. Quid ais o Augustine, qualiter intelligendus est Christus se habuisse erga Apostolos, & euangelistas sua facta, & dicta scribentes? Hoc inquit, quisquis intellexerit, non aliter accipiat, quod narrantibus discipulis Christi in euangelio legerit, q̃ si ipsam manum domini quam in corpore gestabat scribentem conspexerit. Clamo nũc ex ista Augustini optima determinatiõe, & quæro, qualiter se haberet Christus circa manum suam ppriam, si illa scriberet, nonne tanq̃ mouens & assistens? Ita. Simili ergo modo se habuit circa suos scriptores, mouens scilicet, & assistens eis scribentibus, quasi eorum manus eius instrumentum fuerit. Idem pro eodem in de ciuitate dei multa dicit, quæ omitto breuitatis causa. Idem pro eodem manifeste satis in de concordia euãgelistarum notat per spiritum sanctum procuratum fuisse, q̃ Lucas & Marcus scriberet; quibus fatetur impositum munus scribendi, hoc est, officium vel onus; onus autẽ scribendi imponi a deo proprie non dicitur, nisi deus ipse ad scribendum specialiter moueat, assistatq;. Abulensis ad idem

Non aliter accipienda sunt scripta Apostolorum & euangelistarum: quã si ea manu domini quam in corpore gestabat scribi videremus

Lib. ii. c. 41. lib. ii.

Abulens. quæst. 118.

AXIOM. CHR.

Ephef. 4.
 * Hic euangelia
 non est distinctus
 gradus.

Math. 10.
 * Alii.

* Aliud est scrip-
 turam esse sacrā
 aliud manifestā
 ri sacram esse.
 Scriptura est sa-
 cra per hoc quod
 est diuinitus ins-
 pirata: sed manī
 festatur sacra per
 ecclesiā.

Contra epistolā
 fundamenti.

Luc. 11.
 * Principū ratio
 nō habet scilicet
 quā hactenus do-
 cuimus motū
 & assentientie dei
 tacuit Lucas: rō
 quā occulta & in-
 sensibiles: id quia
 magnā in eo ex-
 cellentiā argue-
 bat.

in prologo suo super Matheū, ait: Patet generaliter q
 Deus euangelistas impellat ad scribendum, & dirigat
 eos, quia ad Ephesios. 4. dicit, quod Deus dedit i eccle-
 sia quosdam quidem Apostolos, alios autē prophetas,
 alios vero euangelistas. Ergo deus ponit eos in hoc offi-
 cio, & tribuit eis istam gratiā, & non vsurpant sibi ipsi
 hoc officium. Et patet, quia sicut nō est apostolus, nisi
 qui a Christo electus est. Math. 10. & ad predicandum
 ab eo missus est, actuum. 1. & non est propheta, nisi qui
 a deo recipit occultorum reuelationes: ita non erit euan-
 gelista, nisi cui a deo datur specialiter ista gratia, & im-
 ponitur istud onus scribēdi, cū deus dicatur dare istos
 gradus in ecclesia sua. Hæc Abulen. Vide ergo o lector
 ista duo & distingue illa: quia aliud est, scripturam esse
 sacram: aliud, scripturam manifestari sacram. Aliud li-
 militer, scripturam sacram esse diuinitus inspiratam,
 aliud scripturam manifestari nobis esse sacram, & diui-
 nitus inspiratam. Nāq; qd scriptura sacra sit diuinitus
 inspirata, Petrus, Paulus, Augustinusq; docēt: q; vero
 manifestetur nobis scriptura aliqua esse sacra, hoc nos
 non habemus: sed nec habere possumus, nisi per eccle-
 siam. Occultissima enim est illa motio, a sistentiaq; dei
 specialis: vnde nequaquam scire possumus, quis illā ha-
 buerit, nisi dei ecclesia, quæ errare non potest, colūna &
 firmamentū veritatis, mōstrauerit. Quo doctus Au-
 gustinus dixit: Euangelio non crederem, nisi ecclesie
 me moueret autoritas. Video Lucam eo scripturam
 euangelij sui commendasse, q; ea quæ scribebat a vero
 scientibus, vereq; referentibus accepisset. Sicut tradi-
 derunt inquit nobis, qui ab initio ipsi viderunt, & mi-
 nistri fuerunt sermonis, visum est & mihi assequuto

omnia a principio diligēter ex ordine tibi scribere, optime Theophile. Video inquam hoc, sed non miror: nō enim ex hoc virtutem diuinā, motionem, & assistentiam dei specialem negabat: sed illam, quia occultam nouerat, tacebat. Neq; in his explicuit, a quo motus scribebat, sed a quibus edoctus, ea quæ scribebat, sciebat: at diximus & nos ad sacrum scriptorem nō referre, quomodo ea quæ scribit, sciat: sed tantum, quo mouente, assistenteq; scribat, siue per reuelationem dei, siue per se sum proprium, siue per relationem hominis didicerit.

CAP. IIII.

In vniuersum ergo omnes & soli illi, qui hanc motionem, assistentiamq; specialissimam spiritus scribentes habuerunt: sacri diuiniq; scriptores fuerunt. Tamen quantum ad euangelium attinet, nulla scriptura de canone noui testamenti est, sed neq; esse potuit iuxta legem datam, nisi quam apostoli domini, aut per se gēderunt, aut ab alijs æditam, tanquā sacram receperūt. Mōstratur hæc veritas. Saluator noster apostolis dixit, sicut misit me pater, ita ego mitto vos. Iterum. Illis conuocatis dedit virtutem, & potestatem super omnia dæmonia, & vt languores curarent. Et misit illos prædicare regnum dei, & sanare infirmos. Iterum accedens leus locutus est eis, dicēs. Data est mihi omnis potestas in cœlo & in terra: euntes ergo docere omnes gētes, baptizantes eos. &c. Iterum. Vos autem testes estis horū, & ego mittam promissum patris mei in vos, vos autē sedete in ciuitate, quoadusq; induamini virtute ex alto. Iterum accipietis virtutem superuenientis spiritus sancti in vos, & eritis mihi testes in Hierusalem,

¶ Qui sacri diuiniq; scriptores dicuntur propriis loquendo.

Ioannis. 16.

Luc. 9.

Ad apostolos pertinet scripturas noui testamenti ædificare aut recipere.

Math. 28.

Luc. 24.

Act. 1.

AXIOM. CHRI.

¶ Marc. 16,

* Omnis euange-
lica prædicatio
Apostolorum
facta est.

¶ Apocalyp. 21,

* Augustinus
eadem sententia.
lib. 1. cap. 31.

& in omni Iudæa, & Samaria, & usque ad ultimam terrarum.
Iterum: Euntes in mundum uniuersum, prædicate euangelium omni creaturæ: qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit: qui uero non crediderit, condemnabitur.
At istis omnibus luce ipsa meridiana clarius monstratur, omnem ac totam euangelij prædicationem, omnemque ac totam Christianæ fidei enunciationem, omnem & totam ecclesiæ ædificationem post Christum apostolis committi: unde in Apocalypsi dicitur, Et murus ciuitatis habens fundamenta duodecim, & in ipsis duodecim, nomina duodecim apostolorum agni. Sic autem quum sacra scriptura firmissimam fidem faciat, tanquam verissimus, firmissimus, certissimusque iudex, omnium illorum quæ dicit, maxime audiendus diuinam auctoritatem habens: manifestum est, eam quæ noui testamenti est, ad omnes & solos apostolos pertinere, vel tanquam ad condentes, vel tanquam ad recipientes illam. Nam quis alius potuit sacras scripturas noui testamenti, firmissimas quidem regulas Christianæ prædicationis in Christianam religionem mittere, sine Apostolis saltem recipientibus, quibus omnem & totam suæ fidei, & legis prædicationem saluator noster ipse commisit? Augustinus ad hanc veritatem optime in de consensu euangelistarum dixit, Proinde qui prophetas ante descensionem suam præmisit, ipse & apostolos post ascensionem suam misit: infra. Itaque cum illi scripserunt, quæ ille ostendit & dixit, nequaquam dicendum est, quod ipse non scripserit: quandoquidem membra eius id operata sunt, quod dictate capite cognouerunt. Quicquid enim ille de suis factis, & dictis nos legere uoluit, hoc scribendum illis, tanquam suis manibus imperauit. Hoc unitatis confor-

tium, & in diuersis officijs concordium mēbrorum sub vno capite ministerium, quisquis intellexerit, non aliter accipiet quod narrantibus discipulis Christi in euāgelio legerit, quā si ipsam manum domini, quā in corpore gestabat, scribentē cōspexerit. Idem pro eodem contra Faustū inquit. Apostolus Paulus post ascensionem domini de cœlo vocatus, si non inueniret in carne Apostolos, quibus cōmunicando, & cum quibus cōferendo euangeliū, eiusdem societatis esse appareret: ecclesia illi omnino nō crederet. Sed cum cognouisset, eum hoc annunciantē, quod etiā illi annunciabant, & in eorū cōmunionē atq; vnitate viuētem, accedentibus etiā per eū talibus signis, qualia & illi operabātur, ita eum domino cōmēdante, meruit auctoritatem, vt verba illius hodie sic audiantur, in ecclesia, tanquā in illo Christus, sicut verissime dixit, loquutus audiat. Hæc Augustinus. Hieronymus circa illud: Dominus narrabit in scripturis populorum, & principū horum, qui fuerūt in ea: ad propositū ait. Et principū, hoc est, Apostolorum, & Euangelistarū, horū qui fuerunt in ea. Videte quid dicat. Qui fuerunt, nō qui sunt: vt exceptis Apostolis, quodcunq; aliud postea dicetur, abscindatur, nō habeat postea auctoritatem. Quāuis ergo sanctus sit aliquis, post Apostolos: quanuis disertus sit, non habet auctoritatem. Quoniā dominus narrabit in scripturis populorū, & principum horum qui fuerunt in ea. Hæc ille: qui tandem in de viris illustribus, euangeliū Marci, a Petro: euangeliū vero Lucæ, a Paulo approbata, seu potius recepta fuisse testatur. Pauli factū hanc nostrā veritatem quoq; monstrat. Rogo, si ad duodecim primo vocatos, missosq; ac sanctificatos

H

* Lib. 28. cap. 4.
tem. 6.

* Sic tota prædicatione monstrata
mēti ad Apostolos
pertinuit: &
Paulum nō recepi
pisset ecclesia: nisi
in tempore Apostolorum
venisset
&c.

* Psal. 136.

Hieronymus ad
idē multa prædicatione
tandē omnē
euangeli prædicationē post dominum
minum ad Apostolos
pertinens
le.

Ad Gal. 2.

Lib. II. cap. 6.

nō tota Christianæ fidei prædicatio ptinebat, ad quid Paulus ipse tantus, actalis Hierosolimam ascendit eua-
gelium suum conferre cum fratribus, nec cum alijs præ-
dicasset, reprobis efficeretur? At si Paulus hoc fecit,
quis alius potuit quicquam religionis scribere, & incon-
sultis apostolis ecclesiæ legendum commēdare? Auda-
cter sed vere dico. Nemo. Augustinus iterum ad idem
contra Faustum ait. Distincta est a posteriorum libris
excellētia canonicæ authoritatis. Quæ Apostolorum
cōfirmata tem-
poribus per successiones episcoporum,
& propagationes ecclesiarum, tanquam in sede quadā
sublimiter constituta, cui seruiat oīs fidelis, & pius intel-
lectus. Ibi si quid velut absurdum mouerit, non licet di-
cere, author huius libri nō tenuit veritatem: sed aut co-
dex mendosus est, aut interpret errauit, aut tu nō intel-
ligis. Nota verbum, Apostolorum confirmata tem-
poribus.

CAP. V.

Gratianus di-
xit male. Decre-
tales epistolas in-
ter canonicas scri-
pturas annumes-
tari. 19. dist. c. in
canonicis.

Admirandus est
Gratianus: tum
in eo quod sine
dubio quia sui
figmentis confir-
mare studuit.

Hic Gratianū admiror, qui alias doctus, nescio quo
studio motus, inania garriens, decretales epistolas, qua-
si diuinas, inter canonicas scripturas cōnumerauit. Quā-
gratiosius lubentiusq; audiendus, quodam Augustini
dicto confirmauit: quo dixerat, In canonicis scripturis
ecclesiarum catholicarum quā plurimum diuinarū
scripturarum solertissimus indagator authoritatem se-
quatur: inter quas sane sint quas apostolica sedes habe-
re, & ab ea alijs meruerunt accipere epistolas. Admiror
inquam hominē, tum in eo quod posuit: tum eo qd a se
inuentum, ex Augustino confirmare studuit: quū nihil
minus fecerit Augustinus vnquā, quā quod hāc Gra-

tiani sententiam stabiliret. Ruit illa funditus ex dictis ante. Nec potuit Augustinus Augustino esse contrarius, sanctissimus, doctissimusq; ac memoria tenacissimus. Sed age mittamus alia; & fingamus Augustinum nusquam alibi de his loquutum; etiam his positis audacter dicimus: Neq; verba Augustini Gratiani sententiam volunt; sed nec ipsum operis caput, ex quo sunt extracta, illam patiuntur. Non enim vt Gratianus refert, imo sic Augustinus habet in de doctrina Christiana. In canonicis autem scripturis ecclesiarum catholicarum quam plurimum authoritatem sequatur (solertissimus indagator, nempe de quo agebat) inter quas sane illae sunt, quae Apostolicas sedes habere, & epistolas accipere meruerunt. Te quaeso, studiosissime lector, videas haec Augustini verba, perpendasque in eis illud verbum, Inter quas, non ad scripturas canonicas, sed ad ecclesias potius catholicas referri. Quod in verbis illis a Gratiano relatis non ecclesias catholicas, sed solum scripturas ipsas canonicas refert. Nec dixit Augustinus: quas apostolica sedes habere, vt Gratianus posuit; sed ait, quae apostolicas sedes habere, vt nos fideliter ponimus. O magna differentia verborum Augustini; quis te non videt? Non ergo Augustinus decretales epistolas, ab apostolica sede scriptas, aut receptas canonicis scripturis annumerat; sed tantum in legendis canonicis scripturis; ne non canonicae pro canonicis, aut canonicae pro non canonicis habeantur, authoritatem ecclesiarum catholicarum, illarum maxime quibus apostoli praesiderunt, aut scripserunt, velut ecclesiae Romanorum, Corinthiorum Galatarum, Ephesiorumq; commendat. Vnde sicut iam posuimus, inquit; In canonicis autem scripturis

H ij

Augustinus nullo
quam sit Augu-
stino contrarius
nisi dum ipse re-
tractauit.

Lib. i. c. 6.
Verba Augusti-
ni fideliter relata

Verba Augusti-
ni in sua propria
forma Gratiano
repugnant, d. 20.

Et Gratianus male
retulit Augusti-
num.

(quas totas dixerat legendas) ecclesiarū catholicarum quā plurimū auctoritatem sequatur (quatenus nec alias scripturas nec aliter, nisi quas, & qualiter catholica ecclesiā accipiunt & intelligunt, accipiat & intelligat solertissimus indagator) inter quas nempe ecclesias catholicas, sane illæ sūt, quæ apostolicas sedes habent & epistolas accipere meruerunt. Quid clarius? Imo & litera sequens hoc idem declarat: quum enim in his verbis positis auctoritatē ecclesiarum catholicarum incipiendis legendisq; canonicis scripturis, auscultandā docuisset; ne lectoris mentē moueret, q̄ alia particulāris ecclīa has, alia vero illas, quasi canonicas scripturas recepisset, subdit, Tenebit igit̄ hūc modū in scripturis canonicis, vt eas quæ ab oībus accipiūtur ecclīis catholicis, præponat eis, quas quædā nō accipiūt. In eis vero quæ nō accipiūtur ab oībus, præponat eas, quas plures grauiioresq; accipiūt, eis, quas pauciores, minorisq; auctoritatis ecclesiæ tenent. Si aut̄ alias inuenerit a pluribus, alias a grauioribus haberi, quanquā hoc inuenire nō possit: aequalis tamen auctoritatis eas habendas putato. Sed quid plura? Verba statim sequentia has ignoratiæ nebulas fugant penitus: quibus quicquid de canone erat noui & veteris testamenti, Augustinus numerauit, nominauitq; sic vt nihil ibi nō expressum ad canonicas scripturas iuxta Augustini doctrinā pertineat: ait enim. Totus autē canon scripturarū, in quo istam considerationem versandā dicimus, his libris continetur. Quinq; Moseos, id est, Genesi, Exodo, Leuitico, Numeri, Deuteronomio, & vno libro, Iesu Naue, vno Iudicū, vno libello, qui appellatur Ruth: qui magis ad regnorum principia videtur pertinere: Deinde quatuor

* sequens litera
Augustini ostendit
magis veram
eius mentem.

Augustinus ad
theodoretum

Augustinus ad
theodoretum
de scripturis
canonicis

Augustinus ad
theodoretum
de scripturis
canonicis

* Augustinus en
ius sententiæ sue
rit indicauit sa
tis dum in eodē
capite omnes li
bros canonicos
numerauit / no
minauitq;

Regnorum, & duobus Paralipomenon, nō consequen-
tibus, sed quasi a latere adiunctis simulq; per gentibus.
Hæc est historia quæ sibi met annexa tempora cōtinet,
atq; ordinem rerum. Sunt aliæ tanquam ex diuerso or-
dine, quæ neq; huic ordini, neq; inter se connectuntur:
sicut est Iob, & Tobias, & Hester, & Iudith, & Macha-
beorum libri duo, & Esdræ duo, qui magis subsequi vi-
dētur ordinatam illam historiam, vsq; ad Regnorum
vel Paralipomenon terminatam. Deinde prophetæ, in
quibus Dauid vnus liber psalmorum, & Salomonis
tres, Prouerbiorum, Cātica canticorū, & Ecclesiastes.
Nam illi duo libri, vnus qui sapientia, & alius qui eccle-
siasticus inscribitur, de quadam similitudine Salomo-
nis esse dicūtur. Nam Iesus filius Sirach eos scripsisse
constantissime perhibetur. Qui tamen quoniam in au-
thoritatem recipi meruerunt, inter propheticos nume-
randi sunt. Reliqui sunt eorum libri, qui prophetæ ap-
pellati sunt, duodecim prophetarum libri singuli, qui
cōnexi sibi met, quoniam nunq̃ seiuncti sunt, pro vno
habentur. Quorum prophetarum nomina sunt hæc,
Osee, Ioel, Amos, Abdias, Ionas, Micheas, Naum, Aba-
cuh, Sophonias, Aggeus, Zacharias, Malachias. Deinde
quatuor prophetæ sunt maiorum voluminū, Esaias,
Hieremias, Daniel, Ezechiel. His quadraginta quatuor
libris veteris testamēti terminatur autoritas. Noui
autem, quatuor libri euangelij, secundum Matheum,
secundum Marcum, secundum Lucam, secundum Ioā-
nem, quatuordecim epistolis Pauli apostoli, ad Roma-
nos, ad Corinthios duabus, ad Galatas, ad Ephesios, ad
Philippenses, ad Thessalonicēses duabus, ad Colossen-
ses, ad Timotheum duabus, ad Titum, ad Philemonē,

H iiij

Hieronymus in
prologo Iudith/
notat illum librū
non esse de cano-
ne, quin potius a
giographum, vis-
deatur quoq; ips-
se in prologo Ga-
leato qui incipit
Viginti & duas
lueras: super lib.
reg. quo loco nō
nullos horum li-
brorum de cano-
ne esse negat.

*Abulensis quos
que in prologo
suo super Math.
quæstione. 1. non
credit oēs hos li-
bros de canone
esse: imo quosdā
apocryphos vos
cat.

ad Hebreos, Petri duabus, tribus Ioānis, vna Iudæ & vna Iacobi, Actibus Apostolorū libro vno, & Apocalypsis Ioānis libro vno: Hæc Augustinus. Qui ergo totū scripturarū canonē in his libris contineri dixit, nullum alium ab his inter canonicas scripturas admisit, Sūt igitur decreta patrum, Romanorū inquam pontificū, vera, sunt firma, sunt ab omnibus cū omni obedientia obseruanda, vt infra magis dicetur: sunt etiā quodāmodo canonica dicenda, vt pote q̄ ab ecclesiastico principe ædita a toto orbe sint obaudienda, custodiendaq;: sed nequaquam illorum scripta Apostolorum & Evangelistarum scripturis coæquantur. Sunt inquam veratūto & diuina in rebus fidei, sed humanis scripturis scripta: sicut quædam alia sunt, quæ humana sunt, & diuinis scripturis scribuntur de quibus alias.

CAP. VI.

Quod si qđ diximus verū est, vt reuera est, sacras scripturas diuinā authoritatē habere, q̄si a deo mouēte assistenteq; æditas: erit utiq; per cōsequēs verū, eas sup̄ oēs humanas scripturas, firmissimas, ac certissimas, sicut omnino verissimas esse. In vniuersum enim oīs humanarū scripturarū, prout scripturæ sunt, certitudo, vel a sensu scriptoris, vel ab intellectu naturali lumine illustrato, vel a veracitate narrantis, vel a cōiectura ex præteritis est. Dare nāq; suis scriptis maiorē certitudinē q̄ ipse habeat, nullus vnquā scriptor potest: qui non nūi aliquo horū viā naturali certus fieri valet. At quis nō videt, quantū sæpe & sæpius singula hæc, imo omnia simul deficiunt, sensus, intellectus humanus, veracitas narrantis, cōiecturaq; arguentis: Quociens sensus veros colores esse, qui tantum apparētes,

¶ Article 4. & 5. per multa.

¶ Quædam d̄ diuina humanis & quædam humana diuinis scripturis traduntur.

¶ Diuina scriptura super omnes alias / verissima, certissima, ac firmissima est.

¶ Nullus scriptor potest dare suis scriptis maiorē certitudinē quā ipse habet.

& minime existentes sunt; baculū fractū, ripāq; moueri, falso iudicat. Quotiens intellectus fallitur a principiis deducendo, ad eadēq; resoluendo? Aut quā certitudinē habere intellectus potest, q; res extra se positas, nō nisi præuio sensu, deceptibili valde, distincte intuetur? Vniuersaliter stat sententia; Si cæcus cæcū ducat, ambo in foueā cadunt. Quotiens veracitas hominis narrantis decipit, & decipitur? Aut quid proprius habet homo ex natura, quā quod mentiatur? Quotiens etiam cōiectura arguentis deficit, ex circumstantia aliqua temporū, locorum, personarū, aliarumue rerū variata? Memoria etiā scribentis quā labilis est, & inconflans sibi; quis non sæpe ea deceptus, putat se vidisse, quæ nō vidit, & e contra nō vidisse, quæ vidit? Humanarū quoq; potentiarum infirma capacitas, quæ pluribus intenta, minor est ad singula non parum hominis firmitatē infrigit. Malitia insuper hominis scriptoris, qua vera false, & falsa vere scribere potuit, nonne totā humanarū scripturarū certitudinē, aut tollit penitus, aut suspectā reddit? Vtiq;. Mittamus hæc oīa; demus, humanū scriptorē nullo horū decipi, verāq; ac certam scripturam adere. Kogo, quo lumine pertunditur, vt res per sensum, aut intellectū intueatur actū sensibiles aut intelligibiles factas? nōne naturali siue corporali exteriori; siue spūali interiori? Ita, Sic autē quid? Profecto cum aliqua scriptura humana certa fuerit, eius certitudo non maior erit, quam nata sit lumine naturali videri. At diuinarū scripturarū lōge maior est suprema infinitaq; certitudo; cum enim Deus ipse optimus maximusq; earū sit principalis actor, suos scriptores, quā prios suos digitos mouēs, eisq; assistēs, nō humanis,

¶ Oīa per quæ certitudo humana haberi potest desitibilia sunt.

Math. 18.

Psal. 115.

¶ Argumentis ex coniectura quā fragile.

¶ Memoria ob suā labilitatem delectua.

¶ Malitia hominis humanius scribentis infirmitas authoritatē certitudinem & firmitatem talis scripturæ.

¶ Lumen naturale etiam quo letur, quod humanus scribitur infirmū tum est.

¶ Diuinarū scripturarum certitudo magna est nimis; infirmitas ob lumen ibi datū.

H iiii

sed diuinis potentijs nixus, non naturali, sed supernatu-
rali (licet naturali sibi) lumine pfusus, nō dubium quin
eis infinitam certitudinem tribuat. Augustinus ad hoc
optime de Christo loquens in de consensu euangelist.
dixit. Quid enim ille de suis factis & dictis nos le-
gere voluit, hoc scribendum illis tanquam suis mani-
bus imperauit. Hoc vnitatis consortium, & in diuersis
officijs concordium membrorum sub vno capite mini-
sterium, quisquis intellexerit, non aliter accipiet, quod
narrantibus discipulis Christi in euangelio legerit, q̃
si ipsam manū domini quam in corpore gestabat, scri-
bentem cōspexerit. O pulchrum verbum, Augustino
dignum: in vniuersum enim opus non instrumento,
sed principali agentī tribuitur, cuius principaliter est.
Christus ob id suis apostolis dixit, Non enim vos estis
qui loquimini: sed spiritus patris vestri, qui loquitur in
vobis. Loquebantur enim apostoli: sed quia a spiritu s̃c-
cto docti, motiq; quasi eius instrumentum, locutio illa
non illis, sed illi ad scribitur. Paulus etiam hoc significa-
uit dicens, An experimentum vultis eius qui in me lo-
quitur Christus? Non enim dixit, se, sed Christum in
se loqui. Dauid quoq; ad idē ait, Lingua mea calamus
scribe velociter scribentis: Ecce linguam suam instru-
mentum spiritus dixit. Iterum ad idem, Spiritus domi-
ni locutus est per me, & sermo eius per linguam meam.
Quid clarius? CAP. VII.

*Lib. 1. cap. 35.

*Quia deus pri-
cipalis actor est
diuinis scriptu-
ris: vt monstrat
est: cui simplici-
ter & absolute ip-
se scripturę tri-
buuntur: ex lumi-
ne suo infinito il-
le infinitam cer-
titudine habet.

*2. Corint. 13.

*Psal. 44.

*2. Reg. 23.

*Matth. 24.

Tanta est diuinarum scripturarum certitudo, & dig-
nitas, vt res contingentes quas cōtinet, quodammodo
sup se ipsas eleuet, easq; non necessarias, sed certas ma-
gis faciat, q̃ multa alia quę i suis naturis necessaria sūt.
Saluator hoc docuit, dum dixit; Coelum & terra tran-

sibunt, verba autem mea non transibunt. Caelū enim & terra de necessarijs naturæ sunt; verba autē Christi multa contingentia enunciarunt. Necessarium naturæ est, solem oriri cras super nostrum hemisphærium; contingens vero, diem iudicij fore. At mihi fideli certum magis est hoc contingens, q̄ illud necessarium; quia illud in ordine naturali, & ex naturis creaturæ; hoc autē in ordine gratiæ, & ex scripturis dei didici. Nanq; quū quicquam in sua natura spectatur solum suis principijs intrinsicis durare, & a sua causa extrinseca prout ipsa disposuerit, pendere cognoscitur. Quum vero in diuina scriptura cōspicitur iam nō prout est in se, sed prout est in ordine ad diuinam volūtatē volentē illud fore, concipitur: sic autē certū magis est. Iterū quod in se consideratur, tantum in ordine naturæ; quod vero in diuina scriptura, in ordine gratiæ ponitur, ad quem pertinet scriptura sacra, eiusq; diuina veritas. At quis non videt, ordinem gratiæ superiorem magis, nobilio-rem, ac firmiorem ordine naturæ? Vidimus sepe ordinem naturæ mutari, solem stare, imo & retrocedere, mortuos suscitari, cæcos videre, claudos recte ambulare, surdos audire, mutos loqui, aliosq; variis infirmitatibus detentos subito sanari; in quibus omnibus naturæ ordo mutatus est. Nunquam tamen vidimus ordinem gratiæ infringi: nec solum nō vidimus, sed neq; vnquā visuri sumus. Quare hoc? Vtiq; quia ordo gratiæ superior, ordo autem naturæ inferior est: fit consequens, vt inferior superiori seruiat: & propter illum suadēdum, plantandum, conseruandūq; cesset; infringaturq; quotiens opus fuerit. Ordo vero gratiæ, quia supremus est, non habet aliū propter quē infringi oporteat, ac ob id

* Futura contingentia prout in diuinis scripturis ponitur magis certa quā ea creatā quæ in suis naturis sunt necessaria.

* Ordo gratiæ maior nobilior, verior, certior, ac firmior quā ordo naturæ.

* Isai. 40.
* 4. Reg. 20.
Ordo naturæ defecit imo defecit sepe.

* Ordo gratiæ nunquā defecit, nec deficiet.

* Ordo naturæ defecit ppter ordinem gratiæ: sicut cessat minus bonum propter maius bonum.

Quod in diuina
scripturis con-
tinetur etiam con-
tingentia ad or-
dinem gratiae per-
tinet.

Iohannis.

Certitudo diuina-
rum scriptura-
rum res contin-
gentes quodam-
modo eleuat super
se ipsas: tribuitq;
illi maiorem cer-
titudinem: non
tamen absolutā
necessitatem.

Omnis modus
essendi creature
positiuus etiam
essendi contingē-
ter a creatoris vo-
luntate est primo

Secundus Tho. 1.
part. q. 19. art. 8.
de veri. q. 1. art.
1. 1. p. q. 2. art.
4. ad. 1. alij pas-
tres primo sent.
dist. 38. & 46.

Quicquid est/
ideo est: quia deus
illud de non esse
ad esse vocauit.
Sed certum mo-
dum essendi: quē
voluit illi dare.
Nisi debemus
esse & modum es-
sendi.

firmissimus, certissimusq; manet. An forte negabit a-
liquis, illas veritates ad ordinem gratiae pertinere, quas
nouimus, etiam contingentium rerum in diuina scrip-
tura repertas: Nō, nisi fatuus. Omnis prædicatio Chri-
sti de ordine gratiae est, quæ per ipsū facta est. Quid er-
go? Concludamus sicut ante proposuimus, Tanta est
diuinarum scripturarum certitudo & dignitas, vt
res contingentes quas continet, quodammodo super
se ipsas eleuet: easq; non necessarias, sed certas ma-
gis faciat, quā multa alia quæ in suis naturis ne-
cessaria sunt. Dixi non necessarias, quia nec dei deter-
minata voluntas, nec eius præsciētia, nec eius prædictio
aut reuelatio horū taliū contingentium futurorum, eorū
cōtingentias tollunt: imo diuina voluntas, & præsciētia
erga talia futura, sunt quæ illa cōtingentia faciūt: sicut
enim in vniuersum nihil necessariū est naturæ, nisi quod
deus vult, & ab æterno præsciuit necessariū naturæ esse:
ita nihil cōtingēs, aut liberū naturæ est, nisi quod deus ab
æterno voluit, præsciuitq; cōtingens aut liberum fore.
Nanq; diuina voluntas est, qua res quæcunq; de non
esse ad esse, etiā ad quæcunq; modū essendi, vocantur.
Aut forte dici potest, aliquid esse, aut fore, quod Dei volū-
tas de nō esse ad esse non vocarit? Absit. Aut forte dici
potest, quod oīa quæ sūt, aut futura sūt, de nō esse ad esse
vocauit, sed quod modos suos positiuos essendi, eis non
præfixerit? Quis sic insaniat? Ab ea enim est quicquid,
& qualitercunq; positiuus est: quæ omnia quæcunq; volu-
it fecit in cœlo, & in terra, Quicquid enim creatura po-
situe habet, totum ei debet: quia totū ab ea recepit. Si-
militer nec Dei præsciētia futurorū cōtingētias tollit,
imo ponit, Non tollit, quia non destruit propositum di-

uius voluntatis, illa de non esse, ad esse contingenter voluntatis; destrueret enim, si quod dei voluntas fecerat contingens, eius praescientia faceret necessarium. Imo ponit: quia & ipsa quoque causa efficacissima rerum est, eas in esse, & modo essendi ponens, quem & qualem eas habituras praenouit. At quod aliquid in esse contingenti causat, profecto eius contingentiam non tollit, imo ponit. An forte dixerit aliquis, non dei praescientiam: sed solam eius voluntatem res contingentes producere? Nequaquam. Deus enim optimus maximusque, quum agens a proposito sit, immaterialis etiam ac infinitus, non nisi per intellectum & voluntatem agere potest: unde eius cognitio ac volitio causa rerum dicuntur: de quibus omnibus scholastici patres optime determinarunt. Augustinus quoque docens dei praescientiam non ponere rebus praescitis necessitatem in de praedestinatione, & gratia ait. Si dicitur iam: Pharaonem non posse mutari, quia cum praesciuerat deus non esse mutandum: Respondetur, dei praescientiam non cogere hominem, ut talis sit, qualem praesciuit deus: sed praescire talem futurum, qualis futurus est, quauis eum non sic fecerit deus. Quem si cogeret esse, hoc utique cogeret quod non est. Porro si hoc praescierat futurum esse, quod non est, praescientia non est. Quod de deo quod impie dicitur, aduertit quisque, qui peccatis suis inde blanditur, quod deus eius peccatorum futurum esse praescierit. Haec Augustinus. Hieronymus quoque super Hieremiam ad idem inquit. Verbum ambiguum forsitan maiestati domini non potest conuenire: sed nostro loquitur affectu, ut liberum hominis seruet arbitrium, ne ex praescientia eius quasi necessitate, vel facere quod, vel non facere cogatur.

¶ Diuina praescientia non tollit efficaciam diuinae voluntatis.

¶ Deus est agens a proposito per intellectum & voluntatem: libera quidem non solum eos placenter, sed etiam indifferenter.
* Sent. dist. 37.
37. 39. 8. 41. 8. 46
* Caput tom. 7.

¶ Augustinus optime dixit. Dicere quod praescientia dei hominem cogat aut necessitet, est dei praescientiam negare.

¶ Lib. 7.

* Lib. 1.

* Hæc verissima
sententia patrum
quæ dicitur / Non
eo q̄ deus præsci
uit futura aliquid
ideo futurum est
sed quia futurum
est deus præsci
uit illud futurum.
Sic optime intel
ligitur / vt quem
admodum veritas
enim dicimus
quæ est de se exi
stentia veram
præscientiam dis
camus quæ est de
se futura.

* Super Math. ho
me. 60.

* Præsupponitur
diuina voluntas ad
diuinam præsci
entiam erga futura
posita in futuris
one sed dei præ
cognitio sim
plex omnium re
rum & omnium cō
plexionum præ
supponitur ad di
uinam voluntas
tem.

* Primo lib. sent.
dist. 19. vel. 18.

Non enim ex eo q̄ deus scit futurum aliquid, idcirco fu
turum est: sed quia futurum est, deus nouit, quasi præ
scius futurorum. Idem pro eodem super Exechiam ait.
Loquitur aut hæc deus ambigētis affectu, vt liberum
hominis monstretur arbitrium, ne præscientia futuro
rum mali vel boni immutabile faciat, quod deus futurū
nouerit. Non enim quia ille ventura cognoscit, necesse
est nos facere, quod ille præsciuit: sed quod nos propria
voluntate sumus facturī, ille nouit futurum quasi deus.
Hæc Hieronymus. Similiter nec prædictio aut reuela
tio futuri, futuro illi necessitatē ponit, quod diuina vo
luntas & præscientia contingentem esse definiunt. Non
enī aliter prædicat, aut reuelat aliquid fore deus, nisi qua
liter vult, & præscit illud futurū esse. Nec dei prædictio
aut reuelatio vigorosa magis est, aut efficacior, q̄ eius
volitio, & præscientia, vt quod istæ faciunt contingēs,
illa faciat necessarium. Chrysostomus circa illud. Ne
cesse est vt veniant scandala: ad propositum ait. Nō er
go prædictio ipsius scandala inducere putanda est: non e
nim quia futura scandala prædixit, idcirco veniunt: sed
quoniam omnino ventura erant, idcirco prædixit. Nō
enī fierent, si nolent ea excogitare nequam homines
atq; pestiferi: q̄ si ventura non fuissent, nec ipse futu
ra prædixisset. Hæc Chrysostomus. Magna ergo est
certitudo rerum etiam contingentium, in diuinis scrip
turis contentarū: si vero quærat. Quis fecit futurū
futurū, postquā dei præscientia illud non fecit futurū?
Respondeo. Diuina voluntas: & si iterū dicatur. Quo
modo voluntas illud præcognouit, quæ nō fert in incog
nitū? Respōdeo, p̄simplices cognitiōes oīum rerū, &
oīum cōplexionū earū, q̄ oīa sēp nouit: hæc ad scholas

Nos quoque Christi fideles certiores sumus de rebus creatis: etiam contingentibus, quas in sacra scriptura intuemur, quam si eas in seipsis intueremur. Ratio huius hæc vna inuictissima est: quia eas prout ibi sunt, superiori lumine videmus, prout autem in seipsis, inferiori. Prout in scripturis, superiori, hoc est, supernaturali & diuinitus infuso: prout in seipsis inferiori, hoc est naturali, & naturaliter habito. Quia si quæras, quod est illud superius lumen, quo perfusi illustratique res in scripturis nouimus. Respondemus, Fides: hæc est enim, qua scripturis credimus, & res scripturarum nouimus. An non hoc maius lumen, quam naturale intellectus nostri? Ita, quia speciale donum est, quod deus in nobis, & sine nobis operatur. Saluator ad hoc dixit, Hoc est autem opus dei, ut credatis in eum quem misit ille. Paulus quoque: vobis datum est: non solum quod in illum credatis: sed etiam ut pro illo patiamini. Maius est, quia sine eo non nisi quæ hominis sunt sapimus: cum eo autem, etiam quæ sunt dei penetramus. Paulus ad hoc ait, Animalis autem homo non percipit ea quæ sunt spiritus Dei: stultitia enim est illi, & non potest intelligere, quia spiritualiter examinatur. Spiritualis autem iudicat omnia: & ipse a nemine iudicatur. Sicut scriptum est, Quis enim cognouit sensum domini, aut quis instruxit eum? Nos autem sensum Christi habemus. Hæc paulus, Rogo nunc, Quis non certior redditur de his, quæ superiori, a falsitateque remotiori lumine videt? Nemo. An non est fides, a falsitate remotissima? Imo est: quia donum dei, diuinitus in nobis, sine nobis cooperantibus infusum: ut in omni strauimus. Quid ergo? Proculdubio, id quod diximus dicendum est, Certiores sumus Christi fideles de re-

¶ Nos Christiani certiores sumus de rebus etiam contingentibus, quas in diuinis scripturis nouimus: quia eas in seipsis intueremur.

¶ Maius nobis superius lumen est fides: quo perfundimur ut Christi antiquum lumen naturale: quod illustratur ut huius mines.

Ioannis, 6.

Philip, 1.

1. Corinth, 2.

2. Corinth, 3.

¶ Fides est a falsitate remotissima: namque de illis, quæ deus in nobis sine nobis operatur sine nobis in quibus coagentibus: non tamen sine nobis disponentibus.

bus creatis etiā cōtingētibus, quas in sacra scriptura in
tuemur per fidē: quā si eas i seipsis intueremur lumine
naturali. Hæc est victoria, quæ vincit mundū, fides no
stra: hac mysterium trinitatis, incarnationē filij dei, re
demptionem generis humani, resurrectionem mortu
orū, glorificationem beatorū, institutionē, virtutē &
effectū diuinorum sacramentorum in remedium pec
catorū, aliaq; id genus firmissime certissimeq; credi
mus, tali certitudine, quæ se teneat ex parte fidei illu
minantis, ac mouentis, volūtatis affectātis volentisq;
Hoc propterea dixerim, q; certitudo fidei non est cla
ra, sed obscura: non clara, quā faciat manifestatio rei a
pud potentiā cognitiuam, sed subobscura, specularis,
& ænigmatica, quā faciat fides apud intellectum. Pau
lus hoc docuit, dicens. Videmus nunc per speculū, & in
ænigmate. Iterū. Fides est sperādārū rerū substantia,
argumentū non apparentiū. At quod nobis nō appa
ret, nullatenus clarā certitudinem apud nos habet.

CAP. IX.

Quæ, qualis, aut quāta sit: quomodo fiat, vnde, aut
a quo veniat, seu rerū, seu scripturarū claritas, optimū
est tractare: sed longum nimis, tædiosum forte, atq; a
proposito alienū: ob idq; omittendū. Iterū quā multi
plex, & differens quoad nos scilicet, quemadmodū sen
sibilem rerum, earumq; enunciationū: aut quoad na
turā, sicut immaterialium entium, ac eorum propositi
onū inquirere, atq; determinare vtile quidē est ad mul
ta; verum scholis magis aptū: in quibus principia qui
dē rerum cōtemplantur, scientiarū autē exponuntur.
Cæterū quia in præsentiarū de diuinis scripturis ser
mo est, de earū claritate, vel obscuritate tractaturi, ne

Certitudo fidei
quoad veritatem
est ex deo reue
lante: ob idq; in
finita: certitudo
autē fidei quoad
hæc rationem qua re
bus creditis ad
hæremus: est ab
homine affectan
ter amante se vo
lente.

«Certitudo nā
turalis euidētia
necessitat homi
nes adherere re
bus cognitis: quia
est clara: certitudo
vero fidei nō
necessitat homi
nes adherere re
bus creditis: quia
est obscura.
1. Corinth. 13.
Hebr. 11.

«Multa quæ hic
tractari possent
ad scholas mitā
tur: tū quia huic
operi aliquantū
humiliā: tum
quia multanimis
& speculatiua ma
gis: quā quæ ad
propositū faciūt

cessariū duximus vel saltē prælibare, eas (quæ admodū
& oēs alias) claras, vel obscuras dupliciter esse posse.
Primo quidē quoad sensum, quē volunt. Secundo ve-
ro quoad veritatē, quā enunciant. Sunt enim hæc duo
ab inuicē differentia plurimum: nec minus (vt aiunt) q̄
coelum & terra distātia. Nos nāq; Christi fideles de to-
ta diuina scriptura q̄ vera est, certī sumus; etiā si illam
nō intelligamus: quī tamē in multis, quē sensum faciat
ignoramus, dubitamusq; Rursus totā scripturā veris-
simā, ac certissimā credimus: multas tamen eius veri-
tates non nobis claras, sed obscuras confitemur. Hæc
enunciatio: Verbum caro factum est; verissima, certis-
sima, ac firmissima est super oēs mūdi certitudines, vt
mōstrauimus: sensus etiā, quē vult, nobis manifestus
est: veritas tamē eius nō clara, imo obscura est. Aut qui
illā sibi clarā putat, dicat, quo sensu, qua propria spe-
cie, aut qua beatifica visione, verbi vnionē hypostati-
cā præsentē intuetur? Sic igitur quia hætenus de veri-
tate, certitudine, & firmitate diuinarum scripturarum
satis superq; diximus, dabimus operā, vt in sequētibus
tantum de claritate, & obscuritate earum, & quoad sen-
sum quē volunt, & quoad veritatem quam enunciant,
determinemus, Deo donante,

CAP. X.

Diuina scriptura multas enunciationes continet
claras manifestasq; quoad veritates, quas enunciant, lu-
mine naturali etiam homini viatori notas. Monstra-
tur hoc, primū ex natura rei, Principia enim bene bea-
teq; viuendi, deum esse super omnia diligendum, sum-
ma ac veneratione colendum, æternum, & incommu-
tabilem, in lumine naturali nota sunt, ac manifesta;

¶ Proprie ac exa-
ctissime loquēdo
omittendo alias
claritates quæ
potius ad res ip-
sas pertinere vi-
dentur / duplici-
ter scripturæ as-
liqua potest esse
clara vel duplici-
ter obscura.

¶ Primus modus
claritatis vel obs-
curitatis scriptu-
rarum est quoad
sensem / quē vult
scripturā ipsa. Se-
cundus modus
est quoad verita-
tem quam enun-
ciat.

¶ Propositio aliā
quod datur / clara
quo ad sensum
quē vult & obscu-
ra quoad verita-
tem quam prædī-
cat.

¶ Diuina scriptu-
ra multas enun-
ciationes conti-
net / claras quidē
quoad veritates
quas enūciāt om-
nibus hominib;
manifestas.

Math. 22. & hoc
etiam, Deut. 10.

«Diuina prouis
dentia posuit pri
cipia bonæ vitæ
cunctis hominibus
manifestauit
quilibet posset se
ad gratiā parare
& nullus posset
se excusare.

Psalm. 4.

«Lex naturalis/
omnibus homi
nibus indita &
omnes homines
mētis compotes/
etiam non haben
tes exteriorē ma
gistrū obligas de
buit habere: imo
habuit principia
bene viuendi cō
munissima: & ma
nifesta,
«Lex euangelica
restituit legē na
turalem ad suum
vigorem.

Math. 19.

a sapientibus mundi etiā concessa, monstrataq; fuēret
atq; ab omnibus mundi nationibus etiam barbaris ho
die conceduntur, quasi ipsa rei clara veritate cogente.
Hæc autem nullibi quā in diuinis literis reperiūtur ex
pressius. Saluator dixit. Diliges dominum Deū tuum
ex toto corde tuo, ex tota anima tua, & ex tota mente
tua: hoc est maximū & primum mandatum: secundū
autē simile huic. Et proximū tuum sicut teipsum: sub
dit. In his duobus mandatis tota lex pendet, & prophē
tæ. Optime diuina prouidentia disposuit, vt bona illa
naturalia, scilicet intellectum, & voluntatem, haberet
quilibet: principiaq; bonæ vitæ agnosceret clare, qui
bus ad bona gratiæ præparare se, & ad bona gloriæ
peruenire valeret, si vellet. Dauid ad hoc dixit. Signa
tum est super nos lumē vultus tui domine: nempe quo
bonū cognoscamus: de quo dixerat. Multi dicunt, quis
ostendit nobis bona? Neq; enim tunc pro solis fideli
bus, imo & pro infidelibus loquebatur: qui præsertim
dicere possent. Quis ostendit nobis bona? Nec mirū
quia lex naturalis omnibus rationalibus indita, neq; in
tabulis, aut chartis, sed in cordibus mentibusq; homi
num beatificabilium impressa, nō debuit esse manca:
esset autē manca, si omnes ad bene viuendū obligans,
principia bene viuendi clara manifesta q; omnibus nō
haberet. Habet ergo. At si illa sic, lex euangelica quo
modo non: quæ legem naturalem continet, & illam ad
suam antiquam perfectionem restituit, ea prohibens,
quæ contra illā in lege veteri permissa erant? Saluator
ad hoc libellum repudiij soluens, & legem naturalem re
stituens, inquit, Quoniam Moses ad duritiem cordis
vestri permisit vobis dimittere vxores vestras: ab intē

tio autē non fuit sic. Dico autem vobis, quia quicūq; dimiserit vxorē suā, nisi ob fornicationē, & aliā duxerit, mœchaf; & qui dimissā duxerit, mœchaf;. Lex ergo euāgelica, quia legē naturalē includit, principia bonæ vitæ clara habet. Paulus quoq; hāc veritatē testatur dicens. Reuelaf; enim ira dei de cœlo sup̄ omnē impietatē, & iniustitiam hominū eorum, qui veritatē dei in iniustitia detinent: quia quod notū est dei manifestum est in illis. Deus enim illis manifestauit. Inuisibilia enim ipsius a creatura mundi per ea quæ facta sunt intellecta conspiciūtur: sempiterna quoq; eius virtus, & diuinitas: ita vt sint inexcusabiles. Quia quū cognouissent Deum, non sicut Deum glorificauerunt, aut gratias egerunt: sed euauerunt in cogitationibus suis. &c. Ecce cur culpantur in vniuersum male viuentes, quia scilicet principia bene viuendi, hoc est, cognitionem dei, ac virtutē habuerunt clara. Quid clarius ex Apostolo: Idem pro eodem. Quū enim gentes quæ legem non habent, naturaliter ea quæ legis sunt faciunt, eiusmodi legem non habentes, ipsi sibi sunt lex: qui ostendūt opus legis scriptum in cordibus suis, testimonium reddente illis conscientia ipsorum, & inter se inuicem cogitationibus accusantibus, aut etiam defendentibus in die quū iudicabit deus occulta hominum secundū euangeliū meum per Iesum Christū. Rogo quomodo gentes quæ legē nō habent, naturaliter quæ legis sunt faciunt, & sibi sunt lex, ac ostēdunt opus legis scriptū in cordibus suis, testimonium reddente conscientia ipsorū, nisi quia principia bonæ vitæ in lege expressa, etiā in lumine naturali sūt manifesti? Quidā religiosus Aegidius nomine, mine ita professione, noluit quicere. Credo in deū, sed scio deum

«Lex euāgelica
includit legē na-
turalē tam rellis-
tutam in sua inte-
gritatē.

«Roma 1.

«Multi gentiles
Deum cognoue-
runt.

«Roma 2.

«Multi Gentiles
principia bonæ
vitæ quod opus
est præcepta quæ
seruauerunt.

«Dionysius Car-
thu, refertur qd
log. sent.

* Homel. 11. opo-
ris imperfecti.
* Math. 11.

non vt fidem negaret, sed vt claritatem rei indicaret. Chrysostomus ad idem, circa illud domini. Vobis datum est nosse mysterium regni dei: ceteris autē in parabolis: ait. Sic & dominus generalē gratiā, id est intellectum boni, & mali omnibus dat p necessitate naturæ: quia nec videimur esse homines ad imaginem dei creati, nisi habuerimus diuinum intellectū. Dignioribus autē dat specialem gratiam, vt puta cognoscendi mysteria: non pro necessitate naturæ, sed pro remuneratione bonæ voluntatis, aut bonorum operum: vide ergo quomodo dicit. Vobis datum est nosse mysterium regni coelorum. Non dixit. Vobis datum est, alicui qui habeat sciētiam boni & mali. Si ergo est aliquis, qui nō habet gratiam scientiæ boni & mali, nō culpa est hominis non habentis, sed dei non dātis. Si autem omnes homines intelligunt bonum, & malū: non tamē omnes habent gratiam cognoscendi mysteriū regni: non est culpa dei non dantis, sed hominis nō quærētis, nec festinātis, nec laborantis, vt mereatur accipere. Hec ille. Ecce vir sanctus, & doctus scientiam boni & mali, tanquam principia bene viuendi, omnibus hominibus datam dixit. Et quid multa adducimus: principium bonæ vitæ apud Matheum, & Lucam positum est manifeste, in lege naturali præceptū sub his verbis. Omnia, ergo quæcūq; vultis, vt faciant vobis homines, ita & vos facite illis.

CAP. XI.

Diuina scriptura multas enūciationes cōtinet claras quidē, manifestasq; quoad sensus quos volūt, sic vt nequaquā sit dubiū quē sensū per eas actor voluerit. Primum oium ad hāc sententiā est, q saluator ipse, Apostoli etiā, ac Euāgelistę ei⁹ multas scripturas manifestis ver

* Necessaria ad bonā vitā Deus dat oibus / quia verus dominus omnium: alia autē id est ab hominib⁹ bene dispositis

* Manifesta principia bonæ vitæ ex lege naturali in euangelio exprimitur.
* Math. 7. & Luc. 6.

* Diuina scriptura multas enūciationes cōtinet claras quidē quoad sensum, quem volunt.

bis interpretati sunt: quarū sensus iā nunc manifestos habemus. Sed quia posset quispiā dicere, hos tales sensus p̄ huiusmodi interpretationes habitos, etiā de fide, qua interpretantibus credimus, esse: ac ob id nō clare, imo obscure haberi, placet aliū de hāc manifestā veritatē, mōstrare. Monstrat autē. Quis nō videt hęc oīa. Fuit homo missus a deo, cui nomē erat Ioānes. Hic venit in testimoniu, vt testimoniu phiberet de lumine, vt oēs crederēt per illū: nō erat ille lux: sed vt testimoniu phiberet de lumine. &c. Et diē tertia nuptiē factē sunt in cana galileę: & erat mater Iesu ibi. Vocatus est autē & Iesus, & discipuli eius ad nuptias &c. Erat autē homo ex phariseis Nicodemus noie, princeps Iudęorū. Hic venit ad Iesū nocte, & dixit ei. Rabbi, scimus quia a deo venisti magister: nemo enim potest hęc signa facere quę tu facis, nisi fuerit Deus cū eo. &c. Illud etiā domini Samari tanē dictum. Ego sum qui loquor tecū. Et illud, Abrahā genuit Isaac, Isaac autē genuit Iacob. Illud quoq; Quū ergo natus esset Iesus in Bethleē Iuda in diebus Herodis regis, ecce magi ab oriente venerunt Hierosolimā dicētes. Vbi est qui natus est rex Iudęorum. &c. Rogo inquam, quis non videt hęc omnia, multa q; alia innumera clara, manifesta q; esse, quoad sensus quos volūt. Legant omnes quotquot huius veritatis iudices esse voluerint diuinas scripturas, perpendant singula: & videant si non ita res se habeat: mitto alia: easdem in testes habere volo. Illę faciunt satis.

* Ioan. 1.

* Ioan. 3.

* Ioan. 7.

* Ioan. 4.

* Math. 2.

* Math. 2.

¶ Multa alia sunt in diuinis scripturis manifesta / qualia sunt quę prädicationē domini / operā / passionem / mortem / resurrectionem / & ascensionem enunciant.

CAP. XII.

Diuina scriptura multas enunciationes cōtinet, imo vt ita dicam, pene omnes (demptis illis paucissimis,

« Diuina scriptura multas enumerationes continet nobis viatoribus obscuras / quoad veritates / quas enunciant,

« Tales sunt oēs enunciationes quarum res nos non nisi per fidē nouimus.

« Quia cognitio ænigmatica / qualis est cognitio fidei / obscura est. 1. Cor. 13.

« Paulus indicat / ut qualis cognitio sit viatorum / quæ de rebus diuinis & sensu re motissimis per solā fidē habemus.

de quibus paulo ante egimus) obscuras nobis viatoribus quoad veritates, quas enunciant. Monstratur hæc veritas, in creatione mūdi ex nihilo, in incarnatione filij dei, in passione eius, morte, resurrectione, & ascensione: in redemptione generis humani, in institutione, virtute, ac effectu diuinorum sacramentorum: in resurrectione futura corporum, & in beatificatione sperata bonorumq; hominum. Horum nanq; omnium veritates & si nobis verissimæ, certissimæ, ac firmissimæ sint per fidem, nobis tamen viatoribus non claræ, sed obscuræ sunt. Aut si quis ista clare se nosse existimat, dicat nobis qua alia cognitione, nisi fidei ea intueatur: quos scilicet, qua propria rerum specie, aut qua clara visione essentia: in qua clare videntur omnia hæc, videat? Scimus nihil tale dandum fore: quia sola fides est, qua hæc omnia, multa; alia nouimus. At fides quem alium sensum facit, nisi obscurum? Nullum. Paulum hic appello iudicē, qui ait. Videmus nūc per speculum, & in ænigmate: specularis autem & ænigmatica cognitio nō clara, sed obscura est. Aut quid est illud, Nunc, Pauli? nonne tempus viatorū, & præsentis miseriæ? Ita. Idem pro eodem. Fides est sperandarum rerum substantia, argumentum non apparentium. Iterū. Fides est de nō uisibilibus. At de rebus quas non videmus, quomodo claram cognitionem habere possumus? Nequaquā. In vniuersum enim omnem & solam illam rem clare intueri dicimur, quam scilicet, aut propria specie, seu natura, aut diuina essentia videmus præsentialiter. Rogo, si res fidei clare nosceremus, quod meritum fidei haberemus? Nullum. Gregorius ad hoc optime dixit. Fides nō habet meritum, ubi humana ratio præbet experimentum. Experimentum

autem nullum magis est, quā dum quod cognosco, clare percipio. Rursus, si hæc quæ diximus aliud quā ex fide nobis nota essent, quomodo illi, qui fidem non habent, & excellēti ingenio pollent, ea non accipiunt? Fides ergo est quæ sola in hoc sæculo hæc ostendit vera, quæ solum specularē, & ænigmaticam habet cognitionem, ut testatur Paulus. Cæterum quia nusquā homines eos dico, qui sese Christianos profitentes aduersus hæc manifestam veritatem disputarunt, nedum senserunt lucē sua clarissima victi: de ea satis.

CAP. XIII.

Diuina scriptura nonnullas continet enunciationes, nobis viatoribus quoad sensum quem volūt obscuras, ut & si eas per fidem veras omnino credamus, earum tamen proprium sensum nō intelligamus. Dei scriptura est, quæ primo hanc veritatem docet. Danieli enim dictum est. Vade Daniel, quia clausi sunt, signatiq; sermones. Et ne quis ogganniat illā clausurā sermonū solum vsq; ad præfinitū tēpus prædictā fuisse, illud apud Esaiā legat. Et erit vobis visio omniū, sicut verba libri signati, quem cum dederint scienti literas, dicet. Lege istū, & respōdebit. Non possum; signatus est enim: & dabitur liber nesciēti literas, diceturq; ei. Lege, & respōdebit. Nescio literas. Quod si quispiam dixerit, hoc Esaiæ verbum erga malos homines, fictosq; intelligendum tantum, non de alijs; audiat Paulum dicentē. Quoniam secundum reuelationem notum mihi factum est sacramentum, sicut supra scripsi in breui, prout potestis legentes intelligere prudentiam meam in mysterio Christi, quod alijs generationibus non est agnitus filijs hominum, sicuti nunc reuelatum est sanctis Apo-

Quæ res clare intueri dicamur, modos ad hoc ponimus quibus ad de modis cognoscendi prophetias: quo res quæ non est clare videtur unde propheta olim vidētes dicebantur nisi forte miraris dicere prophetas non clare sed obscure intueri res futuras quas prædicat, quod si cōtēdas nō curare. Tu videas: verba scripturæ tibi cōtrariū est, quo ipsi videre dicuntur: & vidētes appellantur.

¶ Diuina scriptura nonnullas continet enunciationes nobis viatoribus obscuras quoad sensum quæ volunt.
* Danielis.

¶ Esaiæ. 19.

¶ Prophetæ expressè docent in scriptura diuina multa esse sub obscura quoad sensum.

¶ Ephes. 1.

¶ Paulus quoniam in multis locis & per multa,

stolis eius, & prophetis in spiritu, gētes esse cohæredes,
& cōcorporales, & participes promissionis eius in
Christo Iesu per Euangeliū. Ecce mysteriū vocationis
gentium alijs ignotum, sibi autē, Apostolis alijs, & Pro
phetis tunc reuelatū dicit, quod nihilominus ipse alias
prædictū fuisse asserit, probatq; scripturas adducens.
Hæc autē quomodo stāt, nisi scripturas illas subobscu
ras fuisse dicamus? maxime propter id quod infra ait.
Mihi enim omnium sanctorum minimo data est gra
tia hæc, in gentibus euāgelizare inuestigabiles diuiti
as Christi, & illuminare oēs, quæ sit dispensatio sacra
menti absconditi a sæculis in deo, qui omnia creauit, vt
innotescat principatibus, & potestatibus in cœlesti
bus per ecclesiā & c. Nec valet dicere, notam quidem
fuisse Iudæis vocationem Gentium, sed non cessatio
nem legalium: non valet inquam: quia & hoc Paulus ali
bi ex scripturis monstrauit. Quid ergo? Vtiq; dicen
dū est, esse diuinas scripturas in multis quoad sensum,
quem faciūt, obscuras. Petrus manifestis verbis hoc do
cuit, dum dixit. Charissimus frater noster Paulus secū
dum datam sibi sapientiā scripsit vobis, sicut & in om
nibus epistolis, loquens in eis de his, in quibus sunt
quædam difficilia intellectu, quæ indocti, & instabi
les deprauant. Rogo videant, qui hanc nostram veri
tatem negauerint, quid sit scripturam aliquam diffi
cilem intellectu esse: perpendantq; simul, an scripta
ipsius Pauli de diuinis scriptis sint: quia si sic, vt sic,
quum nihil difficile intellectu fuerit vnquam, nisi
quod obscurum habet sensum: necesse est affirmare,
in diuinis scripturis nonnullas enunciationes, quoad
sensus, obscuras esse. Eligant igitur quod voluerint,

• Rom. 17.

• dispensatio sa
cramenti abscondi
di innotescit
principatibus &
potestatibus in
cœlestibus per ec
clesiam.

• Vocatio gentiū
& cessatio lega
lium olim prædi
cta fuit.

• Hæbr. 3. & ad
Rom. 8. ad Gal.
per multa. a. Pet.
3.

• Petrus etiam ad
idem expressere
statore esse in scri
ptis Pauli, quædam
intellectu difficilia.

• Scriptura non
dicitur difficilis
intellectum nisi qd
obscurum habet
sensum quæ vult.

aut dicant contra Paulum, sua scripta diuina non fore:
 aut contra Petrum, in illis nihil esse intellectu diffi-
 le: aut contra sensum communem omnium sapientium
 nedum Christianorum, non esse idem, intellectu dif-
 ficile, & obscurum: aut nobiscum nostram veritatem
 concedant. Augustinus in *De doctrina Christiana*,
 sacram scripturam in multis obscuram esse confite-
 tur: vnde obscuritatem habeat, docet: & quo intelligi-
 bilis fiat, manifestat. Hieronymus in ipsa, quantum po-
 tuit humana fragilitas, vigilantissimus idem confes-
 sus ad Augustinum dixit. Etsi in Euangelij, ac pro-
 phetis peruersi homines inueniant, quod nitantur re-
 prehendere, miraris, si in tuis libris, & maxime in scri-
 pturarū expositione, quæ vel obscurissimæ sunt, quæ-
 dam arcta linea discrepare videantur? O pulchra Hie-
 ronymi confessio: & si tanto viro scripturæ sacræ vel
 obscurissimæ visæ sunt: cui nostrum non obscuræ erūt?
 Chrysostomus super Matheum ad idem inquit. Non
 sunt scripturæ clausæ, sed obscuræ, vt cum labore inue-
 niantur: non autem clausæ, vt nullo modo inueniātur.
 Propterea dicit Petrus in epistola sua de scripturarum
 obscuritate, quia non sicut voluit homo, loquutus est
 spiritus, sed sicut voluit spiritus, loquutus est homo.
 Infra. Non ergo abscondita est in scripturis veritas,
 sed obscura. Hilarius super Psal. confitetur, probatq;
 opus esse dei dono ad intelligentiam scripturarum. At
 quod non nisi dei dono intelligitur, optimo iure non
 clarum, imo vero obscurum existimatur. Deinde &
 si hæc omnia cessassent, quomodo quotidiana expe-
 rientia hanc veritatem nostram non mōstraret? Quis
 enim nostrum non nouit, alia æquiuoca valde, alia

¶ Patres quoque
 sancti & docti ad
 idem vident.

¶ Lib. 2. c. 1. per
 multa.

¶ Epistola 14. in
 ter epistolas Aug-
 ustini.

¶ Homel. 44.

¶ Non sicut vo-
 luit homo loquu-
 tus est spiritus: s;
 sicut voluit spiri-
 tus loquutus est
 homo.

¶ Psal. 115.

¶ Experientia quo-
 tidiana imo con-
 traria hoc docet.

¶ Diuina scriptura unde habeat obscuritatem quæ ad sensum, quæ vult.

¶ Metaphorice nomen / metaphoricam significationem variat & in variis locis variam significationem habet: & nunc pro re aliqua aut contraria ponit.

Lib. 1. cap. 21.

¶ Casus hereticorum, qui hæcenus fuerunt. Omnes enim scripturas petierunt iudicere & omnes scripturas ignoravit de quorum intelligentia garriebat sicut optime ad Constantium Imperatorem dixit Hilarius.

¶ Patres sancti & docti veram intelligentiam scripturarum habuerunt: mediis cor de.

a. Corin. th. 4.

parabolica, alia similitudinaria, alia allegorumenæ, alia amphibola, alia vero metaphorica hypbolica, aut quæ uis alia in diuinis scripturis contineri? Hæc autem omnia, quomodo sine obscuritate esse possunt? Nequaquam. Quotiens etiam nomen metaphoricè acceptum, metaphoricè variat significationem, ut nunc pro re aliqua, nunc pro dissimili, & alibi etiam pro contraria sumatur. Nouit hoc Augustinus in De doctrina Christiana dicēs. Non putemus esse præscriptum, ut quod in aliquo loco res aliqua per similitudinem significauerit, hæc eam semper significare credamus. Nam & in vituperatione fermentum posuit dominus, cum diceret. Cauete a fermento phariseorum: & in laudem, cum diceret. Simile est regnum celorum mulieri, quæ abscondit fermentum in tribus mensuris farinæ, donec fermentaretur totum. Hæc Augustinus. Casus etiam miserorum hominum, hereticorum, inquam, præteritorum, non parum ad hanc veritatem clamat. Petebant omnes scripturam sacram iudicere, quæ non intelligentes, & suo videri adherentes ceciderunt miseri, Arrius, Sabellius, Phorinus, Pelagius, Faustus, Iulianus, Nestorius, Eluidius, alijque plures: quod si scriptura non obscura, sed clara erat: quomodo ab istis non fuit intellecta? Quod si dixerint aduersarij, hos cecidisse, nec scripturam intellexisse, quia mali erant: & Si euangelium est opertum, ijs qui pereunt est opertum. Respondemus. Inde sanctos patres magis volumus: non ceciderunt, sed steterunt: non perierunt, sed super cælos migrarunt: ideo euangelium intellexerunt: quia Paulo teste. Si euangelium est opertum, ijs qui pereunt est opertum.

CAP. XIII.

Vera igitur intelligentia diuinarum scripturarum non naturale quid est, sed dei donum: nec per assiduū studiū quasi naturaliter acquiritur, imo diuinitus præstatur bonis, beneq; laborantibus conceditur, malis vero negatur. Bonis conceditur, quia vniuersaliter dicitur. Intellectus bonus omnibus facientibus eū. Iterum. Declaratio sermonum tuorū illuminat, & intellectum dat paruulis. Paruulis inquit, hoc est, humilibus, sicut alibi dicitur. Cum esses paruulus in oculis tuis, principem Israel te constitui; & iterū. Cōfiteor tibi pater domine cœli, & terræ, quia abscondisti hæc a sapientibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis. Iterū. Super quē requiescit spiritus meus, nisi super humilem, & tremētē sermones meos? Dauid iterū cōfidenter dixit. Super senes intellexi, quia mandata tua quæsiui. Sedet deus in scripturis suis quasi absconditus: qui posuit tenebras latibulū suū, habitans lucē inaccessibilem; nec tacet ibi, imo clamat inde: Petite, & accipietis; quærite, & inuenietis; pulsate, & aperietur vobis. Damascenus in De orthodoxa fide ait. Si igitur fuerimus dicēdi cupidī, erimus & multa discētes: nā diligentia, & labore, et indulgentis dei gratia dirigūtur omnia. Qui enim petit, accipit; & qui quærit, inuenit; & pulsanti aperietur. Pulsemus igitur ad pulcherrimū hortum scripturarū suauissimū, dulcissimū, venustissimū, & omnigenis intellectuāliū volucrum cantibus circūsonet aures nostras, & tēgat corda nostra, mentem tristitia affectā consoletur, ira turbatā serenēt, gaudio æterno impleat, ascendere faciat ad dorsa diuinę columbæ instar aurī, rutilantiā, & splendidis eius alis ad vnigenitū filium,

« Diuinarū scrip-
turarū vera intel-
ligētia dei donū
est.

« Bonis quidem
laborantibus, orā-
tibus, & suo mo-
do sese dispen-
santibus ad hoc da-
tur.

* Psal. 110, & 118.
* 1. Reg. 15.
* Luc. 10.

* Psal. 118.

« Deus enim qui
posuit tenebras
latibulum suum,
etiam habitare di-
citur lucem in ac-
cessibilem.

* Lib. 4. cap. 18.

« Deus optimus
maximūq; petē-
ti dat; quærenti
fit obuius; ac pul-
santi aperit.

AXIOM. CHRI.

& hæredem hortulani intelligibilem vitam reducat,
& per ipsam patri luminum adducat. Hæc Damascenus. Hilarius quoq; monstrans, vnde nos super doctores & magistros legis mysteria scripturarum intelligamus, super Psal. ait. Intelligimus, quia nō mendax est, qui dicit. Petite, & dabitur vobis; quærite, & inuenietis; pulsate, & aperietur vobis. Et scriptum est, quia qui dixit. Quoniam oportebat impleri omnia quæ scripta sunt in lege Moſi, & prophetis, & psalmis de me: tunc aperuit illis sensum, vt intelligerēt scripturas. & c. Malis autem negatur. Paulus enim ad hoc dixit. Qui cum cognouissent Deū, nō sicut Deū glorificauerunt, aut gratias egerunt, sed euauerūt in cogitationibus suis; & obscuratū est inſipiens cor eorū. Iterum. Et sicut nō probauerunt Deū habere in notitia, tradidit illos Deus in reprobū sensum, vt faciant ea quæ nō cōueniunt. Iterum. Quia nō crediderunt veritati, sed cōsenserūt iniquitati, misit illis Deus spiritum erroris. Idē pro eodem. Et nō sicut Moſes ponebat velamen super faciem suam, vt nō intenderent filij Israel in faciem eius, quod euacuatur; sed obrusi sunt sensus eorum; vsq; in hodiernum enim diem idipsum velamen in lectione veteris testamenti manet nō reuelatum, quod in Christo euacuatur. Sed vsq; in hodiernū diem, quum legitur Moſes, velamē positum est super cor eorum. Cum autem conuersus fuerit ad dominum, auferetur velamen. Iterum. Quod si etiam opertum est Euangeliū nostrum, ijs qui pereunt, est opertū: in quibus deus huius sæculi excæcauit mentes infidelīū, vt nō fulgeat illis illuminatio Euangelij gloriæ Chrī, qui est imago Dei. Idē pro eodem. Cæteri vero excæcati sunt, sicut scriptum est;

Psal. 115.

Malis hominibus hoc donum negatur.
Rom. 1.

Obscuratur cor hominum perſorum, vt faciat quæ non conueniunt. Imo & q non intelligat.

2. Corinth. 13.

Obrusi sūt sensus Iudæorum, vsque in hodiernum diē: & manet illis velamē in lectione veteris testamenti.

2. Corinth. 4.

Rom. 11.

Dedit illis deus spūm cōpūctiōis, oculos, vt nō videāt,
 & aures vt nō audiāt vsq; in hodiernū diē. Et Dauid di-
 cit. Fiat mensa eorum coram ipsīs in laqueum, & in cap-
 tionē, & in scandalum, & in retributionē illis. Obscurē-
 tur oculi eorum, ne videant, & dorsum eorum semper
 incurua. Esaias quoq; ait. Vade, & dices populo huic.
 Audite audientes, & nolite intelligere; & videte visio-
 nem, & nolite cognoscere. Ecce cor populi huius, &
 aures eius aggraua, & oculos eius claude, ne forte vide-
 at oculis suis, & auribus suis audiat, & corde suo intelli-
 gat, & conuertatur, & sanem eum. Iterum. Obstupe-
 scite, & admiramini: fluctuate, & vacillate; inebriami-
 ni, & nō a vino; mouemini, & non ab ebrietate; quoniā
 miscuit vobis dominus spiritum soporis. Claudet ocu-
 los vestros, prophetas, & principes vestros, qui vident
 visiones, operiet. Et erit vobis visio omnium, sicut ver-
 balibri signati: quem cū dederint scienti literas, dicēt.
 Lege istum. Et respondebit. Non possum; signatus est
 enim. Et dabitur liber nescienti literas, diceturq; ei. Le-
 ge, & respōdebit. Nescio literas. Et dixit dominus. Eo-
 q; appropinquat populus iste ore suo, & labijs suis glo-
 rificat me: cor autem eius longe est a me; & timuerunt
 me mandato hominū, & doctrinis: ideo ecce addā, vt
 admirationē faciā populo huic miraculo grādi, & stu-
 pēdo: peribit enim sapiētia a sapientibus eius, & intelle-
 ctus prudētium eius abscondetur. Saluator noster etiā
 dixit. In iudiciū ego in hunc mundū veni, vt qui nō
 vidēt, videāt: & qui vidēt, cæcifiāt. Iterū. Quia vobis
 datū est nosse mysteria regni cœlorū: illis autē nō est
 datū. Qui enim habet, dabitur ei, & abūdabit: qui au-
 tem nō habet, & quod habet auferetur ab eo. Ideo in

Esai. 6.
 Math. 13.
 Ioan. 12.
 Act. 18.
 Psal. 68.

Esai. 6.

Esai. 29.

Ex cæcitate
 rum prædica-
 olim pro pecca-
 tis.

Ioan. 3.
 Math. 13.

Mysteria regni
 cœlorum, bonis
 reuelatur, malis
 non.

AXIOM. CHRI.

¶ Itæc est veritas
telligētia diuinā
rum scripturarū
nō acquiritur so-
lo studio natura-
lis: nec quasi intel-
ligentiā aliarum
scripturarum / ar-
tis & scientiarū
sed maiori ope
diuina opus est.

• 1. Tim. 3.

• Rom. 1.

¶ Deus optimus
maximūq; bo-
nus / pius / iustus /
& misericors nō
quā immittit in
mētēs hominum
quālibet per
uerforā aliquod
positiuum / quo
posito ipsi nō ni-
si peccare queāt
sed hoc facit q̄
scilicet auxilium
suum subtrahit.

parabolis loquor eis, quia videntes nō vident, & audie-
tes nō audiūt, neq; intelligūt: & adimplet in eis p̄phe-
tia Esaie dicētis. Auditū audietis, & nō intelligetis: & vi-
dentes videbitis, & nō videbitis & c. Sic autem ex istis
optime cōcludimus, sicut proposuimus. Vera intelligē-
tia scripturarū diuinarum nō naturale quid est, sed dei
donū: nec per assiduū studiū quasi naturaliter acqui-
ritur: imo diuinitus datur, bonis beneq; laborātibus cō-
ceditur: malis vero negatur. Quid ergo? Clamamus
valenter. Qui habet aures audiendi, audiat: nec de se
in intelligentia scripturarum diuinarū præsumat, imo
se se humiliet. Deum sollicitet: pulsetq; sanctos patres
consultat, quos sanctos, & doctos nouimus: ac tandem
Dei ecclesiā imitetur, colūnā & firmamentū veritatis.

CAP. XV.

Tu ergo, o Christiane lector, quā has voces audie-
ris. Tradidit illos Deus in desideria cordis eorum. Tra-
didit illos Deus in passionēs ignominiae. Tradidit illos
Deus in reprobū sensum, ut faciant quæ non conue-
niunt. Excæcauit cor eorum, & similia: ne firmes in mē-
te tua, Deum optimū maximumq; quicquam immit-
tere in cordibus hominum quantumlibet peccatorū.
quo posito ipsi non nisi peccare possint. Nō enim quid
tale agit: sed tantū exacerbatus suo nos priuat auxilio:
quo dempto, quid sumus, nisi filij iræ, potentes solū in
iniquitate, ipso etiam dicente, Sine me nihil potestis fa-
cere: Illud nāq; volunt illæ voces, quod istæ. Exacerba-
uit dominū peccator, secundum multitudinem iræ
sue non quæret. Dimisi eos secundum desideria cordis
eorum: ibunt in adinventionibus suis. In istis autem
nihil positiuū Dei, sed tantū priuatiuū aut negatiuū

notatur. Dauid etiā vnus& idem ambas has voces posuit, quibus ambabus eandē sententiā voluit: dixit enī. Ne tradas me domine desiderio meo: & iterum. Deus ne derelinquas me. Cur quæso orauit, qualibet harū petitionum contentus? Quia utiq; sicut idem est, aliquem tradi, & permitti: ita idem est, illum non tradi, & non permitti. Augustinus id quod in oratione dominica petimus. Et ne nos inducas in tentationem: in deserto. dom. sic exposuit: q. & ad Probā dixit. Cū petimus. Et ne nos inducas in tentationem; admonemur petere, ne deserti eius adiutorio, alicui tentationi, vel a silentiamur decepti, vel cedamus afflicti. Cyprianus quoq; lib. de oratione dominica ait. Hac in parte ostenditur, contra nos nihil aduersarium posse, nisi deus ante permiserit, vt omnistimor noster, & deuotio cōuertatur ad deum. Ecce ij magni viri optime exponunt, nō inducere per non permittere: quomodo etiam tradere, per pmittere: & non tradere, per non permittere exponendum est: quū sint idem tradere, & inducere. Mittamus hæc, ad proprium verbum tradere veniamus. Ambrosius in commētarijs suis ad hanc nostram sententiā inquit. Tradere autem est permittere: non incitare, aut immittere: vt ea quæ in desiderijs conceperant, adiuti a Diabolo explerent in opere. Hieronymus ad idem. In hoc quod deus tradidisse dicitur p̄prijs desiderijs peccatores, ostendit non quod ipse sit causa, sed quod per longanimitatem, & patientiam non inducendo vindictā patitur eos secundum cordis sui agere volūtatem: hoc facit, volēs eos ad poenitentiā conuerti. Itē tradere in scripturis dicitur deus: cū nō retinet delinquentes propter arbitrij libertatē, sicut i psalmo dicit, Et dimisi eos

* Psal. 108.
* Psal. 80.
* Psal. 139.
* Psal. 70.
* Psal. 118.

¶ Augustinus sepe ad hanc verissimam intelligentiam loquitur.

¶ Cyprianus etiā in de oratione dominica.

* Ambrosius ad hoc super apostolum.

* Hieronymus quoq; in commētarijs.

¶ Deus in scripturis dicitur aliquē tradere quem nō retinet.

Tradere quid?

AXIOM. CHR.

¶ Chrysostomus
ad Rom. hom. 11.

¶ Gregorius lib.
Ahemel. 1.

¶ Cyrillus
Cap. 11.

¶ Patres 120 sic
tradiderunt oēs
eū quibus sentire
gloria est.

secundum desideria cordis eorum. Hæc Hieronymus.
Chrysostomus super Apostolū ad idem ait. Declarat
hinc ipsam impietatem in causa fuisse, cur leges deprauatæ ac violatæ fuerint: tradidit aut̃ hoc loco, significat
permisit. Gregorius super Ezechielem, hæc Apostoli
verba exponens post multa dicit. Quia de his in libris
moralibus diu tractatum est, nobis nunc in eis diutius
immorandum non est. Hoc aut̃ nobis cum tremore cō
siderandum est, quomodo iustus & omnipotens deus,
quū præcedentibus peccatis irascitur, permittit vt cœci
ta mēs etiā in alijs labatur. Nota verbum, permittit,
quo verbum, tradidit, exponit. Nos ergo optime dixi
mus, quod oēs ij patres probāt, Augustinus, Ambro
sius, Hieronymus, Gregorius, Athanasius, ac Cypria
nus, Chrysostomusq; Cyrillus quoq; super Ioannem
circa illud. Propterea non poterant credere, quia iterū
dixit Esaias. Excæcauit oculos eorum: ad idem ait. Cœce
rum excæcat deus, & obdurat non efficiendo illam cor
dibus hominū, sed deferendo, & nō adiuuando. Quia
enim priores eū deserimus, ipse culpis nostris id exi
gentibus etiā nos deserit, secundum illud Osee. Et
oblita es legis dei tui: obliuiscar filiorum tuorum & e
go. Manifesta est hæc veritas, quæ sic omnes patres ad
se vnā venire coegit. Gloria est cum his tot, tantis, ac
talibus, doctoribus sanctissimis, ac doctissimis sentire

Articulus Tertius,

Cap. I.

¶ Ecclesia vñs
uersalis per orbē
diffusa / diuinam
authoritatem ha
bet.

Sancta dei ecclesia diuinam habet authoritatē, qua
verissima est: & quicquid determinaret, si tota ad ali
quem locum veniret, ipsa sua determinatiōe probaretur

De illis loquimur, quæ ad Christianam religionem pertinerent. Monstratur hæc veritas. Saluator noster dixit. Super hanc petram ædificabo ecclesiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduersus eam. At præua-
lerent utiq; illæ, si in illis quæ ad religionem pertinent, illa erraret; quoniam error in huiusmodi poni non possit, quin præualeant portæ inferi. Quandoquidem illæ tantum
nituntur, ut ecclesiam ad errorē ducant: hec est sua vis & affectio. In hac ergo firmissima pmissione ecclesia
dei monstratur certissima, verissimaq; Iterum. Dico vobis, quia si duo ex vobis consenserint super terram,
de omni re quamcūq; petierint, fiet illis a patre meo qui in coelis est. Vbi enim sunt duo, vel tres congregati
in nomine meo, ibi sum in medio eorū. Rogo, si in vni-
uersum in medio eorum duorum est, qui in nomine eius congregantur
Christus; quomodo non magis in medio totius ecclesiæ de rebus religionis agentis erit? An forte
& tunc etiam in medio erit, sed ociosus, non illuminans, docens, & mouens? Absit. An forte pater quoscūq; duos
consentientes super terram exaudiet, totam vero ecclesiam non? Quis sic insaniat, ut talia dicat? Iterum. Ecce ego
vobiscū sum omnibus diebus, usq; ad cōsummationem sæculi. An fortassis Apostoli usq; ad cōsummationem
victuri hic erant? Nequaquam. Sed quia ecclesia usq; tunc
duratura erat, ideo principibus ecclesiæ, nobisq; in illis, tanquam
ciuitati in rectoribus dixit. Ego vobiscum sum oībus diebus, usq; ad
cōsummationem sæculi. Est ergo in ecclesia, & nūc etiam Christus;
nec solum in sacramento, ut prosit sumentī, ac amica-
biliter credenti: imo & quasi custos, ut prosit regenti,
totiq; ecclesiæ. Est quidem Christus corporaliter

* Math. 16.

¶ Si ecclesia vni-
uersalis errare
posset? id portæ
inferi contra eā
præualere possēt
quod absit.

* Math. 18.

¶ Iudicium eccle-
siæ in cōlo cōfir-
matur: ob quod
certissimum est.

¶ Christus est in
medio ecclesiæ
non ociosus / sed
illuminans docēs
& mouens.

* Math. 28.

¶ Ecclesiæ in A-
postolis Saluator
noīstr suam præ-
sentia usq; in cō-
summationē sæ-
culi promittit.

• Mare. vii.

« Christus in co-
lo est etiam cor-
poraliter in sacra-
mento sacramen-
taliter in ecclesia
verus.

• Eph. i.

• Eph. i.

• I. Tim. i.

« Non ob aliud
ecclesia columna
& firmamentum
veritatis dicitur
nisi quia diuinā
authoritatem ha-
bet.

in coelo: sed etq; a dextris dei, inde venturus iudicare vi-
uos, & mortuos: sed quoad custodiā, curam, ac prouin-
ciā ecclesiæ, in ea est: cui in Apostolis dixit. Ego vobis
cum sum vsq; ad consumationem sæculi. Paulus pro ec-
clesiā ad hanc veritatem dixit. Mihi enim omnium san-
ctorum minimo data est gratia hæc, in gentibus euan-
gelizare inuestigabiles diuitias Christi, & illuminare
omnes, quæ sit dispensatio sacramenti absconditi a sæ-
culis in deo, qui omnia creauit: vt innotescat principati-
bus & potestatibus in coelestibus per ecclesiam multi-
formis sapientia dei. Rogo, ecclesiā quomodo in deter-
minandis rebus religionis diuinam authoritatem non
habebit, quæ principatus, & potestates coelestes inue-
stigabiles diuitias Christi, ac multiformē sapiētiā dei
docet. Iterum, Christus dilexit ecclesiam, & se ipsum
tradidit pro ea, vt illam sanctificaret, mundans eam la-
uacro aquæ in verbo vitæ, vt exhiberet ipse sibi glori-
osam ecclesiam, non habentem maculam, aut rugam,
aut aliquid huiusmodi: sed vt sit sancta & immaculata.
At si ecclesia in rebus religionis errasset, iam non sine
macula, & ruga esset: quum error in huiusmodi, macu-
lam, aut rugam faciat. Iterum. Hæc tibi scribo fili Ti-
mothee, sperans me ad te venire cito: si autem tardave-
ro, vt scias quomodo oporteat te in domo dei cōuersari,
quæ est ecclesia dei viui columna & firmamentum ve-
ritatis. O magnum verbum pro veritate, & authorita-
te ecclesiæ dictum. Quaeso, quomodo ecclesia columna
& firmamētum veritatis esset, si in rebus religionis er-
rare posset: aut quam authoritatem nisi diuinā habet,
quæ columna & firmamentum veritatis a Paulo verissi-
me appellat: aut quæ veritas est, cuius ecclesia Christi

columna & firmamentum est, nisi ad religionem Christianā pertinens? An forte mathematica, arithmetica scilicet, geometrica, musica, aut perspectiua? an dialectica moralis extranea, aut naturalis, metaphysicaue? Nequaquam, sed Christiana. At Christianę veritatis non potuit Christiana ecclesiā colūna & firmamentū esse, nisi Christi auctoritatem haberet: qui ecclesiā suā fundauit, fundatque hodie magis & magis: quiq; fundamentum Apostolorum & prophetarum est. Paulus itē dicit, Christus caput est ecclesię. Ipse est caput corporis ecclesię. Omnes nos vnum corpus sumus in Christo, siue ex Iudaismo, siue ex Gētilitate, siue in seruitute, siue in libertate ad ecclesiā venerimus. Rogo, huius corporis, cuius Christus caput est, quis, qualis, aut quantus spiritus erit? Nō enim mortuum, sed viuū est: quia si non viuū, sed mortuum esset, quomodo Christus, qui viuit & regnat benedictus in sæcula, corporis mortui viuū caput foret? Quod enim maius monstrū? Quia igitur nō mortuū corpus, sed viuū est, quis eius spiritus erit? Paulus respōdet. Etenim in vno spiritu ōnes nos in vnum corpus baptizati sumus: de quo dominus. Vos autem baptizamini Spiritu sc̄to: & alibi. Ego rogabo patrem, & alium paracletum dabit vobis, vt maneat vobiscum in æternum spiritus veritatis. At corpus viuū, cuius caput Christus, & cuius spiritus, spiritus sanctus est, nullatenus errare poterit. Et quid multa? In symbolo Christianę professionis sic habetur. Credo in Spiritum sanctū, sanctam ecclesiā catholicam: sic omnes & singuli profiteamur, dicimusq; quotidie. Augustinus contra epistolam fundamenti ad hanc veritatem dixit. Euāgelio non credere,

* Christiana veritas est cuius ecclesiā colūna & firmamentū esse

* 1. Corint. 12.
* Ephes. 5.
* Colos. 1.

* Corporis cuius Christus caput ē Spiritus sanctus spiritus est ob cuius virtutem, errare nō poterit.

* 1. Corint. 12.

* Act. 1.
* Ioan. 14.

* Symbolum ad idem.

nisi ecclesiæ me moueret authoritas. Quid grauius pro
ecclesiâ dicere potuit Augustinus? Cyprianus ad idem
ait. Alienus est, prophanus est, hostis est, habere nō po-
test deum patrem, qui vniuersalis ecclesiæ nō tenet vni-
tatem. Hieronymus ad idem. Omnibus cōsideratis pu-
to me non temere dicere alios ita esse in domo dei, vt e-
tiam ipsi sint domus eadem dei: quæ dicitur edificari su-
pra firmam petram: quæ vnica colūba appellatur: quæ
sponsa pulchra sine ruga, & macula, & hortus cōclusus,
fons signatus, & puteus aquæ viue, & paradysus cū fru-
ctu pomorum: quæ domus etiā clauēs accepit, ac pote-
statem soluendi, & ligandi. Hanc domum si quis corri-
gentem corripientemq; contempserit, sit tibi inquit si-
cut ethnicus, & publicanus. Gregorius in moralibus
ad idem. Vnde etiam de agni hostia dominus præcepit
dicens. In vna domo comedetis, neq; efferetis de carni-
bus eius extra fores. In vna nāq; domo comeditur, quia
in vna catholica ecclesiâ vera hostia redēptoris immo-
latur: de cuius carnibus lex foras efferri diuina phibet:
quia sanctum dari canibus vetat. Sola est quæ intra se
positos valida charitatis compage custodit. Vnde & a-
qua diluuii arcam quidē ad sublimiora sustulit: omnes
autem quos extra arcā inuenit, extexit. Chrysostomus
ad idem, præterquam q̄ in diuersis locis ecclesiâ colū-
nam esse immobilem, firmam, inuictamq; confitetur,
tādem circa illud: Videns autem Iesus turbas ascendit
in montem: dicit, Mons ecclesiâ appellatur: de quo dicit
propheta. Mons dei mōs vber. Ascēdit ergo Christus
in montem, vt illis discipulis suis mysteria traderet ve-
ritatis, ostendens quoniam omnis qui vult discere my-
steria veritatis, in montem ecclesiæ debet ascendere.

¶ Hieronymus &
habetur. 24. 9. 11.
Omnibus cōsis-
deratis.

¶ Ecclesiâ est in
qua sola salus est
& quā qui non
audierit sit sicut
ethenicus.

¶ Gregorius in
moralibus, & ha-
betur.
24. 9. 11. Quia et
sola.

¶ Ecclesiâ sola est
quæ custodit.

¶ Chrysostomus
in multis locis.

Math. 5.
Homel. 9. Operis
imperfecti.

Audacter, sed vere dico. Nisi ij tanti patres sanctissimi ac doctissimi in sancta ecclesia diuinam authoritatem cognosceret, nunq̃ de ecclesia talia prædicarent. Multa alia quæ ad istum articulum pertinet, infra ponuntur.

CAP. II.

Hæc dei ecclesia vniuersalis, & si in se quoad singula membra, & partes, gradus etiam, atq; officia multiplex sit, diuisaq; tamen vna est; ab vno deo vero quem colit ab vna fide, per quam aîmbulat; ab vna lege, quâ obseruat; ab eisdem sacramentis, in quibus cõmunicat; ac ab vno spiritu, quo illuminatur, docetur, viuificaturq;. Diuina scriptura pro hac veritate clamat. Vna est colûba mea, perfecta mea: vna est matrisuæ, electa genitrici suæ. Viderunt eam filia, & beatissimam prædicauerunt eâ. Paulus quoq; eam quoad singula docet, quia ait. Vnû corpus, & vnus spiritus, sicut vocati estis in vna spe vocationis vestræ. Vnus dominus, vna fides, vnû baptisma. Vnus deus & pater omnium, qui super omnes & p oia, & in omnibus nobis. Alibi. Etenim in vno spiritu omnes nos in vnû corpus baptizati sumus, siue Iudæi, siue Gentiles, siue serui, siue liberi: & omnes in vno spiritu potati sumus. Nam & corpus non est vnum membrum, sed multa. Infra. Vos autē estis corpus Christi, & membra de membro. Iterû. Quoniam vnus panis, & vnum corpus multisumus, omnes qui de vno pane, & de vno calice participamus. Cyprianus ad hoc dixit. Loquitur dominus ad Petrum. Ego dico tibi, quia tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam. Super vnum edificat ecclesiam. Infra. Exordiû ab vnitâte proficiscitur, vt ecclesiâ Christi vna mōstre tur; quâ vnâ ecclesiâ in Cântico quoq; canticorû spiritus

Art. 1. & 6. & 11.
2. c. vnico. & 11. 3
disputatio. 2.
1. c. vnico. & 11. 3
1. c. vnico. & 11. 3

¶ Ecclesia vniuersalis & si multiplex sit in membris tamen vna est ex multis aliis rationibus.

Cantic. 6

Ephef. 4

1. Corint. 12

1. Corint. 11

24. q. 1. loquitur.

K ij

¶ Edinus Cyprianus
 nus mēstrat mul-
 tis tum verbis id
 exemplis de eccle-
 sia vna esse.

* Exempla vni-
 tatis ecclesie pul-
 chra nimis quib⁹
 vnitas seruatur i
 multis.

Hieronymus ad
 idē: & habetur
 124. q. vbi supra

sanctus ex psona Christi domini designat, dices. Vna
 est columba mea, perfecta mea, vna est matris suc-
 cta genitricis suæ. Hanc ecclesie vnitatē, & beatus Pau-
 lus Apostolus docet, & sacramētum vnitatis ostendit,
 dicens. Vnum corpus, & vnus spiritus, & vna spes voca-
 tionis nostræ: vnus dominus, vna fides, vnū baptisma,
 vnus Deus. Quam veritatem tenere firmiter, & vendi-
 care debemus: maxime nos episcopi, qui i ecclesia dei p-
 sidemus, vt episcopatum quoq; ipsum vnū, atq; indiui-
 sum probe mus. Nemo fraternitatem fallat: nemo fidei
 veritatem perfida prauaricatione corrūpat. Episcopa-
 tus vnus est, cuius singularis in solidū pars tenetur: & ec-
 clesia vna est, quæ in multitudinē latius incrementō fec-
 unditatis extēditur: quomodo multi radij sūt, sed vnū
 lumen: & rami arboris multi sunt, sed robur vnum ra-
 dice tenaci fundatum, & quomodo de fonte vno riu-
 plurimi defluunt, & numerositas licet diffusa videatur
 exundantis copię largitate, vnitas tamen seruatur in-
 tēgra in origine. Auelle radium solis a corpore, diuissio-
 ne, n vnitas non capit. Ab arbore frange ramū, fructus
 germinare non poterit. A fonte præscinde riuū, præscis-
 sus arescit. Sic & ecclesia domini luce pfusa per totum
 orbem radios suos porrigit, vnum tamen est, quod vbi-
 q; diffunditur, nec vnitas corporis separatur: ramos su-
 os per vniuersum orbem copia vbertatis extendit: pro-
 fluentes largitur riuos: ramos latius expandit, vnum ta-
 men caput est, & vna origo, & vna mater copiosę fec-
 unditatis. Adulterari non potest sponsa Christi, incor-
 rupta est, & pudica. Vnam domū nouit: vnus cubilis sa-
 ctitatē in casto pudore custodit. Hęc Cyprianus. Hie-
 ronymus ad idem. Omnibus consideratis puto me non

temere dicere alios ita esse in domo Dei, vt etiam ipsi sint domus dei: quę dicitur ędificari supra firmā petrā: quę vnica columba appellatur: quę sponsa pulchra sine ruga & macula, & hortus conclusus, fons signatus, & puteus aque viue, & paradysus cum fructu pomorum: quę domus etiam clauēs accepit, ac potestatem soluendi, & ligandi. Hanc domum si quis corrigentē corripientēq; contempserit, sit tibi inquit sicut ethnicus & publicanus. De hac domo dicitur. Domine dilexi decorem domus tuę, & locum habitationis glorię tuę, & Qui habitare facit vnanimēs in domo, & Letatus sum in his, quę dicta sunt mihi, in domum domini ibimus, & Beati qui habitant in domo tua domine, in sęcula sęculorum laudabunt te. Hęc ille. Gregorius pro eodem. Quia ex sola ecclesia catholica veritas conspicitur, apud se esse locum dominus perhibet, de quo videatur. In petra Moses ponitur, vt dei faciē contempletur: quia nisi quis fidei soliditatem tenuerit, diuinam pręsentiam non agnoscit: de qua soliditate dominus dicit. Super hanc petram ędificabo ecclesiam meam. Sola quippe est, per quam sacrificium dominus accipiat libenter: sola quę pro errantibus intercedat fiducialiter. Vnde etiam de agni hostia dominus pręcepit, dicens. In vna domo comedetis, neq; efferetis de carnibus eius extra fores. In vna namq; domo comeditur: quia in vna catholica ecclesia vera hostia redemptoris imolatur, de cuius carnibus lex foras efferri diuina prohibet: quia sactum dari canibus vetat. Sola est quę intra se positos valida charitatis cōpage custodit. Hęc Gregorius. Fortassis nimius fui in re manifesta probationes adducēs: sed sapientibus, & insipientibus scribitur: oportet oībus satisficiamus, qui oībus debitores

* 4. q. 1. vbi supra

* Gregorius & habetur.
* 4. q. 1. vbi supra.

* Sola ecclesia est per quam dominus sacrific. accipit.

* Sapientibus & insipientibus debitor es Iudas.
Rom. 1

sumus,

CAP. III.

Ephe. 1.
* Ecclesia Dei
vniuersalis p
bem diffusa vna
est ab vno capi
te principali chri
sto.

Hec dei ecclesia vniuersalis vna est ab vnitae capitis
principalis Christi Iesu benedicti, qui est verus deus,
& verus homo. Paulus ad hoc dixit. Propterea & ego au
diens fidem vestra, quae est in Christo Iesu, & dilectio
nem in omnes sanctos, non cesso gratias agens pro vobis,
memoria vestri faciens in orationibus meis, ut deus do
mini nostri Iesu Christi pater glorie det vobis spiritum
sapientiae & reuelationis in agnitione eius, Illuminatos
oculos cordis vestri, ut sciatis quae sit spes vocationis ei
us, & quae diuitiae gloriae hereditatis eius in sanctis; &
quae sit superemines magnitudo virtutis eius in nos, qui
credimus secundum operationem potentiae virtutis eius, quam
operatus est in Christo suscitans illum a mortuis, & consti
tuens ad dexteram suam in caelestibus supra omnem prin
cipatum, & potestatem, & virtutem, & dominationem; & om
ne nomen quod nominatur, non solum in hoc seculo, sed etiam
in futuro. Et omnia subiecit sub pedibus eius; & ipsum dedit
caput supra omnem ecclesiam, quae est corpus ipsius, & ple
nitudo eius; qui omnia in omnibus adimpletur. Iterum. Veritate
autem facientes in charitate, crescimus in illo per omnia, qui
est caput Christus, ex quo totum corpus compactum, & con
nexum per omnem iuncturam subministrationis, secundum
operationem in mensuram vniuscuiusque membri, &c. Iterum.
Mulieres viris suis subdite sint, sicut domino; quoniam
vir caput est mulieris, sicut Christus caput est ecclesiae. Ali
bi. Ideo & nos ex qua die audiui, non cessamus pro
bis orantes & postulantes, ut impleamini agnitione volunta
tis eius in omni sapientia & intellectu spirituali, utambu
letis digne, deo per omnia placetes, in omni opere bono fructi
ficantes, & crescentes in scientia dei, in omni virtute confortati

* Christus est su
per omne quod no
minatur non solum
in hoc seculo
sed etiam in fu
turo.

Ephe. 4

* Christus est
put est in quo to
tum corpus con
nectum est ac con
nexum.
Col. 1.

Et secundū potentiā claritatis eius in oī patiētiā & longa
 nimitate, cū gaudīo gratias agētes deo patri qui dignos
 nos fecit ī partē sortis factōrū in lumine: qui eripuit nos
 de potestate tenebrarū, & trāstulit ī regnū filij dilectio
 nis suae, in quo habemus redēptionē, & remissionē pec
 catorū: qui est imago dei inuisibilis, primogenitus oīs
 creature: quoniā in ipso cōdita sunt vniuersa ī coelis, &
 in terra, visibilia, & inuisibilia, siue throni, siue domina
 tiones, siue principatus, siue potestates: oīa p̄ ipsū, & in
 ipso creata sunt: & ipse est āte oēs, & oīa in ipso constāt.
 Et ipse est caput corporis ecclīe, qui est principiū, pri
 mogenitus ex mortuis: vti ī oībus ipse primatū tenēs.
 Caput quidē est, cui soli oēs genua flectimus, ī cuius soli
 noīe verā salus animarū praeſtat, & a quo oēs quicquid
 spūalis gratia, aut boni cuiuscūq; habemus, recipimus:
 illuminatiōes etiā, directiōes, gubernatiōes, motus, &
 influētiastāquā a vero capite corporis ecclīae. Paulus ad
 hoc dixit. Propter qđ & deus exaltauit illū, & donauit
 illi nomē, qđ est sup̄ oē nomē, vt in noīe Iesu omne ge
 nu flectat, cōlestiū, terrestriū, & infernorum: & oīs lin
 gua cōfiteatur, quia dominus Iesus Christus ī gl̄ia est
 dei p̄ris. Petrus quoq; Hic est lapis, qui reprobatus est
 a vobis aedificātibus, qđ factus est in caput anguli: & nō
 est in alio aliquo salus. Nec enī aliud nomē est sub cōe
 lo datū hoībūs, in quo oporteat nos saluos fieri. Ioan
 nes etiā. Et d̄ plenitudine eius nos oēs accepimus, & gra
 tiā p̄ gratia: quia lex p̄ Moſen data est: gratia et veritas
 p̄ Iesum Christum facta est. Paulus iterum, Fundamē
 tum enim aliud nemo potest ponere, prēter id quod
 positum est, quod est Christus Iesus. I dē pro eodē. Er
 go iā nō estis hospites & aduenae: sed estis ciues factōrū

* In Christo ha
 bemus quicquid
 boni habemus:
 et ipse est amor
 omnes caput cor
 poris ecclesiae.

* Christo soli
 oēs optimo iure
 genua flectimus.

Phil. 2

Ath. 4
 * Nō est sub cōe
 lo aliud nomen
 datum hominib;
 bus, in quo oport
 eat nos saluati
 Ioannis 1

1. Corint. 3

Eph. 2

K iij

In Christo om-
nes edificamur:
qui volumus sal-
uari.

¶ Augustinus ad
idem hortatur
nos/vt caput no-
strū intueamur.

& domestici dei, superædificati super fundamentum
Apostolorū, & prophetarum, ipso sūmo angulari lapide
de Iesu Christo, in quo omnis edificatio cōstructa cres-
cit in tēplum sanctum in domino, in quo & vos coedifi-
camini in habitaculū dei in spiritu sancto. Augustinus
super Psalmos. Iā ipsum caput nostrū intueamur. Mul-
ti martyres talia passi sunt: sed nihil sic elucet quomodo
caput martyrum. Ibi melius intuemur, quod illi exper-
ti sunt: protectus est a multitudine malignantium pro-
tegente Deo. Protegete carnem suam in ipso filio &
homine, quem gerebat: quia filius hominis est, & filius
dei est. De hac veritate, quia & illa manifestior est quā
quę probatione indigeat, modo satis.

CAP. IIII.

Petro viuentē/
ecclesia vna erat
respectu ad ip-
sum, tanquā per
respectū ad ca-
put minus princi-
pale.
¶ Math. 16.

¶ Prima Petri su-
rogatio: nō solū
quia primo no-
minatur: sed quia
primus dicitur.

Ab ordine literę
euangelistarum/
non potest argui
maior perfectio
in nominatis pa-
tet. Math. 10. 2. & 11.

Hęc dei vniuersalis ecclesia quoad membra, gradus
& officia multiplex, ac diuisa, viuente Petro vna erat
etiā per respectum ad ipsum, tanquā per respectū ad
caput minus principale, caput inquam de capite princi-
pali Christo Iesu, eius generalē vicariū, rectorē, pasto-
rē, ac principē omnium aliorū cum plenitudine potesta-
tis. Euāgelista hoc docens in catalogo Apostolorū, di-
xit. Duodecim autē Apostolorū nomina sunt hæc. Pri-
mus Symon, qui dicitur Petrus, & Andreas frater eius.
Philippus, & Bartholomeus: Iacobus Zebedei, & Ioan-
nes frater eius. Thomas, & Matheus Publicanus: & Ia-
cobus Alphei, & Thadæus: Symon cananeus, & Iudas
Iscariotes, qui & tradidit eum. Ecce inter omnes Apo-
stolos principes mundi, pastores, & rectores cæterorū
cū Petrus nō solū ponitur, sed & appellatur primus.
Nec vim facio, q̃ Petrus i catalogo prius scribatur: scri-
buntur enim sæpe minores prius: sicut in Actis Apo-
sto-

lorū post oēs alios domina nostra scribitur, quē lōge illos excelebat; sed illud prius existimo, q̄ Petrus ibi primus nominatur. Nullus enim iter alios primus dicitur, nisi qui in aliquo excedit, quo maior est: sic cū Petrus nō sit primus vocatione, sed Andreas frater eius, qui adduxit illū ad Iesum, non nisi dignitate, potestateq; potuit appellari primus. Saluator noster ad idē Petro soli, alijs presentibus, & tacentibus, sese dei vini filiū confitenti dixit. Ego dico tibi, quia tu es Petrus, & super hanc petra aedificabo ecclesiā meam: & portae inferi nō praevalēbūt aduersus eam. Et tibi dabo clauēs regni coelorum. Et quodcunq; ligaueris super terrā, erit ligatū & in coelis; & quodcunq; solueris super terram, erit solutū & in coelis. Rogo, quā promissio domini ista est: an non plenitudinē potestatis spūalis notat? Imo notat. Nomine enim clauū regni coelorum, non nisi potestas spiritualis signatur: quū regnum huiusmodi, alias materiales non habeat. Sic aut, cū nos nō dicamur clauēs regni, vel domus cuiusuis dare, nisi oēs demus: qui more nostro loquēdi, clauēs regni coelorum se daturū dixit, nō quāsdā, sed oēs promisit. Verba sequētia hoc mōstrant, quibus dicitur. Quodcunq; ligaueris, erit ligatū. Et quodcūq; solueris, erit solutum. Communia enim & cum distributione posita sunt. Rogo rursus, cui facta est hāc promissio: nonne Petro specialiter? Ita. Meruit enim solus talē promissionē habere diuinitus, qui solus talē confessionē obtulit, qualē nō potuit scire humanitus. Verba antecedētia etiā id monstrāt. Dixerat enī dominus Petro, post cōfessionē Petri. Beatus es Symō Bariona, quia caro, & sanguis non reuelauit tibi: sed pater meus qui in coelis est; subdidit statim. Et ego dico tibi, quia tu

Qui primus dicitur / principio esse declaratur / aliquo ordine. Ioannis.

Math. 16.

* Math. 16
Secunda Petri prerogativa ex promissione particulari & amplissima.

* Ista promissio dei nomine clauum facta: uti que plenitudinē potestatis notat.

* Nihil exeept qui dixit quodcunq; extra cetera minorit. & obed. c. Solite.

* Petrus solus talē promissionē primatus accipit / quia solus talē confessioē fecit.

Omnia illa ver-
ba dñi/etiam illa
promissoria/ ad
soli Petrū dicta
sunt/cui soli do-
minus loquebat
ex noie pprio.

Math. 17
* Tertia Petri
prærogatiua/ ex
eo qd pro domi-
no/et pro illo so-
lo iubetur dari
tributū solutio
quidē capitis.

Luc. 22
* Quarta Petri
prærogatiua ex
officio sibi com-
misso confirmā-
di fratres.

es Petrus, & super hanc petrā ædificabo ecclesiā meā:
& portæ inferi non præualebūt aduersus eā: & tibi da-
bo clauēs regni cœlorū. &c. Ecce nō est dubiū, quin oīa
ista soli Petro dicta sint, qui solus Symō Bariona erat,
cui soli Christus omnia illa dicebat. Aut rogo, si nō ma-
ior aliquāliter, sed æqualis oīno cū ea, quæ alijs coaplis
dāda erat, Petro promissa fuit: quomodo hoc sibi spe-
cialiter dictū est, quasi in præmiū excellentis confessio-
nis, quā solus fecit, alijs præsentibus, & tacentibus? An
nō meruit specialē promissionē, qui solus fecit specialē
confessionē? Ita. Iterū ad idē soli Petro dixit. Vade ad
mare, & mitte hamū, & cū piscē, qui primus ascēderit,
tolle. & aperto ore eius inuenies staterē: illū sumēs da-
eis pro me, & te. Quæso cū in collegio saluatoris multi
essent discipuli, & coapli: quid est, qd dñs nō pro alijs,
sed tātū pro se, & Petro iussit solui tributū, quod nō ni-
si pro capite soluebatur? Vtiq; id nō faceret oīnū bono-
rū, totiusq; veritatis magister, nisi Petrū oībus alijs in
regimine loco sui præponeret. An ignoras, o homo, tri-
butū illud, nō nisi pro capite peti, nec nisi pro capite sol-
ui? Si hæc ignoras, perquire actores oēs, lege omnes hi-
storias, & perpende singula, qd ita res se habuit. Iterū
ad idē facta cōtentione inter aplos, quis eorū videretur
esse maior, soli Petro dixit. Symō, ecce Sathanas expe-
tuit vos, vt cribraret sicut triticū: ego autē rogauī pro
te, vt nō deficiat fides tua: & tu aliquando conuersus,
confirma fratres tuos. Quid est, qd dominus pro Petro
specialiter se orasse dixit, & ei soli curā cōfirmandi fra-
tres cōmisit, maxime eo tēpore, quo de maioriāte age-
batur, nisi Petrū inueret maiore? Nihil aliud profectū
quā præsertim confirmare fratres ad maioris officii

pertineat: sicut oues pascere ad pastorem. Pastorem autem ouibus maiorem, præpositumq; eis esse, quis vnquam dubitauit sapiens? Iterum ad idem, præsentibus quibusdam alijs, etiam Ioanne, qui videbatur columna, soli Petro ait. Symon Ioannis diligis me plus his. Pasce agnos meos. Pasce oues meas. O magnum verbum. Pasce inquit agnos meos. Pasce oues meas. Profecto qui sic agnos, & oues suas communiter, & sine limitatione committit pascendas, aut ad aliquid aliud promittit alicui, non aliquot earum, sed omnes ei committit, aut promittit. Quis hoc nõ videt? Sic aut ex isto loco necessum est dare, omnes Christi oues Petro fuisse commissas: Ioanem etiam, Iacobum, Bartholomeum, Matheum, cæterosq; Apostolos, qui quoq; suæ oues erant. Videat ergo q; voluerit, quæ nõ fuit ab illo tempore vsq; nunc ouis Christi, & illam omnem, & solam Petro nõ commissam credat: alias enim, quacumq; nouerit Christi fuisse, illam oportet Petro commissam concedat. Aut rogo si Petrus hic non maiorem, sed omnino parem potestatem super oues domini accepit cum alijs coapostolis: quomodo ab ipso quæritur, an plus alijs dominum diligit? An non sufficit in Petro, quod sufficit in alijs? An nõ sufficit inquam in Petro æqualis amor Christi, ut accipiat æqualem potestatem in oues Christi? Namq; ad æqualia, sufficiunt in vniuersum æqualia. Ad hanc veritatem gesta ipsa Petri, qui post domini gloriosam ascensionem tam ante, quam post aduentum spiritus semper, aut sæpe solus, aut primus loquutus fuit, operaq; exercuit, quæ non nisi ad maioris officium pertinebant. Nãq; in Actis Apostolorum, quum opus fuit aliquo loco Iudæ subrogari, quo primum institutus duodenarius

* Ioan. 21.

* Quinta Petri prærogatiua ex vniuersalissima cura omnis Christi enim sibi commissam ppter maiorem suum amorem.

* Omnes Christi oues nulla excepta Petro commissæ fuisse.

* Petro a quo maior dilectio requiritur, utiq; maior potestas datur.

¶ Sexta Petri p
rogatiua ex eo
q̄ quasi princeps
apostoli eligens
dum eorū aliis
proposuit/ Ana
niā & Saphiram
delinquētes pu
niuit/ in cōcilio
loquutus fuit pri
mus/ & quotiens
opus fuit/ etiam
post aduentū spi
ritus in locutio
ne/ & cura aliis
prælarum iefe os
tendit.

numerus suppleretur: Petrus sermonē de electione pro
posuit, rei conueniētiā, necessitatēq; declarauit: qui ex
urgēs in mediū fratrum dixit. Viri fratres, oportet im
pleri scripturā, quā prædixit spiritus sanctus p̄ os Da
uid de Iuda, qui fuit dux eorum, qui cōprehenderūt le
sum, qui cōnumeratus erat in nobis, & sortitus erat sor
tē ministerij huius. Et hic quidē possedit agrū de mer
cede iniquitatis: & suspensus crepuit medius, & diffusa
sunt omnia viscera eius. Et notū factū est omnibus ha
bitātibus Hierusalē: ita vt appellaretur ager ille lingua
eorum, Halcedema, hoc est, ager sāguinis. Scriptū est
enim in libro Psalmorū. Fiat cōmoratio corū deserta,
& nō sit, qui inhabitet in ea. Et episcopatum eius accipi
at alter. Oportet ergo ex his viris, qui nobiscū sunt cō
gregati in omni tempore, quo intrauit, & exiuit inter
nos dominus Iesus, incipiens a baptismo Ioānis, vsq;
in diem qua assumptus est a nobis, testē resurrectionis
eius nobiscum fieri vnū ex istis. Et statuerūt duos. &c.
Rogo, cur Petrus primus, & solus electionē faciendam
proposuit, qualitatesq; eligendi retexuit, si ipse caput,
& princeps non erat? Iterum. Multi erant Apostoli,
quibus iniuria fiebat: solus tamen Petrus, Symoni
mago maledixit: ac Ananiam, & Saphiram prece
sua interemit. Petrus, & Ioannes simul adstabant con
cilio Iudæorum in Hierusalem: solus tamen Petrus
repletus Spiritu Sancto dixit. Principes populi, & se
niores Israel. &c. Multi Apostolierant Hierosolimis
conciliū celebrarunt, in quo Petrus primo loquutus fu
it. Omnes simul erant in cœnaculo, die Pentecostes.
Petrus vel solus, vel primus ad populum sermonem fe
cit: quo appo. Itā sūt in die illa animę circiter tria milia

AA. 8

AA. 1

AA. 4

AA. 11

AA. 2

Paulus quoq; Hierosolimam videre Petrum venit: & apud eum diebus quindecim mansit, nō nisi quia ipsum principem loco Christi recognouit.

CAP. V.

Sancti patres, animarū pastores, ecclesiæq; veri doctores p hac veritate de primatu Petri semp, & ubiq; clamarūt. Augustinus enim in quæstionibus noui & veteris testamenti ad idem ait. Saluator noster cum pro se & Petro dare iubet didragma, pro omnibus soluisse videtur, quia sicut in saluatore erant omnes causę magisteri: ita & post saluatorem in Petro omnes continētur. Ipsum enim cōstituit esse caput eorum, vt pastor esset gregis dominici. Ambrosius ad idem testatur, Pensam didragmę solutionem fuisse capitis: qui tandem in quodam sermone inquit. Diximus frequēter ipsum Petrū a domino nuncupatum, sicut ait. Tu es Petrus: & super hanc petram ædificabo ecclesiā meam. Si ergo Petrus petra est, super quam ædificatur ecclesia, recte prius pedes sanat, vt sicut in ecclesia fidei fundamentum continet: ita & in homine membrorum fundamenta confirmet. Ecce q̃ Petrum fundamentum ecclesię caputq; ceterorum dixit, quod esse nequaquam potuit, nisi Petrus princeps omnium aliorum fuerit. Quod enim caput & fundamentū regni est, supremus princeps regni optimo iure dicitur: alias enim quomodo caput, & quomodo fundamentum eius erit? Hieronymus ad idem præter ea quæ ubiq; docet aduersus Iouinianum, postquā obiecerit sibi, q̃ super Petrum fū datur ecclesia. Respōdit, q̃ licet id ipsum in alio loco sup omnes Apostolos fiat. Iamē inter duodecim vnus eligitur, vt capite cōstituto, schismatis quoq; tollatur occasio. Gregorius ad

Gal. 1.

August. quæst. 79

* Patres sancti
hanc veritatem
conformiter doc
uerunt omnes.

Ambrosius, scr.
68.

Afribi: Circa illud
Petrę amax me.
tur. Bene cōserus
tui non ad tem
pus assumptus sed
iam dudum deo
cognatū Petrus
testificatur affe
ctum. Quis est al
ius qui de hoc
facile profiteri
possit. Et ideo q̃
solus p̃nitetur ex
oibus: oibus ite
feri. Super Lucā.
cap. vi. Idē super
Marcā, & hī. 14.
q̃. Non turbas.

Hierony. lib. 11

Gregorius, lib. 11
cap. 6, lib. 9, c. 701

1.142

et. hanc. hanc.

et. hanc. hanc.

et. hanc. hanc.

Milarius, lib. 6.

et. hanc. hanc.

et. hanc. hanc.

Cyprianus. 2. 4. q.

et. hanc. hanc.

idem epistolis quibusdam ex registro inquit. Cunctis enim euangelium scientibus liquet, quod voce dominica sancto, & omnium Apostolorum Petro principi Apostolo totius ecclesie cura commissa est. Ipsi quippe dicitur, Petre a me. Pasce oues meas: ipsi dicitur, Ecce sathanas expectauit cribrare vos sicut triticum. Et ego pro te rogaui Petre, ut non deficiat fides tua: & tu aliquando conuersus confirma fratres tuos. Ipsi dicitur, Tu es Petrus, & super hanc petram edificabo ecclesiam meam: & portae inferi non preualebunt aduersus eam. Et tibi dabo clauis regni coelorum. Et quodcumque ligaueris super terram erit ligatum & in coelis: & quodcumque solueris super terram, erit solutum & in coelis. Quæso, quid erit huiusmodi, quod ipsi solennissimi patres Augustinus, Ambrosius, Hieronymus, & Gregorius cõtestes non probabunt? Nihil penitus. Hilarius in De trinitate ad idem dixit. O miser stultitie furor impius, non intelligens beate senectutis, fideique martyrem, & martyrem Petrum: pro quo patrem rogatus est, ne fides eius in tetatione deficeret: qui iterata a se dilectionis in deum postulata professione, tentari se adhuc tanquam ambiguum, & incertum tertia interrogatione congemuimus: per id quoque a domino post tertia tetationis infirmitatem, pasce oues meas, ter meritis audire: qui in cunctorum Apostolorum silentio dei filium reuelatione patris intelligens, ultra humane infirmitatis modum supereminens beate fidei sue confessione locum promeruit. Ecce fateatur, Petrum ob illam suam mirabilem de Christo confessionem, supereminens locum promeruisse, qui utique principis est, capituli quoque ecclesie. Cyprianus ad idem in Delimit plicit. prelat. ait. Loquitur dominus ad Petrum. Ego dico tibi, quia tu es Petrus, & super hanc petram edificabo

Alibi. Prepositus
& caput esto fra-
tri ut ipse te in
loco mei assumē-
tes/ubique terra-
ra te in throno
tuo sedentē pro-
dicent & conue-
niant & super as-
ta apostolorum
Petrus a filio lup-
ompe quod est li-
lli potestatem
accepit non ut
moles in gente
vni/ sed in vni-
uerso orbe.

Homel. 27.

¶ Petrus vniuer-
so terrarum orbi
pater solutus fuit.

mel. 1.

Lib. 2.

Eusebius.
lib. 2. cap. 14.

reuelando filium dei ostendit. Nam quę deus conce-
dere solus potest, peccatorum scilicet remissionem, &
ut futura ecclesia tot tantisq; fluctibus impetu irrumpē-
tibus immobilis maneat, cuius pastor, & caput piscator
homo, atq; ignobilis, terrarum orbe reluctante adamā-
tis naturam firmitate superet. Hęc inquam omnia quę
solius dei sunt, se pollicetur daturū. Ita & pater ad Hie-
remiam dicebat, Sicut colūnam ferream, & sicut murū
eneum posui te: sed ipsum quidem genti vni pater: hūc
autem vniuerso terrarum orbi Christus preposuit. Idē
pro eodem super Ioannem inquit. Quid tandem alijs
omissis, his dūtaxat Petrum affatur? Oserat Apostolo
rum & princeps. Propterea & Paulus eum præter alios
visurus ascendit. Simul ut ei ostenderet, iam sibi fiduci-
am habendam. Tanquam enim negationis obliuiscere
tur, fratrum curam ei cōmittit, neq; negationis memi-
nit, neq; exprobat: tantum dicit. Si amas me, fratrum
curam suscipias. Idem pro eodem super Acta apostolo-
rum quā est feruidus, quā agnoscit creditum a Chri-
sto gregem, quā in hoc choro princeps est, & ubiq; pri-
mus omnium incipit loqui. Idem pro eodem in de sacer-
dotio ait. Quodnam vero inquam, hoc vno maius com-
modum existat, q̄ si ea nos facta præstare constituerit,
quę quidem dilectionis charitatisq; in Christum exē-
pla esse Christus ipse nos docuit? Hic enim cū Aposto-
lorū principe verba faciens. Petre amas me inquit, atq;
illo id cōfidente, adiungit, Si amas me, pasce oves meas.
Quid clarius? Eusebius Cæsariē. in ecclesiastica histo-
ria ad idem dixit. Cōtinuo in ipsis Claudii temporibus
clementia diuinę prouidentię probatissimum omnium
Apostolorum, & maximum fidei magnificentia & vir

tutis merito primorum principē Petrum ad urbē Romanā, velut aduersum humani generis cōmunē perniciem repugnaturū deducit: ducem quendam, & magistrum militiæ suæ scientē diuina prælia gerere, & virtutum castra dūctare. Basilus ad idem aduersus Eunomium. Per hanc vocē inquit intelligimus Ionā, qui fuit ex Bethsaide Andreę fratrem, qui ex piscatore in Apostolatus ministerium vocatus est: qui quoniā fidei præstabat, ecclesiæ in seipso ædificationem suscepit. Theophil. ad idem, circa illud Petri. Domine ad nos dicens hanc parabolam, an ad omnes? inquit. Petrus cui cōmittenda erat ecclesia, quasi omnium curam gerens inquit, utrum ad omnes hanc parabolā protulisset. Itē Christo dicente, Difficile fore diuitem intrare in regnū cœlorum: solus Petrus pro omnibus interrogat. Ecce nos reliquimus omnia, & sequuti sumus te: quid ergo erit nobis? Dionysius testatur ferri, Paulum Petro ad passionem eunti dixisse. Pax tecum fundamentum ecclesiarum, & pastor ouium Christi. Origenes ad idē, quē non tanquam sanctum, sed tanquā antiquum adducimus, in initio Euangelij Ioānis. Nemo inquit nos existimet Petro Ioannem præferre. Quis hoc fecerit? Quis enim esset altior Apostolorum illo, qui est, & dicitur, vertex eorū? Patres moderniores ad idem quoque sunt omnes, nullo eorum excepto. Leo papa in quodam suæ cōsecrationis sermone ait. Cōmune erat omnibus Apostolis periculū de tentatione formidinis, & diuinæ protectionis auxilio pariter indigebant: quoniam Diabolus omnes cupiebat elidere: & tamē specialis a domino Petri cura suscipitur, & pro fide Petri proprie suppliatur: tanquā aliorum status certior sit futurus, si inens

* Petrus velut
ghalis dux des
aduersus Romā
destinatus fuit/
quā subiugauit.

Basilus.
Lib. 2

Theophil.
Luc. 12

* Idem super illo
loquere me dicit.
Per hoc qd
dominus ait Petro.
Sequere me
cunctos fideles
prælatum eum insinuat.

Origenes.

Leo.
Sermone 8.

* Dum pro solo
Petro oratur, statim
omnium subuenit, quia princeps
erat & caput in quo alii
confortantur.

L

Anacletus.

Dist. 11. c. in no-
mo.

Dist. 17. c. sacro
libella.

Leo.
Dist. 19. c. ita do-
minus.

* Exors est diui-
ni ministerii qui
audet a Petro so-
liditate recedes-
se.

* Sancti viri &
si partes videant
sui rectitudinis sunt.

principis victa non fuerit in Petro. Ergo omnium for-
tudo munitur, & diuinæ gratiæ ita ordinatur auxiliū,
vt firmitas, quæ per Christum Petro attribuitur, per
Petrū Apostolis conferatur. Anacletus ad idem. In no-
uo testamēto post Christum dominū a Petro sacerdo-
talis (hoc est episcopalis) cœpit ordo: quia ipsi primo
pōtificatus in ecclesiā Christi datus est, domino dicēte
ad eū. Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ec-
clesiā meā. Idem pro eodem. Inter beatos Apostolos
quædā fuit discretio potestatis. Et licet oēs essent Apo-
stoli, Petro tamē a domino concessū est (& ipsi inter se
voluerunt id ipsum) vt reliquis omnibus præesset Apo-
stolis: & Cephas, id est, caput, & principium teneret
Apostolatus. Leo ad idem ait. Ita dominus noster Iesus
Christus humani generis saluator instituit, vt veritas,
quæ antea legis, & Prophetarū præconio continebatur,
per Apostolicā tubam in salutem vniuersitatis exiret,
sicut scriptum est. In omnem terrā exiuit sonus eorū,
& in fines orbis terræ verba eorum. Sed huius muneris
sacramentū ita dominus ad omnium Apostolorū offi-
cium pertinere voluit, vt in beatissimo Petro omnium
Apostolorū in summo principaliter collocaret: vt ab ip-
so quasi quodam capite, dona sua velut in corpus omne
diffunderet: vt exortem intelligeret se diuini ministe-
rij esse, qui ausus fuisset a Petri soliditate recedere. Hūc
enim in consortium indiuiduæ vnitatis assumptum, id
quod ipse erat, dominus voluit nominari, dicendo. Tu
es Petrus, & super hanc petrā ædificabo ecclesiā meā.
Quid clarius ij patres dicere potuerunt? Quod si quis
dixerit eos Papas, & ob id in hac causa suspectos fuisse
iudices, Respondemus. Papæ, sed non suspecti iudices

fuerunt: quia viri sanctissimi erant, & potius gladium
martyrij pro Christo, quā papatum pro mundo ama-
runt. Thomas ad hanc veritatem cum patribus inquit.
Quauis omnibus Apostolis communiter data sit po-
testas ligandi, & soluendi: tamen vt in hac potestate ali-
quis ordo significaretur, primo soli Petro data est, vt
ostendatur q̄ ab eo in alios debeat ista potestas descen-
dere: propter quod ei dicit singulariter. Confirma fra-
tres tuos, & Pasce oues meas. Rogo, quid erit in vni-
uersum, quod tot loca scripturarum, omnesque ij pa-
tres sanctissimi doctissimiq; non monstrent, Augusti-
nus, Ambrosius, Hieronymus, Gregorius, Hilarius,
Cyprianus, Cyrillus, Chrysostomus, Eusebius, Basili-
us, Theophilus, Leo, Anacletus, Thomas, alijq;?

CAP. VI.

Hanc autem vnitatem vniuersalis Ecclesiæ per
respectum ad vnum caput sensibile, cui omnes, & sin-
guli Christi fideles obediant, a Deo optimo maximō
que præstari ei, vsque in finem duraturam, conueni-
ens, vtile, imo quodammodo necessarium fuit. Pri-
mum ratione perfectionis. Etenim omnis mundi na-
tio confitetur, id quod Aristoteles ille in lumine natu-
rali testatur, Esse illud nobile magis, perfectiusque re-
gimen, quod ab vno regente p̄deret: a quo primo dedu-
cantur, & ad quem vltimo reducantur omnia. Quod
& natura quoque monstrat, in qua videmus grues su-
um habere ducem, & apes etiam ipsas vnā sequi.
At hoc maius bonum in multis politijs repertum, quis
nisi fatuus a spirituali Republica negare audebit? Cui
maxime dictum est: Quid vltra debui facere vineæ
meæ, & nō feci? Ad idem est ratio supereminentiæ,

L ij.

Thomaz.

4. sent. dist. 24.
& ad idem multi
etiam dist. 19
eiusdem. 4. lib.
sent. pro Papa.Bonitatem
diendi recipien-
diq;* ista monar-
chia dicitur fuisse Pe-
tro: vnde post
ipsum duraret in
suis successorib;Metz. 17.
Ethico. 8.
Polit. 1.Monarchia re-
gimē magis no-
bile.

Matth. 1.

Heb. 8. 9. & 10.
1. Corinth. 10
2. Corinth. 3

* Argumētum
ex figura fortissi-
mum quidem ex
verbis Pauli.

Deute. 17

* Argumentum
ex deriuatione.
Apocal. 21

* Ecclesia dicitur
descendisse
de coelo.

Lib. 1. de cōside-
ratione.

* Argumētum
ex nomine.
Cantico. 6

Math. 21

Paulus ubiq; docet maiorem admodū excellentiā ec-
clesiæ excellentia synagogæ, in sacramentis scilicet, sa-
cramentorum ministris, alijsq; omnibus, adeo vt in il-
la figuram, vmbra, exemplariaq; verorum præfuisse-
in ista autem cœlestia, veraq; esse dicat. Quod si syna-
gogæ populo quidē rudi, sub iugo graui legis pressio,
timoreq; cōfixo hæc perfectio, regiminisq; cōsumma-
tio data est: qua sub vno sacerdote summo, eoq; supre-
mæ authoritatis, a quo deuiare nō liceret, ordinaretur,
quatenus diuisiones, dissensionesq; rescarentur in po-
pulo: quomodo nō magis hoc per āplius & perfectius
ecclesiæ sub Euangelio, magno dei amore perfusæ con-
cedendum fuit, cui copiosius dona præstantur, & a qua
perfectius mala tolluntur? Ad idem est ratio deriuatio-
nis. Ioannes ait ecclesiam significans. Vidi ciuitatē san-
ctam Hierusalem nouā descendentem de cœlo, a deo
paratā, sicut sponsam ornatam viro suo. Si autem eccle-
sia militans a triumphāti ecclesia deriuata est, vnde de
cœlo descendisse dicitur, necesse est cōcedamus istam
sicut illam ad vnū manifestum caput ordinari: in quo
hic sicut ibi monarchicus ordo saluetur. Bernardus ad
Eugenium optime dixit. Non vilē reputes formā hāc,
quæ in terris formam habet in cœlo: vidit hoc qui dice-
bat. Vidi ciuitatem sanctā Hierusalem nouam descen-
dentem de cœlo. Sicut enim Seraphin, & Cherubin,
& cæteri ordines sunt sub vno capite Deo: ita & hic Pa-
triarchæ, Archiepiscopi, & reliqui sub vno Pontifice
summo. Ad idem est ratio denominationis. Dicitur e-
nim Ecclesia vniuersalis acies ordinata. Pulchra es ami-
ca mea, suavis, & decora sicut Hierusalē, terribilis vt
castrorum acies ordinata. Dicitur & regnum. Mittet

filius hominis angelos suos, & colligent de regno eius omnia scandala. Acies autem ordinata non nisi vnū primum, sicut exercitus ordinatus vnum præpositum habet; nec regnū dicit, nisi potestas regiminis apud vnū toti multitudini præsentem resideat. Ad id est ratio præceptionis. Præcipimur enim eandem fidem tenere idem scire, dissensiones fugere, scādala vitare, ac vnitatem spiritus in vinculo pacis seruare. At quū sæpiissime, ne dicam semper accidat, circa ea quæ religionis Christianæ sunt, dubia suboriri etiam nō parua; quūq; in vniuersum tot sint sensus, quot capita; quomodo possunt huiusmodi suborta dubia finiri, contētionēsq; & schismata euelli funditus, nisi vnus supremus sit, qui debeat omnia finaliter terminare? Nequaquam. Hæc vna ratio est, eaq; inuictissima, qua Hieronymus aduersus Iovinianum, Petrum aliis Apostolis præpositum dixit, vt capite constituto schismatis quoq; tollatut occasio. Ad idē est cōformis patrum sanctorum doctrina: omnes quotquot sunt primatum Petri confitentur, vt monstrauiamus, non in passione eius extinguēdum, sed in perpetuum cum ecclesia duraturum. Personæ enim Petri, & per personam ecclesiæ, sed non propter personā, imo propter ecclesiam datus fuit; vnde nō cū psona obire, quin potius cum ecclesia durare debuit. Augustinus ad hoc in De doctrina Christiana dixit. Est ecclesia corpus Christi, sicut Apostolica doctrina cōmendat: infra. Has ergo clauēs dedit ecclīæ suæ, vt quæ solueret in terra, essent soluta & in cœlo, & quæ ligaret in terra, ligata essent in cœlo. Idem pro eodē super Ioannē. Huius ecclesiæ Petrus Apostolus propter Apostolatus sui primatum gerebat figurata generalitate personā: quā

Math. 9

Argumentum ex
præcepto.Heb. 11.
Marc. ultimo.
Ephe. 4
1. Corint. 1
Rom. 12
Philip. 2

Lib. 1

* Augustinus
quodq; circa illud
Psalm. 49. De deo
rum dominus lo
quutus est: & vō
cāuit terram.

Augustinus

Serm. 124

tum vero ad ipsum p̄prie pertinet, natura vnus homo erat, gratia vnus Christianus, abundantiori gratia vnus idemq; primus Apostolus: sed quando ei dictū est, Tibi dabo clauēs regni cōclorū, & quodcūq; ligaueris super terram, &c. vniuersam significat ecclesiā, quæ in hoc sæculo diuersis tētationibus quatitur. Idē super Ioānē. Quodcūq; ligaueris super terrā, erit ligatum & in cōclis. Si hoc tantū Petro dictū est, non hoc facit ecclesiā: si aut in ecclesiā fit, vtiq; quæ i terra ligātur, & in cōclis: & quæ soluūtur in terra, soluta sunt & in cōclis. Si ergo hoc in ecclesiā fit, Petrus quando clauēs accepit, ecclesiā sanctam significauit. Hieronymus ad idem ait. Omnibus consideratis puto me non temere dicere, aliquos ita esse in domo dei, vt ipsi sint eadem domus dei, quæ dicit̄ ædificari supra petram: quæ vnica colūba appellatur, quæ sponsa pulchra sine ruga & macula, & hortus cōclusus, fons signatus, puteus aquæ viuæ, & paradysus cum fructu pomorum. Quæ domus etiam clauēs accepit, ac potestatem soluendi, & ligandi. Ambrosius in suo pastoralī. A domino dicitur Petro. Petre ainas me, & ille. Tu scis quia amo te, & cum respōsio fuisset subsecuta, repetitū est a dño. Pasce oues meas: quas oues, & quē gregē nō solū suscepit beatus Petrus: sed & nobiscum eas suscepit, & nos cū illo eas suscepimus omnes. Chrysostomus ad idē in De sacerdotio ait. Nam qua de causa filio suo eiq; vnigenito Deus opti. max. vsq; adeo non parcendum putauit, vt etiam quem vnicū haberet, hūc dederet? Certe vt qui in ipsius offensionem incurrissent, eos sibi reconciliaret, tum vero peculiarem selectūq; sibi populum redderet. Quanam item de causa ille idem sanguinem effudit suū? Certe vt pecudes eas acquireret,

Habetur. 24. q. 1. c. quodcūq;

Hieronymus.

Habetur. 24. q. 1. c. omnibus.

Ambrosius in principio.

Chrysostomus lib. 3.

quarum curam, tū Petro, tū Petri successoribus cōmit-
teret. Quid clarius ij patres dicere potuerūt? Paulus ad
idem clamat, potestātē ecclesiasticam in cōdificationem
ecclesiæ cōcessam, gradusq; eius, pastores etiam, & do-
ctores. Durabit ergo illa quousq; ædificatio spiritualis
durauerit; sic autē vīq; ad finem sēculi; quū non ante fini-
atur hominum in Christo regeneratio, peccatorumq;
ad ipsum conuersio, ac simul omnium fidelium in ipsū
directio. Diuina scriptura hoc probat. Paulus pro hoc
clamat, Sancti patres hoc docent. Quis resistit?

CAP. VII.

Hanc sensibilem vnitatē, quodāmodo accidentalē,
ac aduentitiā per respectum ad vnū caput visibile eccle-
sia vniuersalis dei continuo habuit a Petro vsq; ad nos,
habetq; hodie ad Romanam sedem tāquam ad Apосто-
licam, & ad Romanum pontificem tanquam ad verum
Petri successorem, Christi generalē vicarium, omniū
& singulorum fidelīū pastore, rectore, principēq; cum
plenitudine potestatis. Augustinus ad hanc veritatem
pro autoritate & potestate Romanæ sedis super ali-
as, aduersus Donatistas, eoq; ea inconsulta Cīcilianum
Carthaginē, episcopū dānarint, ait. Erat autē in trāsma-
rinis vicina regioibus, & fama celeberrima nobilis; vn-
de nō mediocris utiq; autoritatis habebat episcopū
qui posset nō curare cōspiratē multitudinē inimicorū,
cū se videret & Romanæ ecclīæ in qua semper aplice
cathedrę viguit principatus, & ceteris terris vnde euā-
gelīū ad ipsam Africā venit p cōminatorias literas esse
cōiunctū: vbi paratus ēēt cām suā dicere, si aduersarij
eius ab eo illas ecclīas alienare conarent. Idē p eodē cū
alijs patribus Meliuitani cōcilij Numidię ab Innocētio

* 1. Corint. 12.
* Ephes. 4.
* 1. Corint. 12.
11.

* Primatus Ro-
manipōrēncis ep-
iscopi mōstratur.

Augustinus ep-
istol. 161.

* In Romanæ ec-
clesiæ viguricem
per Apostolicæ
cathedrę princi-
patū.

L iiii

Hieronymus.
24. q. 1. c. Hæc est
fides.

Quod Romas
pontifex ap-
probat approba-
tum & quod re-
probat reproba-
tum est.

24. q. 1. c. Quos
siam vetus.

Ambrosius.
24. q. 1. c. Quæ
dignior.
* Idem super 2.
postolum.
1. Timo. 3. Scri-
bo tibi v. scias
quam ecclesiam
ordines quæ est
domus dei v. cõ
totus mūdus dei
sit ecclesia tamē
domus eius dica-
tur catus hodie
redor est Dama-
scus. Habetur.
Dist. 12. Omnes.

tunc temporis Romano pontifice acta sua tanquam a Christi vicario, Petri successore, ceterisq; alijs superio-
re cõfirmari petij. Hieronymus ad idem Damasco Pa-
pæ dixit. Hæc est fides Papa beatissime, quam in catho-
lica didicimus ecclesia, quãq; semper tenuimus; in qua
si minus perite, aut parum caute forte aliquid positum
est, emendari cupimus a te: qui Petri sedem, & fidem te-
nes. Si autem hæc nostra confessio Apostolatus tui iudi-
cio comprobatur, quicumq; me culpare voluerit, se im-
peritum, vel maleuolum, vel etiam nō catholicum, sed
hereticum comprobabit. Itē sancta Romana ecclesia,
quæ semper immaculata permāsit domino prouidēte,
& beato Apostolo Petro opē ferēte, in futuro manebit
sine vlla hereticorum insultatione: atq; firma, & immo-
bilis omni tempore persistet. Idem eidem pro eodem.
Fatiscat inuidia, Romani culminis recedat ambitio, cū
successore piscatoris, & discipulo Christi loquor. Ego
nullum prēmium, nisi Christū sequēs, beatitudini tuę
hoc est cathedrę sancti Petri communionem confor-
tior. Super illā petram fundatam ecclesiam scio. Qui-
cumq; extra hanc domum agnum comederit, propheta-
nus est. Si quis in arca Noe non fuerit, peribit regnante
diluuio. Ambrosius ad idem. Quæ dignior domus Apo-
stolicę prædicationis ingressu, q̃ sancta Romana eccle-
sia? Aut quis præferendus magis omnibus videtur, quā
Christus? qui pedes suis consuevit lauare hospitibus, et
quoscunq; sua receperit domo, pollutis non patitur ha-
bitare vestigijs: sed maculosos licet in ea acceperit vitæ
prioris, in reliquum tamen mundare dignatur procel-
sus. Idem pro eodem se in omnibus sequi magistrā
sanctam Romanam ecclesiā profitetur. Gregorius ad

Idē in epistolis ex registro fatetur probatq; Romanos pontifices vniuersales dici debere. Idem pro eodem lo anni episcopo Syracusano dixit. De Constantinopolitana ecclesia quod dicūt, quis eam dubiter sedi Apostolicę esse subiectam? Tamen si quid boni, vel ipsa vel altera ecclesia habet, ego etiam minores meos, quos ab illicitis prohibeo in bono imitari paratus sum. Stultus enim est, qui se in eo primum existimat, vt bona quę viderit, discere contemnat. Item eidem. Nam q; primas Byzācenus sedi Apostolicę dicit se subiici, si qua culpa in episcopis suis inuenitur, nescio quis ei subiectus non sit. Cyprianus ad idē aduersus eos, qui a loco delicti ad Romanam sedem purgandi cōfugiebant, ait. Post ista adhuc insup pseudoepiscopo sibi ab hæreticis constituto nauigare audent, & ad Petri cathedram, atq; ecclesiam principalem, vnde vnitas sacerdotalis exorta est, a schismaticis, & prophanis literas ferre; nec cogitare eos esse Romanos, quorum fides Apostolo prædicante, laudata est; ad quos perfidia habere non possit accessū. Idem pro eodem ad Corneliū Papam inquit. Nos enī singulis nauigantibus, ne cum scandalo vilo nauigarēt, rationē reddidisse nos scimus, & hortatos esse, vt ecclesię catholicę matricem, & radicē agnoscerent, ac teneant. Athanasius ad idem, præter id quod factis docuit, ab alijs damnatus ad Romanum pontificem, tanquā ad verum Christi vicarium, Petriq; successorem confugiens, Liberio Romano pōtifici, hæreticos tangēs dixit. Mutauerunt gloriā catholicę ecclesię propria nouitate, sicut per ea quę illicite in eis defensione gesta sunt, hæreticam turbulentiam introducentes, illud competens ad nos detinentes, quod bene ad Iesum filium Syrach

Lib. 4. esp. 97.
Gregorius.
Dist. 22. De cons.
Constantinopolitana.

Cyprianus.
Epistol. ad lib. 2.
Epistola. 3.
* Romana ecc.
clesia Petri cā.
thedra vnde vn.
itas sacerdotis
lis exorta est.

Epistol. ad lib. 4.
Epistola. 8

Athanasius.

* Romano pōt.
fici vniuersalis
ecclesie cōmuni
a Christo.

dictū est. Vsq; ad mortē certa pro veritate, & dominus
pugnabit p te. Huius rei grā vniuersalis vobis a Chri-
sto Iesu cōmissa est ecclesia, vt pro omnibus laboretis,
& cunctis opem ferre non negligatis: quia Dū fortis at-
matus custodit atriū suū, in pace sunt omnia quę possi-
det. Irenęus ille Lugdunensis Archiepiscopus, & glori-
osus Christi martyr, beati Polycarpi Ioānis Euāgelistę
discipuli auditor ad idē, aduersus Valētinū, ceterosq;
sui temporis heticos inquit. Traditionē Apostolorū
toto orbe manifestam in omni ecclesia adest perspicere
re oībus qui vera audire voluerūt, eam videlicet, quam
primitiua illa ecclesia ab Apostolis acceptā per succes-
sionem continuā patrum, & episcoporum trāsmisit ad
nos. Sed quoniam per omnes ecclesias discurrere proli-
xū fuerat, & infiniti operis, ex omnibus maximā, anti-
quissimam, atq; oībus cognitā Romę a gloriosissimis
duobus Apostolis Petro, & Paulo fundatā eligens, eius
inquit fidem traditionemq; quam habet ab ipsis annū-
ciatam, & per successiones episcoporū ad nos perueni-
entem indicantes, confundimus omnes eos, qui quoquo-
modo vel per sui placentiam, vel vanam gloriam, vel ce-
citatem, & malam sentētiam, fidem præterquam oportet
colligūt. Clamo hic. Quid potuit iste Christi mar-
tyr doctissimus sanctissimus, & antiquissimus apertius
pro hac veritate testari? Pelagius episcopis omnibus or-
thodoxis ad idem ait. Quauis vniuersæ per orbem ca-
tholicę, & Apostolicę cōstitutę ecclesię, vnus thalamus
Christi sit, tamen sancta Romana ecclesia catholica,
& Apostolica nullis synodicis cōstitutis ceteris ecclesijs
pręlata est, sed euangelica voce domini & saluatoris no-
stri primatum obtinuit. Tu es inquit Petrus, & super

o Irenęus.

Traditio Apo-
stolorū a Roma-
na sede petenda.

* Pelagius,
Dist. 1. c. Quauis
vni.
* Romana eccle-
sia euangelica vo-
ce ceteris eccle-
sijs pręlata.

hanc petram ædificabo ecclesiam meam. Anacletus ad idem. Sacrosancta Romana & Apostolica ecclesia nō ab Apostolis, sed ab ipso domino & saluatore nostro primatū obtinuit, sicut beato Petro Apostolo dixit, Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiā meā. Iulius orientalibus episcopis ad idē. Dudū a sanctis Apostolis successoribusq; eorum in antiquis decretum est statutis, quæ hactenus sancta & vniuersalis Apostolica tenet ecclesia, non oportere præter conscientia Romani pontificis concilia celebrari, vel episcopum dānari; quoniā sanctam Romanā ecclesiam primatū omniū ecclesiarū esse voluerūt. Et sicut beatus Petrus Apostolus primus fuit omnium Apostolorū: ita & ecclesia suo nomine cōsecrata (domino instituyente) prima sit, & caput cæterarum, & ad eā quasi ad matricem, atq; apicem omnes maiores ecclesiæ causæ & iudicia episcoporum recurrant. Marcellus vniuersis episcopis p. Antiochiā ad idē. Rogamus vos fratres dilectissimi, vt nō aliud doceatis, neq; sentiatis, q̄ quod a beato Petro, & reliquis Apostolis, & patribus accepistis. Ipse enī est caput totius ecclesiæ, cui ait dominus, Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiā meā. Eius enī sedes primitus apud vos fuit; quæ postea iubente domino Romā translata est, cui (adminiculante gratia diuina) hodierna præsidemus die. Si vero vestra Antiochena, quæ oli prima erat, Romana cessit sedi: nulla est, quæ eius non sit subiecta ditioni. Nec ab eius dispositione vos deuiare oportet, ad quā cuncta maiora ecclesiastica negocia (diuina disponere gratia) iussa sunt referri, vt ab ea regulariter disponantur, a qua sumpsere principia. Innocentius Tertius Cōstātino imperatori ad idē dixit, Nobis autē in bea-

* Anacletus.
Dist. 22. c. Sacrosancta Romana

* Iulius.
1. q. 6. dudum.

* Romana ecclesia primatū habet omniū ecclesiarum.

* Marcellus.
24. q. 1. Rogamus. Ad idem, c. per venerabilē, qui sit. leg. ex. in c. fundamenta extra de electione. in. 6. & c. quāuis dist. 11. c. nolite ex. dist. 11. c. decreto. & c. quise scit. 2. q. 6. & extrauagan. 1. oñis. 1. quæ incipit. Licet iuxta doctrinā Apostolorum.

Extra de maioribus obedientia. c. solite.

AXIOM. CHRİ.

* Alienus est a
saluatoris ouili/
qui Petri & suc-
cessores eius nō
recognoscit pas-
tores.

* Determinatio
nec conciliorum
uniuersalium.

* Art. sequenti.
Quæstio Nicenā.

* Romanæ sedis
iura. concilia con-
uocare genera-
lia episcopos ius
dicare & omnes
causas maiores
ecclesiæ termi-
nare.

Concilium Cal-
cedonen.

* Romanus pon-
tifex in tota ec-
clesia, Petrus/Pe-
tra refugii.

to Petro sunt oues Christi cōmissæ, dicēte domino. Pas-
ce oues meas, nō distinguēs inter has oues & illas, vt alie-
num a suo demonstraret ouili, qui Petri & successores
ipsius magistros nō recognosceret, & pastores, vt illud
tanquam notissimū omittamus quod dominus dixit ad
Petri, & i Petro dixit ad successores ipsius. Quodcūq;
ligaueris sup terrā, erit ligatū & in cœlis, & c. nihil exci-
piēs qui dixit, quodcūq;. Ad idē sūt grauissima, atq; ve-
nerāda vniuersalia cōcilia etiā antiquissima, quæ vel sal-
tē vnū, firmissimā fidē in huiusmodi rebus religionis a-
pud omnes totius orbis fideles generare valēt, vt mon-
strabit. Nicenū nanq; conciliū vniuersale trecetorū de-
cē et octo episcoporū tēporibus Siluestri Papæ, et Cō-
stātini impatoris ad idē diffiniuit, vt nullus episcopus,
nisi in legitima synodo, & suo tpe apostolica authori-
tate cōuocata sup quibusdā terminatioibus pulsatis au-
diatur, & dānetur. Qd si secus a quibusdā psumptū fu-
erit, in vanū deducatur quod egerint, nec inter ecclesia-
stica vllo modo cōputētur. Ipsa vero prima sedes (hoc
est Romana) conuocādarū generalium synodorū iura de-
tinet, & iudicia episcoporū singulari priuilegio illi sedi
euāgelicis, & apostolicis, atq; canonicis cōcessa sunt in-
stitutis. Ita vt semp maiores causæ ad sedē apostolicā re-
ferātur. Nec vllo modo potest maior a minori iudicari.
Ipsa nāq; oibus maior & p̄lata est ecclesijs. Calcedonen.
vniuersale cōciliū ad idē dixit, firmavitq;. Si qs episco-
pus p̄dicatur ifamis, liberā habeat potestare appellādū
ad beatissimū episcopū antiquæ Romæ, quē habemus
Petri petrā refugij; & ipsi sibi libera potestate loco dei
sitius discernendi episcopi infamiā secūdū clauēs sibi a
deo datas. Constantinopolitana synodus ad idē.

Veneramur secundum scripturas, canonum definitio-
nes sanctissimum antiquæ Romæ episcopum primum
esse, & maximū episcoporum. Oſtraua synodus ad idē
epistolam Ignatij Constantinopolitani patriarchæ ad
Adrianum Romanū pontificem directam legit, rece-
pitq; in qua sic erat. Solus & ex toto magister omnium
Deus dixit Petro magno & summo Apostolorum. Tu
es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiā me-
am; & portæ inferi &c. Iterū. Tibi dabo clauēs &c. Ta-
les enim beatas voces non secundum quandā vtq; for-
tem Apostolorum principi Petro solum circūscripsit,
& definiuit; sed per eum & ad omnes qui post illam se-
cundum ipsum efficiendierant summi pastores, & di-
uiniſſimi, sacriq; pontifices senioris Romæ transmisi-
t. Ad idem est confessio publica solennisq; admodū Ar-
menorum, & Græcorum in concilio Florentino; in quo
pristinos suos errores prorsus abdicantes Romanæ ec-
clesiæ sese subdidere in hac forma. Diffinimus sanctā
Apostolicam sedem, & Romanum pontificem in vni-
uersum orbem tenere primatum, & ipsum Romanum
pontificem successorem esse beati Petri principis Apo-
stolorum, & verum vicarium Iesu Christi, totiusq; ec-
clesiæ caput, & omnium Christianorū patrē, & docto-
rem existere; & ipsi in beato Petro pascendi, regendi,
& gubernandi vniuersalē ecclesiā a domino Iesu Chri-
sto plenam potestatem traditam esse; quemadmodum
& in gestis cecomenicorum, & in sacris canonibus con-
tinetur. Hanc determinationem magna examinatione
præhabita Armeni, Græciq; sequēti subscriptione ap-
probarūt. Nos igitur oratores nomine nostro, nostriq;
reuerendi patriarchæ, & omniū Armenorum, sicut &

synodus oſtraua.

* Promissio do-
mini ad Petrum
Petro & Roman-
nis pontificibus
Petri successoris
bus in Petro ſa-
cta.

* Conciliū Flo-
rentinum.

* Ioannes Ger-
son idem part. 1.
lib. de Austeribus
littere Papæ ab ec-
clesiā cōsiderat.
8. & 20. & itrac.
de cōcilio vnius
obediētiæ. & in
libel. quorundā
articulorū theo-
logicorum con-
tra Petrū de luo-
nā. art. 3.

in Publicis cōfessi
ōis Græcorū &
Armeniorū de
primatu Romani
pontificis: in
vniuersali concilio
habita.

vestra sanctitas in ipso decreto attestatur hoc saluberrimum synodale decretum, cum omnibus capitulis, declarationibus, diffinitionibus, traditionibus, præceptis, & statutis omnemque doctrinam in ipso descriptam, necnon quicquid tenet, & docet sancta sedes Apostolica, & Romana ecclesia cum omni deuotione, & obediētia acceptamus, suscipimus, & amplectimur. Illos quoque doctores, & sanctos patres, quos ecclesia Romana approbat, reuerenter suscipimus. Quasque vero personas, & quicquid ipsa Romana ecclesia reprobat, ac dānat: nos per reprobatis, ac dānatis habemus. Profitentes tanquam vere obediētiæ filij nomine quo supra ipsius sedis Apostolicæ ordinationibus fideliter obtēperare. O sancta huius concilii Florentini diffinitio, & sancta Armenorum, Græcorumque cōfessio, ptestatioque, ac simul omnium cōformitas. Quid hac diffinitione clarius? quid hac cōfessione iucundius? aut quid hac cōformitate pulchrius? Rogo, quid erit in vniuersum, quod testibus pbari habeat, & his omnibus non modo Iustino, Augustino, Ambrosio, Hieronymo, Gregorio, Cypriano, Athanasio, Ireneo, Pelagio, Anacleto, Marcello, Innocētio, Niceno concilio, Calcedonen. Octauo, Cōstātinopolitano, Florētino, Armenis, & Græcis?

CAP. VIII.

Lib. 2. De cōfessionibus
deratione ad Eugenium.

Bernardus.

* Descriptio
prima Papæ.
Lib. eodē, c. 6.

Concludamus pro primatu Romani pontificis, cum pulcherrimo dicto Bernardi: dicamus nunc Paulo, quod ille olim dixit Eugenio. Tu quis es? Tu sacerdos magnus, pontifex summus, princeps episcoporum, hæres Apostolorum, primatu Abel, gubernatu Noe, patriarchatu Abrahamæ, ordine Melchisedech, dignitate Aaron, auctoritate Moyses, iudicatu Samuel, potestate Petrus, vniuersi regni Christus. Iterum, Tu es, cui traditæ sunt clauēs regni

celorum: cui oues traditæ sunt. Sunt quidē & alij cœli
ianitores, & gregū pastores, sed tu tāto gloriosius, quā
to & differētius vtrunq; præ ceteris hereditasti. Habēt
alij assignatos greges singuli singulos: tibi vniuersi cre
diti sunt. Vnus vni nec modo ouium, sed & pastorum: tu
vnus omnium pastor. Vnde illud p̄betur quæris: ex ver
bo domini: cui nō dico episcoporum, sed Apostolorum e
tiā sic absolute, & indistincte totæ cōmissæ sunt oues. Si
me inquit amas, pascere oues meas. Quas? illius, vel illius
populi, ciuitatis, aut regionis, aut certe regni? Oves in
quit meas: cui nō planū, nō designasse aliquas, sed assi
gnasse omnes? Nihil excipitur, vbi dicitur nihil: & forte
præsētes cæteri discipuli erāt, cū cōmittēs ecclesiā vni
uitatē oibus cōmendaret, in vno grege, in vno pasto
re, secundū illud. Vna est columba mea, formosa mea,
perfecta mea. Vbi vnitas, ibi perfectio: reliqui numeri
perfectiōnem non habent, sed distinctionem receden
tes ab vnitate. Iterum. Locus inquam, in quo stas, terra
sancta est. Locus Petri est, locus principis Apostolo
rum, vbi steterunt pedes eius, quem constituit domi
nus dominum domus suæ, & principem omnis pos
sessionis suæ. Constantinus imperator hoc recognos
cens optime dixit. Vnde congruum perspeximus no
strum imperium, & regni potestatem ab orientali
bustransferri regionibus, & in Byzantiæ prouinciæ op
timo loco nomini nostro ciuitatem ædificari, & nostrū
illic imperium constitui. Quoniam vbi principatus sa
cerdotum, & Christianæ religionis caput ab imperato
re cœlesti constitutū est, iustū nō est, vt illic imperator
terrenus habeat potestatem. Est ergo Apostolica sedes,
ac primatus spiritualis in Romana ecclesia, Romanoq;

* Romanus p̄
tifer vnus om
nium / non solū
vniū / sed & pa
storum pastor.

Ioannis. 21.

Cantic. 6

* Romanus pon
tifer princeps
omnis possessio
nis ecclesiasticæ
Habetur. Dist. 96
c. Constantinus.

* Iustinian⁹ ima
pator. c. de sem.
trin. & fid. cath.
inter elares. 211
omnes sacerdos
tes orientalis tra
ctus & sublegerē
& vniuersi sedi ve
stra sanctitatis
propter amorem q̄
caput est omnia
sanctarum eccle
siarum.

¶ Romanus pō-
tēx potēst Pet-
ri cathedrā ad
aliā ecclesiā
trāſſerre / quē-
tunc caput eſſet
omniū ſicut nūc
eſt Romana.
Diſt. 22 c. Sacro
ſancta. & 24. q. 1.
Rogamus.

Cap. 3. 4. & 7.

¶ Papa ut Papa
in his quæ ad vni-
uerſalē eccleſiæ
ſtatū pertainēt er-
rare non poteſt.

Luc. 22

Ioannis. 21.

¶ Pro quo etiā
tributum ſolui
iūſſit ſolutionē
quidem capitis /
ac ſamilit. gū-
bernatoris.

pontifice: verum nō ſic quin poſſit Papa, qui & Roma-
nus epiſcopus eſt, Romanā eccleſiā relinquere, & in-
de Petri cathedrā ad aliā eccleſiā trāſſerre. Eſt quidē
nunc, fuitq; ſemper a Petro, vſq; ad nos Apoſtolica ſe-
des in Romana eccleſiā, quia placuit haecenus ſucceſſo-
ribus Petri, Petri ſedē in ea eccleſiā conſeruare, in qua
Petrus viuens ipſam habuit, ac moriens reliquit. Reli-
quit inquā, non mandato, ſed facto, hoc eſt, quia in illa
obiit, inde ad martyrium raptus. Verū non ſic quin poſ-
ſit Papa inde ad aliā eccleſiā huiusmodi ſedem trāſ-
ſerre: tum exemplo Petri, qui primū Antiochiæ illā ha-
buit, vnde eandem Romā trāſtulit; tum quia prima-
tus huiusmodi diuinitus inſtitutus nulli particulari ec-
cleſiæ aliquo diuino iure adſcribitur: quo ſit vt diuina
ſit eius inſtitutio, vt monſtrauimus: humana autē eius
iſti, vel illi eccleſiæ applicatio. Quæ autē humana ſunt,
Papa mutare poteſt.

CAP. IX.

Habet Papa ratione primatus ſui ſpiritualis a domi-
no in Petro inſtituti, q; vt Papa procedens in his, quæ
ad ſtatū vniuerſalem totius eccleſiæ, ſeu fidei, ſeu mo-
rum pertinent, finaliter errare non poſſit. Saluator no-
ſter hoc docuit, qui Petro, & ſucceſſoribus Petri in
Petro officiū confirmandi fratres, paſcendiq; omnes
ſuas oues commiſit, dicens. Tu aliquando conuerſus cō-
firma fratres tuos. Iterum. Paſce oues meas. Hec enim
primatus huiusmodi ſunt; & omnes ſubditos obedire
obligant. Nam rogo quomodo poſſunt hæc ad prima-
tum non pertinere, quæ in aliquo poſita primatum con-
cludūt? Quid enim aliud primatus iſte ſpiritualis eſt,
niſi ſumma & plena poteſtas cōfirmandi fratres, & paſ-

cendi omnes Christi oues? Nihil: quia in alijs, hoc est in consecratione corporis domini, in dimittendis peccatis, ac in exercendis actibus iurisdictionis super omnes inferiores apostolis, æquales erāt Petrus & ceteri, quum omnibus simul dixerit dominus. Hæc quotienscunq; feceritis, in mei memoriā facietis. Iterū. Accipite spiritū sanctū, quorū remiseritis peccata, remittūtur eis. Iterū. Sicut misit me pater, ita ego initto vos. Iterū. Quæcūq; ligaueritis sup̄ terrā, ligata erūt in cælo &c. Quod ergo præcipuū est, quod primatū Petri, nō solū monstrat, sed & constituit? Vtq; quia officium confirmandi etiā fratres, & pascendi omnes oues à domino accepit: alij accipiunt officium confirmandi & pascendi alios non se adinuicem. Petrus vero vniuersalius confirmandi etiā fratres, & pascēdi omnes. Aut rogo, quomodo potuit primatus iste, cum his iuribus institui, & alios ad obedientiam confirmationis, & pastus, hoc est directionis, gubernationis, aliorumq; similiū non obligari? Minime: frustra enim esset, si ita esset. Deus autē nihil facit frustra, sicut nec natura. Quū ergo ista primatum huiusmodi monstrent, imo & constituent, & omnes obedire teneantur: manifestum est Romanum pontificem in huiusmodi errare non posse, sicut nec tota ecclesia, quæ illi obedire tenetur. Aut si das, quod Papa errare possit, vide quantam, aut qualem facias certitudinem ecclesiæ, quæ illum sequi obligatur: cui in Petro dominus dixit, Confirma fratres tuos, & iterū. Pascere oues meas. Ad idem. Primatus iste, Papam in ecclesia, supremum principem cum plenitudine potestatis facit: ac ob id iura omnia principum supremorum talē potestatem, plenam inquam, licet secularē habentiū

• Nō mireris se
ctor q. Petrus dis
cimus alijs apo
stolis præpositus
sciens & illos et
iam à Christo
potestatem acce
pisse. Nāq; & Mo
ses præpositus es
rat senioribus; q
& ipsi diuina au
thoritatem habebant. Nota. II.
Arist. in de celo
& mundo.

Luc. 22
Ioan. 17

• Primatus eccle
siasie? ō habet
minora nec pau
clora iura: quam
primatus secularis
tis; imo multo
maiora & plura.

M

* Ad principem non habentē suā priorē pertinet omnes causas sui regni per se vel per suos officia, les determinare.

* Ad principem non habentē suā priorē pertinet omnes causas sui regni per se vel per suos officia, les determinare.

* Ad principem non habentē suā priorē pertinet omnes causas sui regni per se vel per suos officia, les determinare.

* Papa ut privata persona errare potest.

* Quando Papa procedit ut papa & quando ut priuatus.

Papæ tribuit, quum non minora, sed nec pauciora iura spiritualis primatus habeat, quā secularis. At quis non nouit ad seculares principes ratione sui primatus pertinere, de sua iurisdictione tractare, causas omnes per se, vel alios decidere, rationes hincinde adductas examinare, potiores eligere, ac tandē finaliter pronunciare, quum appellatione postposita, nisi forte a se non bene informato, ad se bene informandum appelletur? Sic autem Papa talia iura habens errare non poterit, ne illo errante erret ecclesia sibi subiecta, velut corpus capiti, & regnum regi. Hieronymus ad hoc optime dixit. Hæc est fides Papa beatissime, quam in catholica didicimus Ecclesia, quāq; semper tenuimus: in qua si minus perite, aut parum caute forte aliquid positum est, emendari cupimus a te, qui Petri sedem, & fidem tenes. Si autē hæc nostra confessio Apostolatus tui iudicio comprobatur, quicumq; me culpare voluerit, se imperitum, vel maleuolum, vel etiam non catholicum, sed hæreticum comprobabit. Hæc Hieronymus. Dixi Papa, ut Papa, quia secus est, si nō ut Papa, sed ut priuata persona procedit: tunc enim siue sententiando, siue operando, siue in causa religionis, siue in actione, vel passione persone errare poterit. Namq; & ipse homo est, neq; in gratia confirmatus. Quod si quæras, quando Papa procedit, ut Papa? Respondeo, quando adiutorio membrorum suorum utitur in agendo, illorum maxime, quos nouit sanctiores, doctioresq; siue viuētes, siue iam hac vita sanctos: quos in scripturis suis optime cōsulere potest. Quum enim Papa, ut Papa caput sit Ecclesiæ, ut monstrauimus, quicquid agit ut Papa, agit ut caput: caput autem, ut caput viuum, utique sicut sine membris non

est, ita sine membris non agit: utitur enim illis eo modo, quo potest: videt oculis, loquitur lingua, ambulat pedibus, palpat manibus, & alia id genus. Nam nullum horum potest dicere alij, non indigeo te: sic enim Deus disposuit in Ecclesia, ut alij alijs indigeamus: pastores etiam doctoribus, & doctores pastoribus: quemadmodum & Paulus testatur. Isto modo multi Papæ in his defecerunt, in quibus sua membra non consuluerunt: sic Anastasius errauit, quia sine concilio Episcopo- rum, vel Presbiterorum, & Clericorum Ecclesiæ catholicæ, Fotino diacono Thessalonicensi communicauit, & Achatium occulte reuocare voluit: sic & Marcus Romanus pontifex, qui postea gloriosus martyr effectus est, prius compulsus a paganis, templum eorum ingressus grana thuris super prunas imposuit: sic supponitur vniuersaliter, Papam a fide deficere posse. Dixi in his quæ ad statum vniuersalem totius Ecclesiæ, seu fidei, seu morum pertinent: quia in alijs, hoc est circa facta particularia hominum, ut promotiones ad dignitates, & beneficia, ac iudicia contra aliquos, & pro aliquibus, aliaque similia, longe aliud est. Innocentius tertius ad hoc dixit. Iudicium Dei veritati, quæ non fallit, nec fallitur, semper innititur: iudicium autem Ecclesiæ nonnunquam opinionem sequitur, quam & fallere sæpe contingit, & falli. Dixi finaliter. Nam repente, & quasi primo motu, vel ante maturam, ac legitimam cum fratribus cōsultationem, de liberationemque, non mirum quod etiam in grauissimis erret, corrigendis statim, consuitis, consulendis. Non mirum inquam, quia sic etiam Nathan propheta de ædificanda domo dei immature David cōsiliū dedit:

M ij

* 1. Corint. 12.
* Ephes. 4.

* Dist. 19. c. Anastasius.

* Dist. 11. c. Née autem.

* Dist. 40. c. 23. Papa.

* Cap. A. nobis
le. 1. de sententia
excommunic.

8. Reg. 7.

Dist. 20. c. Decre-
tales.

1. Corinth. 12
Ephe. 4

27. q. 1. Sunt qui-
dam iuncto cap.
Contra.

quod tamē postea domino illumināte reuocauit. Non
mirū, inquā, quia Papa supremā potestātē habet in ec-
clesiā, nō tamē supremā sciētā; potestātē supremā ha-
bet in sua creatione diuinitus datā, sciētā autē nō nisi
quam habet, aut habuerit humanitus acquisitam, quod
& iura ipsa volunt, & quotidiana experientia testatur.
Et Paulo teste, aliud est pastoratum, aliud doctoratum
habere, distincti gradus sunt: non habet illos ambos, ni-
si ille cui a deo dantur ambo. Sic autem quid mirum q̄
a vero errēt potestas, & pastor, si non consulunt scien-
tiam, & doctorem? Iura dicūt, Papam non posse age-
re contra apostolos, prophetas, & sanctos patres; quid
ergo mirum si Papa erret, dum non mature eos cōsulit,
contra quos agere non debet? Optimæ eae distinctio-
nes sunt, & iuxta illas complura iura intelligere opor-
tet, quæ alias sibi inuicē dissona vidētur. Nec mireris.

CAP. X.

Habet Papa ratione primatus sui spiritualis cū pleni-
tudine potestatis a domino in Petro instituti, vt in illis
ordinationibus apostolorū quæ pure humana sunt, dis-
pensare, ac eas mutare valeat, causa rationabili existēte.
Ad idem est primum sensus communis omnīū, & ma-
nifesta veritas apud omnes hominū nationes: his enim
nouimus par in parem, non habere imperium: multoq̄
minus inferius, in superiorem. Sic autem quum nō mi-
nus potens sit ecclesia quæ nunc est, quam fuerit ipsa
olim tempore apostolorum, imo eandem autoritatē
habeat, tunc sibi datam: & per Apostolos & alios pa-
tres ad se deriuatam, non est dubium, quin possit nunc
ex rationabili causa in illis dispensare, quæ potuit tunc
humanitus instituere, instituitque. Romanus ergo pō-

* Abulensis in
suo prologo su-
per Matheum re-
nuit q̄ possit Pa-
pa dispensare in
aliquibus dictis a
postolorū, nō in
omnibus. q. 11.

* Papa dispensa-
re potest in posi-
tuis apostolorū.

* Ecclesia q̄ nūc
est tantam habet
potestatem ordi-
nis & iurisdictionis,
quantam habuit
ecclesia pri-
mitiua.

rix, quia Petri in plenitudine potestatis verus succes-
 sor est, ut monstrauiamus, poterit omnino in illis ordi-
 nationibus Petri, quæ pure humana sunt dispensare:
 & eodem modo in omnibus similibus, quæ alij Aposto-
 li instituerunt, quibus omnibus Petrus nullatenus infe-
 rior, imo superior fuit princeps, & caput illorum: pro
 quo solo inter alios Christus dominus iussit solui di-
 dragma, solutionem quidem capitis. Alias enim iam
 par in parem haberet imperium, si in quæ Petrus hu-
 manitus instituit, Papa eius verus successor dispensa-
 re non posset. Paulus excommunicauit Corinthiũ de-
 linquentem, quem postea absoluit poenitentem, ne a-
 bundantiori tristitia absorberetur: nunc rogo, si potuit
 Paulus eum, quem excommunicauerat, absolueret: quo-
 modo successor Pauli, aut quiuis alius Paulo in potesta-
 te Ecclesiastica non inferior illum eundem absolueret
 non posset? Potuit ergo Petrus, potuit & Petri succes-
 sor: in quibus primatus Ecclesiasticus durat hodie, du-
 rabitque in perpetuum. Aut rogo, quis vnquam Rex,
 Imperator aut princeps quicunque alius, siue Ecclesia-
 sticus, siue secularis quicquam instituit aliqua potesta-
 te, in quod eius successor in eadem potestate ex ratio-
 nabili causa dispensare non possit? Aut quomodo va-
 lebit aliqua potestas huiusmodi quicquam statuere,
 quod non valeat ipsa rescindere? Ad idem est factum
 totius Ecclesiæ: nanque Paulus dixit. Oportet Episco-
 pum sine crimine esse, vnus vxoris virum &c. quo lo-
 co bigamum plurium vxorum in Episcopum ordina-
 ri interdixit, & ad presbyteratum promoueri prohi-
 buit; cum quo tamen Ecclesia Dei, & nunc ex rationa-

* Cap. 6. & 7.

 * Math. 17.
 * Par in parem
 non habet imperi-
 um.

 * In quod quicuis
 princeps instituit
 si eius successor
 ex rationabili
 causa dispensare
 possit.

* 1. Tim. 3.

 * Paulus prohibet
 bigamum ordi-
 nari in quo eccle-
 sia etiam in his
 penitus dispensat.

M iij

AXIOM. CHR.

bilicausa dispensat, & iam olim similiter dispensauit. Ob id tantum, quod ex sola institutione humana huiusmodi bigamia pro irregularitate a Paulo inducta fuerit. In iure enim naturali, aut diuino stando, quid refert ad Presbyteratum, Episcopatumue, hominem, vnam, aut plures vxores habuisse: quas optime potuit successiue sine peccato habere? Nihil. Dispensauit autem Lucius Papa cum Panormitano bigamo, nec in hoc facto a viris doctissimis reprehenditur, imo approbatur, & quid multa? Presbyter fornicarius secundum canones Apostolorum olim deponebatur: cum quo tamen Grangren. concilium iuxta auctoritatem beati Syluestri, si in vitio non perdurauerit, si sua sponte confessus fuerit, dispensat. In canonibus Apostolorum legitur. Si quis viduam, & eiectam acceperit, aut meretricem, aut ancillam, vel aliquam de his quæ publicis mancipantur spectaculis, non potest esse Episcopus, aut presbyter, aut diaconus, aut ex numero eorum, qui ministerio sacro deseruiunt: tamen Martinus Papa dispensat cum lectore ad subdiaconatum. Imperator etiam olim ex commissione Papæ cum diaconissa in ætate sexaginta annorum dispensauit: quam ponit Apostolus, vocans eam viduam: multo ergo magis Papa ipse propria auctoritate dispensabit. Propter hæc glos. Decret. dixit. Sic ergo Papa dispensat contra Apostolum. Iterum hic concilium dispensat contra Apostolum in pœnis. Iterum. Satis potest sustineri, quod Papa contra Apostolum dispensat: non tamen in his, quæ pertinent ad articulos fidei. Ad hanc veritatem est tota schola patrum; om-

• Dist. 31. c. presbyteri.
• Dist. 22. c. presbyter.

• Dist. 34. c. Si quis.

• Dist. 34. c. Lector.

• C. de epi. & cle. l. nulla.

• 1. Corint. 5.

• 25. q. 1. Sunt quidam.

nes enim quasi per vnum id asserunt, posse scilicet Papam in statutis humanis Apostolorum, hoc est in illis, quæ nec iure naturali, nec diuino inducta sunt, dispensare. Petrus de Pal. pro eodem dixit, Papa cum omni bigamo ad omnia totaliter, & vniuersaliter dispensat (dat rationem) quia in omni pœna, quæ est ex statuto Ecclesiæ, vel prælatorum Ecclesiæ Papa dispensare potest. Huiusmodi est ista, quia Apostolus dicens vnus vxoris virum, loquebatur disponendo, & ordinando Ecclesiam, in qua non habuit maiorem potestatem Papa. Vnde & ibi dicit, non vinolentum, non percussorem: in quibus Papa dispensat. Et licet non possit facere de bigamo non bigamum: quia tamen bigamum non promoueri est de statuto Ecclesiæ, ideo potest illud amouere, sicut potest homicidam ordinare: licet non possit facere, quod non sit talis. Idem pro eodem. Dicendum quod non licet dispensare in his, quæ continentur in canone, quæ sunt de iure naturali, & de necessitate sacramentorum, & fidei: sed in alijs quæ sunt de institutione Apostolorum, licet: cum Ecclesia nunc habeat eandem potestatem destituendi, & constituendi, quam tempore Apostolorum habuit. Richardus de Med. Vil. ad idem ait, Quauis Papa non possit dispensare contra ius naturæ, nec contra ius diuinum, quia sua potestas utroque iure est inferior, & vtrunque supponit tanquam fundamentum: tamen quia est successor Petri, qui princeps fuit Apostolorum, æqualem potestatem habens potestati Petri, imo vt proprius loquar, eandem: & inferior non possit obligare superiorem, nec par parem,

M iiii

* Lib. 4. sent. d. 17.

* ibi. q. 4. art. 1.

* Petrus de palud.

* Papa nō facit de bigamo nō bigamū sed iussit vt bigamia non impediat.

* In responsio ad primum.

* Ecclesia habet eandē auctoritatem instituendi & destituendi quā habuit tempore apostolorū.

* ibi princeps.
* 4. q. 1.
* Richardus de med. vil.

et huc q.
Davidus de san-
cto Portiano.

Ad primum.

Thomas glori-
osus.

Extra de biga-
mper. Dist. I. si
quis viduam.
c. 1. q. 1. contra
statuta.

Papa de plenitudine potestatis dispensare potest contra statuta Apostolorum quorumcūque, si tamen vim non habeant ex iure naturæ, vel diuino. Durandus de sancto Portiano ad idem inquit. Papa potest dispensare cum omni bigamo, quod promoueat ad omnes ordines, non solum minores, sed quoscunque maiores: cuius ratio est, quia in omnibus pœnis, vel defectibus, qui non sunt de iure naturali, vel diuino, sed solum de statuto iuris positiui, Papa potest dispensare pro libito voluntatis. Idem pro eodem. Non licet dispensare in his, quæ continentur in canone, quæ sunt de iure naturali, & de necessitate sacramentorum, vel fidei, sed in alijs, quæ sunt de institutione Apostolorum licet, cū Ecclesia eandem potestatem habeat nunc instituendi, & destituendi, quam tempore Apostolorum habuit. Thomas quoque ad idem dixit. Contra ea quæ sunt iuris diuini, non dispensatur quoad illa, quæ etiam sunt de iure naturali: & quantum ad ea, quæ sunt de necessitate sacramentorum, ac fidei. In alijs vero, quæ sunt de institutione Apostolorum, id licet cum Ecclesia nūc habeat eandem potestatem statuendi, ac destituendi, quam tunc habuit per eum qui in Ecclesia tenet primatum. Hæc ille. Video quosdam dixisse, non posse Papam dispensare in huiusmodi propter nonnulla iura, quæ videntur oppositum sentire: sed non curo, quia illa non potestatem negant, sed difficultatem dispensandi notant: vt non nili ex magna causa fiat, propter debitam reuerentiam Apostolorum. Vide ergo, o lector studiosissime, & tene mente, quod nonnulla sunt in diuinis scripturis noui testamenti statuta Apo-

stolorum non de iure naturali, nec diuino, sed tantum humano ædita, obseruanda quidem, sed nihilominus per Papam verum Petri in primatu successorem dispensabilia, vt monstrauius. Nec mirum est, quòd sint humana statuta sacris literis scripta: sicut nò est mirum, quòd sit diuina sententia in rebus fidei vniuersalis concilij humanis literis habita, quod supra diximus. Cæterum si quærat quispiam quomodo cognosci possint, quæ de iure naturali, aut diuino sunt, vt ea sola, & omnia indispensabilia per hominem nouerimus? Respondemus. In vniuersum ius naturale innititur rationi, tanquam suo principio, quo videtur, regulari, iudicari, cognoscique habet: ius autem diuinum in noua lege innititur articulis fidei, & Sacramentis, tanquam suis principiis. Vnde optime dicitur, Christum Iesum benedictum non nobis supra legem naturalem, quam in sua integritate seruari voluit, præcepta alia tradidisse, nisi ea quæ sunt fidei, & sacramentorum. Augustinus ad idem dixit. Hanc nostram religionem Christianam, quam dominus noster Iesus Christus sub paucissimis sacramentorum celebrationibus liberam esse voluit: quidã adeo premunt oneribus, vt tolerabilior fiat conditio Iudæorum &c. Istis ergo principiis consultis, optime nosse possumus, quæ præcepta in canone Noui testamenti ab Apostolis ædita iuris naturalis, diuini, aut humani sint: ac per consequens, quæ per hominem dispensari valent, & quæ non.

CAP. XI.

HABET ergo Ecclesia Dei, quæ nunc est, duo ca-

• Ius naturale & diuinum quibus principiis innititur & quomodo eorum ius præcepta cognosci possunt.

• Lex euangelica quid continet ultra legem naturalem.
• Augustinus ad inquisitiones Iohannis.

• Christus caput principale ecclesie.

• Math. 28.
• Marc. ult.
Papa Caput min⁹ principale vicarius gñalis Christi.

• Christus caput tota ecclesia
Papa est pars.

• Math. 16.

• Aphef. 1.

• Papa nō redemptor, sed redemptus.

• Christus nō redemptus, sed redemptor.

• influxus primi capitis.

• Ioan. 1.

• Influxus secundi capitis.

• Dist. 19. c. 122 dominus.

pita, non quasi duo distincta, tanquam duos principes propria autoritate ex æquo principantes, sed quasi subordinata. Alterum scilicet primum, proprium, & principale, Christum Iesum benedictum, cui data est omnis potestas in cælo, & in terra; quiq; sedet a dextris Dei. Alterum secundarium, commissarium primi, & minus principale, Romanum pontificem Christi generalem vicariū cū plenitudine potestatis, Petriq; successorē. Primū caput sic caput est ecclesie, quod nō est membrum eius; secundum autem, & caput, & membrum est. Non est Christus membrum Ecclesie, quia totam Ecclesiam ipse ædificauit, secundum illud. Super hanc petram ædificabo Ecclesiam; totamque redemit, mundans ipsam lauacro aquæ in verbo vite; ipse vero non seipsum redemit verus Dei filius. Romanus autem pontifex non redemptor, sed redemptus est, vicarius filius, simulq; membrum Ecclesie, quotidie habens, vnde quotidie nobiscum dicat. Et dimitte nobis debita nostra. A primo capite omnem influxum spirituales, inuisibilesq; habet Ecclesia, illuminationes, inspirationes, motiones, pulsationes, auxilium, gratiā, charitatem, cæterasque virtutes: quia gratia, & pax per Iesum Christum facta est, & de plenitudine eius omnes accepimus. A secundo vero, gubernationes personarum, ministrations sacramentorum, institutiones ministrorum, declarationes dubiorum, solutiones vinculorum, reductionemq; ac conseruationem omnium fidelium in vna fidei confessione, aliaque id genus. Leo Papa ad hoc optime dixit. Huius muneris sacramentum ita dominus ad omnium Apostolorū offi-

cium pertinere voluit, vt in beatissimo Petro omnium Apostolorum summo principaliter collocaret, vt ab ipso quasi a quodam capite, dona sua velut in corpus omne diffunderet. Bonifacius quoque Christi gloriosus martyr ad idem dixit, pro statu Papæ vniuersitatem fidelium tanto instantius orare, quanto suam salutem post Deū ex illius incolumitate animaduertit propensius pendere. Sine primo capite nunquam Ecclesia est, sed neq; erit: sine secundo sæpe contingit esse, eo scilicet tempore, quo vacat Papatus ab obitu vnus, vsque ad creationem alterius Romani pontificis. Primum caput est pontifex ille magnus, qui per proprium sanguinem introiuit semel in sancta, æterna redemptione inuenta: secundum autem, vicarius eius, cui primum caput dixit. Pasce oues meas. Multas alias differentias nouimus assignabiles, quas omittimus: tum quia istæ potiores sunt: tum quia illæ facile reperiri queunt: has placuit explicare, tantum vt monstretur, qualiter Papam caput Ecclesiæ dicamus: cuius caput Christum esse toto corde confitemur.

* Dist. 49. c. 11.
Papa.

* Ecclesia nun-
quā est sine capi-
te primo: est ta-
mē aliquādo sine
capite secundo.

* Hebr. 9.

* Ioan. 21.

CAP. XII.

MEMBRA huius vniuersalis Ecclesiæ, huius inquam, quæ hic in terris posita militat, patiturque sæpe, ac fluctuat, non sola gratia prædestinationis adunantur: sic vt soli prædestinati de Ecclesia huiusmodi sint. Ad hanc veritatem est primum diuina scriptura. Iudas nanque proditor Apostolus fuit apud Mathæum dicentem. Duodecim autem Apostolorum nomina sunt hæc. Primus Symon, qui

* Membra eccle-
siæ militantis
nō adunantur per
solam gratiæ præ-
destinationis.

* Math. 10.

dicatur Petrus, & Andreas frater eius: Philippus, & Bartholomeus: Iacobus Zebedei, & Ioannes frater eius: Thomas, & Mathæus publicanus: & Iacobus Alphaei, & Thadæus: Simon Cananæus, & Iudas Iscariotes, qui & tradidit eum. Apostoli autem omnes de Ecclesia sunt, primum gradum in ea tenentes apud Paulum dicentem. Et ipse dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam autem prophetas, alios vero Euangelistas, alios autem pastores, & doctores ad consummationem sanctorum in opus ministerij, in ædificationem corporis Christi. Iterum. Et quosdam quidem posuit Deus in Ecclesia, primum Apostolos, secundo prophetas &c. Sic ergo Iudas quandiu Apostolus fuit, de Ecclesia erat. Vitra Iudas damnatus est, quia ex duodecim a domino electis non nisi ille filius perditionis periit, qui suspensus crepuit medius, & abiit in locum suum. Prædestinati vero omnes, & soli saluantur: quia in illis propositum Dei manet firmiter: quibus omnia cooperantur in bonum, quique quum nati sint ex deo, non peccant: finaliter quia generatio Dei æterna seruat illos. Quid ergo? Vtique quia Iudas damnatus est, nunquam prædestinatus fuit: fuit tamen de Ecclesia, ut monstrauimus: igitur membra Ecclesie nequaquam sola prædestinatione adunantur. Ad idem est illa sacri concilij Constantien. veneranda determinatio, quæ aduersus Ioannem Huss damnat quoslibet dicentes in Ecclesia Dei homines sola gratia prædestinationis adunari. Ad idem est saluator noster, Paulus quoque Apostolus eius, qui dixerunt, per fidem & sacramentum baptismi homines regenerari ad vitam spiritualem.

• Iudas prædicator
Apostolus fuit,
ne ob id de eccle-
sia, qui tamē nō
prædestinatus ē
prædictus, & res
probatu erat.

• Iphci. 4.

• 1. Corint. 12.

• Iudas damna-
tus ob id nō præ-
destinatus.

• Ioan. 17.

• Act. 1.

• Roma 9. & 9.

• Ephes. 1.

• 1. Ioh. 3.

• Concilij Con-
stantien.

• Ioan. 1.

• Roma. 6.

• Tit. 3.

Quomodo ergo de Ecclesia Dei non erunt, qui per fidem, & sacramenta Ecclesiae vere regenerantur? An forte mala vita futura impedit praesentem iustitiam? Nequaquam. Iudas enim perijt, qui aliquando sedem, cum alijs apostolis in caelo habuit. Saul a facie domini proiectus est, quo aliquo tempore non fuit melior in Israel: quidam etiam teste Ambrosio super apostolum, retro abierunt, qui tamen nomina in caelo scripta habuerunt. Sic ergo, quomodo tunc temporis de ecclesia militanti non erant ij qui in triũphanti nomina scripta, & sedes paratas habebant? Saluator iterum idẽ docuit, qui nos pro emendandis fratribus ecclesiam adire praecipit: nisi enim ecclesia nota esset, quomodo nos ad illam ire praeciperet? Iterum si sola praedestinatione vniatur, quomodo a nobis cognosceretur? Quis novit sensum domini, aut quis consiliarius eius fuit? Aut rogo, quomodo quis vnquam quietus erit, si ratione aliqua penitus sibi viatori incognoscibili, ecclesiam aduocari confiteatur, extra quam novit prorsus nullam esse salutem? aut quibus non agitaretur scrupulis? Abeant ergo, qui sic aduersus, dei ecclesiam, dei misericordiam, dei amorem, & hominum praesentes iustitias oggãnerũt. Chrysostomus super Mathæũ, circa illud domini ad apostolos. Vos qui sequuti estis me, sedebitis super sedes duodecim, optime notata sede tũc Iude proditoris signata, malam vitam futuram nequaquam impedit praesentem iustitiam.

CAP. XIII.

Membra huius militantis ecclesiae, non sola gratia iustificante vniuntur, sic vt soli iusti & qui in gratia

• Mala vita futura non impedit praesentem iustitiam.

Math. 19
1. Reg. 9.

Rom. 9.
Ambrosius.

Ecclesia dei manifestata est.

Math. 10

Rom. 11
Sapi. 9
Esaia. 46

Math. 19
Homelia.

• Membra huius ecclesiae non vniuntur sola gratia iustificante, Math. 11

¶ Ecclesia militat bonos & malos continet sicut sagena missa in mare bonos & malos pisces congregat.

Math. 13

¶ Gregorius in quadam homelia.

Ioannis. 5.

Math. 21
¶ In ecclesia sunt boni cum malis iusti cum iniustis talia iudicium damnadis sicut in area triticum cum palea.

dei sunt, de ecclesia dicantur. Saluator noster hoc docuit, qui dixit. Simile est regnum celorum sagenæ missæ in mare, & ex omni genere piscium congregantur quam educentes, & secus littus sedentes elegerunt bonos in vasa sua; malos autem foras miserunt. Rogo, quomodo ecclesia Dei velut sagena bonos pisces eligendos, & malos foras mittendos haberet; nisi omnes & bonos, & malos fideles contineret? Aut quomodo malos fideles contineret, nisi & ipsi de Ecclesia essent? quæ præsertim de eadem domo, prouincia, aut regno quis dicatur, in quo velut habitator continetur. Iterum. Mittet filius hominis angelos suos, & colligent de regno eius omnia scandala. Quæso, quæ sunt ista scandala per angelos Christi de regno eius colligenda; an non mali fideles? Imo. An non in istis locis, per regnum celorum, & regnum Christi Ecclesia huius temporis significatur? Absit. Significatur enim, & sub illis nominibus nobis manifestatur: vnde Gregorius dixit; regnum celorum præsentis temporis, Ecclesia dicitur, de quo in alio loco dominus dicit. Mittet filius hominis angelos suos, & colligent de regno eius omnia scandala. Neque enim in illo regno beatitudinis, in quo pax summa est, inueniri scandala poterunt, quæ colligantur. Iterum apud Ioannem dixit. Qui non credit iam iudicatus est: quare non credentes, non in iudicio discussionis, sed tantum in iudicio damnationis apparent; apud Mathæum vero, se damnaturum quosdam non ob defectum fidei, sed solum ob defectum operis asserit. At hæc non nisi quia in Ecclesia etiam mali cum bonis sunt, iusti cum iniustis, damnandique cum sal-

uandis. Ob quod Ecclesia arca domini nuncupatur, in qua boni cum malis, quasi grana cum paleis permixta iacent. Apostolus ad idem cum peccatoribus, qui nūquam fidem receperunt, commisceri non prohibuit: cum aliis autem, qui fidem professi sunt, prohibet, dicens tandem. Quid enim mihi de ijs qui foris sunt iudicare? Nonne de ijs qui intus sunt vos iudicatis? nam eos qui foris sunt, Deus iudicabit. Rogo, qui sunt illi mali, auari, rapaces, idolis seruientes, quos dicit foras esse: & qui illi mali, fornicarij, auari, idolis seruientes, quos dicit intus? Aut quid est intus, & foras esse? Nonne per intus, Ecclesiam significauit? Ita. Quid ergo, quomodo intus, aut intra Ecclesiam peccatores esse dixit, quos punit, & iudicat, fornicatores, auaros, idolisque seruientes, si in Ecclesia tantum per gratiam iustificantem adunantur membra? Absit. Idem alibi, eos qui foris sunt tangit, eos tantum qui infideles sunt, intelligens. Et quid multa? Idem Apostolus in eodem Capitulo Corinthium illum fornicarium excommunicauit, in quo ad se de ijs qui foris sunt, non pertinere dixit, & quem insuper postea ab excommunicatione absoluit. Sic ergo, qui sui iudicij non esse dixit, eos qui foris sunt, & illum mortaliter delinquentem iudicat, iam illum non foris, sed intus esse, & ad suum iudicium pertinere affirmauit. Hoc autem fieri nequiret, si Ecclesia sua membra sola gratia iustificante adunaret. Ad idem est, vna illa ratio inuictissima paulo ante posita, Capitulo precedenti: quia si aliqua ratione a nobis

Ille choson a
iustis de bonis
iustis de bonis
iustis de bonis
* 1. Corint. 5.

Paulus docet
intra ecclesiam
nonnullos malos
homines esse, &
mortaliter delin
quentes, in quib
us profectio nō
est gratia iustifi
cans.

* 1. Timo. 3.

* 1. Corint. 5.

* 1. Corint. 5.

* ecclesia mili-
tans nō est peni-
tus inensibilis.

Ecclesiast. 9.

* Multa in eque-
mentia sequun-
tur si homines
in ecclesia p sos-
lam gratia iustis
screantem aduna-
si / cōcedatur.

* Mēbra eccle-
siae militantis / p
quid vniuntur.

Math. 16.

Hilarius,
Lib. 6. Aliquan-
tulum ante finē.

Chrysostomus,
Homelia. 33

non cognoscibili membra Ecclesiae vnirentur, qualis est gratia iustificans, quam nemo certus est se habere, quia nemo scit, Vtrum odio vel amore dignus sit, quis vnquam sine scrupulis esset? Aut quomodo quis ad Ecclesiam tanquam ad arcam Noe confugere potest ab aquis diluuij saluandus, si rationem, qua intus Ecclesiam fiat, penitus non cognoscat? Aut quæ rebellio non erit, si subditi aduersus praelatos mortaliter delinquentes opponi possent, quod de ecclesia non sunt? Abeant hæc fragmenta; damnata sunt olim, in concilio Constantien.

CAP. XIII.

Membra Ecclesiae militantis per fidem vniuntur, & per eius confessionem, & diuinorum sacramentorum participationem manifestantur, sic vt coetus fidelium Christi, qui sacramento baptismatis initiati, militiae eius nomen dederunt, in doctrina Apostolorum perseuerantes, secundum successiones patrum ecclesia nominetur, & sit, siue etiam quidam horum talium male viuant, aut præsciti fuerint in fine tandem damnandi, dum modo fidem non amittant. Saluator noster ad hoc dixit, Super hæc petram ædificabo ecclesiam meam; per petram enim fidem & confessionem sui indicauit, quem petram esse, Paulus asseruit, Sic multi ex patribus locum istum exponunt: vnde Hilarius in De Trinitate ait, Super hanc igitur confessionis petram ecclesiae edificatio est. Hæc fides ecclesiae est fundamentum: per hanc fidem infirmæ aduersus eam sunt portæ inferorum: hæc fides regni coelestis habet clauēs, Chrysostomus super Mathæum circa illud,

Super hanc petram edificabo ecclesiam meam, exponit. Id est, fidem atque confessionem: infra. Non dixit super Petrum. Non enim super hominem, sed super fidem edificauit ecclesiam suam. Cyrillus quoque in De trinitate p eodem inquit. Petram opinor per agnitionem aliud nihil, q̄ inconculsam & firmissimam discipuli fidem vocauit: i qua ecclesia Christi ita fundata & firma esset, vt non laberetur. Quū igitur ecclesiam super fidem fundatam agnoscamus, necesse est cōfiteamur, per fidem homines in ecclesia adunari, & de ecclesia fieri, per baptismum regeneratos, Christianeq; militiae adscriptos. Idem pro eodē, fratrem delinquentem, nec correctum emendari volentem ad ecclesiam ducendum dixit; nanq; quomodo de ecclesia non erit, qui ore domini ad tribunal ecclesiae conueniendus dicitur, nec prius vt ethnicus habendus, quā ecclesiae correctionem non audiat? Aut per quid tūc ille talis qui in mortali est, de ecclesia erit, nisi per fidē, & regenerationē? Paulus ad idem. Quotquot baptizati estis, Christum induistis. Quomodo ergo de ecclesia non est, qui Christum nouus homo factus induit, & nomen suum Christianeq; militiae dedit, in fide, & fidei confessione pmanēs? Idem pro eodem. Ergo dum tempus habemus operemur bonum ad omnes, maxime autē ad domesticos fidei. Rogo, qui sunt ij domestici, nisi qui de domo sūt? aut quae domus ista est, nisi ecclesia? aut quomodo possūt homines domestici fidei dici: nisi quia illos fides domesticos facit? Idem pro eodē. Vnū corpus, & vnus spiritus, sicut vocati estis in vna spe vocationis vestre: ecce corpus mysticū, quod est ecclesia: subdit. Vnus dominus, vna fides, vnū baptisma. Ecce quibus cōser

* Cyrillus l. b. 4.
paulo post prius
cipimus.

* Math. 18.

* Galat. 6.
* Fides facit do-
mesticos ad quos
maxime bonum
operari præcipi-
mus.

* Eph. 4.

uatur vnitas huius corporis: quid clarius? Idem. Non enim omnes quis ex Israel sunt, ij sunt Israelitæ. Sed in Isaac vocabitur tibi semen, id est. Non qui filij carnis, hi filij Dei: sed qui filij sunt promissionis, æstimantur in semine. Ecce q̃ semen spiritale Abraham, in his qui in fide promissionis eius cōseruantur, conseruatur: vnde ipse pater fidei nostræ ab Apostolo appellatur. Quid ergo? Vtique omnes illi ad domum Dei militantem pertinent, qui de domo, & semine Abraham spirituali sunt, cui factæ sunt promissiones. Ad idem sunt omnes illæ similitudines, ac parabolæ superadductæ, quas non est opus modo referre: quum enim velint, doceantque in ecclesia etiam bonos, & malos contineri: manifeste ostendunt, non per gratiam prædestinantem, nec per gratiam iustificantem, sed per fidem, fideique confessionem, ac baptismatis regenerationem homines de ecclesia esse. Augustinus ad idem, præterquam q̃ alijs in locis ecclesiam militantem, de qua loquimur, bonos, & malos continere testatur. In De vtilitate credendi ad Honoratum cōtra Faustum Manichæum, & In De vera, & falsa religione. In De fide ad Petrum ait tandem. Firmissime tene, & nullatenus dubites, arcem dei esse ecclesiam catholicam, & intra eam vsque in finem sæculi frumento mixtas paleas contineri, hoc est bonos malos sacramentorum communione misceri, & in omni professione, siue clericorum, siue monachorum, siue laicorum bonos esse simul, & malos. Athanasius circa illud Apostoli. In sapientia ambulate ad eos qui foris sunt: ait. Et sapienter vos gerite, vt nullam occasionem his detis, vt vel officere possint, vel offendantur qui foris sunt, id est vel nobis minus familiares, vel qui

• Rom. 9.

• Cap. 12, v. 13.

• Patres sancti & docti hoc etiam docuerunt.

• Augustinus.

• Cap. 13.

• Lib. 19, cap. 16.
Cap. 6.

• Athanasius.

• Colos. 4.

extra nostræ fidei aulam diuagantur, & infideles sunt: & subdit. Hi nanq; & si in eodem hoc mûdo versantur, quia ab ecclesiâ & cœlesti imperio longius absunt, foris esse dicuntur. Soli ergo infideles sunt, qui extra ecclesiâ sunt: licet & multi alij extra sensibilem ecclesiâ ponantur: ac velut ethnici, & publicani habeantur, vt excommunicati, schismaticiq;

* Soli hæretici & omnes infideles extra ecclesiâ sunt: licet excommunicari & schismaticis ve ethnici habeantur.

CAP. XV.

Hæc igitur Dei ecclesiâ vniuersalis bonos, & malos continens nihilominus Tota pulchra dicitur, etiam sine macula & ruga, sancta etiam & catholica propter multa. Primum propter sanctitatem capitis sui principalis, quod supra monstrauius esse verbum dei, hominem factû, Christum Iesum benedictum, verû deum & verum hominẽ. Nanq; q̃ sanctus ille sit, imo sanctus sanctorum, in quo patri complacuit, in quo instituit omnia quæ in cœlis, & quæ in terra sunt: qui spiritum non ad mensuram habet, & in quo princeps mundi huius non habuit quicquam: quamque iustum fuerit corpus tale caput habens, ab eo sanctum dici, manifestû est. Deinde propter spiritum Dei, quo illuminatur, docetur, iuuatur, regitur, iustificatur, viuificaturq; continuo, vt monstrauius. Tertio a sanctitate legis est enim lex dei, quæ in hac sua ecclesiâ posita est, immaculata, conuertens animas: testimonium domini fidele, sapientiam præstans paruulis. Omnia omnium ordinans, operationes, delectationes, cogitationes, volitiones, concupiscentias, aliaq; id genus, siue interiora, siue exteriora fuerit prorsus nullum malum admittens: sollicita hominem ad summæ philosophiæ apicem, nunc

* Cantic. v. 5. & 6.
* Ephes. 1.
* In symbolo.

* Ecclesiâ Dei vniuersalis & si bonos & malos continet: nullos & iniustos, prædestinatos & reprobos: tamen semper dicitur / & ciliata & tota pulchra.

* Psalms.

* Lex euangelica omnia omnium hominum ordinat.

præcipiendo, nunc consulendo euehere, in salutem omni
 ni credenti: a tali ergo lege, iure optimo domus dei, quæ
 est ecclesia dei viui sancta dicitur. Quæso, qualis, quã-
 ta, aut quæ erit Christianæ religionis ab euangelica lege
 sanctitas, quando aliæ particulares religiones, Basilien-
 Augustini, Benedicti, Carmelitarum, Dominici, Fran-
 cisci, aliorumq; multorum patrum ob suas regulas, con-
 stituciones, statuta, ac obseruantias sanctæ appellantur?
 Vtiq; in vniuersum, defectus personarum particulariū
 non impediunt perfectiones religionum, sed per suas
 ordinatiōes vnaqueq; religio magis, aut minus pfecta
 regulatur. Quarto a sanctitate diuinorum sacramento-
 rum: sunt enim ipsa non solum sancta, quia sanctitatē
 diuinamq; virtutem continent, imo & sanctificantia;
 quia eandem gratiam, quam significāt, omnibus sese
 lumentibus, nec obicem ponentibus præstant. Augu-
 stinus ad hoc, ex isto capite magnam admodum differe-
 rentiam inter sacramenta nouæ, & veteris legis indicās
 ait: quia illa promittebāt tantum, & significabant, hæc
 autē n dant salutem. Magister quoq; sententiarum pro-
 codem inquit: sacramentum enim proprie dicitur;
 quod ita signum est gratiæ Dei, & inuisibilis gratiæ
 forma, vt ipsius imaginē gerat, & causa existat. Ab ijs
 ergo tam sanctis sacramētis Christiana religio, in qua
 ipsa sunt, sancta, imo & sanctissima optime nominatur.
 Tandem a sanctitate nonnullarum personarum, nō so-
 lum quæ fuerunt, Apostoli, prophete, Euangeliste, mar-
 tyres, cōfessores, virgines, vidueq; & aliæ, imo & ab his
 quæ sunt. Nanq; quum ex verbo domini certi simus,
 portas inferi aduersus ecclesiam non præualere vnquā
 fit similiter notum nusquam in sancta ecclesia bonos, &

• 1. Timoth. 3.

• Defectus per-
 sonarum nō im-
 pediunt perfecti-
 onē religionum.

• Sacramēta nouæ
 legis sunt san-
 cta propter diui-
 nā virtutem quā
 habent & sunt
 sanctificantia pro-
 pter gratiam quā
 præstant.

• Super titulu
 Psal. 23. Vt quid
 Deus repulisti
 nos in sinem.

• Lib. 4. dist. 1.

• Quid sit sacra-
 mēta nouæ legis.

• Math. 16.
 • in ecclesiam
 per sunt persone
 nullæ.

iustos viros deesse: alias enim si quandoque oēs de ecclesia nequam, malique forent, iam tunc temporis aduersus illam inferorum portæ prævalerent. Absit. Clamemus ergo p̄ ecclesia, cū Salomone dicamus. Pulchra es amica mea, suavis, & decora. Vna est columba mea, perfecta mea, vna est matri suæ, electa genitrici suæ: viderūt eam filię Syon, & beatissimā prædicauerūt. Cōcludamus cum Paulo. Christus dilexit ecclesiam, & se ipsum tradidit pro ea, vt illam sanctificaret, mundans eam lauacro aquæ in verbo vitæ, vt exhiberet ipse sibi gloriosam ecclesiā non habentem maculam aut rugā, aut aliquid huiusmodi: sed vt sit sancta, & immaculata. Qualiter hæc sancta Dei ecclesia vniuersalis eadem nunc sit, quæ fuit olim, quomodo nunquam defuit, ex quo cœpit, quando ortum habuit, an ab Adam, an ab Abel, quod Christus Iesus semper caput eius fuit, quē admodum etiam diuersis temporibus sub alijs, & alijs legibus vixit, & succēssu temporis diuersas partes, seu mēbra habuit: quærat apud diuinas scripturas, & sanctos patres, scholasticos, ecclesiasticosq; Animus erat hæc tractare: sed quia præsentī negotio non necessaria sunt, ideo ea missa fecimus.

Articulus. Quartus.

CAP. I.

Vniuersale concilium rite, ac recte cōgregatum diuinā auctoritatē habet: qua ipsa sua determinatione pbat, quicquid firmat. Vtusest articulus, rā de cōcilio vniuersali ex parte conuocatorū, & capitis simul, q̄ de cōcilio vniuer

N iij

missus. A. de
ad aduoluit
conit

* Cant. c. 6. 1

* zphel. 5.

* Nennulla ho
rum intra pona
tur. lib. 3. d. 1. 2.

dom. 1. 1. 1. 1. 1.

* Augustinus
De ciuitate Dei
per multa uigna
ter lib. 4.

* Alexander de
Ales part. 4. q. 4.
* Sanctus The.
2. 1. 1. 1.

1. 1. 1. 1. 1.

1. 1. 1. 1. 1.

* Vniuersale cō
cilium diuinā au
thoritātē habet.

fali ex parte capitis solum modo; unde & de ambobus monstrabitur, primum tamen de primo hoc est de illo quod utroque modo vniuersale est: in quo maiores ecclesiarum de toto Christiano orbe, cum autoritate Papæ conueniunt. Saluator noster hanc veritatem docuit, qui patribus ecclesiæ, Apostolis inquam, ac eis qui in loco eorum succedunt, dixit. Sicut misit me pater, ita ego mitto vos, & iterum. Qui vos audit, me audit; & qui vos spernit, me spernit: quum igitur in vniuersali concilio ipsi patres ecclesiarum conueniant, quos audire CHRISTI saluatoris nostri diuino præcepto iubemur: manifestum est, eos in illis quæ statuunt, errare nullo modo posse: quia quum totum residuum ecclesiæ eos sequi per hæc verba domini teneatur, si illi in suis statutis errassent, iam tota ecclesiæ vna cum illis similiter errare posset: quod fieri tamen non potest, vt superius a nobis explicatum est. Idem pro eodem. Si peccauerit in te frater tuus &c. vsque ibi. Dic ecclesiæ. Et si ecclesiæ non audierit, sit tibi sicut ethnicus, & publicanus. Rogo, quæ est ista ecclesiæ, cui de fratre nostro non se emendare volenti denunciandum est? Vtique non materialis domus, in qua fideles ad orandum, percipiendumque diuina sacramenta conueniunt: quia illa inanimata est, nec fratrem mone- re, corrigere, aut punire valet: nec tota vniuersalis ecclesiæ per totum orbem diffusa: quia secundum omnes suas partes ad aliquem vnum locum conuenire nequit, quotiens illi de fratre corrigendo denunciandum fuerit. Rogo ergo, quæ ecclesiæ illa est? Certe dici non potest, illam aliam esse, nisi aut prælatum ecclesiæ, cui conueniat delinquentem monere, & delictum punire: aut

* Augustinus
in deuotico b. 2.
tismo.

* Glo. e. prim.
Dist. 37.

* Ioan. 20.
* Luc. 10.

* Art. 3. per mul-
ta.
* Math. 18.

* Declaratur
iste locus iuxta
patrum traditio-
nem. infra lib.
1. di. p. 4.

concilium, in quo principales partes ecclesiæ congregantur, quæ totam ecclesiam optime representant, sicut & senatores totam rempublicam, aut rectores ciuitatis alicuius ciuitatem ipsam totam representare solent. At si quod concilium ad eundem est pro fratribus ordinandis, maxime est vniuersale, ob id quod ex maioribus partibus ecclesiæ congregatum, perfectius vniuersalem ecclesiam representat. Si vero non concilium, sed prælatus in illo loco intelligendus est, ut est, & ille ex verbo domini audiendus est seorsum in sua cathedra existens: multo magis profecto patres ipsi ecclesiarum in vniuersali concilio congregati audiendi sunt. Paulus ad hoc subditis dixit. Obedite præpositis vestris, & subiaceate eis: ipsi enim peruigilant, quasi rationem pro animabus vestris reddituri: prælatis vero ait. Et nunc ecce ego scio, quia amplius non videbitis faciem meam vos omnes, per quos transiui prædicans regnum dei. Quapropter contestor vos hodierna die, quod mundus sum a sanguine omnium. Non enim subterfugi, quominus annunciarer omne consilium dei vobis. Attendite vobis, & vniuerso gregi, in quo vos spiritus sanctus posuit episcopos regere ecclesiam Dei, quam acquisiuit sanguine suo. Ego scio quoniam intrabunt post discessionem meam lupi rapaces in vos non parcentes gregi. Et ex vobis ipsis exurgent viri loquentes peruersa, ut abducant discipulos post se. Propter quod vigilate. O puichra Pauli verba. Quæso, quid clarius inquam pro concilio vniuersali, patrum dici potuit: quum in his manifeste satis superque subditis omnem obedientiam erga episcopos, episcopis vero omnem regentiam, ac vigilantiam erga subditos, etiam signanter

N iij

* Quod in hoc loco nomine ecclesiæ prælati vniuersali intelligendi sunt, patres scholastici docuerunt. 4. sent. d. 11.

* Hebr. 13.

* Prælati redempturi sunt rationem pro animabus subditorum.

* Ad. 1. 10.

* Paulus primum nitio ad prælatos erga iudicatos.

* Paulus omnem vigilantiam contra hæreticos prælatos pro laudatis mandauit.

aduersus hæreticos præcipiat: Ingenue fateor, & si nū-
la alia loca diuinarum scripturarum pro authoritate
vniuersalis concilij patrum extarent, ista omnibus sin-
gulisque fidelibus sufficere debuissent; clara enim sunt
magis, quæ interpretatione indigeant vlla. Paulus ite-
rum pro eodem gradus ecclesiæ expressit, ac eos a Deo
optimo in ea pro ea regenda, illuminandaque positos
sub his verbis manifestis dixit. Et ipse dedit quosdam
quidem Apostolos, quosdam autem prophetas, alios
vero Euangelistas, alios autem pastores, & Doctores
(ecce gradus) ad consummationem sanctorum in o-
pus ministerij, in ædificationem corporis Christi (ec-
ce actus, & officia graduum) donec occurramus omnes
in vnitatem fidei, & agnitionis filij dei, in virum perfe-
ctum, in meniuram ætatis plenitudinis Christi (ecce
quousque ij gradus vtilis, necessariique erunt) vt iam
non simus paruuli fluctuantes, & circumferamur omni
vento doctrinæ in nequitia hominum, in astutia ad cir-
cunventionem erroris, veritatem autem faciētes in cha-
ritate, crescamus in illo per omnia, qui est caput Chri-
stus: ecce quo fine ij gradus in ecclesia politi sunt, vt
scilicet illis magistris, ac præceptoribus non circun-
feramur omni vento doctrinæ: quin potius crescamus
in veritate, & charitate. Nunc rogo quid aliud pro au-
thoritate vniuersalium conciliorum in diuinis scriptu-
ris expressum desiderare possimus? Nihil penitus.
Omnes enim ij gradus, quos Paulus expressit, & a
Christo in ecclesia pro ea regenda positos dixit, in vni-
uersali concilio continentur, Apostoli, Prophetæ, Euan-
gelistæ, & Doctores antiqui in suis scripturis, pastores
autem, & Doctores moderni in suis personis. Quia ex

Epheſe.

Paulus vtilis
gradus ecclesiæ
in ea pro ea regē
da a domino pos-
itos dixit.

per totum

omnes gradus
ecclesiæ in
vniuersali concilio
continentur.

omnes gradus
ecclesiæ in
vniuersali concilio
continentur.

Omnes gra-
dus ecclesiæ in
concilio vniuersa-
li reperiuntur apo-
stoli euangelistæ
prophetæ & doc-
tores antiqui in
suis scriptis / pa-
stores & docto-
res præsentis in
suis personis.

go Paulo teste omnes illi gradus diuinam authoritatē pro rebus religionis determinandis habent a Deo, ad id positi: & concilium vniuersale eandem diuinam authoritatem habebit, in quo omnes ipsi gradus sunt. Ioannes pro eodem ait. Vidi ciuitatem sanctam Hierusalem nouam descendentem de cœlo, a Deo paratam, sicut sponsam ornatam viro suo. Nam si ecclesia Dei (quam Ioannes hic significauit) in terris posita a cœlesti deriuatur, ac iuxta pulchrum ordinem illius ordinatur: vnde a Deo parata, sicut sponsa ornata viro suo dicitur: quemadmodum & alibi. Vt castrorum acies ordinata, necessum est dare, vt in hac, sicut in illa superiores intelligentiæ quales sunt, Pastores, & Doctores inferiores illuminent, easque a nescientia purgent. Deus olim hunc ordinem docens per prophetam maioribus populi dixit. Loquimini sacerdotibus in cordibus populi: minoribus vero. Interroga patrem tuum, & dicet tibi presbyteros tuos, & annuntiabunt tibi. Chrysostomus ad hunc ordinem super Mathæum inquit. Deus alios voluit esse doctores, alios discipulos. Si autem omnes omnia scirent, doctor necessarius non erat: & ideo esset rerum ordo confusus. Apostoli etiam suo exemplo hanc veritatem nos docuerunt: qui pro determinando dubio suo tempore circa legalia suborto, concilium celebrarunt Hierosolymis, in quo rem determinarunt, ac diffinientes dixerunt. Visum est spiritui sancto, & nobis. Quod si dixerit quispiam illos fuisse Apostolos, ac ob id concilium congregasse, ac tanta authoritate determinasse. Respondeo, primum non erant omnes, qui in illo concilio fuerunt. Apostoli: imo teste Luca ibidem, quidam non Apostolici cum Apostolis erant, dicitur enim,

* Apostolus.
* In hac ecclesia militet sicut & in triumphatoria qua deriuatur inferiora debet illuminari per superiora & regl.
* Cantico.

* Psal. 40.
* Deut. 12.
* Math. 23.
* Homel. 44.
operis iperiodili.

* Act. 15.

Quum agos
fili qui tanti es
rant: ceteris cele
brant & in eo
tunc orta dubia
determinantur
nos posteros suos
osimilia facere
docuerunt: pre
sertim quia non
omnes qui tunc
edilio interfue
runt: erant Apo
stoli.

Luc. 10.
1041. 10.

Apostoli uno
exemplo nos in
similibus similia
facere docuerunt.

Galat. 2.
Paulus sua co
municauit co fra
tribus.

Galat. 2.
Vnus antiquis
simus in eccle
sia obseruatus.
Dist. 1. c. 1.
monet.
Dist. 10. c. 1.
Sexta. c. prima

Conuenerunt Apostoli & seniores videre de verbo hoc: & infra. Apostoli & seniores fratres, his qui sunt Antiochiæ, & Syriæ, & Ciliciæ fratribus ex gentibus salutem: tamen, & Apostoli, & seniores fratres cum illis simul conueniunt, simul diffiniunt, simulque dicunt. Visum est Spiritui sancto, & nobis. Deinde quia id quod obijcitur, profecto magis hanc nostram veritatem ex Apostolorum exemplo firmat. Namque si Apostoli domini tanti, ac tales primitias spiritus habentes quibus CHRISTVS dixerat. Qui vos audit, me audit; & iterum. Sicut misit me pater, ita ego mitto vos: quorum quilibet etiam solus optime determinare potuit quicquid vellet: subortum suo tempore dubium non nisi in concilio determinarunt: quanto magis nos exemplo sui, orta nostris temporibus dubia in concilio finire debemus? Aut rogo, quid illi hoc suo exemplo fecerunt magis, quam quod nos suos posteros in similibus similia facere docuerunt. Paulus quoque dum sua ascendit communicare cum fratribus, quasi ad consilium pergens, ora canina omnium peruersorum obstruxit, ne de cætero auderet quispiam contra patrum communia dogmata oggannire. Quod si dixeris, Apostoli magni erant, dignique omni omnium communicatione. Respondeo, bene quidem: sed & Paulus etiam magnus erat, ac diuinitus edoctus, qui non ab homine, neque per hominem: sed à Deo, & patre domini nostri IESV Christi Euangelium accepit. Ad idem est totius ecclesiæ ab antiquissimis temporibus obseruatissimus usus: quo ipsa continuo quam citius potuit exemplum suorum principum sequuta Apostolos dico, orta succel

sa temporum dubia in concilijs determinauit. Primū
 nanque Nicena synodus temporibus Iulij Papæ, sub
 Constantino principe acta est: in qua Arrianæ perfi-
 diæ condēnata est blasphemia, quam de inæqualitate
 sanctæ Trinitatis idem Arrius assererat: consubstan-
 tialē enim Deo patri Dei filium eadem sancta sy-
 nodus per symbolum diffiniuit. Deinde temporibus
 Damasci Papæ, & Gratiani principis, sub Theodo-
 sio seniore Constantinopolitana synodus congregata
 est, quæ Macedonium Spiritum sanctum esse De-
 um negantem condemnans, consubstantialē Patri,
 & Filio Spiritum sanctum demonstrauit, dans sym-
 boli formam, quam tota Græcorum, & Latinorum
 confessio in ecclesijs prædicat. Postea sub Celesti-
 no Papa, & Theodosio magno, & iuniore synodus E-
 phesina prima ædita fuit: quæ Nestorium duas per-
 sonas asserentem in Christo iusto anathemate con-
 demnauit, ostendens manere in Christo duas natu-
 ras, & vnā domini nostri IESV CHRISTI per-
 sonam. Ultra sub Leone Papa, temporibus Martiani
 principis Calcedonen synodus habita est: in qua Eu-
 ticē Constantinopolitanum abbatem verbi Dei, &
 carnis vnā naturam pronunciantem, & eiusdē
 Dioscorum defensorem quondam Alexandrinum
 episcopum, & ipsum rursus Nestorium episcopum
 cum reliquis hæreticis vnā patrum sententiā prædam-
 nauit, prædicans eadem sancta synodus Christū Deū
 sic natū de virgine, vt in eo substantiā, & diuinā & hu-
 manā confiteamur naturæ. Temporibus Iulij Papæ, &
 Iustiniani principis Quinta synodus in Constā. cele-
 brata est, cōtra Theodorū Mefochenū & oēs hæreticos

* Trecentorū
 decē & octo epis-
 coporum.

* Centū quin-
 quaginta patrē.

* Ducentorū
 episcoporum.

* Sexcentorū
 triginta lacerdo-
 tum.

* Sacra vniuersa
 sacra cōcilia hoc
 idem tenuerunt,
 quando ab ip[s]is
 nō esse appellanti-
 da determinaret
 quod nenerunt
 Calcedonen. Ista
 nodus de eisdē.

• Genesim quater
quingenta patet.

• Iffidorus sty.
lib. 5. cap. 19. dicit.
17. c. Canonis.

• Quando con-
peruenerunt mueria
lia concilia con-
gregari post apo-
stolos.

• Ad hanc ve-
ritatem faciunt
oia quae supra p.
authoritate eccle-
siae adduximus.

• Art. 3.

• Eph. 4.
• Si ita ad quos
pertinet tota res-
publica errare va-
lent: erga repub-
licam valebit.

• Si in hac re
non est error
lib. 2. cap. 1. dicit.

qui Theodoros dicebat, aliud esse Dei Verbum, & aliud Christum: & sanctam Mariam virginem negabat Dei genitricem fuisse. Sub Agathone Papa, & Constatino principe, Sexta synodus in Cōstan. acta fuit aduersus Macharium Antiochenum episcopum, & socios eius, qui vnā voluntatem, & operationem in Christo falsa iuspiciōe asserebant. Et quid multa? Ante illa tempora signata Cōstantini praefati persecutione feruente, docendarum plebium minime dabatur facultas. Inde Christianitas in diuersas hæreses scissa est: quia non erat patribus ecclesiarum, episcopis inquam licentia conueniendi in vnum. Verum postquam ipse primus facultatē Christianis libere cōgregari dedit, coepit statim exemplum illud Apostolorum celebrādi cōcilia frequentari, continuarique continuo per successiones patrum, & propagationes ecclesiarum vsq; ad nostra hæc tempora aduersus omnes hæreses insurgentes. Iste ergo communissimus vsus ab ipsis domini Apostolis ortus, ab omnibus patribus continuatus, & ad nos vsque protractus, ac in sacris scripturis fundatus, imo expressus vtique diuinus est. Ad hanc veritatem sunt omnia illa loca, quæ ex diuinis scripturis pro authoritate ecclesiae supra induximus. Nam quum ipsa errare non possit diuina authoritate munita, & gradus suos in concilio repositos sequi teneatur, vt monstrauius ex Apostolo, manifestum est, nec ipsum concilium errare posse. Nec enim est dubium, quin tota respublica illa errare valeat, cuius partes principales, quibus onus sui regiminis incumbit, errare valent. Nanque firma stat in vniuersū sententia, Si cæcus cæcū ducit, abo in foueā cadūt. Aut rogo, quæ de hac veritate nō facit certum ille locus

Vbicunq; fuerint duo vel tres congregati in nomine meo, in medio eorum sum: an forte illa verba talis personæ sunt, quæ possit non dicere verum? Absit talis blasphemia. Quod si quicunq; duo, vel tres ubicunq; in nomine Christi congregati absq; dubio medium ipsum habent, quasi tertium, aut quartum, vt re vera habent: quanto magis patres ecclesiarum in vniuersali concilio congregati, præsertim pro rebus religionis Christianæ fidei scilicet, aut morum determinandis Christum medium habebunt? Tota ecclesia, prout est vniuersitas Christianorum errare nequit, quia columna & firmamentum veritatis est, vt monstrauimus: sed nec tota simul habere potest actum vel operationem regulatam circa fidem, & mores: quia non valet tota simul conuenire, vt tota simul suum faciat actum determinandi veritatem. Quid ergo? Vtiq; in ea ponendum est tribunal aliquod supremi luminis, in quo eadem certissima, diuinaq; auctoritas sit, cuius determinationes sequatur tota. At rogo, vbi illud conuenientius magis erit, quam in vniuersali concilio? tum quia illud totam ecclesiam representat ex suis partibus principalibus congregatum: tum quia illud omnes gradus habet, quos Apostolus in ecclesia pro ea regenda a domino positos dixit: tum quia a temporibus Apostolorum inclusiue, vsq; ad nos per propagationes ecclesiarum, & successiones episcoporum, martirum, & confessorum ad illud tanquam ad supremum lumen pro rebus religionis determinandis habitus fuit recursus. Nunc rogo, quanta suarum determinationum certitudo, aut qualis earum fides erit, si ipse concilii vniuersalis auctoritas diuina non fuerit? Clamo hic, o res clarissima, & in huiusmodi manifesta monstratio,

* Math. 18.

* Patres concilii
vniuersalis absq;
dubio medium ha-
bent Christum.* 1. Tim. 3.
Art. 1.* Tribunal sup-
remi luminis e-
st in vniuersali co-
ncilio: licet in pa-
pa sit supremum
tribunal iurisdic-
tionis: sed de hoc
infra. lib. 4. dist. 44.* Illi regni Christi
antiqui domini
sunt: quia in eis
consistit vniuersa
ecclesia: & ideo
omnis ecclesia
ad illorum
iudicium
refertur.* Argumentum
optimum ex signi-
ra.

Synagoga olim de suis dubijs fidei, aut morum diuina autoritate firmabatur; diuina responsa accipiens, per Moſen primum ad tabernaculum foederis videntem populo; ſecundo ad ſancta ſanctorum, per ſeptuaginta ſeniores, ſuper quos cecidit ſpiritus propheticus, & coeperunt, & non ceſſauerunt prophetare: per prophetas alios etiam ſucceſſu temporis: ſic per Samuelẽ, ad quem iuit Saul: per Ahiam ſylonitem: per Hieremiã, Heliam Helifeum, alioſq; plures: per ſacerdotes quoq; magnos veſtitos veſtibus ſacris, præcipue illa que vocabatur, rationale & ephod. Dauid ad Abiathar dixit, applica ephod: quo applicato orationẽ fecit, & reſpoſum accepit per ſummos ſacerdotes ad ſancta ſanctorum, quemadmodum de Moſe diximus: per ſardonices etiam, ſive onychinos ephod: ex quorum fulgore teſte Iosepho populus iturus ad bellum de victoria certus fiebat: per ſomnia etiam poſt ieiunia, & orationes habita: ſicut innuitur ibi. Saul conſuluit dominũ, & non reſpondit ei per ſacerdotes, nec per prophetas, nec per ſomnia: per ſortes conſultatorias, quando deus expreſſe mandabat: velut Iofue diuiſit populum per tribus, & tribum Iuda ſorte captã, diuiſit per familias, & familiam Zare ſorte repertam per domos, & domũ Zabdi ſorte cognitã, diuiſit per viros, & cecidit ſors ſuper Achor, & lapidatus eſt. Quãto ergo magis eccleſia Dei, quæ modo ſub Euangelio tempore gratiæ viuít in ſuis dubijs, maxime fidei, & morum, diuina autoritate per ſuos filios, epiſcopos, paſtores, & doctores, patres & principes ad hoc in vniuerſali cõcilio cõgregatos firmari deber? Saluatore ipſo dicente. Vbi cũq; fuerit duo, vel tres cõgregati in noĩe meo, in medio eorũ ſum, Optime dicit. Iniuriã facit iudicio

Exod. 17. & 18.
Exod. 27. & 28.
Num. 7. 27. & 28.
Deut. 1.
Num. 11.
1. Reg. 9.
1. Reg. 14.
Hierem. 16. &
infra vlt. 40. &
42.
1. Reg. 11.
Leuit. 16.

Antiquitat.
3. Reg. 19.
Iofue. 7.

No. Omnes illi modi cõſulendi dominũ olim habiti ceſſauerunt longo tempore ante aduentũ ſalutatoris.

ſalutatoris.

reuerēdissime Synodi. Sigs semel iudicata, ac recte disposita reuoluere, ac publice disputare cōtēdit. Intelligere eius autoritas diuina est.

CAP. II.

Patres etiā sanctissimi, doctissimiq; hāc eandē veritatē cōfessi sūt. Augustinus enī in epistola ad Ianuariū saluberrimā auctoritatē plenarijs cōcilijs esse testat. Idē in De vnico baptismo cōtra Donatistas ad idē ait. Quēstiois huius obscuritas prioribus ecclīe tēporibus ante schisma Donati magnos viros, & magna charitate p̄ditos p̄res episcopos ita inter se cōpulit salua pace discutere, atq; fluctuare, vt diu cōciliorū in suis quibuscq; regionibus diuersa statuta mutarēt, donec plenario totius orbis cōcilio, qđ saluberrime sentiebat, etiā remotis dubitationibus firmaret. Idē cōtra Manicheos dicit, sumā impietatis, aut p̄cipitis arrogantię esse, nolle recipere quę ab Apostolis ad nos p̄ patrū cōcilia deuerunt. Idem in De baptismo cōtra Donatistas ad idē inquit. Episcoporum autem literas quę post confirmationem canonem, vel scriptę sunt, vel scribuntur, & per sermonem forte sapientiore cuiuslibet in ea re peritis, & per aliorum episcoporum grauiorē auctoritatē, doctorumque prudentiam, & per concilia licere reprehendi, siquid in eis forte a veritate deuiatum est. Et ipsa cōcilia, quę per singulas regiones, vel prouincias fiunt, plenariorum conciliorū auctoritati, quę fiūt ex vniuerso orbe Christiano, sine vllis ambagibus cedere. Ipsaq; sepe priora posterioribus emēdari, cū aliquod expimēturerū aperit, qđ clausū erat & cognoscit qđ latebat, si ne vilo typho sacrilegę superbię, sine vlla inflata ceruice arrogantię, sine vlla cōtētiōne liuidę inuidię, cū sancta humilitate, cū pace catholica, cū charitate Christiana,

* In d. sum. trin. & d. catho.

* Determinatum in vniuersali cōcilio nō variatur in d. p̄tationē publicam.

* spulola. n. lib. 1.

* Idem tenet in principio lib. ad inquisitiones l. a. quart.

Cap. 17.

Lib. 3. cap. 3.

* Quod quis homo vnus habet multa per q̄ emendatur.

* Prouincialia cōcilia per vniuersalia emendatur.

* Quare cōcilia vniuersalia posteriora aliter ordinant quā ordinant priora.

Lib. 6. cap.
Augustinus
laudat Cyprianum.

Epistol. lib. 1.
c. 24. Habetur
dist. 6. c. Si quis
dicit.

Infra, quum Donatistæ autoritatē Cypriani pro hæreticis rebaptizandis obiecissent, Augustinus in sua sententia firmus respondit. Quapropter reddens debitam reuerentiam, dignumq; honorem quantū valeo persoluens pacifico episcopo, & glorioso martyri Cypriano, audeo tamen dicere, eum aliter sensisse de schismaticis vel hæreticis baptizandis, q̄ postea veritas prodidit, non ex mea, sed ex vniuersæ ecclesiæ sententia, plenarij concilij auctoritate roborata, atque firmata. Ecce q̄ Augustinus vbiq; aduersus auctoritatem Cypriani, multorumq; aliorum patrum, etiam aduersus concilij prouincialis auctoritatem ex patribus Africæ, Numidiæque celebrati auctoritatem vniuersalis concilij ante natiuitatem suam, & post transitum Cypriani acti p̄ vnico baptismo obieciebat: quam tandem saluberrimam esse asserbat. Gregorius in registro ad idem ait. Sicut sancti euangelij quatuor libros: sic quatuor concilia suscipere, & venerari me fateor. Nicenum scilicet, in quo peruersum Arrij dogma destruitur. Constantinopolitanum quoq; in quo Eunomij, & Macedonij error conuincitur. Ephesinum etiam primum, in quo Nestorij impietas iudicatur. Calcedonense vero, i quo Euticetis, & Dioscori prauitas est reprobata. Hæc tota deuotione amplector, & integerrima approbatione custodior: quia in his velut in quadrato lapide sanctæ fidei structura confurgit, & cuiuslibet vitæ communis, atque actionis norma consistit. Quintum vero concilium veneror, in quo epistola quæ Ibe dicitur, erroris plena reprobatur: in quo Theodorus personam mediatoris Dei, & hominum in duobus substantijs separans, ad impietatis perfidiam cecidisse conuincitur; & in quo scripta Theodo-

ri per quæ beati Cyrilli fides reprehenditur, ausu dementiæ prolata refutantur. Cunctas vero quas præfata veneranda concilia personas respuunt, respuo: quæ venerantur, amplector: quia dum vniuersali sunt constituta consensu, se & non illa destruit quisquis præsumit absoluere quos ligant, aut religare quos absoluunt. Isidorus quoque post ista quatuor vniuersalia concilia numerata, nominataq; ait. Sed & si qua sunt alia concilia, quæ sancti patres spiritu Dei pleni sanxerunt, post istorum quatuor authoritates, omni maneant stabilita vigore. Athanasius quoque gestis, ac petitionibus suis aduersus quosdam ipsius, & fidei nostre contrarios: & Hilarius in libro de synodis hæc veritatem satis superque confessi sunt. Et quid multa in re manifesta adduce re opus est? Concludamus cum pulcherrimo dicto Constantini Imperatoris, dicamusq; nos nunc pro determinationibus singulorum conciliorum vniuersaliū, quod ille olim dixit pro determinationibus Niceni. Veneramur illas sententias, ac si ore diuino promulgatæ forent. Ad hæc multa ex concilijs vniuersalibus, & patrum decretis: infra capitulo septimo.

CAP. III.

Quidam dixerunt alias docti nostri temporis doctores, esse quidem immediate in concilio potestatem Ecclesiasticā etiam ratione totius: nō quidem a Republica, nec a deo immediate: sed tantum iure humano, hoc est ex voluntate prælatorum, qui volunt ex seip[s]is vnā authoritatem, & velut vnum corpus constituere, cui se ipsos subiciunt, sicut partes toti. Inferunt ij consequenter non esse maiorem authoritatē in toto concilio, quā sit authoritas singulorum, id est tantam esse, concilij au

* Pulchra verba Gregorij pro authoritate vniuersalium conciliorum.

* Ety. lib. 1. c. 18. habetur dist. 15. c. Canonis.

* Athanasius quoq; ac Hilarius hanc eandem sententiam tenent.

* Abulen. in suo defensorio. c. 98.

* potestas magistri Fructuarii victoria in quadā repetitione sua de potestate ecclesiastica.

* Positio libe-
ra, & quæ autho-
ritatem vniuersa-
lium conciliorum
non parò infrin-
git.

* Positio ista vt
laetet pias aures
offendit.

* Mathan.

* Christus in
medio concilij exi-
stens ibi nõ ocio-
sus est: ob quod
illi diuinæ autho-
ritatem præstat.

thoritatem, quanta est authoritas maioris, vel maiorum
qui sunt in illo. Ratio horum hæc vna est, quia scilicet
tota authoritas, seu potestas concilij, vt concilium est,
non aliunde immediate, quàm a partibus concilij deri-
uatur: in vniuersum autem nequeunt partes toti, nisi
quod, quantum, aut quale ipsæ habent, præstare. Sic
illi dixerunt, verum in hoc nos eis, alias debitum hono-
rem exhibere non valemus. Libere enim loquuti sunt,
& authoritatem vniuersalium conciliorum non parum
infringerunt. Oportuit namque eos distinxisse prius, post-
ea vero iuxta distincta membra hæc, vel illa dogmata
secundum diuinas scripturas, Ecclesiasticas determina-
tiones, seu etiam catholicas patrum sententias statue-
re. Nam rogo, quos homines, aut cuius hominis aures
non offendit illud dictum, quo aiunt totam immedia-
tam potestatem, authoritatẽque concilij solo iure huma-
no esse, & non aliunde quàm a partibus, seu patribus
ipsius concilij deriuari? Quæso tunc vbi esset illud Chri-
sti. Vbi cūque fuerint duo, vel tres congregati in no-
mine meo, in medio eorum sum? An forte in medio
quorumcunque duorum, vel trium ubicunque, & non in
medio tot patrum concilij suo nomine congregatorum?
An forte & ibi cum illis, sed ociosus erit? O furor furo-
rum. Si autem non ociosus, imo & particularius cum il-
la congregatione prout congregatio est, quàm cum sin-
gulis, vt singuli sunt, fuerit: profecto iam ipsius cōgre-
gationis authoritas ex Christo medio, & nõ ocioso ma-
ior erit, quàm quæ a singulis partibus venire potest. Di-
stinguamus igitur ergo nos, quæ illi nostri doctores nõ distin-
xerunt: & per sequentia capita cōclusiones ponamus, quibus
materia hæc grauissima percipi distincte valeat.

CAP. III.

AVTHORITAS immediata vniuersalis concilij, prout cōcilium est, qua velut vnum corpus ad suas operationes procedit, nullatenus sibi a tota Republica Christiana deriuatur: ob idque non ideo in concilio est, quia concilium totam Ecclesiam representat. Primum nanque quòd concilium immediatam habeat potestatem, manifestum est: procedit enim suo nomine, & in suo nomine, quasi in nomine omnium simul, & non solum quasi omnium singulorum, absoluit, damnat, præcipit, consulit, ordinat, ac disponit; hæc autem non faceret, nisi immediatam potestatem haberet. Neque modus iste procedendi in concilio, quo proceditur a multis, quasi ab vno, hoc est a multis, non quasi a singulis: sed a multis, quasi ab omnibus simul facientibus vnum corpus, & vnam collectionem, congregationemue, quasi vnum collegium, vel vnum conuentum: cui immediate est potestas aliqua: sic omnibus simul, quòd non singulis: neque inquam modus iste procedendi in concilio nouus est, sed antiquissimus, ab ipsis Apostolis ortus. Ipsi enim in suo concilio Hierosolymis super legalia habito dixerunt. Placuit nobis collectis in vnum eligere viros, & mittere ad vos cum charissimis nostris Barnaba, & Paulo. Infra. Visum est spiritui sancto, & nobis, nihil ultra imponere vobis oneris, quàm hæc necessaria, vt abstineatis vos ab immolatis simulachrorum &c. Nota verbum, Collectis in vnum, similiter & verbum, Visum est spiritui sancto & nobis, verbum, Mittere, & verbum, Imponere: monstratur enim in illis, quòd ipsi multi, non quasi multi, sed quasi vnum procedere.

* Authoritas immediata concilij vniuersalis non venit sibi a tota repub. Christiana.

* Concilij habet immediatam potestatem.

* Quod aliter dicitur copulatio & non copulatio.

* Ad. 15.

* Modus iste procedendi in concilio quo proceditur a multis quasi ab vno est antiquissimus a temporibus Apostolorum.

☛ Potestas im-
mediata concilii
non est a tota cō-
munitate nec cō-
cilio illam habet
prout totam cō-
munitatē represen-
tat.

☛ Art. 3. c. 6.

☛ Ephes. 4.

☛ Quod pote-
sta ecclesiastica
per personā sit
i ecclesia & pro-
pter ecclesia sit
in personis.
Lib. 3 disp. 4.

☛ 1. Corint. 12.

bant, mittebant, & imponebant. At multi vt vnum, si-
ue vt congregatio, vel conuentus, aut collegium agere
non possunt, nisi immediatam potestatem habeāt, iux-
ta quam vt vnum operentur, soluendo, ligando, diffi-
niendo, præcipiendo, consulendoq; Deinde q; vniuer-
sale concilium hanc suam immediatam potestatem nō
habeat, a tota communitate Christiana deriuatam, nec
per consequens prout ipsum cōciliū, ipsam totā cōmu-
nitatem representat, similiter notum est. Nā potestas
Ecclesiastica qualis illa est, quam concilium habet, &
qua suas operationes, actusq; exercet, licet propter Ec-
clesiam personis data fuerit, vt supra monstraui-
mus non tamen toti Ecclesiæ immediate, sed personis qui-
busdam, vt per personas esset in Ecclesia, data est. Apo-
stolus hoc docuit, qui dixit. Et ipse dedit quosdam qui-
dem Apostolos, quosdam autem prophetas, alios vero
Euangelistas, alios autē pastores & doctores. Ecce Apo-
stolus docet hos gradus in Ecclesia quidem, hoc est in
communitate Christiana positos; sed quibusdam per-
sonis datos testatur, vt eos sciamus propter Ecclesiam
personis concessos, non autem toti Ecclesiæ. Idem pro
eodem. Et quosdam quidem posuit Deus in Ecclesia,
primum Apostolos, secundo prophetas, tertio docto-
res, deinde virtutes, exinde gratias curationum, opitu-
lationes, gubernationes, genera linguarum, interpre-
tationes sermonum. Nunquid omnes Apostoli? Nun-
quid omnes prophetæ? nunquid omnes doctores? nun-
quid omnes virtutes? &c. Ecce quod gradus Ecclesiæ,
in quibus tota potestas ecclesiastica est, numerat, di-
stinguitq; vt non quaeratur in omnibus, quod reperi-
tur in singulis; nec in tota Ecclesia, quod partibus con-

cessum fuit. Idem pro eodem. Mulieres in Ecclesijs ta-
 ceant: non enim permittitur eis loqui, sed subditas esse:
 sicut & lex dicit. At si mulieribus in ecclesijs loqui inter-
 dicitur, & subditi etiam ex lege præcipitur, illæ utiq; po-
 testatis Ecclesiasticæ incapaces erunt: ac per idem pote-
 stas huiusmodi in tota Ecclesia esse nequibit, & per con-
 sequens, nec ab ipsa ad concilium deriuari. Ad idē est,
 quod saluator noster, cui data est omnis potestas in cœ-
 lo & in terra: & a quo omnis potestas ecclesiastica est,
 nusquam toti ecclesiæ hanc potestatem spiritualem de-
 dit, sed solis determinatis personis, ut sic non in perso-
 nis per ecclesiam, imo in ecclesia per personas esse mō-
 stratur. Primum enim soli Petro dixit, Tibi dabo cla-
 ues regni cœlorum &c. omnibus Apostolis. Quacūq;
 ligaueritis super terram &c. eisdem. Hæc quoriscū-
 que feceritis, in mei memoriam facietis: decem Apосто-
 lis. Accipite spiritum sanctum: quorum remiseritis pec-
 cata, remittuntur eis: soli Petro. Pasce oues meas: decem
 Apostolis. Sicut misit me pater, ita ego mitto vos. Nūc
 rogo, si totam potestatem ecclesiasticam, & circa cor-
 pus Christi verū in consecrādo, & super corpus Chri-
 sti mysticum in absoluendo, ligando, regēdoque solis
 Apostolis datā legimus, quomodo eam in aliquibus ef-
 fectibus, nisi in eis ad quos ab ipsis, aut suis successoribus deri-
 uata est, dicere possumus? Nequaquam. Ambrosius no-
 uit hoc, qui in De pœnitentia, ius ligandi, & soluēdi so-
 lis sacerdotibus permissum dixit. Ad hæc sancta syno-
 dus dixit. De ecclesiasticis facultatibus, quarum solis sa-
 cerdotibus disponendi indiscussæ a Deo cura cōmissa
 docetur. Beda super Lucam, & Hugo de sancto Victo-
 re in libro De sacramētis testantur, qd cū ecclesia duos

* 1. Cor. int. 19
 * 1. Tim. 2.
 * Genes. 3.

* Math. 28.

* Math. 18.
 * Math. 28.
 * Luc. 22.
 * 1. Cor. int. 16.

* Ioan. 20.
 * Ioan. 21.

* Habetur De
 pœnit. dist. 4.
 * Dist. 20. c. Ec-
 ne quidem.

* Part. 3.

¶ 4. sent. per mul
12.

Præter illos pau-
cissimos qui ino-
fra ponuntur &
impugnantur.
Lib. j. disput. 4.

¶ Magistri quidā
nouelli qui batis-
lēz fuerunt.

¶ Potestas imme-
diata concilij p-
ur est ordinis /
2a iurisdictionis
deriuatur sibi im-
mediate a patribus.

complectatur ordines, scilicet laicos, & clericos, quasi duo latera corporis vnus, maior pars, scilicet laicorum est inhabilis, siue incapax iurisdictionis ecclesiasticæ. Tota schola patrum, quos omnes nominare foret longissimum, idem penitus sentit; verū dico, prorsus nullum catholicum vidi hactenus, qui contra hanc manifestam veritatem quicquam dixerit vnquam. Si autē quum potestas ecclesiastica nō toti cōmunitati fidelium, sed quibusdam personis data fuerit, vt per illas in ecclesia cōset; quod illis propter ecclesiam præstabatur, non poterit ab ipsa ad conciliū deriuari. Quid clarius?

CAP. V.

Authoritas immediata concilij, prout est potestas ecclesiastica, seu clauis ecclesiæ, vel circa corpus Christi verum, vel super corpus Christi mysticum, qua vt conciliū operatur, quicquid vt tale operatur: & si a deo esse immediate a quibusdam doctoribus dicatur, melius tamen ab ipsis patribus cōcilij ad conciliū immediate, & a deo per ipsos patres mediate deriuata intelligitur. Multi ad hoc multas alias rationes desiderare possunt: mihi tamen vni vna hæc ratio sufficit, qua pro hac veritate monstranda sic procedimus. Antequā patres concilij, caput scilicet, & membra ad conciliū veniant: totam in seipsis, quidam minus, quidam magis, Papa vero plenissime potestatem ecclesiasticam, seu clauis ecclesiæ circa corpus Christi verum, & super corpus Christi mysticum habent: quia nullus est actus ordinis, aut iurisdictionis ecclesiasticæ, quā aliquis illorum non valeat exercere ratione sui ordinis, officij, & dignitatis. Et ij patres ad conciliū venientes,

re in concilio congregati non perdunt Ecclesiasticam potestatem, quam antea habebant. Ergo quum concilium omnem talem potestatem ratione suarum partium habere possit, imo habeat: frustra aliqua alia potestas similis a deo immediate ponitur concilio de nouo præstita. Ad quid enim esset? Clamo hic. Manifesta est hæc demonstratio: quærant alij alias: mihi vni hæc vna sufficit. Optime dicitur, Deus, & natura nihil faciunt frustra.

* Patres concilij
includendo Papam
totam potestatem
ecclesiasticam
dant, & ipsi
non habent
equalem concilio
venienti & illam
non perdunt veni-
entes, nec cogre-
gati.

CAP. VI.

AVTHORITAS vniuersalis concilij, prout est potestas determinandi verum, siue in credendis, siue in agendis, immediate est a spiritu sancto assistente, illuminante, pulsante, mouente, determinanteque. Apostoli propter hanc veritatem monstrandam cum senioribus in concilio dixerunt. Visum est spiritui sancto, & nobis nihil ultra imponere vobis oneris, quam hæc necessaria: vt abstineatis vos ab immolatis simulachrorum &c. Nota verbum, visum, quod magis determinationem veri, quam præceptionem operis importat, quasi sit idem dicere. Visum est spiritui sancto, & nobis: aut etiam dicere. Claruit spiritui sancto, & nobis: quia sicut quod videmus, clare nouimus: ita quod nobis visum est, nobis clarum est. At clarum ad scientiam & scientiam, siue ad intellectum, & intelligentiam pertinet. Paulus quoque hoc voluit, quando ecclesiam columnam & firmamentum veritatis appellauit: nec enim illam taliter nominasset, nisi illa quoad determinationem veri diuinam assistentiam habuisset, qua suffulta errare non posset. Nec illa columna & firmamentum veritatis

Authoritas vni-
uersalis concilij
prout est potes-
tas determinandi
de veris & a deo.

* Ad. ii.

* esse clarum aut
notum ad scientiam
& scientiam aut
ad intelligentiam
& intelligentiam
refertur.

* 1. Tim. v.

¶ Na ecclesia
columna & firmam
entia veritatis
dicitur; habere
immediatam au
thoritatem diuinā
circa determina
tionem veritatis
monstratur.

¶ Vniuersale con
cilium est eccles
ia propter mult
ta.

¶ Cap. 14

¶ Art. 3. per totū.

¶ Atulendū de
fenforio. c. 38.

¶ Vbi dicimus ec
clesia errare nō
posse; conueni
entius nomine ec
clesia concilium
vniuersale; q̄ tot
a cōmunitatem
intelligimus.

diceretur, si non a deo immediate, sed ab hominibus determinando verum, authoritatem haberet. Quia tunc potius ipsi singuli homines, a quibus tanquā a partibus ad concilium, seu ad ecclesiam tanquam ad corpus authoritas determinandi veritatem veniret: columna & firmamentum veritatis dicendi erant, a quibus in huiusmodi authoritas ecclesiae penderet. Quid clarius? Rogo, si authoritas immediata totius ecclesiae, aut vniuersalis concilij, quod etiam ecclesia est, non a deo, sed ab hominibus immediate esset; quomodo non magis illi, quā illa columna & firmamentum veritatis dicendi forent? An forte concilium vniuersale non est ecclesia? Absit. Est enim ecclesia in se; quia conuentus, seu congregatio fidelium; est insuper quodam modo ecclesia vniuersalis; tum quia illam representat, tum quia illa illud tenetur sequi, vt supra ad articulum istū monstrauius. Imo vt satius ad rem loquamur, ingenue dicimus, Licet de tota vniuersali ecclesia, hoc est de tota vniuersitate Christianorum per totum orbem dispersa optime dicatur, q̄ in rebus religionis errare non possit, vt est ostensum; tamen congruentius hoc idem de vniuersali cōcilio etiam verissime intelligitur: quia errare ibi proprius reperitur, vbi beneficii, seu bene aut recte facere, congruentius, potiusque reperiri magis valet. Sic autem quum tota vniuersitas Christianorum per totum orbem diffusa nunquam conueniat, sed neque conuenire sic possit, vt habeat actum vnum, aut operationem vnā quicquam fidei, aut morum determinando; vniuersale vero concilium optime id valeat, dum dicimus ecclesiam errare non posse, congruentius magis, nomine ecclesie vniuersale concilium, quā

vniuersitatem fidelium intelligimus. Quod si finxerit quispiam rem hanc non ita se habere, vt concilium magis intelligamus, quid ad nos? qui etiam vniuersitatem fidelium accipimus? Nihil vtique, quia ex suo, & nostro concessio absque dubio præsens hæc veritas monstratur. Paulus docuit totam ecclesiam per gradus suos, ac per consequens per vniuersale concilium, in quo gradus illi omnes continentur, regendam fore continuo in fide & moribus. Idem dixit ecclesiam columnam & firmamentum veritatis esse. At istis duobus positis sequitur statim tertio, concilium, quo ecclesia, hoc est columna & firmamentum veritatis, regitur, non ab hominibus, sed a deo immediate auctoritatem habere. Nam quæ auctoritas nisi diuina, quod firmamentum & columna veritatis est, regere vnquam valebit? Nouit hanc veritatem Constantinus Imperator, qui pro determinationibus concilij Niceni suo tempore celebrati, vt diximus, dixit. Veneramus illas sententias, ac si ore diuino promulgatæ forent. Rogo, qualiter illas sententias concilij veneraris, o Imperator? ac si ore diuino inquit promulgatæ forent. Rogo, quare tantam, talemque venerationem illis tribuebat? Vtique quia in concilio diuinam auctoritatem a deo immediate esse agnoscebat. O verbum Christianum. Nouit dicere illa verba sua Constantinus: quia nouit credere illa verba Christi, quibus dixit. Vbi cūq; fuerint duo, vel tres congregati in nomine meo, in medio eorum sum: & illa. Ego vobiscū sum vsq; ad consummationem sæculi. Non videtur, sed creditur Christus adesse concilio: nec per consequens videtur, sed creditur ab ipso immediate esse auctoritas concilij quoad determinandas ve-

* *2. Phe. 4.** *1. Timo. 3.*

* Quid nisi diuina auctoritas valet regere columnam & firmamentum veritatis?

* *Cap. 1.*

* Constantini confessio.

* *Math. 18.** *Math. 19.*

* Abulensis de his optime in defensorio cap. 14.

AXIOM. CHR.

ritates religionis suæ, siue fidei, siue morum. Quomodo enim præsens erit, imo medius, & cum alijs, quasi cum membris caput non determinabit: qui præsertim ad certitudinem, firmitatemque nostram, suam promittit præsentiam?

CAP. VII.

DIXERVNT quidam, diciturque & nunc inter patres, concilium errare posse, non tamen perseveranter, sed tantum quasi prima fronte, aut motu quasi primo, minus plene veritatem perquirens. Adducitur primum ad idem concilium Aquisgraneñ. in quo matrimonium inter raptorem, & raptam vniuersaliter fieri non posse dicitur, & attentatū dissoluitur, sub his verbis. Hi qui rapiunt fœminas, vel furantur, aut seducunt, eas nullatenus habeant vxores, quanuis eis postmodum conueniant, aut eas dotauerint, vel nuptialiter cum consensu parentum suorum acceperint. Notant ergo concilium illud errasse in eo, quòd matrimonium inter raptorem, & raptam sic non posse fieri determinauit, vt tentatum etiam de consensu parentum dissoluerit, aut prorsus nullum esse iudicauerit. Dicunt similiter illum errorem dicto Hieronymi correctum, quo dicitur. Tria legitima coniugia in scripturis leguntur. Primum legitimum est virgo casta in virginitate viro data legitime. Secundum virgo in ciuitate deprehensa a viro, & illi per vim copulata: si voluerit pater eius, dotabit eam iste vir quantum iudicauerit pater, & dabit precium pudicitiae eius. Tertium filia prædi-

u siluest. in sum.
D. concilio. S. a.
& panormit. quæ
ibi citat.

1. q. 2. c. Placuit
ib.

3. q. 2. c. Tria.

clā deprehensa, si non fuerit voluntas patris, trahet eā
 a prædicto viro, & tradet eam alij, & dotabit eam, & le-
 gitima erit ei. Glosa quædam dicit, dictum Hierony-
 mi concilio toti præpositum, quia in autoritate vete-
 ri testamenti fundatum, & in Meldenſi concilio robo-
 ratum. At hæc omnia ab intento fine probandi defici-
 unt, & nihil penitus faciunt: nisi quod hæreticis ansam
 ad oggāniendum aduersus concilia tribuunt: quemad-
 modum Lutherus in quodam suo articulo Panormita-
 num sic sentientem allegauit. Deficiunt inquam, hæc
 omnia, & exemplum, quod ipsi afferunt, & rationes,
 quas formant. Deficit exemplum: tum quia concilium
 illud Aquisgraneñ. cuius capitulum placuit allegatum,
 non fuit vniuersale: vt constat intuenti vniuersalia con-
 cilia omnia, quæ duobus voluminibus collecta vsq; ad
 nouissimum Constantieñ. ad manus habemus. Argu-
 mentum autem in huiusmodi ab episcopali, aut prouin-
 ciali concilio ad vniuersale prorsus nullum est: quia illa
 si deficiant, emendari possunt per vniuersale: hoc autē
 si errauerit, non habet quo emendetur. Nam cum sit
 eadem ratio de omnibus: si vnum concedatur errasse,
 quam firmitatem aliud habere poterit? tum quia siue
 prædictum concilium vniuersale fuisset, siue prouin-
 ciale, nequaquam in illo suo dicto de errore notari va-
 let. Nam & si matrimonium inter raptorem, & raptā
 etiam de consensu parentum dissolui iussit, qua ius-
 sione ipsum nullum fuisse declarauit, tamen hoc non
 ideo fecit, quasi solus raptus impediret matrimonium
 contrahendum, & dirimeret contractum: sed quia
 iam olim interdictum fuerat, ne raptor, & rapta,

*ibi super. e. pla
 cui.
 *Exod. 22.
 *16. q. 2. c. 512
 tem,

*De elect. c. 21
 significati.

* Cardinalis de
 turre cremata di-
 xit hoc conciliū
 vniuersale.

* An aliquoties
 errauerit vnquā
 vniuersale consi-
 cium infra lib.
 3. disput. 4. cap. 1.
 * Errasse prouin-
 ciale aut synoda-
 le concilium aliqū-
 do certum est vt
 constat sub Cypri-
 ano de baptismo
 iterato i eis qui
 ab hæreticis bap-
 tizabantur isuit
 tamē correctus
 error ille post os-
 bitum Cypriani
 vt addocit Augu-
 stinus in De
 baptismo cōtra
 Donatist. lib. 2.
 cap. 9

De
puellis,

• Hsd.conf. 82
q.c. 512000.

• [b] super. c.
Tria.

2 Fixed 12.

Extra. de 2.
dult. & sup. c.
Peruani.

• Mehr, ja

• Milk 12.

certitudinem alijs vniuersalibus concilijs tribuunt? aut
 quæ maior erit ratio de vno, quàm de alio? Videat rogo
 quantum nitatur Augustinus in diuinis scripturis, ne
 minimum mendacium, aut de mendacio suspicionem
 admittat Christianus, ne tunc omnes illas, aut mendo-
 sas, aut de mēdacio suspectas cogatur dicere paganus.
 Videant hoc Augustini argumentum pro scripturis:
 & simile formēt pro vniuersalibus cōcilijs: quia si in ali
 quo illorum errorem, mendacium, aut dubium admit-
 tat Christianus, quomodo nō omnia suspecta habebit
 paganus? Et tunc vbi erit fides, aut certitudo symboli
 in Cōstātinopol. cōcilio æditi, qđ in omni ecclesia om-
 nibus dominicis, & multis diebus festiuis in missa cani-
 tur? Vidimus sæpe statuta priorū vniuersaliū concilio
 rū mutari statutis posterorū: quod fieri posse & Augu-
 stinus testatur: hoc autem non ideo fit, quasi errassent
 priora: sed quia mutatis temporibus, nonnunquam ne-
 cesse est, mutantur statuta humana. Propter hanc gra-
 uitatem vniuersalium conciliorum, Calcedonē. conci-
 lium voluit, vt ab electa synodo nullatenus appelleretur.
 Octaua quoq; synodus dixit. Anathema ergo illi, qui
 secundum aliquid præsumpserit reprobare quicquid
 ex his, quæ hic scribūtur a Patre, & Filio, & Spiritu san-
 cto. Gelasius Papa ad idem dixit. Maiores nostri diui-
 na inspiratione cernentes necessario præcauerunt, vt
 quod contra vnamquāq; hæresin coacta semel syno-
 dus pro fidei communionē, & veritate catholica atque
 apostolica promulgasset, non sinerent nouis post hæc
 retractationibus mutilari: infra. Sic Arrium, sic Euno-
 mium, Macedonium, Nestorium synodus semel gesta
 condemnans, vterius ad noua concilia venire nō sinit.

• Epistola. 19.

• Concilios
 pol. Dist. 15. c. Ca-
 nones.

• De baptismo
 contra Donatist.
 lib. 2. c. 1.

• Mutatur sta-
 tutum humana mu-
 tatis temporibus
 nō quia mala sus-
 erint: sed quia id
 nō expedit.

• 24. q. 1. c. Ma-
 iores.

☛ In De sum.
Trini. & h. cath.
☛ De aducon
ciliorum nec ap
pellanda nec dis
putanda.

☛ 2. q. 6. per to
tū signat. c. Li
cet. c. Licet. c. Si
quis.
☛ In doctrinali
de fide antiqua
tom. 1. lib. 2. art.
3. c. 19.

☛ Ponderatur
optime quidem
quia grauis mate
ria est.

☛ Abulensis de
senfio.
Cap. 14

Alibi etiam dicitur. Iniuriā facit iudicio reuerendissi
mę synodi. Si quis semel iudicata, ac recte disposita re
uoluere, ac publice disputare contendit. At eę omnes
patrum, iurium, conciliorumq; vniuersalium beatę vo
ces, quibus ne de actis conciliorum huiusmodi appelle
tur, nec de illis iterum disputetur: præcipitur, quid indi
cant, nisi talia concilia nequaquam errare posse? Alias
enim appellationis remedium, quod & natura ipsa, &
sensus communis omnium, iuraq; canonica vniuersali
ter concedunt, minime negaretur: neque disputationis
iteratio interdiceretur, cum præsertim disputatio do
ctoribus, totiq; Ecclesię sit vtilissima. Thomas VVal
deñ. malignissime sentit de concilijs vniuersalibus etiā
plenarijs: dicit quędam illorum olim errasse, velut Ari
mineñ. sub Taurō præfecto, & Cōstantinopolit. sub
Iustiniano minore tempore Sergij Papę. Affirmat ob
id sibi non deberi fidem sub pœna perfidię: sed sua
culpa est.

CAP. VIII.

QVID ergo? nunquid illos doctores non damna
tos per Ecclesiā damnamus, quia dixerunt, cōcilium
etiā vniuersale aliquāter, & in fide, & in moribus erra
re posse modo exposito? Respondemus, non illos dam
namus, sed grauitatem materię pōderamus, cōmēda
musq;: & alios patres laudamus magis, qui simpliciter
dixerunt vniuersalia concilia rite, & recte congregata
in huiusmodi nequaquā errare posse. Abulensis placet
plurimū in hac re, qui dixit. Circa res autem magnas,
quę veniunt in cōtentionem, siue in fide, siue in actio
nibus, dimisit Ecclesiā suam, quę ordinaret: & quod ip
sa faceret Deus approbaret, ac si ipse præsens in carne

assumpta faceret; hoc signatur Math. decimo octauo. f. Quaecūq; solueritis super terrā, erunt soluta & in cœlo. i. quaecūq; vos manētes super terrā solueritis, erūt soluta in cœlo. i. ego qui maneo in cœlo, illa soluo, ac si manerē in terra inter vos. Et sic quādocūq; sancta Dei Ecclesia agit aliquid in nomine Christi, quātūcūq; graue illud videatur, nunquā errat, quasi Deus esset actualiter ei cooperando; & hoc signatur Mathæi decimo octauo, postquam dictum est de potestate ipsi ecclesiæ data in clauibus ligandi, & soluendi subditur. Vbicūq; fuerint duo, vel tres congregati in nomine meo, in medio eorū sum; & iterū. De quacūq; re consenserint duo, vel tres de vobis super terrā, fiet illis a patre meo. Ista autem certa sunt, quia Christus sic promissit; & quia ipse promissit ecclesiæ, suā assistentiā sempiternā Mathæi vigesimo octauo. f. Ego vobiscū sum vsq; ad cōsummationē sæculi; & quia dedit ei potestatem faciēdi quaecūq; vellet; & promissit approbare, & cōfirmare quaecūq; illa faceret, certū est quod ecclesia nūquā errabit, quia a spiritu sancto dirigitur. Quāquā nos nesciamus quomodo ecclesia non possit errare, cum videamus eam cōstare ex hominibus, quorum quilibet potest errare per se, nō miremur confidentes solum Christi verbo, quia ipse qui promissit ei assistentiā suā, ad semper assistet ei; quo assistente, nō poterit errare: licet ipsa de se posset errare, & cadere. Sic enim patet de Apostolis; nā Christus dixit, qd dū adducerētur ante reges, & p̄sides, nō cogitarēt, qd respondere deberēt; quia in illa hora, qua quæreretur ab eis, daretur sibi quicquid responderent plenissime. Math. decimo, & Lucæ. 21. Certum est tamē Apostolos viros simplices fuisse, & sine literis pro

Math. 10.

Math. 18.

Math. 28.

Math. 10.
Lucas.

maiori parte: & dato quòd ipsi cogitarent per multos dies, nescirent respondere ad omnia, quæ ab eis quærebantur: quanto magis cum nihil cogitarent, & tamè sic faciebant, quia nihil cogitabant, quando interrogabantur, & respondebant plenissime ita prudentissime, & efficaciter, quòd omnes audientes mirabantur: ipsi tamen videbant se rudes, & nihil scire: confidebant tamè verbo Christi, quòd non mentiretur, & protinus veniebat eis abundantia eloquiorum: quia non erant ipsi qui loquebantur, sed spiritus sanctus qui loquebatur in eis, Lucæ vigesimo primo. Ita igitur sancta, & benedicta mater nostra alma Ecclesia sponsa Ecclesiæ, quæ maior est, quàm quilibet Apostolus, imo maior quàm omnes simul, & omnes sancti: quam Christus dilexit super omnia, vt ait Apostolus ad Ephesios sexto. f. Diligite vxores vestras, sicut Christus dilexit Ecclesiam, propter quam omnia fecit, & omnia passus est, nec dubitauit se amarissimæ morti tradere, vt eam redimeret in sanguine suo: sciens quòd sponsus suus promiserit sibi assistentiam, & quòd non posset errare, nec portæ inferi præualerent aduersus eam, confidens de veritate impermutabili verborum sponsi sui Christi agere quæcunque ei visa fuerint, & nunquam errabit: quia non est ipsa quæ operatur, sed spiritus sanctus qui sibi assistit, & eam regit, cum magis verisimile sit, quòd Christus regat Ecclesiam suam propter quā omnia fecit, quā vnū de Apostolis, qui erat pars satis parua collatus ad totam Ecclesiam: & Apostoli erant partes, & quodam modo serui, vel ministri Ecclesiæ, & propter Ecclesiam: & Ecclesia poterat eos vocare suos, vel res suas: quod pulchre declarat Apostolus loquens toti Ecclesiæ in persona

• Luc. 21.

■ Ephes. 6.

Corinthiorum. s. Omnia enim vestra sunt, siue Paulus, siue Apollo, siue Cephas, siue mundus, siue vita, siue mors, siue præsētia, siue futura: omnia enim vestra sūt: vos autem Christi, Christus autem Dei. Cum ergo alma mater ecclesia sit maior omnibus Apostolis, & sanctis, & toto mūdo, & omnibus rebus, præterquā Christo homine: & Christus tantam curā habebat de quolibet Apostolorum, q̄ per spiritum sanctum mouebat linguas eorū, ita vt non possent errare, nec in vno verborum fortiori reget ecclesiam suam, vt illa in nullo possit errare diffiniēdo. Hæc ille bonus, & doctus vir Abulē, nec dubium, quin ipse in hoc capite nomine ecclesie intelligat vniuersale concilium, iuxta suam doctrinam, quam in eodem suo opere profitetur.

CAP. IX.

Cæterum ad rem veniamus: quid tandem de illorū, & istorum patrum sententia, quorum neminem dānat ecclesia, dicemus? Videat summus pontifex, cuius muneris est, ecclesijs de pastoribus prouidere, suos legatos ad concilia huiusmodi mittendos eligere, patresq; ecclesiarum ad oecumenicam congregationem vocare: alios etiam doctos, & bonos viros admittere literis, & oratione iuuantes, quos pastores instituat, quos legatos eligat, quos patres vocet, & quos bonos, & doctos viros admittat. Nanq; si hæc omnia diligenter, & prout decet, in quantū fieri potest, faciat, ista secunda sententia, qua dicitur simpliciter, concilium non posse errare, placet magis ppter ea quæ dicta sunt. Si vero in huiusmodi grauissimis rebus negligat, deficiatque non faciens quod in se est, nec quod ecclesia potest: prima illa sententia videtur currere, qua asseritur, posse conciliū

P

* 1. Corint. 3.

* Cap. 11.

* Conciliati
predicari opia
nionum patris* Est quomodo
cedatur se
cunda positio.

* Cap. 8. & 9.

vnuerſale errare non permanenter, ſed quaſi primo
motu: quia non diu ſic in errore perſtabit: ſed Deus
optimus maximuſque prouidebit cito, quatenus ab er-
rore ſurgat, ne veniat error ad totam eccleſiam: quæ,
vt monſtrauiſmus, concilium vnuerſale tenetur ſequi.
Nixus ſum has duas patrum diuerſas ſententias con-
ciliare propter iura, quæ id volunt, dum fieri valet.
Moueor autem ad hanc concordiam Diuinarum ſcri-
pturarum duobus locis apertiffimis. Primus eſt, quo
dicitur. Non tentabis dominum Deum tuum: ſecun-
dus vero, quo aſſeritur inter alia. Loquar de gente, &
de regno: vt ædificem, & plantem illud. Si fecerit ma-
lum in oculis meis, vt non audiat vocem meam: poeni-
tentiam agam ſuper bono quod loquutus ſum, vt fa-
cerem ei. Ex primo nouimus non eſſe miracula peten-
da: ex ſecundo autem ſcimus diuinas promiſſiones ſub
conditione ſemper intelligi: ob idque ſæpe, ne di-
cam ſemper propter demerita noſtra impediri. Sic
autem quid hac noſtra patrum conciliatione clariuſ?
Nanque cum in ſacro vnuerſali concilio Diuina ſcri-
pturæ legendæ, intelligendæque ſint, tum vt in ipſis
lectis, & intellectis actores earum Apoſtoli, Euange-
liſtæ, & prophætæ in concilio appareant, loquanturq;
& audiantur: ac intelligantur, qui gradus nobiliores
ſunt eccleſiæ, & quibus maxime illa commiſſa eſt re-
genda, illuminandaque, Paulo teſte: tum ne contra il-
lorum doctrinam quicquam diffiniatur: quod & iura
præcipiunt, & fides docet: quæ vt vna ſit, ſicut vnus
dominus, & vnum baptiſma ab illis ad nos debet de-
riuari, & in nobis ad illos conformari: cumq; eandem
diuinæ ſcripturæ nonnulla habeant intellectu difficili.

Cap. i. & 2.

* 1. c. Literas, de
reſp. ſpo. 21. q. 1. §
hiſta reſponſa
ſur. De cogna.
ſpir. 6. 1. Quia
edueniens eſt in
ra iuribus eõeor
dare. De eleſtio.
cā expedit. lib.
6.
* Deut. 6.
* Hierem. 18.
* Promiſſio dei
ſub cōditione in-
telligitur.

etiam in
alio præſentat
etiam diuina

* 1. Corin. 12.
* Ephel. 4.

omnes ſit
aliquando ob
etiam aliam

etiam in

lia nec intellectu humano, sed diuino interpretanda sint, vt docet Petrus, & nos monstrauius supra: necesse est bonos, & doctos viros adesse concilio, qui sua eruditione scripturas intelligant, & sua oratione apud diuinam clementiam intercedât. Alias aut patres concilij miraculum petunt, sine eruditione humana totaliter diuinitus scripturarum intelligentiam expectât miraculose: ac ob id Deum tentant, & peccant: periculoque errandi contra diuinas scripturas, & sanctos patres se exponunt. Tunc vero quid mirum, quod diligentes periculum, pereant in illo: & pro aliquo tempore errent, donec citissime Deus optimus maximusque eos illuminet, pulset, moveat, & ad lumen veritatis trahat? Attendant ergo quales sunt, qui in concilio sunt, quales qui disputant, quales qui eligunt, quales qui approbant, qualesque qui definiunt: attendant etiam quid est in nomine CHRISTI congregari: scientes ipsum suam præsentiam in nomine suo congregatis promississe, dicens. Vbicunque fuerint duo, vel tres congregati in nomine meo, in medio eorum sum. Porro qualescunque illi fuerint patres, & qualitercunque diffiniant: nulli hominum licet contra sua statuta oggannire. Nanque contra expressam scripturam eos errare, moraliter loquendo non est possibile. Contra obscuram autem pro illis præsumitur tot, talibus, actantis, & in vniuersali concilio congregatis: quo fit, vt & si errent pro aliquo tempore ex causa dicta, nullatenus errare credantur. Poterit tamen tunc temporis, & debet doctus quisque quod sentit suo diocesano, vel Romano pōtifici si potest, cum debita humilitate, reuerentia, obediētiæque quā citius potuerit indicare,

P ij

* 1. Pet. 1.
* 2. Pet. 1.

* In proemio permulta.

Gregorius de electione ad concilio Lugdunense beatum Thomam vocauit non prælatum, sed doctum & sanctum.

* necessitas

* Math. 18.

* Errare in manifestis scriptura concilio non potest errare autem in obliuione etiam aliquantulum negligat non præsumitur.

* Dist. 17. c.
Nec licuit.

Proverb. 31.
4. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31.

Iurā cōuocā
dorum vniuersa
lium concilia
Papa habet.

Diff. 1. r. c. Re
gula vestra.

Ibuc. Multis

Cap. 7.

1. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

ut vel sic frater iuuetur a fratre, & caput a membris: & fiat totum corpus ecclesie (sicut ciuitas munita aduersus omnes inferorum portas,

CAP. X.

Papa ratione primatus sui spiritualis solus habet, quod ad vniuersalia concilia regulariter vocet, solusq; leges super hoc condat, seu loca, seu tempora determinans. Nicenum concilium trecentorum decem & octo episcoporum primū vniuersale post Apostolos domini in toto orbe Christiano venerādiffimū hoc docuit, dū inter alia sic determinauit. Ipsa vero prima sedes (idest Romana) conuocandarum generalium synodorum iura detinet: & iudicia episcoporum singulari priuilegio, illi sedi euangelicis & Apostolicis, atque canonicis concessa sunt institutis, Iulius Papa ad idem orientalibus episcopis dixit. Regula vestra nullas habet vires, nec habere poterit; quoniam nec ab orthodoxis episcopis hoc concilium actum est, nec Romanæ ecclesiæ legatus interfuit, canonibus præcipientibus sine eius autoritate concilia fieri non debere; nec vllum ratum est, aut erit vnquam concilium, quod eius nō fuerit fulcitum autoritate. Pelagius Papa ad idem episcopis qui conuenerant ad illicitam vocationem Ioannis Constantinopolitani episcopi, ait. Multis denuo Apostolicis, & canonicis, atque ecclesiasticis instruimur regulis, non debere absque sententia Romani pontificis concilia celebrari. Marcellus papa, & martyr in decretis suis inquit. Ipsi Apostoli, & eorum successores domino inspirante constituerūt, vt nulla fieret synodus præter Romanæ sedis autoritatem. Iulius ad idem orientales episcopos ait. Dudum a sanctis, Apostolis successoribusq; eorum in

antiquis decretū est statutis, quæ hæcenus sancta, & vniuersalis Apostolica tenet ecclesia, non oportere præter conscientiam Romani pontificis concilia celebrari, vel episcopum damnari. Ratio naturalis ad idem est manifestata: quia illius solius videntur esse, omnia agere, & disponere, ad generalia concilia vocare, loca determinare, & leges de huiusmodi statuere in aliqua republica: cui soli ideo vniuersalis cura cum plenitudine potestatis commissa est, cui soli omnes obedire tenentur, & qui solus omnes inferiores principes, & magnates ut ad concilia huiusmodi veniant, coercere, & rebelles quosque punire potest. At qui hanc talem curam habet, solus omnium aliorum caput loco Christi pastor, rector, ac princeps totius ecclesiæ, ut monstratum fuit articulo præcedenti per multa: est Romanus pontifex, cui in Petro omnes Christi oves ab ipso Christo commisse sunt. Sensus communis omnium hanc nostram rationem nouit: quando quidem apud omnes nationes mundi, Christianos, Saracenos, Turcas, Gentiles omnes, etiam barbaras nationes quaslibet, solus ille, qui supremam potestatem habet in republica, propter negocia publica illius determinanda, concilia congregat, partes principales vocat, loca assignat, & de huiusmodi quas vult leges condit. Sic Rex in suo regno, ut quotidiana experientia monstratur. Sic diocesanus in sua diocesi. Sic metropolitanus in sua metropoli, ut iura docent: quanto ergo magis Papa in ecclesia, Christi vicarius generalis cum plenitudine potestatis, ac Petri successor? Diuina scriptura veteris testamenti hoc ius synagogæ principibus olim tribuebat, ut vnusquisque in suo ministerio secularis sæ-

* Thomas hoc
hac ratione mōs
trauit. 22. q. 1.
art. 10.

• Cap. 4. 5. 6. 7. 8.

• De maio. 8. 9.
bed. c. 1.

• Dist. 18. c. Propter ecclesiasticos c. Si episcopus c. Si quis episcopus c.

• Machab. 4.

• Machab. 10.

• Paralip. 1.

cularium, spiritualis vero spiritualium rerum, & personarum concilium congregaret. At quod illis Iudeorum principibus potestatis, authoritatisque concessum fuit, non est Christianorum principibus denegandum. Concludamus ergo cum pulcherrimo dicto venerabilis Aymari archiepiscopi remensis in suo libro de synodis, & dicamus. Ne mireris quod ipsorum conciliorum authoritatem Romano pontifici adscribamus: nam nulla concilia rata leguntur, quae Apostolica authoritate fulta non fuerint, ut Damasus Papa in decretis suis asserit: cui Athanasius, & Iulius Papa, Nicenum quoque concilium, & reliqui quoque patres ad stipulantur. Dixi regulariter: quia in casu, siue etiam in casibus, & a iure, & a patribus expressis hoc idem alijs a Papa licet: id autem quando erit licitum, aut quando non infra exponetur domino donante. Caeterum qui sint ad consilium vocandi, qui admittendi, pro quibus causis, & quibus locis vniuersalia concilia celebranda: quia ad praesentem veritatem non faciunt, ideo a nobis omittuntur.

CAP. XI.

Concilium vniuersale ex parte capitistantum, hoc est quod Papa cum quibusdam patribus ecclesiae celebrat, patribus inquam maioribus, Diuinam quoque authoritatem habet, qua errare nequeat, seruat illis seruandis, quae supra ad vniuersale concilium seruanda diximus. Diuina scriptura hoc monstrat satis in locis illis omnibus, quae supra ad authoritatem vniuersalium conciliorum etiam ex parte vocatorum adduximus. Namque & pro hoc tali concilio est id, quod dominus dixit. Si duo ex vobis consenserint super terram, de omni re

Cap. 12.

Cap. 13.

Lib. 1. Comparatione.

Concilium vniuersale ex parte capitistantum habet.

Cap. 14.

Math. 18.

quancunque petierint, fiet illis a patre meo: & illud eiusdem. Vbicunque fuerint duo, vel tres congregati in nomine meo: in medio eorum sum, Illud quoque. Ego vobiscum sum vsque ad consummationem sæculi. Nam si cum aliquibus duobus, aut tribus Christus est, vt reuera est, in suo nomine congregatis: quæso, cum quibus magis est, quàm cum illis, qui cum illo in nomine suo sunt, qui in loco sui est, caput & princeps ecclesiæ, illius successor, cui dictum fuit, Confirma fratres tuos? Gradus etiam illi, quos Apostolus nominauit, & in ecclesia pro ea regenda a domino positos dixit: omnes in huiusmodi vniuersali concilio sunt, Apostoli, prophetæ, euangelistæ, doctoresque antiqui in suis scripturis: pastores vero, & doctores moderni in suis personis. Quid ergo erit, quo ipsi minus in hoc, quàm in illo concilio dei ecclesiam optime regere sufficiant: quum præsertim non numerus personarum, sed qualitas graduum attendatur? Si enim magnus numerus hominum requisitus fuisset: quomodo saluator dixisset, Vbicunque fuerint duo vel tres? & si qualitas non attendetur: quomodo diceretur, congregati in nomine meo, hoc est propter me, & ad honorem mei? Nequaquam: quia binarius, aut ternarius, qui in duobus, aut tribus personis reperiuntur, minimi numeri sunt: & modus conueniendi ille qualitatem numeratorum signat. Neque vnquam aliquis dixit, sed nec dicere potuit, omnes Apostolos, omnes prophetas, omnes euangelistas, omnes pastores, omnesque doctores ad vniuersale concilium necessario requiri: quia si sic, nullum vniuersale

* Math. 18.

* Luc. 22.

* 1. Corint. 12.

* Eph. 4.

* In cõciliis non
numerus perso-
narum, sed quali-
tas graduum atten-
datur: & in an-
tiquissimis cõcē-
lis aliquando plu-
res, aliquando ve-
ro pauciores pa-
tres cõuenerūt.

* Apostoli qui
scripserunt cōci-
liis nostris adiūt
in suis scriptis
alijs veronā.

* A. 11. 1.

* Cōcilij ab apo-
stolis Hierosolys
mis habuit super
cellatione legalit-
um non fuit vni-
uersale ex parte
cōuocatorū, sed
tantum ex parte
capitis.

* Apostoli suo
exemplo nos do-
cēt in similibus
similia facere.

* Galat. 2.

conciliū ab Apostolis exclusiue vsq; ad nos celebratum
legitimi foret: tū quia non omnes Apostoli scripserūt
quicquā, in quo concilio adesset: tum quia ad nullum il-
lorum credibile est omnes pastores, & doctores conue-
nisse de toto orbe Christiano. Apostolorum exemplū
quoq; ad idem est, quia cōcilium illud suum Hierosoly-
mis celebratū vniuersale quidem fuit ex parte capitis,
eo q; Petrus ibi erat princeps, & caput omnium: nō autē
ex parte vocatorum, quia nō aderant omnes Apostoli:
qui utiq; pastores, imo & principes post Petrum. Tamē
cōcilium illud sic vniuersale intendit de causa, diffinit,
ac dicit. Visum est spiritui sancto, & nobis. Quod si di-
xeris illi concilio Apostolos interfuisse, propterea sic di-
xisse. Respondemus: non omnes de concilio Apostoli
erant: quia etiam seniores non Apostoli simul cum Apo-
stolis conuenerunt videre de verbo, vt Lucas refert: &
cum illis determinarūt. Et quid illa obiectio? Imo quia
Apostoli erāt, & post aduentum spiritus, quorum qui-
libet optime oīa dubia suborta determinare valebat,
magis suo facto hanc nostram veritatē monstrant. Nā
ad quid omnes ij tantī, ac tales magistri orbis ad concili-
um conueniunt, & in concilio diffiniunt, nisi vt nobis
exemplum darent similia faciendi? Paulus quoque con-
tentus est, sua communicasse cum fratribus, non cum
omnibus, quasi in concilio vniuersali ex parte vocato-
rum: sed cum Petro, & paucis velut in concilio vniuersa-
li ex parte capitis. Nicenum concilium post Apostolos
primo in toto orbe obseruatissimum ad idem dixit. Pri-
ma sedes (hoc est Romana) conuocandarum generali-
um synodorum iura detinet, & iudicia episcoporum sin-

gulari priuilegio illi sedi euangelicis, & Apostolicis, atque canonicis concessa sunt institutis: ita ut semper maiores causæ ad sedem Apostolicam referantur: nec ullo modo potest maior a minori iudicari: ipsa namque omnibus maior, & prælata est ecclesijs. Augustinus ad idem cum Cyprianum referret dicentem se Agrippinum cum concilio ex prouincia Africa, & Numidia celebrato secutum fuisse: ad idem subdit. Hac attestatione satis ostendit, multo magis se fuisse commemoraturum, si quod de hac re transmarinum, vel vniuersale concilium factum esset. Nec dubium, quin per transmarinum concilium Augustinus intelligat Romanum: quum sit mos eius Romam appellare transmarinam ciuitatem, vel in transmarinis regionibus sitam. Quando ergo Augustinus concilio illi ex partibus Africæ, atque Numidiæ sub Agrippino congregato, concilium vniuersale, vel etiam transmarinum, hoc est Romanum, vniuersale quidem ex parte capitis ante posuit: non dubium quin illud quoque errare non posse recognouerit: alias enim quid transmarinum Africano præstaret? Ambrosius ad idem super Apostolum inquit. Scribo tibi, ut scias, quam ecclesiam ordines: quæ est domus dei: ut cum totus mundus dei sit, ecclesia tamen domus eius dicatur: cuius hodie Rector est Damasus. At rector in vniuersum quid habet magis, quàm regere, & ordinare, ac causas suæ reipublicæ finire. Idem pro eodem. Quæ dignior domus Apostolicæ prædicationis ingressu, quam sancta Romana ecclesia? aut quis præferendus magis omnibus videtur, quam Christus? Et quis dubitat illam ecclesiam errare nullatenus posse,

Augustinus
De baptismo
contra Donatistas lib.
2. cap. 9.

* Epist. 162.

* Ambrosius
ad Titum 1.

* 2. 4. q. 1. c. Quum
dignior.

Hieronymus
ad. exif. & quæ
libro. c. Quoniam
vetus.

Cyrillus in lib.
thesaurorum.

Chrysoftomus
lib. 2.

Irenæus
Adversus Valen-
tini / ceterosq[ue]
fui temporis hæ-
reticos.

quam digniorem Apostolicę predicationis ingressure
cognouit. Nam si dignior errasset, fides vera Christi,
seu Apostolica prædicatio ubi esset? Hieronymus ad
idem. Romani culminis recedat ambitio. Cum successo
re piscatoris, & discipulo Christi loquor. Ego nullum
præmium, nisi Christum sequens beatitudini tuę
idest cathedrę sancti Petri communionem confor-
tior. Super illam petram fundatam ecclesiam scio:
quicumque extra hanc domum agnum comederit,
prophanus est. Si quis in arca Noe non fuerit, peri-
bit regnante diluuió. Cyrillus in libro thesauro-
rum. Ut membra maneamus in capite nostro Apo-
stolico throno Romanorum pontificum: a quo nostrum
est querere, quid credere, & quid tenere debeamus, ip-
sum venerantes, ipsum rogantes pro oibus: quoniam ipse
solum est reprehendere, corrigere, statuere, disponere,
soluere, & loco eius ligare, qui ipsum edificauit: & nul-
li alij quod suum est plenum, sed ipsi soli dedit: cui om-
nes iure diuino caput inclinant, & primates mundi
tanquam ipsi domino Iesu Christo obediunt. Chry-
sostomus in De sacerdotio ad idem de Christo quæ-
rens ait. Quanam item de causa ille idem san-
guinem effudit suum? Certe ut pecudes eas acqui-
reret, quarum curam, tum Petro, tum Petri succes-
soribus committebat. Irenæus ille Lugdunensis Ar-
chiepiscopus, Christi gloriosus martyr, beati Po-
lycarpi Ioannis Euangelistę discipuli auditor ad idem
ait. Traditionem Apostolorum toto orbe manifestam
in omni ecclesia adest perspicere omnibus, qui vera au-
dire voluerint: eam videlicet quam primitiua illa eccle-

ſia ab Apoſtoliſ acceptam per ſucceſſionem continu-
 am patrum, & epiſcoporum trāſmiſit ad nos. Sed quo-
 niam per omnes eccleſias diſcurrere prolixum fuerat,
 & infiniti operis: ex omnibus maximam, antiquiſſimā
 atque omnibus cognitam, Romæ a gloriſſimis duo-
 bus Apoſtoliſ Petro, & Paulo fundatam eligens: eius
 inquit fidem, traditionemque, quā habet ab ipſiſ annū-
 ciatam, & per ſucceſſiones epiſcoporum ad nos perue-
 nientem indicantes, confundimus omnes eos, qui quo-
 quo pacto, vel per ſui placentiam, vel vanam gloriā,
 vel cæcitatem, & malam ſententiam fidem præter-
 quam oportet, colligunt. Calixtus Papa omnibus epiſ-
 copis ad idem inquit. Non decet a capite membra diſ-
 cedere: ſed iuxta ſcripturæ teſtimonium omnia mem-
 bra caput ſequantur. Nulli vero dubium eſt, q̃ Apoſto-
 lica eccleſia mater ſit omnium eccleſiarum: & cuius regu-
 lis nullatenus vos convenit deviare: & ſicut dei filius ve-
 nit facere voluntatem patris ſui: ſic & vos implete volū-
 tatē matris vestræ, quæ eſt eccleſia, cuius caput, vt præ-
 dictum eſt, Romana conſiſtit eccleſia. Marcellus Papa
 vniuerſiſ epiſcopiſ per Antiochiā conſtitutiſ ad idem
 dicit. Si vero vestrā Antiochena eccleſia, quæ olim pri-
 ma erat, Romæ ceſſit ſedi: nulla eſt quæ eiſ non ſit
 ſubiecta ditioni: nec ab eiſ diſpoſitione vos deviare o-
 portet, ad quam cuncta maiora eccleſiaſtica negocia
 diuina diſponente gratia iuſſa ſunt referri: vt ab ea re-
 gulariter diſponantur, a qua ſumpſere principia. Gre-
 gorius Papa pro eodem. Præceptiſ Apoſtoliſ nō dura
 ſuperbia reſiſtatur: ſed per obedientiam, quæ a ſancta
 Romana eccleſia, & Apoſtolica authoritate iuſſa ſunt,

Calixtus, diſt.
 12. c. 6. Nō decet.

Marcellus, 24.
 q. 1. Rogamus.

Gregorius,
 diſt. 1. c. 1. Præcep-
 tiſ.

salutifere impleantur, si eiusdem sanctæ dei ecclesiæ
 (quæ est caput vestrum) cõmunionem habere desideratis. Ad idẽ est ab omnibus sæculis ab Apostolis vsq;
 ad nos optima experientia, qua nouimus ecclesiã Ro-
 manam nunquã hætenus errasse: ecclesiã Romanã di-
 co, quicquid de Papa pro tẽpore dicatur, siue persona
 liter ipse deficeret, siue nõ. Nam quomodo potuit vsq;
 nunc in fide non errare ecclesia illa, in qua tyrannorum
 ira maxime ferbuit, gladius martyrum sanguinem co-
 piosius fudit, flagella, vulnera, mortesque abundantius
 crebuerunt: nisi quia Christus ecclesiã illam caput, &
 matricem omnium ecclesiarum particularissimo mo-
 do eam fouet, sustentatque? Lucius Papa hanc experi-
 entiã nouit, qui omnibus episcopis dixit. Hæc est Apo-
 stolorum viua traditio: hæc vera charitas, quæ prædican-
 da est, & præcipue diligenda, ac fouenda, atque fiducia
 liter ab omnibus tenenda: hæc sancta, & Apostolica ma-
 ter omnium ecclesiarum Christi ecclesia, quæ per dei
 omnipotentis gratiam a tramite Apostolicæ traditio-
 nis nunquam errasse probatur, nec hæreticis prauitati-
 bus deprauanda succubuit, sed vt in exordio normam
 fidei Christianæ percepit ab authoribus suis Apostolo-
 rû Christi principibus, illibata fide tenus manet. Sixtus
 Papa. Memor sum me sub illius nomine ecclesię præsi-
 dere, cuius cõfessio a dño Iesu Chro glorificata est: cu-
 ius & fides nullã heresim fouet vnquã: sed omnes quidẽ
 hereses destruit. Eusebius Papa. In sede Apostolica ex-
 tra maculã sēper est catholica seruata religio. Innocẽt.
 Papa quotiẽs ratio fidei vtilit, arbitror oes fratres, &
 coepos nros non nisi ad Petrũ, id est sui nois, & honoris

¶ Iulius. 349. A
 ¶ Iulius. 349. A

¶ Sixtus.
 Ibi. e. Memor.

¶ Eusebius.
 Ibi. e. In sede.

¶ Innocentius.
 Ibi. e. Quoties.

authoritatem referre debere, veluti nunc retulit vestra dilectio. Cyprianus in laudem fidei Romanæ ecclesiæ aduersus quosdam schismaticos, qui ad illam confugiebant, dixit. Post ista adhuc insuper pseudoepiscopo tibi ab hæreticis constituto nauigare audent, & ad Petri cathedram, atque ecclesiam principalem, vnde vnitas sacerdotalis exorta est, a schismaticis, & pphanis literas ferre, nec cogitare eos esse Romanos; quorū fides, Apostolo prædicante, laudata est; ad quos perfidia habere non possit accessum. Opulchrum verbum. Ecce Cyprianus fatetur, ad ecclesiam Romanā, cuius fidem laudauit Apostolus, perfidiam nō posse habere accessum. Quid ergo fidei non iudicabit, determinabitque ipsa, ad quam perfidia non potest accessum habere.

CAP. XII.

Olim sub lege sacerdos summus certificabat populum, filios scilicet Israel de dubijs suis virtute cuiusdam vestis, quæ dicebatur rationale vel pectorale; quæ erat vestis quadrata ad magnitudinem palmi vnus; & ponebatur in pectore summi sacerdotis colligata p̄ cathenulas, & iūcturas fabrefactas in foramine quadrato Ephod. Vnde dicitur, Portabit Aaron iudicium filiorum Israel in pectore suo; nec solum Aaron in sua persona hoc habuit, imo summi sacerdotes sui successores post ipsum multis sæculis illud idē faciebant, vsque ad Abiathar, cui dixit Dauid nō semel. Applica Ephod. &c. Iterum. Olim sub lege summus sacerdos in omnibus ambiguis & dubijs rebus supremum iudicium habebat; sic vt nullo hominum liceret a sua sententia deuiare sub poena mortis, sicut dicitur. Si difficile & ambiguum apud te iudicium esse prospexeris inter sanguinem & sangui-

* Cyprianus ep̄
pissol. lib. I. Ep̄
stola. 3.

* Ad Romanā
ecclesiā perfidiam
accessū habere
nequit.

* Summus sacerdos
legalis olim
primis temporibus
multis modis certifica
bat populum.

* Exod. 28.

* 1. Reg. 23. &
1. Reg. 30.

* Deut. 17.

nem: causam & causam, lepram & non lepram: & iudicium intra portas tuas videris verba variari, surge, & ascende, ad locum, quem elegerit dominus deus tuus: veniesq; ad sacerdotes Leuitici generis, & ad iudicem qui fuerit illo tempore, quareique ab eis: qui indicabunt tibi iudicii veritatem. Et facies quodcunque dixerint, qui præsunt loco, quem elegerit dominus, & docuerint te iuxta legem eius: sequerisque sententiam eorum, nec declinabis ad dexteram, neque ad sinistram. Qui autem superbierit nolens obedire sacerdotis imperio, qui eo tempore ministrat domino Deo tuo, ex decreto iudicis morietur homo ille: & auferes malum de Israel, cunctusque populus audiens timebit, vt nullus deinceps intumescat superbia. Iterum. Olim sub lege sacerdos summus ad sancta sanctorum consulebat dominum: audiebat voces eius, & accipiebat responsa: ob quod præceptum erat, vt summo sacerdote ingrediente sancta sanctorum, nullus homo esset i exteriori tabernaculo, quod erat apud sancta sanctorum, tantum ne quis audiret, quæ ad summum sacerdotem loquebatur Deus. Iterum. Olim sub lege sacerdos summus per sardonicas, aut onychinos in Ephod positos certificabat populum: iturum ad bellum de victoria, aut euentu rei: vt refert Iosephus. At si summus sacerdos ille umbraticus, sub maledicto legis degens, in sanguine taurorum, hircorum, vitulorum, arietum, vacæq; rursæ offerens, ac pecudum aliarum, has tantas ac tales prærogatiuas habuit, vt per vestes, per consultationes, ac tandem per suas sententias populū faceret certum de dubijs, & sic certum, vt non liceret alicui contra eius sententiam deuiare: quanto magis nunc sub euangelio summus sacerdos noster Roma

Leuit. 16.

Antiquisatum.

Argumentum optimum a figuratum vel si maius minor ad maius.

Hebr. 9.

nus pontifex in sanguine Christi offerens, a gravitate legis solutus, quando gratia, & pax per IESVM Christum facta est, & clauēs cœli in terra positæ sunt, meliores prærogatiuas etiam in negotio certificandi populum habebit, melioris testamenti, meliorisque sacerdotij minister factus. Audacter, sed vere dico. Romanus Pontifex optime fecit, dum verba illa domini pro sacerdote summo Aaronico olim posita, etiam pro se summo sacerdote Christiano exposuit, dicens. Sane cum Deuteronomium lex secunda interpretetur, ex vi vocabuli comprobatur: vt quod ibi decernitur, in nouo testamento debeat obseruari: locus enim, quem elegit dominus, apostolica sedes esse cognoscitur: cum enim Petrus urbem fugiens exiisset, volens cum dominus ad locum, quem elegerat, reuocare, interrogatus ab eo, Domine quo vadis? respondit. Venio Romam iterum crucifigi: quod intelligens pro se dictum, ad locum ipsum protinus est reuersus. Sunt autē sacerdotes Leuitici generis fratres nostri, qui nobis iure Leuitico in executione sacerdotalis officij coadiutores existunt. Is vero super eos sacerdos, siue iudex existit, cui dominus iquit in Petro. Quodcunque ligaueris super terram, erit ligatum & in cœlis. Eius vicarius, qui est sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech, constitutus a deo iudex viuorū, & mortuorū: tria quippe distinguit iudicia. Primū inter sanguinem, & sanguinem: per quod criminale intelligitur, & ciuile. Vltimum inter lepram & lepram: per quod ecclesiasticum, & criminale notatur. Medium inter causam, & causam: quod ad vtrumque refertur, tam ecclesiasticum, q̃ ciuile: in quibus cū aliquid fuerit difficile, vel ambiguū, ad iudiciū est sedis apostolicæ

* Ioan. 1.
* Math. 16.

* Deut. 16.

* Extra, qui sunt
huiusmodi legiti-
mi. Per venerabile

* Math. 16.

* Psal. 110.

recurrendum: cuius sententiam qui superbiens contem-
pserit obseruare, mori præcipitur, idest per excommu-
nicationis sententiam velut mortuusa communione fi-
deliū separari. Iterum dicimus. Optime p se exposuit.

CAP. XIII.

Concludamus ergo pro Romano pontifice cum pul-
cherrimo dicto Hieronymi, dicamusq; nūc Paulo, qd
ille olī dixit Damasco. Hæc est fides Papa beatissime,
quam in catholica didicimus ecclesia, quāq; semper te-
nuimus: in qua si minus perite, aut parum caute forte a-
liquid positum est, emendari cupimus a te, qui Petri so-
dem, & fidem tenes. Si autem hæc nostra cōfessio Apo-
stolatus tui iudicio comprobatur, quicumque me culpa-
re voluerit, se imperitum, vel maleuolum, vel etiam nō
catholicum, sed hæreticum comprobabit. Item Sancta
Romana ecclesia, quæ semper immaculata permansit,
domino prouidente, & beato Apostolo Petro opem fe-
cente, in futuro manebit sine vlla hæreticorum insulta-
tione, atque firma, & immobilis omni tēpore persistet.
Agapto Papa ad idē inquit. Hæc Apostolica Christi ec-
clesia per dei omnipotentis gratiam a tramite Aposto-
licę traditionis nunquam errasse probatur, nec hæreti-
cis nouitatibus deprauāda succubuit: sed vt ab exordio
normam fidei Christianæ percepit, ab auctoribus suis
Apostolorum Christi principibus illibata fide tenus
manet secundum ipsius domini saluatoris dictam polli-
citationem, qua suorum discipulorum principi in sacris
euāgelijs fatus est, Petre inquit. Ecce Sathanas expe-
tiuit, vt cribraret vos sicut qui cribrat triticum: ego autē
pro te rogaui, vt non deficiat fides tua, & tu aliqua docō
uersus confirma fratres tuos. Consideret itaque vestra

• Hieronymus
24. q. 1. c. Hæc est
fides.

• Agapto.
• In suggestio-
ne equam Constā-
tino Imperatori
scripsit a tota lex
ta synodo vni-
uersali venerabilis
litter accepta.

• Luc. 22.

tranquilla clementia, quoniam dominus, & saluator omnium, cuius fides est: qui fidem Petri non defecturam promisit, confirmare eum fratres suos adinonuit: quod Apostolicos pontifices meae exiguitatis prædeceliores confidenter fecisse semper, cunctis est cognitum. Bernardus hoc nouit, qui ad Innocentium Papam sic scripsit. Oportet ad vestrum referri apostolatum pericula quæq; & scandala emergentia in regno Dei: ea præsertim, quæ de fide contingunt. Dignum namq; arbitror ibi potissimum resarciri damna fidei, ubi fides defectum habere non posset. Hæc quippe prærogatiua est huius sedis: cui enim alteri dictum est, Ego pro te rogaui Petre, ut non deficiat fides tua? Aut quis vnquam Christianus istis venerabilibus concilijs poterit non obedire: in quibus omnes maiores causæ ecclesiæ ad Romanam sedem deferuntur, tamquam ad tribunal supremæ & inuariabilis veritatis? Aut quis vnquam Christianus poterit non sentire cum his patribus nominatis, qui plenissimam fidem Romanæ determinationi exhibendam dixerunt, tamquam ei quæ nullatenus a laudata sua fide per Apostolum deficere queat. Augustinus, Ambrosius, Hieronymus, Cyrillus, Chrysostomus, Ireneus, Calixtus, Marcellus, Gregorius, Iulius, Sixtus, Eusebius, Innocentius, Cyprianus, Agapto, Bernardus, alijq; innumeri. Aut quem pudet fidelium cum his patribus diuinas scripturas intelligere, & iuxta suam interpretationem intellectum captiuare in obsequium Christi? Abeant qui contraria oggānunt: & qui sordescit, sordescat adhuc.

CAP. XIII.

Quæret fortassis quispiam miratus, cur Deus optimus, maximusque olim sub lege, ante tempus gratiæ,

Bernardus.

Fides nō potest
habere defectū i
Romanæ sede.

Niceno & alijs
supra positis ad
primatū Romanæ
in pōntificis Acto
16. q. 1. 6. 7. 8.

Testes omniae
ceptione digni
pro primatu Pa-
pæ & auctoritate
iuxta Niceniam.

1. Corin. 10.

Apocal. 20.

et cetera.

Quare oli de
us consultus est
pro minimis re-
bus sensibilibus
responderebat; nec
non pro ma-
gis.

Quare oli de
us consultus est
pro minimis re-
bus sensibilibus
responderebat; nec
non pro ma-
gis.

Quare oli de
us consultus est
pro minimis re-
bus sensibilibus
responderebat; nec
non pro ma-
gis.

Rom. 1.
1. 1. 1. 1. 1. 1.

Postquam qui
propter bona ter-
rae seruiebat qua-
lis esset; si pro bo-
nis huiusmodi
responsum non ac-
cepisset.

Gal. 4.

& pacis, quæ per Iesum Christum facta est, populo pa-
trum sic familiarissimus erat, vt consultus a quocun-
que, nec solum in rebus magnis, imo & in paruis, par-
uissimisq; velut pro asina per dita, gallina, veste, aut ali-
quo huiusmodi, vel per sacerdotes, vel per prophetas
responderet, sæpeq; sua dicta miraculis confirmaret.
Quæret inquã quispiam miratus, cur Deus optimus
maximusque synagogam illam, domum quidem um-
brarum, ac figurarum manifestis illis modis regeret,
& gubernaret: quum ecclesiam suã nunc suo sanguine
redemptam, non tali modo manifesto, sed occultissimo,
& insensibili regat, ac ordinet? Aut cur etiam non nunc,
sicut tunc consultitur a singulis: aut cur consultus etiam
in grauissimis non respondeat? Primum omnium illo
vno loco diuinarum scripturarũ soluuntur: nec ista tan-
tum, imo & cuncta similia, quæ de deo quæri possunt,
quo dicitur. Si subuerterit omnia, vel in vnum coarcta-
uerit: quis contradicet ei? vel quis dicere ei potest, cur
ita facis? Quis enim cognouit sensum domini, aut quis
consiliarius eius fuit. Cæterũ quia in diuinis scripturis
respõsum est, & Deus optimus in illis manifestauit: ibi
queramus solutionẽ. Populi illius ruditas, imperfectio-
que, ac pronitas ad malum maxime idololatrię in causa
fuit, ne scilicet periret totus post idola currens. Coepit
enim tũ imperfectus deo sub lege seruire: ac ob id de-
buit velut puer in multis releuari. Hinc est qd ei promif-
siones rerũ temporalium, etiã bellorũ victorię de ini-
micis triumphus, & miracula facta, responsaq; data, ac
tandem nonnullę permissiões malarũ rerum, quales
erant repudium vxorum, & vsura extraneorum, con-
cessę sunt. Paulus hoc nouit, qui dixit, Quanto tẽpore

hæres paruulus est, nihil differt a seruo, cū sit dominus
 omnīū, sed sub tutoribus, & actoribus est, vsq; ad p̄f̄i-
 nitū tēpus a patre. Ita & nos cū essemus paruuli, sub ele-
 mētis mūdi huius eramus seruiētes. Nūc quæso quis hu-
 manorū prudens, ac misericors pater filiis suis in pueri-
 tia nō facile indulget, suas noxas cōdonat, & eos tandē
 modis omnibus possibilibus nūc blanditijs, nūc minis,
 terroribusq; ad bona virtutū trahit: quousq; ipsi sui iu-
 ris facti & sanæ mentis compotes effecti, quæ bona, &
 quæ mala: quæ minora, & quæ maiora sunt, agnoscant:
 ac Deum optimū propter seipsum amare super omnia
 discāt: Sic igitur Deus maximus fidelē populum sub le-
 ge pressum, quasi puerū aliter duxit, quā nunc sub euā-
 gelio quasi iam hominem factum ducat, tractetq;. Ille
 nanq; statutus quasi puerorū, & incipientiū erat: iste vero
 quasi virorū, ac p̄f̄ectorū est. Ibi dicitur. Si feceritis hæc
 omnia, bona terræ comedetis: hic autem nulla de terre-
 nis mentione habita, clamatur. Gaudere, & exultate:
 quoniā merces vestra copiosa est in cœlis. Beati paupe-
 res spiritus: quoniā ipsorum est regnū cœlorū. Qui nō
 renūciauerit omnibus, quæ possidet, non potest meus
 esse discipulus. Omnis qui reliquerit domum, aut fra-
 tres, aut sorores, aut patrē, aut matrē, aut vxorē, aut fi-
 lios, aut agros propter nomen meum: centuplum acci-
 piet, & vitam æternam possidebit. Concludamus er-
 go, ac dicamus, illū populū antiquū quasi puerum opor-
 tuit miraculis, & responsis Dei etiam in rebus paruis,
 & paruissimis teneri: istum autem quasi iam homi-
 nem factum oportuit merito fidei relinquī: & non per
 minora, sed per maiora bona ad bonum infinitum
 adduci. Paulus dixit. Cum eram paruulus, loquebar

Q ij

* Patres illi prio-
 res incapaces per-
 fectiōis legē ac-
 ceperūt: quæ ne-
 minem duxit ad
 perfectum: unde
 reprobatio fit
 prioris iudicii.
 * Hebr. 7.

* Math. 5.
 * Si vis perfectus
 esse, vade, vende
 oia quæ habes,
 da pauperibus,
 veni, & sequere
 me. Math. 19.

* Quatenus nō
 per bona tēpora-
 lia velut puer p
 pomū, sed per bo-
 nas virtutes ad
 op̄atā melioris
 promissionis ter-
 rā traheretur
 o a terrā velut
 stercorā arbitra-
 tus.

AXIOM. CHRI.

vt paruulus, sapiebam vt paruulus: quum autem factus sum vir, euacuaui quæ erant paruuli. Augustinus quoq; Cum autem maiora maioribus, minora minoribus dantur: ab eo dantur, qui nouit suis temporibus generi humano congruentem exhibere medicinam. Similiter in primitiua ecclesia olim, quando cœpit esse populus Christianus, multa miracula facta sunt, multi loquebantur linguis, multique prophetabāt, quasi nulla esset ecclesia particularis, quæ ista dona omnia non haberet, præsertim donum prophetiæ, quemadmodum Paulus innuit. Philippus etiam discipulus, vel vt alij volunt, Philippus Apostolus septem filias habuit prophetissas, quæ in virginitate perseuerauerunt. Antiochiæ quoque erant aliqui viri prophetæ, quorum vnus famem temporibus Claudij Imperatoris futuram prædixit. Agabus etiam propheta erat: qui Paulum Pauli zona ligans, alligandum, vel persequendum Hierosolymis prænunciauit: quod & factum fuit. Postquam autem Christiana fides radicata est, ac multitudine miraculorum confirmata: cessarunt illa omnia, & Ecclesia suis gradibus relicta est illuminanda, regendaq; Deo optimo maximoque inuisibiliter assistente, ac principaliter mouente: quo plus meriti catholica fides habeat. Quid ergo? Perfecti simus, omnia huius sæculi velut stercore arbitremur, nec sollicitudinē illorum habeamus: & pro illis responsa non expectabimus iterum. Fideles simus, verbo Christi credamus, quo præsentiam suā Ecclesiæ suæ promisit, cui in magnis rebus fidei scilicet & morum disponendis plenam authoritatem commisit. Dixit enim. Vobiscum sum vsque ad consummationem sæculi. Sicut misit me pater, ita ego mitto vos.

✠ 1. Corint. 14.

✠ Act. 10.

✠ Act. 11.

✠ Act. 19.

✠ Math. 28.

Vbi fuerint duo, vel tres congregati in nomine meo, in medio eorum sum. Quaecunq; ligaueritis super terrā, ligata erunt in coelo: tandem Petro, & successoribus Petri in Petro. Pisce oues meas.

* Mathas.

Articulus Quintus.

CAP. I.

ANTIQUISSIMA, ac vniuersalis consuetudo ecclesiae ad religionem pertinens diuinā auctoritatem habet; qua a nullo hominum tanquam mala, sed neq; tanquam falsa impeti queat. A postolus ad idē, quum doctrinā proposuisset, qua viros discooperto capite, foeminas vero nō nisi velato capite orare, aut etiā prophetare doceret: aduersus quosdā contraria garrientes dixit. Si quis autē videtur contentiosus esse, nos talē cōsuetudinem nō habemus, neq; ecclesia Dei. Ecce quod in confirmationē doctrinae suae sicut alibi saepe miracula, ita hic cōsuetudinē ecclesiae adducit: quod utiq; non faceret, nisi illam, diuinā auctoritatem habere, & apud Christianos sufficiēter probare nouisset. Verū quia locus iste Pauli & aduersus cōtendentes, & aduersus contraria facientes interpretari potest, vt intelligatur, vel quod ecclesia Dei nō habeat cōsuetudinē contēdendi, vel cōsuetudinē cōtraria faciēdi, hoc est, vel q; in ecclesia Dei fideles nō cōtendant, aut q; in ea mulieres non orent discooperto capite, quemadmodum & sancti patres ex hoc loco ambos hos sensus accipiūt: oportet alia loca diuinarū scripturarū quæramus, interim contenti

* Generalis consuetudo ecclesiarum præsertim antiquissima diuinā auctoritatem habet.

* 1. Corint. 14.

* Quæcunq; fuerit illa consuetudo ecclesiarum, manifestā Pauli ipsam allegasse.

• 1. Corint. II.

• Tit. 16

Alias Cretas,

Cap. 10.

• Habetur dist. 11.
c. Ecclesiasticas
sup.

Lib. 4. Cap. 4.

Lib. 4. cap. 17.

Polyeypus quos
que Iohannis Apo-
stoli discipulos
testatur apostos-
los multa solo
verbo tradidisse.

¶ sancti patres istum etiam sic intelligant, quasi Apo-
stolus in eo ex cōsuetudine ecclesię probet: siue illa con-
suetudo sit non contendī, siue non faciendī contrariū.
Paulus post multa in scriptis Corinthiis tradita eisdem
tandem dixit. Cætera autem, quum venero, disponā.
Iterum discipulo suo inquit. Huius rei gratia reliquite
Cretæ vtea quæ desunt corrigas. At quæso, quæ, aut
vbi sunt, quæ Paulus veniens solo verbo apud Corin-
thios disposuit, & Titus apud Cretenses correxit? Aut
fortassis illa omnia solo verbo tradita non obseruanda
sunt, velut si scripta forent? Absit. Sunt quippe venerā-
da, obseruādaq; iterum. Aut illa a Tito correctā nobis
negligendā, seu omittendā erunt? Nequaquam. Diony-
sius Pauli discipulus ad idem in De ecclesiastica Hie-
rarchia testatur præceptores Apostolos multa partim
scriptis, partim non scriptis nobis tradidisse. Augusti-
nus ad idē. Ecclesiasticarum institutionū quasdam in
scriptis, quasdam vero Apostolica traditione per suc-
cessores in ministerio confirmatas accepimus. Dama-
scenus pro eodem in sententijs ait. Non scripta est tra-
ditio Apostolorum: multa enim non scripta nobis tra-
diderunt. Idem pro eodem in De fide orthodoxa ad
imaginum adorationē inquit. Est non scripta hæc tra-
ditio, velut secundū orientem adorare, & crucem ado-
rare, & his similia: infra. Quoniam autem plurima san-
cti Apostoli & non scripta tradiderunt, scripsit Paulus
gentium Apostolus. Ergo fratres state, & tenete tradi-
tiones, quas edocti estis, siue per sermonē, siue per epi-
stolam nostram: & ad Corinthios. Laudo autē vos fra-
tres, quoniā omniū meorū meministis: & sicut tradi-
di vobis traditiones, tenetis, Cæterū fore semper Apo-

stolorum traditiones a cunctis fidelibus summa cū veneratione obseruandas, Paulus docuit; qui dixit. Itaque fratres, state, & tenete traditiones, quas didicistis, siue per sermonem, siue per epistolam nostram. Non enim his verbis ea, quæ solo sermone minus, quā ea quæ etiā scripto tradidit, obseruari voluit; imo ea omnia æqualis obseruantiaē digna esse testatur. Chrysostomus ex hoc verbo ad idem in commentarijs ait. Hinc patet, q̄ non omnia per epistolam tradiderint: sed multa etiam sine literis. Eadem vero fide digna sunt tam illa, quā ista. Itaq; traditionē quoq; ecclesię fide dignā putam⁹. Traditio est, nihil queras amplius. Athanasius quoq; in cōmentarijs suis, quæ quidā Vulgarij dicūt, ad idē inquit. Hinc sane p̄spiciū est, pleraq; Paulū sine scriptis sermone dūtaxat, hoc est viua voce nō epistolis solū his tradidisse. Nō enim secus illa atq; hæc fide sunt digna. Et quid multa ex patribus adducere opus est? Fides, natura ipsa, communeq; omniū hominū iudiciū docent, nō minoris autoritatis esse Pauli dicta, quā eiusdem Pauli scripta. Sicut enim scripsit diuinitus inspiratus, ita loquutus fuit diuinitus edoctus. Nāq; & cōstater dixit. An experimētū vultis eius, qui in me loquitur Christus? Nunc rogo, cuius, qualis, aut quantæ autoritatis erunt illa ab Apostolis solo verbo tradita? Vtique diuinæ, sicut & diuinæ sunt, quę ipsi scripto tradiderunt. Sic autem iam consuetudo generalis totius ecclesię antiquissima diuinam autoritatem habet. Monstratur, quia omnis talis ab Apostolis inducta fuit. Augustinus ad hoc in De baptismo contra Donatistas ait. Quā consuetudinē credo ex Apostolica traditione veniēte; sicut multa nō inueniuntur in literis eorum, neq; in concilijs

Q. iiii

*.x. Thes.
* Hieronymus.

posterorum, & tamē quia custodiuntur per vniuersam ecclesiam, non nisi ab ipsis tradita, & commendata creduntur. Hieronymus ad idem in commentarijs inquit. Apostolica autem traditio est, quæ in toto mundo prædicatur. Ecce ijs tanti viri Augustinus, & Hieronymus ingenue fatentur, esse huiusmodi generales consuetudines non nisi ab Apostolis introductas. Quia ergo illæ Apostolorum sunt, optime in articulo diximus, eas diuinam authoritatem habere.

CAP. II.

* Omnis generalis consuetudo ecclesie cuius principis non scitur optime ab apostolis introducta creditur.

* Non potuit generalis consuetudo tempore apostolorum induci, sed apostolis signorari.

Paulus quas prauas consuetudines induci nouit statim reprehendit, non quibus quibusdam apostolis canonicum facerent.

Quod si dixerit quispiam, non omnes tales ecclesie consuetudines esse ab Apostolis habitas. Respondemus, imo nisi actores alij earum assignentur, optime ipsæ ab Apostolis ædite creduntur. Nāq; a quo alio, nisi ab Apostolorum aliquo, ab antiquissimo tempore, ac in tota Dei ecclesia consuetudo aliqua religionis Christianæ ortū habere potuit? Nequaquā. Non enim admitteret illam consuetudinem ecclesia illa primitiua, quæ Apostolos habebat magistros, nisi aut ab ipsis magistris suis tradita, aut ab aliquo loco suis miraculis confirmatā agnosceret. Neque potuit huiusmodi consuetudo in tota illa ecclesia obseruata ad patres non venisse, Apostolos inquam in carne viuentes, qui totum mundum suis personis illustrarunt, ac toto mentis nixu quæ obseruabant fideles vbique terrarum dispersi, scire curarunt. Nouit Paulus prauas Corinthiorum, Galatarum, Ephesorumque, ac aliorum consuetudines: sed nec pertulit, imo statim reprehendit, etiam illas, quæ non ita grauē videbantur: qualia sunt, mulieres orare in ecclesijs discooperto capite, ibi non tacere, & similia. At qui

has, & horum prauas consuetudines nō est passus ob-
seruari: quomodo alias, & aliorum fieri ferret? Mini-
me. Age quia certum est, vt monstrauiamus, Aposto-
los domini nonnulla nobis solo verbo tradidisse, ac per
consuetudines Ecclesiarum ad nos transfudisse: si quis
contendat, non omnes generales, & antiquas consue-
tudines Ecclesiæ ab eis ad nos deuenisse; disputationis
gratia demus illud, & veniamus ad rem. Rogo, quis
non videt quod si aliquæ consuetudines huiusmodi tan-
quam ab Apostolis habende sunt: similiter & omnes
tales quasi ab eis æditæ obseruari debent? Alias quæ
maior erit de vna: quàm de alia ratio? Quia ergo cum
etiarum similium par est iudicium: & non omnes ex-
cludere possumus: ne Apostolicas pellamus, necessum
est omnes admittamus, obseruemusque. Diuina scri-
ptura ad idem clamat. Qui diligit periculum, pe-
ribit in illo.

CAP. III.

HABET vniuersalis totius Ecclesiæ consuetudo
antiquissima, vnde alias diuinam authoritatem habe-
re monstretur, eo scilicet, quod in tota Dei ecclesia ob-
seruatur. Ad hoc sunt primum illa omnia quæ supe-
rioribus articulis ex diuinis scripturis, & sanctis patri-
bus pro tota Dei Ecclesia, & vniuersali concilio addu-
ximus. Quam enim ea in suis determinationibus er-
rare nequeant, vt fuit ostensum; manifestum est, quod
neque in suis consuetudinibus præsertim generalibus
errare poterunt. Vniuersalis stat domini sententia. Et
portæ inferi non præualebunt aduersus eam. Non di-
cit, Non præualebunt aduersus eam in suis determina-

• Am. present.
cap. primo.

• Pulchra ratio
cōtra proteruos.

• Ecclesiast. 1.

• Habet omnis
talij consuetudo
diuina authoritas
etiam aliunde.

• 1. & 4. per mul-
ta.

• Math. 16.

¶ Ecclesia simpli-
citer & absolute
firma dicitur: quas
tenet sic in de-
terminationibus
nulla in consuetudi-
nibus certissi-
ma omnino crea-
datur.

¶ Augustinus
Distinguit in his

¶ Augustinus.
Distinguit in his

¶ Mos autē est
longa consuetudo
de moribus tam
modo tracta.

¶ J. Theas.

¶ Athanasius
de Corinth.

¶ Leo De ieiunio
Pentecostes.

tionibus, vt sic inferiorū portis maneret locus, quo ad-
uersus ecclesiam in suis consuetudinibus præualere pos-
sent: sed simpliciter, absolute, vniuersaliter, & sine re-
strictione, aut determinatione aliqua dicit. Et porte in-
feri non præualebunt aduersus eam: vt sic Dei ecclesiā
omnino liberam, immunemque, ac firmam in omni-
bus suis crederemus. Aut quid referret, ecclesiā ex vna
via insuperabilem esse: si ex alia superari, ac expugnari
ab inferiorum portis posset. Nihil. Optime ergo dici-
mus, quæ ibi posita sunt, hanc nostram præsentem veri-
tatem probant. Augustinus pro eodem ad Casulanum
presbyterum dixit. In his rebus, de quibus nihil certi
statuit diuina scriptura, mos populi Dei, & instituta
maiorum pro lege tenenda sunt: & sicut præuicator-
es diuinarum legum, ita contemptores Ecclesiastica-
rum consuetudinum coercendi sunt. Chrysostomus
ad idē circa illud Pauli, Itaq; fratres state, & tenete tra-
ditiones: in commentarijs suis inter alia ait. Itaq; tradi-
tionem quoque Ecclesiæ fide dignam putamus. Tradi-
tio est: nihil quæras amplius. Athanasius, seu Vulgarius
ad idē circa illud Apostoli. Si quis autem, videtur cō-
tentiosus esse, nos talem consuetudinem nō habemus,
neque Ecclesia Dei: inquit. Ad verecundiam igitur au-
ditores hæc dicta compellunt, ne quid præter Ecclesiæ
consuetudinē factitent. Leo sanctus, & doctus in quo-
dam sermone ad idē dixit. Dubitandum non est di-
lectissimi, omnem obseruantiam Christianam erudi-
tionis esse diuinę: & quicquid ab Ecclesia in cōsuetudi-
nem est deuotionis receptum, de traditione Apostoli-
ca, & de sancti spiritus prodire doctrina, qui nūc quoq;
cordibus fidelium suis præsidet institutis, vt ea omnes, &

obediēter custodiāt, & sapienter intelligāt. Cassianus ad idem ait. Oportet nos auctoritati patrū, cōsuetudiniq; maiorū vsq; ad nostrū tempus per tantā annorum seriem protelare, etiam non percepta ratione credere, eamq; vt antiquitus tradita est, iugī obseruātia, ac reuerentia custodire. Isidorus ad idē dixit. Consuetudo autē est ius quoddā moribus institutū, quod pro lege suscipitur, dū deficit lex. Neq; est ignotū, ius in sua proprietate sumptū hec duo cōtineret ac in ea quasi in duas suas proprias species diuidi, legē scilicet, & cōsuetudinē. Iam tū in his differēs, q; lex ius scriptū, cōsuetudo autē ius nō scriptū, sed solū moribus vtentū custoditū nominat. Iura omnia & canonica, & ciuilia hæc nouerūt: quę secundū statuta, & cōsuetudines locorū iudicati præcipiūt. Panormitanus quoq; qui circa rubricā de cōsuetudine incunctāter docuit, posse eū arbitriū secundū cōsuetudinē pronūciare, in quē a partibus cōpromissum foret, vt valeret secundū ius causā terminare. Sic autē manifestum est, cōsuetudinem illam, quam tota obseruat Ecclesia, diuinā auctoritatē habere: sicut lex illa diuinę auctoritatis esset, quam tota ipsa ecclesia sine discrimine constituisset. Pius Papa ad hoc dixit. Quia vis legis ex consensu resultat: consensus autem minor non inest cōsuetudini, quā legi scripte. Nam cōsuetudinē lōgus, & approbatus vsus inducit. Quæ nullius impedimenti clamore diuino magis quā manu videtur recepta consilio. Leges autem quauis Dei nutu decerni credātur: sæpe tamen, vel populi, vel senatus magna parte dissentiente traduntur. Ob quam rem non minus plectendus est vetustæ cōsuetudinis, quā scriptæ legis præuaricator. Hæc ille.

Col. 31. c. 11.

Isidorus Etym. lib. 3.

Etym. lib. 3.

Etym. lib. 3.

Etym. lib. 3.

Etym. lib. 3.

Etym. lib. 3.

Etym. lib. 3.

Etym. lib. 3.

Etym. lib. 3.

Etym. lib. 3.

Etym. lib. 3.

Etym. lib. 3.

Etym. lib. 3.

Etym. lib. 3.

Etym. lib. 3.

Etym. lib. 3.

Etym. lib. 3.

Etym. lib. 3.

Etym. lib. 3.

Phil. 2. 9. 7. art. 1.

Consuetudo
quodammodo lex
est: & omnino
vim legis habet.

Consuetudo le-
gis interpret.

Lib. 2. art. vnico.

Chrysostomus
Theol.

Habetur. Dist.
11. c. Catholica.

Thomas ad idem optime dixit. Omnis lex proficiscitur à ratione, & voluntate legislatoris. Lex quidem diuina, & naturalis à rationabili Dei voluntate: lex autem humana a voluntate hominis ratione regulata. Sicut autem ratio & voluntas hominis manifestantur verbo in rebus agendis: ita etiam manifestantur facto: hoc enim vnusquisque eligere videtur vt bonum, quod opere implet. Manifestum est autem, qd verbo humano potest & mutari lex, & etiam exponi, in quantum manifestat interiorem motum, & conceptum rationis humanæ. Vnde etiam & per actus maxime multiplicatos, qui cōsuetudinem efficiunt, mutari potest lex, & exponi: & etiam aliquid causari, quod legis virtutem obtineat: in quantum scilicet per exteriores actus multiplicatos interior voluntatis motus, & rationis conceptus efficacissime declaratur. Cum enim aliquid multotiens fit, videtur ex deliberato rationis iudicio provenire: & secundum hoc consuetudo & habet vim legis, & legem abolet, & est legum interpretatrix. Hæc Thomas. Multa ad idem hic a nobis dicenda erant, quæ quia infra dicturi sumus ex parte, quando de Ecclesiastica traditione copiosorem facturi sumus sermonem: modo de his satis.

CAP. IIII.

CONCLVDAMVS ergo cum pulcherrimo dicto Chrysostomi, & dicamus. Itaq; traditionē quoq; Ecclesiæ fide dignā putamus. Traditio est: nihil queras amplius. Hæc ille super Apostolum. Augustinus ad idem in De fide Christiana ait. Catholica ecclesia per orbem terrarū diffusa tribus modis probatur existere. Quicquid enim in ea tenetur, aut authoritas est scriptu

rarū, aut traditio vniuersalis, aut certe propria, & particularis institutio: sed authoritate tota constringitur, vniuersali traditione maiorum nihilominus tota: priuatīs vero constitutionibus, & proprijs informationibus vnaquęque pro locorum varietate prout cuiq; visum est, & subsistit, & regitur. Idem pro eodem aduersus eos, qui consuetudinem ecclesię negauerint, quasi eo fidem perdiderint, & toti ecclesię non parum detrimentattulerint, inquit. Ecclesiasticarum institutionū quasdam in scriptis, quasdam verò Apostolica traditione per successores in ministerio confirmatas accepimus: quasdā vero consuetudine roboratas approbavit vsus: quibus par ritus, & idem vtriusq; pietatis debetur affectus. Vnde (hoc est de quo ritu, vel obseruatiā) quis vel aliquantulū sacrarum expertus scripturarum hæsitaue-rit? Si enim attenderimus consuetudines ecclesię non per scripturas à patribus traditas nihil aestimare: quantum religio detrimenti sit latura, intentiue inspicientibus liquido cōstabit. Quę enim (vt inde exordiamur) scriptura salutiferę crucis signaculo fideles docuit insigniri: vel quę triphariā digesta super panē, & calicem prelię orationis, vel cōsecrationis verba cōmēdauit? Nam nō modo quod in euāgelio cōtinetur, vel ab Apostolo quod est insertum secretis dicimus: sed & alia plura adiicimus magnam quasi vim commendantia mysterijs. Quę orientem versus nos literarum orare forma docuit? Benedicimus fontem baptismatis oleo vnctionis. Huic accedit quòd ter oleo inungimus, quos baptizamus: verbis abrenunciare Sathanę, & Angelis eius informamus. Vnde & hec, & alia in hunc modum non pauca, nisi tacita ac mystica traditione à patribus

† Augustinus
in lib. ex dictis
Basilii.

† Plurimū detri-
menti Christi-
ana religio latura
erit: si solas scrip-
turas, & nequas
quā traditiones
alias (sola verbo
cōmendatas) accē-
perit.

* Thomas Vualden, como priori lib. 2. arg. 2. c. 13.

ecclesiastico more, ac reuerētiori diligentia, sunt in ministerijs obseruata magis silentio, quam publicata, scripto? Hæc Augustinus. Thomas Vualden, ad idem dixit. Necesse ergo habent scrutatores dubiorum fidei ultra literam scriptæ legis aliquid accipere ab instructione maiorum suorum; quo sensu scripturam ipsam patres sciunt ecclesiæ spiritum sanctum infudisse scriptoribus. Hac ratione sermones Apostolorum nō scriptos, & traditiones eorum non scriptas commendat, & seruat ecclesiā; qui omnes si scripti essent, essent de canone scripturarū. Putasne sermones illos, quos tot diebus prædicauit Paulus Athenis debere esse abiectos, & quos prædicauit quotidie in synagogis Iudeorum; & iterū multis diebus Ephesī, & finaliter Romę? Et quāuis morticina pellis sub atramento ipsos nō contineat, credis q̄ ipsos quos spiritus sapiētię, & intellectus tam elimatos lingue coaptauit Apostoli, non incorporasse iam scripturę perpetuę bonorum, vbi scriptura verissima est? Et quanuis cælū, & terra, & omnes corrupti libri transierint; verba Christi non transient. Horū credo maiorem partem per traditiones, & successiua documenta patrum adhuc ecclesiā catholica thesaurizat. Hæc ille.

Math. 24.

CAP. V.

* Placet, si bene intelligatur quod dicitur.

* Cōuerudo v21
ser distinguere/
limitare / augere
reip nō solā positiua legē/ imo & naturalem.

Placet quod quidam asserunt, tātā vim esse cōsuetudinis, roburq; ac vigorē, vt valeat ipsa nō solum positiuā legē abolere, imo & naturalē distinguere, limitare, augereq; Placet inquā horum assertio si quoad naturalem legem, seu diuinam nō simpliciter, & absolute vt ponitur; sed cum determinatione, & in casu intelliga-

tur. Namq; prima principia humane vite, seu practica, seu speculatiua cunctis & in veritate, & in bonitate notissima, humana consuetudo nequaquam alterare valet: sicut nec illas conclusiones, quæ necessario, ac euidenter ex illis manifestis principijs deducuntur. Alia vero, hoc est particularia principia, aut conclusiones, quæ particulares casus respiciunt, & ex variatis circumstantijs possunt bene vel male fieri, ac in damnum, vel commodum personæ, vel Reipublicæ euenire: non dubium quin possit consuetudo, quemadmodum & humana lex iuxta dictamen rationis ordinare. Panormitanus post Innocentium in De consuetudine ad idem ait. Certum est autem quod ius posituum etiam ciuile quãdoq; distinguit ius diuinum: nam regula illa iuris diuini. In ore duorum vel trium stat omne verbum: reperitur limitatum per ius ciuile, & canonicum: quia in multis casibus requiruntur plures testes, & in aliquibus pauciores. Item illud præceptum generale. Non occides, reperitur varijs modis limitatum: nam etiam in multis casibus hominibus permixtum est occidere, qui non sunt expresse prohibiti in iure diuino: facit cap. pro humani, de homicid. Vnde ait. Conclude, quod vbi ratio naturalis suadet ius diuinum distingui, & limitari: tunc transgressio non inducit peccatum: quod & præsumitur hoc voluisse ipsum Deum, cum noluerit omnes casus distinguere: sed dedit regulas generales, & potestatem generalem tribuit vicario suo, vt Quodcunque ligaueris super terram, erit ligatum & in cœlis. Sed vbi nulla ratio naturalis suadet ipsum ius diuinum mutari, seu limitari: tunc nulla lex, nulla consuetudo valet. Thomas ad idem dixit. Lex naturalis potest in-

• Panormitanus
post Innocentium.

Cap. final.

• Vt. 2. q. 4. in. c. 1.
& no. in. c. Licet
vniuersis de test.
& in. c. C. esse
de testam.

• Lib. 2. & c.
Quando li. sine
iud. se vin. l. 1. &
2. c. alius.

• Math. 16.
• 24. q. 1. Queda
cung.

• 1. 2. q. 9. art. 5.

telligi mutari dupliciter: vno modo per hoc qd aliquid ei addatur: & sic nihil prohibet legē naturālē mutari: multa enim supra legē naturalem iuperaddita sunt ad humanā vitam vtilia, tam per legē diuinā, quam etiam per leges humanas. Alio modo potest intelligi mutatio legis naturalis per modum subtractionis: vt scilicet aliquid desinat esse de lege naturali, quod prius fuit secundum legē naturalem: & sic quantum ad prima principia legis naturæ, lex naturæ est omnino immutabilis: quantum autem ad secunda præcepta, quæ diximus esse quasi quasdam proprias cōclusiones propinquas primis principijs, sic lex naturalis non immutatur, quin vt in pluribus sit rectū semper quod lex naturalis habet. Potest tamen mutari & in aliquo particulari, & in paucioribus propter aliquas speciales causas impediētes obseruantiam talium præceptorum. Hæc ille. Exemplum ad idem est. Apud omnes enim hoc rectum est, & verum, vt secundum rationem agatur: ex hoc, quasi ex primo sequitur, vt quod suum est, cuiq; tribuatur: iterum ex hoc, quasi ex secundo deducitur, vt deposita suis dominis reddantur. Verum quia ad particularia veniendo non est bonum reddere depositum, quando eo reddito scitur inde malum aliquod oriturum: optima esset lex humana, quæ prohiberet reddi depositum furioso, quo se vel alium interimat. Similiter & naturalis lex vult, vt quod meū est, meū sit, & ad nullū aliū sine mea culpa, aut sine mea voluntate transferatur: tamē propter odia, & lites vitandas, humana lex optime ius præscriptionis bonæ fidei cōcessit. Quid ergo? Concludamus cum his doctoribus, alijsq; innumeris, magnam vim cōsuetudinis esse, velut eius quæ possit naturalem

* Prima principia legis naturæ mutari nequeunt.

* Secunda principia legis naturæ, quæ sunt quasi conclusiones quedam ex primis principijs deductæ in aliquo particulari mutari possunt.

* Palchra exempla ad idem.

legem distinguere, limitare, augereque, ac interpretari modo statim exposito. Quod si hæc possunt sæculares cōsuetudines, sæculares leges, ac sæculares principes qui a sæculari republica tantum sæcularem potestatem accipiunt: quanto magis hoc idem habebunt ecclesiastici cōsuetudines, ecclesiasticæ leges, ecclesiasticusque princeps: qui non a republica, sed a Deo immediate sibi in Petro dicente, *Pasce oves meas*, ecclesiasticam potestatem accepit? Quid ergo? Clamemus cum Chrysostomo sanctissimo, doctissimo, & antiquissimo, ac dicamus. Itaque traditionem quoque ecclesiæ fide dignā putamus. Traditio est: nihil quæras amplius. O verbū Christianum. Clamemus cum Augustino cōtra Manichæos dicente. *Palam est, quod in re dubia ad fidem valeat auctoritas ecclesiæ catholicæ, quæ ab ipsis fundatissimis sedibus Apostolorum usque ad hodiernum diem succedentium sibi met episcoporum serie, & tot populorum consensione firmatur.* Multa alia quæ ad auctoritatem ecclesiasticæ traditionis pertinent, infra ponuntur.

* Chrysostomus
super Paulum.
2. Thes. 2.
Lib. 24

* Augustinus

Lib. 2. Art. vnice

Articulus Sextus.

CAP. I.

Sententia conformis sanctorum doctorum diuinam auctoritatem habet, sic vt contra eam in rebus religionis nulli hominū liceat quicquam determinare. Hic eos sanctos doctores intelligimus, quos ab antiquo obseruat ecclesiā, Irenæum Archiepiscopum Lugdunensē. Hilarium episcopum Pictauiensium, Cyprianum episcopum Carthaginensē. Cyrillum episcopum Alexandriæ, Chrysostomum Archiepiscopum Constantinopolitanum,

Cōformis sententia
sanctorum doctorum
diuinam auctoritatem habet.

* Qui sunt doctores,
sancti, de quibus loquimur.

R

Basilium Archiepiscopum Cesariē. Athanasium episcopum Alexandrinum, Signanter quatuor doctores ecclesie, Gregorium Papam, Augustinum episcopū Hipponē. Ambrosium Archiepiscopum Mediolanē. ac Hieronymū sanctę Romanę ecclesie presbyterum. Intelligimus etiam & multos alios; quos narrare longissimū esset, & fortassis tediosum; ob quod eos innominatos, sed tamē omni reuerētia dignos manere volumus. Saluator noster hoc docuit, qui ijs patribus in Apostolis dixit. Vos estis lux mundi. Vos estis sal terre; iterū. Qui vos audit, me audit; & qui vos spernit, me spernit; iterū. Sicut misit me pater, ita ego mitto vos. Accipite spiritum sanctum; quorum remiseritis peccata, remittūtur eis; iterum. Quęcunq; ligaueritis super terram, ligata erunt in cœlo. Et quęcunq; solueritis super terram, soluta erunt in cœlo. An forte hæc non sunt dicta istis patribus in Apostolis? Absit. Sūt quidem, quia nō personę, sed officio, non ad vtilitatē personę, sed ad vtilitatem ecclesię concessa sunt. Paulus hoc docuit, qui ecclesiasticam potestatem non in destructionē, sed in edificatiōnem sese accepisse dixit. Cuius rogo ædificationem nisi ecclesię, quę ædificatur vt ciuitas? Paulus inquam hoc docuit, qui unicuiq; dare manifestationem spiritus ad vtilitatem, quique tandem gradus ecclesię, ecclesię propter ecclesiam datos asseruit; quatenus scilicet ipsā illuminarent, regerentq;. Sic autem quum ij patres fuerint animarum pastores, ac rectores ecclesiarum, in loco Apostolorum succedentes episcopi ordinati; manifestum est eos in Apostolis eā potestatem accepisse, quā ipsi Apostoli ppter ecclesiam, & vt in ecclesia duraret, acceperūt; potestātē scilicet, authoritatēq; illuminādi,

* Math. 5.

* Luc. 10.
* Ioan. 10.

* Matth. 18.

* 1. Corint. 10. &
11.

* 1. Corint. 12.
* Ephes. 4.

* Diss. 21. c. 11.
20. & 21.

ac regendi ecclesiam Christi. Paulus non aliunde quā ex ista ratione episcopis Ephesi dixit. Attendite vobis & vniuerso gregi in quo vos spiritus sanctus posuit episcopos regere ecclesiam dei, quam acquisiuit sanguine suo. Quæso quando, aut vbi episcopi illi Ephesi a spiritu sancto potestatem ecclesiasticam acceperunt: nisi quando, aut vbi ea Apostolis concessa fuit, per quos a spiritu sancto ad alios episcopos deriuata est? Quia ergo (Paulo teste) cæteris Episcopis eadem potestas in Apostolis data est: cæteris episcopis etiam in Apostolis omnia illa verba dicta sunt: tum quia simul, ac similiter ponuntur; & non est maior ratio de istis quā de illis: tum quia & illa omnia nihil aliud faciunt, nisi quod ea quæ potestatis, authoritatisque ecclesiasticæ sunt, explicat: cuius est sacramenta a Christo instituta ministrare, populumque eius in fide, & moribus dirigere, gubernareque. Paulus ad istam manifestā veritatē pro authoritate sanctorum doctorū doctoratū quasi spiritus distinctū donum, & doctores quasi gradum distinctum ecclesiæ, in ea pro ea illuminanda positos dixit. Namque inquit. Et ipse dedit quosdā quidē Apostolos, quosdā autē prophetas, alios vero euangelistas, alios autem pastores, & doctores. Vides hic doctores ab Apostolo in distincto gradu nominari, quē admodum, & Apostolos, & euangelistas: audi quid statim sequatur. Ad consummationē sanctorum in opus ministerij, in ædificationem corporis Christi, donec occurramus omnes in vnitatē fidei, & agnitionis filij Dei, in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi: vt iam non simus paruuli fluctuantes, & circumferamur omni vento doctrinæ. Ecce ad quid gradus huiusmodi etiam, &

* Act. 10.

* Sicut potestas ecclesiastica a Apostolis, & in Apostolis, qui eorum loco succedunt, data est: ita verba alia ad potestatem huiusmodi faciendam apostolis & in apostolis suis successores data sunt.

* Ephes. 4.

* Gradus doctorum distinctus est a gradu pastorum, & apostolorum: licet quidā multa dona habuissent quibus simul fuerunt apostoli, euangelistæ, doctores, & pastores.

R ij

doctores in ecclesia positi sunt, vt non circumferamur
omni vento doctrinæ, nec fluctuemur. Quid ergo? Vti
que doctores sancti audiendi sunt: non audiuntur autē,
nisi suæ conformi sententiæ stetur, obediaturque. Idē
pro eodem. Et quosdam quidem posuit Deus in eccle-
sia, primam Apostolos, secundo prophetas, tertio do-
ctores, deinde virtutes, exinde gratias curationum, opi-
tulationes, gubernationes, genera linguarum, interpre-
tationes sermonum. Nūquid omnes Apostoli? nūquid
omnes prophete? nūquid omnes doctores? nūquid
omnes virtutes? nūquid omnes gratiam habēt curati-
onum? nūquid omnes linguis loquūtur? nūquid om-
nes interpretantur? Ecce q̄ Paulus doctoratum nomi-
nat, ac quasi distinctum ab alijs donis annumerat, asse-
rens non omnes eū habere, sicut nec Apostolatū. Quid
clarius? Aut fortassis dixerit quispiam, hos patres nomi-
natos, Augustinum, Ambrosium, Hieronymum, Gre-
gorium, Irenæum, Cyprianum, Hilarium, Cyrillum,
Chrysostomum, Athanasium, aliosq; similes, illum do-
ctoratū non habuisse, quem Apostolus expressit? Quis
sic insaniat? Nam si ij non, qui alii a tempore nascētis ec-
clesiæ vsq; nunc credi possunt illum doctoratum habu-
isse: quom̄ isti super omnes quos nouimus, vita, ac eru-
ditione sint in toto orbe notissimi? Si vero ij sic, vtique
ipsi qui a Deo in ecclesia pro ea regēda positi sunt, pro-
culdubio audiendi sunt maxima cum reuerētia, obedi-
entiaque. Chrysostomus hanc graduum distinctionē
contemplatus ad idē dixit, Deus alios voluit esse do-
ctores, alios discipulos. Si autem omnes omnia scirent,
doctor necessarius nō erat: & ideo esset ordo rerum cō-
fusus. Nam ad eos quidē quos voluit esse doctores, sic

1. Corint. 12.

Probat / docetq;
hic Apostolus /
doctoratum gra-
dum esse dictū.

in quibus post 20
postolos ac disci-
pulos domini /
illū gradū fuisse /
maxime cōcedē-
dum sit.

Chrysostomus
super Math. ho-
mel. 44. operis
imperfecti.

ciantes audiat, & delinquentes moneat, aut puniat? Aut si totiens congregetur, quomodo sine tumultu aut dissensione id fiet? At si ii sunt, vt reuera sunt, qui nomine ecclesiæ in illo domini dicto intelliguntur, & suo tempore a suis subditis audiendi erant; quomodo nunc non audiendi erunt, præsertim in ea sententia, quam cõfor- miter ipsi omnes quasi per vnum firmauerint? Hic om- nes homines, & omniũ hominum iudicia, voco, rogo- que cunctos, audiant me, & respõdeant mihi. Si nunc nunc omnes ii patres, vel eorum bona pars, Augusti- nus, Ambrosius, Hieronymus, Gregorius, Irenæus, Hi- larius, Cyprianus, Basilus, Cyrillus, Athanasius, Na- zianzenus, Chrysostomus, Damascenus nostris tem- poribus viuerent, & aliquo loco conuenirent res religi- onis fidei, aut morum tractaturi; nonne quod ipsi cogni- ti, & notifama, vita, eruditione, & sanctitate determi- narent, tota ecclesia statim determinaret? quod appro- barèt, approbaret? quod damnarèt, damneret? qd vita rèt, vitaret? qd sequerètur, sequerèt? & quod crederèt, crederet? Ita. Rogo ergo, quid refert, eos nunc suo ore, aut sua scriptura nobis loqui? & illo signo vocali, aut isto scripto suam mentem manifestare? Aut fortassis dixe- rit quispiam, illos sanctos ac venerandos patres aliter sen- sisse viuentes, ac loquentes; & aliter nobis suis poste- ris tradidisse morientes, scribentesque? Quis sic in- saniat? Vbi esset tunc sua bona vita, & sanctitas? aut quomodo Deus optimus maximusque eos deceptores nostrorum, & inimicos fidelium suis miraculis illustra- set? Dico ergo nunc pro his patribus, quod olim Augu- stinus dixit pro septuaginta interpretibus; si illi omnes ad vnum locum conuenirent, & communicantes, ac cõ-

• Pulchra ratio
pro cõformi sen-
tentia factorũ pa-
trum,

• Non refert pps
tres nũc per scrip-
turas, aut olim
per voces suã me-
te manifestare,

• Patres quod cõ-
scripsit / scripserũt.
& per sua scripta
nobis suis poste-
ris tradiderũt,

• De ciuitate dei
lib. 18 c. 43.
Augustinus,

sultantes inuicem quicquam diffinirent: proculdubio eorum conformis sententia omni alij cuiusvis vnus hominis, aut aliorum aliquorum non talium, præponenda erat: quia vbi multa consilia, ibi salus. Quanto ergo magis sententia istorum patrum maxime tenenda erit, qui diuersis locis, & temporibus scribentes, alias plurimum videre suum sequuti conformiter conuenerunt, quasi simul coassistentes, simulque determinantes? Fateor, mihi persuasum habeo, hos patres non nisi aut gratia spiritus amatoris vnitatis, & pacis, aut a clara ipsa, seu manifesta veritate illuminatos, motosque fuisse, dum cōformiter sunt loquuti. Aliter enim nō potuerunt tam præclara ingenia, tam continua studia, & tot differētia capita in remotissimis locis, Europa, Africa, Asia, quasi per vnum conuenire. Ad idem est quod Paulus dixit. Alij interpretationem sermonum tanquā distinctam gratiam per spiritum dari ad vtilitatem: nā ab Apostolis vsque ad nos, quos alios credere possumus hoc donum habuisse conuenientius magis, quā si patres habuerunt, Augustin. Ambrosius, Hieronymus, Gregorius, Chrysostomus, Cyrillus, Athanasius, ceterique nominati: quos nouimus sanctissimos, doctissimosque, ac miraculis illustratos? Quod si dixerit veritatis aduersarius illam gratiam solum in primitiua ecclesia durasse, nec ultra ad nos transisse, sicut illas alias quas Apostolus ibi nominat: ibi fuerūt, nec ultra transierunt. Respondeo, non valet, tum quia ista gratia etiam nunc necessaria est, quum sint etiam & nunc verba, seu scripta eorū, qui linguis loquebantur Apostolorum scilicet, & euāgelistarū, pro quibus interpretādis gratia huiusmodi data fuit: quam ob rem cessare nō de-

et si quis dicit
quod sententia
conformis sententia
patrum vna
de etiam consilio
veritatem esse.

4. 1. Corint. 12.

* Patres fidei do-
num illud inter-
pretationis ser-
monum utique ha-
buerunt: quod
Paulus in eccle-
sia edixit.

* Quia post primum ecclesiam duravit necessitas intelligendi verba apostolorum / prophetarum / & evangelistarum / rōne convenientissimi fuit / vt post illam durasset illa gratia interpretandi sermones.

* Lib. 2. c. 8. 7. Cyrillus.

* Basil. 12.

* Dist. 3. c. 2. de libellis.
* Leo Papa.

buit; tum quia nec omnes illarū gratiæ cum primitiua ecclesia cessarunt: imo & post illam virtus faciendi miracula in multis reperta est: vt constat ex gestis sanctorū, quibus totus mundus plenus est. Nunc quæso, si gratia faciendi miracula minus quidem necessaria post plantatam fidem, ac monstratam etiam in ecclesia successiuis temporibus durat, quanto magis gratia interpretandi sermones, vel scripturas, quæ non ad probandū, sed ad declarandum credibilia præstita fuit, in ecclesia permanere debuit, quatenus per eam omni tempore intelligamus, quod credimus? Cyrillus super Ioannem p pastores, & doctores ecclesiarum successerunt, ait. A quam autem rursus gratiam spiritus appellauit: quam qui adeptus est, diuinæ scientiæ scaturientem fontē sic adeptus est, vt præceptis hominum non indigeat, sed facile possit ad potum verbi cœlestis etiam ceteros hortari: quales olim erant prophetæ, atque Apostoli; & modo qui ministerij illorū sunt successores, de quibus scribitur. Hauriatis aquas cum gaudio de fontibus saluatoris. Leo Papa ad idem dixit. De libellis, & commentarijs aliorum non conuenit aliquos iudicare, & sanctorum conciliorum canones relinquere, vel decretalium regulas, quæ habentur apud nos simul cum canonibus, quibus i oibus ecclesiasticis vtimur iudicijs, id est Apostolorū, Nicenorū, Anchiritanorum, Neocæsariensium, Gangrensiū, Sardicensium, Africanensium, Carthagenensium: & cum illis regulæ præsulū Romanorum Siluestri, Cyrici, Innocētij, Zozimi, Celestini, Leonis, Hilarij, Gelasij, Ormisde, & Gregorij iunioris. Isti omnino sunt, & per quos iudicāt Episcopi, & per quos episc

copi simul, & clerici iudicantur: nā si tale emerferit, vel contigerit inusitatum negocium, quod minime possit per istos definiri: tunc illorum, quorum meministis dicta Hiero. August. Isidori, vel cæterorum similiter sanctorum doctorum, & similium si reperta fuerint, magnanimiter sunt retinenda, ac promulganda. Innocentius Papa pro eodem dixit. De quibus causis nulla solvendi, ligandiq; authoritas in libris veteris, & noui testamenti, & quatuor euāgeliorum cum totis scriptis Apostolorum appareat: ad diuina recurrere scripta græca. Si nec in illis, ad catholicæ ecclesiæ historias catholicas a doctoribus catholicis scriptas manum mittite. Si nec in illis, sanctorum exempla perspicaciter recordamini. Urbanus Papa ad idem pro authoritate patrum sanctorum inquit. Vbi vero aperte dominus, vel eius Apostoli, & eos sequentes sancti patres sententialiter aliquid defini erunt: tibi non nouam legem Romanus pontifex dare, sed potius quod prædicatum est, vsque ad animam & sanguinem confirmare debet. Gratianus pro eodem dixit. Plurimi autem tractatorum, sicut pleniori gratia sancti spiritus, ita ampliori scientia alijs præcellentes, rationi magis adhæsisse probantur. Vnde nonnullorum pontificum constitutis, Augustini, Hiero. atque aliorum tractatorum dicta videntur esse præferenda: infra. Diuinarum tractatores scripturarum, & si scientia pontificibus præemineant: tamen quia dignitatis eorum apicem non sunt adepti, in sacrarum quidem scripturarum expositionibus eis præponuntur: in causis vero definiendis secundum post eos locum merentur.

• Innocentius Papa Dist. rad. c. De quibus.

• Urbanus Papa, 26. q. 1. sunt quis darp.

• Gratianus dist. 20. cap. De crederis.

• Pontifices excedunt in potestate doctores excedunt in scientia.

CAP. II.

* Math. 5.
* sanctitas patrum
& munditia eorum
ad hoc
idem faciunt.

e. d. Ioan. 2.

Docet vnctio.

Orfal. 108.

Orfal. 110.

Patrum sanctitas, ac cordis munditia, animarum
sibi commissarum cura, & pro rebus religionis obseruā
dis sūma vigilantia eos quoq; obseruādos, venerādos,
audiendosq; plurimū faciunt. Saluator noster dixit. Bea
ti mundo corde: quoniam ipsi deū videbunt: istis autē
verbis non dubium quin cognitio dei mundi tie interi
ori tribuatur: q; si sic, iam sancti patres, ob id q; mundi
corde deum optimū cognouerunt, & in scripturis laten
tem, ac loquētem, & in Christiana religione illuminan
tē, regētem, sanctificantemq; quia communis, & vera
est sententia, qua dicitur. Beati mundo corde: quoniam
ipsi deum videbunt. Ioannes ille, quem diligebat Iesus
ad idem inquit. Et vos vnctionē, quā accepistis ab eo,
maneat in vobis. Et non necesse habetis, vt aliquis do
ceat vos: sed sicut vnctio eius docet vos de omnibus, &
verū est, & nō est mendaciū. At qui magis post Aposto
los credi possunt hanc dei vnctionē doctricē omniū de
omnibus plenius habuisse, q; ij Patres sanctissimi, ac do
ctissimi Augustinus, Ambrosius, Hieronymus, Grego
rius, Chrysostomus, Cyprianus, Cyrillus, Athanasius,
Basilius, Damascenus, alijq; similes: quos omnes ab anti
quissimis tēporibus dei ecclesia obseruat, & eius poten
tia miraculis illustrat? Dauid idē docuit, quū dixit. Su
per senes intellexi: quia mandata tua quæsiui. Quæso.
si quæsitio mandatorū dei intelligentiā præstat: quāto
magis obseruatio ipsorū mandatorū intelligentiā psta
bit? Sic autē Patres illos, quos sequimur, quia sanctissimos
nouimus, optimo iure doctissimos credimus. Idē p eo
dē. Initiū sapiētie timor dñi: q; si timor dñi initiū est sa
piētie: iā ij sancti p̄res cōplemētū sapiētie habebāt, q; vi
uētes dei nō timore, sed amore feruebāt, ignibus chari

tatis ardentescōtinuo. Iam quantū eos iuuerit cura ani-
marū sibi cōmissarum, non est ignotū; nanq; pro eis op-
time instruendis, de quibus sese nouerant reddituros
rationē, quid non faciebāt? quā scripturā non legebāt?
quę exēpla nō aspiciebant? aut quę bona opera nō ope-
rabantur? quę ieiunia nō ieiunabant? quas orationes nō
orabant? quas lachrymas non fundebant? aut qua hora
deum optimum suis precibus nō sollicitabant? At istis
omnibus ex parte sua cum gratia dei positis, quid a deo
optimo non impetrabāt, qui sic nouit super omnes ami-
cos amicus esse, & suis amicis quicquid in salutē anima-
rum sibi cōmissarum constanter petunt, cōcedere? No-
uit ipse qđ dixit: nouit, & memoria tenet. Petite, & ac-
cipietis; quærite, & inuenietis; pulsate, & aperietur vo-
bis. Nouit & illud suū. Si quid petieritis patrē in nomi-
ne meo, dabit vobis. Igitur ij patres quia iusti, quia san-
cti, quia mūdi corde, quia solliciti petebant, quærebāt,
pulsabant; accipiebant, inueniebant, & aperiēbatur eis;
ac per consequens intrabant in gaudium domi-
ni sui, in cellam vinariā, vnde ordinatam charita-
tem intelligebant, accipiebantque, qua facerent, secun-
dum exemplar, quod ibi sibi monstrabatur. Quid er-
go? Vtiq; in huiusmodi quę religionis Christianę sunt,
fides, atq; boni mores, nō errabāt cōformiter loquētes.

CAP. III.

Nouerunt sancti patres hanc veritatem ex ista rati-
one dicta: nouerunt inquam, & per suas scripturas nobis
suis posteris tradiderunt: non quia aliquis illorum se
sanctum existimaret, ac per idem sibi obediendum
fore prædicaret! (quia enim sancti erant, nullus sese

*Pater officium
sollicitudo an-
imarum/perpetu-
um studium/cō-
tinua in lege do-
mini die ac no-
cte meditatio/&
frequentissima;
quid nō inueni-
rēt? aut quid nō
acceperunt diui-
ni iustit

*Matth. 7.

*Ioan. 16. 14. 15.

*Psalm. 138.
et cetera.

*Cant. 3.

*Ipsi sancti patres
hanc veritatem
nouerūt: & no-
bis suis posteris
per suas scriptas
cōmendarunt.

sanctorum dignabatur honore) sed ut quam ex diuinis scripturis acceperunt, alijs veritatem comendarēt. Augustinus ad idem monstrans quantum valeant, vita sancta, affectio pia, studiūq; assiduum ad verā intelligentiam scripturarū, dixit in De moribus ecclesiæ catholicæ. Quis enim mediocriter sanus non facile intelligat scripturarum expositionē ab his petendā esse, qui earum doctores se esse, profitetur: fieriq; posse, imo id semper accidere, ut multa indoctis videantur absurda, quæ cum a doctoribus exponuntur, eo laudanda videantur elatius, quo abiectius aspernanda videbantur: & eo accipiatur aperta dulcius, quo clausa difficilior aperiebantur. Hoc fere in sanctis veteris testamenti libris euenit, si modo ille qui eis offenditur, doctorem potius eorum pium, quam impiū laceratorem requirat: infra. Et diligentia igitur, & pietas adhibenda est: altero fiet, ut scientes inueniamus: altero, ut scire mereamur. Idem pro eodem ad Honoratum ait. Sed ama etiam ecclesiasticas legere literas, & non multa inuenies, quæ requiras ex me: sed legendo, & ruminando, si etiam pure dominum largitorem bonorum omnium deprecaris, omnia quæ cognitione digna sunt, aut certe plurima ipso magis inspirante, quam hominum aliquo comonente perdisces. Idē pro eodem in De Trinitate inquit. Et certe cum incōcuisse crediderint scripturis sanctis tanquam veracissimis testibus, agant orando, & querendo, & bene viuendo, ut intelligant, id est, ut quantum videri potest, videatur mente, quod tenetur fide. Et quid multa ad hoc ex ipso referam? quando ipse eadem tam crebro verbo exemploque docet, præsertim in De doctrina Christiana, ac etiam in confessionibus. Chrysostomus

Augustine
Gap.

• Augustinus,
Epistolae.

de Augustinus.
Lib. 15.

Lib. i. cap. 17.
Lib. ii. cap. 1.

Homel. 20.
Chrysolomus.

super Ioannem ad idem dixit. Plurimum nobis curandum est dilectissimi, & omni studio inuigilandum, ut sacrarum scripturarum profundū inspicere possimus: quarum sensus oscitantes nunquam deprehendemus. Est igitur quā diligentissime inuestigandum, & assiduis precibus insistendum, ut vel aliqua ex parte diuina mysteria assequi valeamus. Idem pro eodē sup̄ Mathēū iquit, Regnū est beatitudo cœlestis: ianua autē eius est scriptura, per quā introitur ad eam; clauicularij autē sunt sacerdotes, quibus creditū est verbum docendi, & interpretandi scripturas: clauis autē est verbū scientiæ scripturarum, per quam aperitur hominibus ianua veritatis: ad apertio autē est interpretatio vera: infra, Non sunt scripturæ clausæ, sed obscuræ quidē, ut cū labore inueniant: infra, Deus alios voluit esse doctores, alios discipulos: si autē oēs oīa scirēt, doctor necessarius nō erat: & ideo esset rerū ordo confusus. Nā ad eos quidē quos voluit esse doctores, sic deus dicit p̄ Esaiā pphetā. Loquimini sacerdotes in cordibus populi: ad eos autē, quos voluit discēdo cognoscere mysteria veritatis, sic dicit in Cātico. Interroga patrē tuū, & dicet tibi: presbiteros tuos, & annuntiabūt tibi. Et sicut sacerdotes nisi omnem veritatē manifestauerint in populo, dabūt rationē ī die iudicij: sicut dicit dominus ad Ezechielē, ecce speculatore te posui domui Israel: si nō dixeris impio, ut a vijs suis prauis discedat, ipse quidē ī suis peccatis morietur: animā autē eius de manu tua requirā: sic & populus a sacerdotibus nisi didicerit, & cognouerit veritatē, dabit rationē ī die iudicij: sic enim dicit sapientia ad populum. Et extendebam sermones meos, & non audiebatis: ideo & ego in vestra perditione ridebo. Sicut enim pater fa-

etiam de his
vult inuigilare
etiam de his

et Romel. 44. opo
ris imperfecti.
Chrysostomus.

et Deus alios voluit
esse doctores,
alios discipulos.

et Esai. 40.

et Ezechiel. 1.

et Proverb. 1.

est in domo Dei
sicut qui docet/
alii qui discunt.

Optimè exem-
plum ad hanc ve-
ritatem monstra-
dam pro sanctis/
a quibus via Dei
querenda est: ita
qui ab eis qui ea
bene norant sancti-
ssimi doctissi-
mi & multissimi
saculissimi illustrati.

Hieronymus
*Gal.

milias cclarium, aut vestiariū suū non habet expo-
situm cunctis: sed alios quidem habet in domo, qui
dant, alios autem, qui accipiunt: sic & in domo dei alij
sunt, qui docent, alij qui discunt. Si enim vestimen-
tum empturus geras vnum negociatorem, & alter-
rum: & ubi meliores vestes inueneris, & precio viliori
ab illo compares: quomodo non oportet populum cir-
cumuenire omnes doctores, & inquirere ubi sincera
veritas Christi venundatur, & ubi corrupta, & omni-
um confessiones cognoscere, & veriore eligere plus
quā vestimentum? dicit Apostolus. Omnia
probate, & quod bonum est tenete. Aut si ppter ali-
quam vtilitatem, vel necessitatem mundialem proficif-
ci volueris ad aliquem locum, cuius viam ignoras: nun-
quid propter ignorantiam vię discedis a profectione p-
posita? Non, sed experiris nunc istam viā, nūc illam, &
quos interrogas, quæris: & cū inueneris, rogas, & postu-
las, vt semitā discas. Et si velles scripturarū ingredi ve-
ritatem nunc peteres orationibus, nunc quærerēs in scri-
pturis, nunc pulsares bonis operibus, nunc interroga-
res sacerdotes, nunc istos, nunc illos, qui veri sint clau-
cularij scripturarum, qui falsi. Hæc ille: & si veri clau-
cularij scripturarum quærendi sunt, vt reuera sunt, quis
non videt ad sanctos patres confugiendum nobis fore
pro veritate huiusmodi habenda: quādo quidem eos no-
uimus, & doctissimos, & sanctissimos, ac a deo optimo
multis miraculis approbatos. Hieronymus ad idem ex
Origene circa illud Apostoli. Vos enim in libertatē vo-
cati estis fratres, tantum ne libertatem in occasionem
carni detis: ait. Multorum ergo malorum occasio est, si
quis in scripturæ carne permanceat: quæ qui fecerint,

regnum dei non consequentur. Quam ob rem spiritum scripturæ, fructusque quæramur, qui non dicuntur esse manifesti. Multo quippe labore, & sudore, & digno cultu in scripturis fructus spiritus inuenitur. Hilarius ad idem super Psalmos inquit. Scriptura enim legis manet, atque est anterioribus quæ adesset dominus in carne temporibus consummata a prophetis, adita a Iudæis, pertractata a regibus, suscepta a gentibus: sed intellecta, & probata a Christianis. Hoc forte insolens existimetur: plane insolens est, si a nobis hanc gloriam præsumimus, si tantum infirmitati nostræ licere volumus, ut tantis temporibus abstrusa, tantis humani generis obscura ætatibus, in quibus intelligendis frustra reges laborauerint, ipsi doctores, & magistri legis errauerint; nos stultis aculo, & purgamenta mundi, & deliramenta sapientibus de eorum intelligentia gloriemur. Sed tamen intelligimus, quia non mendax est, qui dicit. Petite, & dabitur vobis. Quærite, & inuenietis. Pulsate & aperietur vobis. Et scriptum est, quia qui dixit. Quoniam oportebat impleri omnia, quæ scripta sunt in lege Moysi, & Prophetis & in Psalmis de me: tunc aperuit illis sensum, ut intelligerent scripturas. Hæc ille. Bernardus ad idem super Cantica dixit. Audi inquit filia, & vide, quid intendis oculum? aurem para: videre desideras Christum? oportet te prius audire eum, audire de eo, ut dicas cum videris. Sicut audiuiimus, sic vidimus: immensa claritas, visus angustus, & non potes ad eam: potes auditu, sed in aspectu. Clamantem denique deum, Adam ubi es? non videbam iam peccator; audiebam tamen:

* Hilarius,
* Psalm. 119.

* intelligentia vera scripturarum Dei donum est hominibus laborantibus vigilantibus, per tentibus, cœlestium ac summarum ob id sanctorum patribus.

* Math. 7.

* Luc. 11.

* Serm. 28.
Bernardus.

AXIOM. CHR.

sed auditus aspectum restituet, si pius, si vigil, si fidelis
 præcesserit: fides purgabit quem turbauit impietas: &
 quem inobedientia clausit, aperiet obedientia. Denique
 a mandatis tuis intellexi inquit, & intellectum reddat
 obseruatio mandatorum, quem tulit transgressio. Idē
 ibi pro eodem. Depulsis ergo duobus malis duorum le-
 ctione librorum, competentem iam acceditur, ad hūc sa-
 crum, theoricumq; sermonem: qui cum sit amborū fru-
 ctus, non nisi sobrijs mentibus, & auribus omnino cre-
 dendus est. Alioquin ante carnē disciplinæ studijs edo-
 mitam, & mancipatam spiritui: ante spretam, & abie-
 ctam sæculi pompam, & sarcinam: indigne ab impuris
 lectio sancta, præsumitur. Quomodo nempe lux in cal-
 sum circumfundit oculos cæcos, vel clausos: ita animalis
 homo nō percipit ea, quæ sunt spiritus dei. Quippe spi-
 ritus sanctus disciplinæ effugiet fictum, quod est vita
 incontinens: sed nec erit ei vnquam pars cū mundi va-
 nitate, cum veritatis sit spiritus. Quæ enim societas ei,
 quæ de sursum est, sapientiæ, & sapientiæ mundi, quæ
 stultitia est apud Deum: aut sapientiæ carnis, quæ & ip-
 sa inimica est deo? Hæc Bernardus, Ecce quibus senten-
 tijs, quibus verbis, quibusq; scripturis sanctis omnes ij
 patres Augustinus, Hieronymus, Hilarius, Chrysosto-
 mus, ac Bernardus simul quasi per vnum testantur, pro-
 bantq; id quod ante dixeramus, bonam vitam, piam af-
 fectionem, mūditiā cordis, & studium assiduū plu-
 rimum proficere, imo & requiri ad sanctarum scriptu-
 rarum, sacrarūq; veritatum religionis veram intelligē-
 tiam acquirendam: ac ob id eam a sanctis patribus fore
 maxime petendam: in quibus hæc omnia copiose fuisse
 omnino credimus.

• Bernardus,
 Serm. 1.

• Veræ intelligē-
 tiæ scripturarū
 fructus non nisi
 sobrijs mētibus
 & auribus credē-
 dum

• 1. Corin. 1.

• 1. Corin. 1.
 • Rom. 8.

CAP. IIII.

DEI miracula, quæ ad approbationem patrū facta sunt, eorum conformem sententiam in rebus religionis, fidei scilicet, aut morum nobis viatoribus obseruandā fore indicāt. Posset hæc veritas multis alijs medijs monstrari: sed placet breuitatis gratia hoc idem exēplis ex diuina scriptura sumptis efficere. Olim sub lege expresse prohibitum erat, ne quis sacrificiū offerret extra atrium tabernaculi sub his verbis. Homo quilibet de domo Israel si occiderit bouē, aut ouem, siue caprā in castris, vel extra castra, & non obtulerit ad ostium tabernaculi oblationē domino: sanguinis reus erit, quasi si sanguinem fuderit: sic peribit de medio populi sui. Ideo sacerdoti offerre debent filij Israel hostias suas, quas occidūt in agro, vt sanctificentur domino ante ostium tabernaculi testimonij, & immolent eas hostias pacificas domino: infra. Homo de domo Israel, & de aduenis qui peregrinantur apud vos, qui obtulerit holocaustum, siue victimam, & ad ostium tabernaculi testimonij non adduxerit eam, vt offerat domino: interibit de populo suo. Tamen Gedeon ædificauit altare domi no sub quercu, & obtulit sacrificium. Dauid sacrificauit in area ornam Iebusei. Helias quoq; induxit populum, vt sacrificium fieret in monte Carmelo: opera autem ista non solum nō sunt reprobata, imo approbata, laudataq;: vnde & altare Gedeonis multis temporibus mansit in magna reuerentia habitum. Quæso, cur illa opera contra legem facta, ac contra legem expressam cognita damnata non fuere? Legant qui voluerint omnes scripturas, quarant, & exquirant omnes rationes: existimo non aliunde reperient populū ea facta tulisse,

S

* Miracula in approbationem patrum facta sunt conformem sententiam mouerant.

* Leuit. 17. & Deut. 12.

* Lex prohibebat sacrificia offerri extra atrium tabernaculi.

* Iudic. 6.

* 2. Reg. vii.

* 1. Reg. 13.

* Quædam sacrificia extra atrium tabernaculi oblata approbata sunt ob id tñ q; psonę offerentes a Deo probati aut laudati sunt.

9. 1. Reg. 16.

9. 3. Reg. 17.

3. Iudic. 7.

¶ Conformis sententia patrum ob id accipienda est, ita quia ipsa non est contra legem expressam: ita quia ipsa deo maxime sunt probati miraculis innu-meris.

9. 2. Corinthio.

¶ Nos optime iure sequimur quos a deo laudari apostolus probare videmus: quando præsertim conformiter sibi loquuntur.

nisi ob id tantum, quod vel ante, vel post personas ipsas operantes ex miraculis, vel diuinis laudibus deo placitas credidit. Dauid laudatus fuit ore Samuelis, quasi esset vir secundum cor Dei. Helias sanctus credebatur, quia precibus suis tribus annis, & dimidio non pluit. Gedeon etiam vir sanctus præsimebatur ex mirabili liberatione de Madianitarum: quasi subsequuta non fuisset, factum Gedeonis laudatum non esset. Nunc rogo, si illa contra expressam legem facta ex sola probatione personarum laudata, obseruataque sunt: quanto magis conformis sententia sanctorum patrum audienda est, quos Deus optimus maximusque tam plurimis miraculis, tum in vita, tum in morte illustrauit, ac approbauit, quum præsertim constet nullam talium sententiarum hactenus contra expressam scripturam fuisse repertam? Exempla illa nostra sunt, quia etiam pro nobis facta sunt: nos in patribus illis docti fuimus, sicut ipsi nostri umbra fuere. Non ergo pudeat nos nostros patres a deo probatos sequi: imo pudeat non eos imitari sanctissimos, doctissimos, ac tot miraculis probatos. Aut rogo, cui non erit gloria coram deo cum ijs patribus sensi sse, Augustino, Ambrosio, Hieronymo, Gregorio, Irenaeo, Cypriano, Hilario, Cyrillo, Athanasio, Chrysostomo, Basilio, aliisque similibus? Aut cur Deus optimus hos patres suis miraculis illustrauit, probauitque manifeste, ac notorie: si nos eos sequi noluit? Nam nos optime iure sequimur quos a deo laudari videmus: maxime in ea, quam conformiter, & sine differentia proferunt sententiam: ob id enim Apostolos totus mundus sequutus est. Quid clarius?

CAP. V.

Multa quoque olim populo, principibusque synago-
 gæ a deo optimo maximoque facta ad hanc nostram
 manifestam veritatem pro sanctis patribus, & eorum
 cōformi in rebus religionis Christianæ sententia ubiq;
 clamant. Legimus enim dominum nonnullos spiritu
 prudentiæ repleuisse: quo docti facerēt vestes Aaron,
 in quibus sanctificatus ministraret illi. Legimus simili-
 ter illud idē a domino factum erga Beseleel, & Oliab,
 aliosq; vt facerent cuncta, quæ præceperat Mosi, taber-
 naculum fœderis, & arcam testimonij, & propitiato-
 rium quod super eam erat, & cuncta vasa tabernaculi,
 mensamq; , & vasa eius, candelabrum purissimum cū
 valis suis, & altare thymiamatis, & holocausti, & om-
 nia vasa eorum, labium cum basi sua. Legimus q̃ Mo-
 sen principem synagogę docebat Deus, illuminabatq;
 siue in tabernaculo fœderis domo quadā parua extra
 castra, in qua manebat ipse, & puer eius Iosue ante fa-
 ctū sanctuariū siue post fabricationē sanctuarij in san-
 ctis sanctorum: nec solum Mosē, imo & Iosue successo-
 rem suum docuit, ac confortauit dominus: cui dixit. Si-
 cut fui cū Mose, ita ero tecū: nō dimittā, nec derelinquā
 te. Confortare, & esto robustus. Legimus septuaginta
 seniores tēpore Mosi ad iudicādas causas, terminādasq;
 negocia populi electos spiritū sanctū, ppheticū accepis-
 se, prophetaisseq; nec postea prophetare desijisse. Noui-
 mus post illos septuaginta successores eorū etiā certissi-
 mū iudiciū habuisse multistēporib⁹. Nāq; quū qui pro
 tempore fuerunt, non singuli, sed simul cum sacerdote
 summo in loco quē elegerat dominus iudicassent: tādū
 iudiciū eorum firmissimū, ac certissimū fuit, quādiū
 propheta erat in populo, qui adesset: aut quandiu pon-

* Facta olim cō
 synagoga / & p
 tribus eius hanc
 veritatē probant
 pro ecclesia.

* Exod. 28.

* Exod. 31.

* Nente. 14. dicit
 tur q non fuerit
 propheta maior
 Moie.

* Exod. 33.

* Num. 7.
 * Iosue.

* Num. 11.

Abulen. super
Num. c. v. q. 66.
& constat q. si
mul iudicabant
ex illis quæ i pas-
sione domini ge-
stæ sunt.

Omnes modi
cōsulendi domi-
num apud Iudæos
et habiti cessas-
runt longo tem-
pore ante aduen-
tum domini & ac-
per cōcōnes om-
nis certitudo iu-
dicii eorum.

Rom. 4. 2.

Patres qui pri-
mi vel quasi pri-
mi post apostolo-
los venerūt mul-
tū spiritus habue-
runt.

1. Corint. 3.

Nebihore est mi-
nistratio noue te-
stamenti quæ fue-
rit ministratio
veteris.

tifex summus, per rationale, seu Ephod dominū consu-
lebat, & ab eo responsa accipiebat. Constat autē senio-
res huiusmodi post illos primos simul cū sacerdote ma-
gno iudicasse per ea, quæ in passione domini gesta sūt,
antequam longo tempore omnes modi consulendi do-
minum apud Iudæos cessarent. Legimus primum re-
gē illius populi, Saulem dico, prophetæ, ac in pro-
uerbium exisse, Saul inter prophetas: & nō solum illū,
imo & Dauid, & Salomonem successores eius donū sa-
pientiæ, scientiæ, ac etiam prophetiæ habuisse. At ista
omnia utiq; pro authoritate sanctorum patrū clamāt.
Nam quum Apostoli primi principes ecclesiæ post do-
minum fuissent, primitias spiritus habētes, nec multis
annis hic vixissent ad martyrium rapti: necessum fuit
eos qui in suis locis immediate succedebant, cum omni
firmitate, & certitudine in ecclesiā permānisse: sicut de
illis nouimus factum, qui aut primum in synagoga con-
stituti sunt, aut pro illis primis successerunt. Nanq; cre-
dibile non est, statim post primos principes eundē do-
minum ecclesiam reliquisse: qui synagogam etiam post
primos in omni certitudine conseruabat. Patres ergo
sancti, quia primi, vel ex primis post apostolos sunt: &
in eorū & locis, & officijs succedunt, optimo iure audie-
dierunt. Paulus quasi ex hoc pro eodem clamat. Suffi-
cientia nostra ex deo est, qui & idoneos nos fecit mini-
stros noui testamenti, non literæ, sed spiritus: litera e-
nim occidit, spiritus autem viuificat. Quod si mini-
stratio mortis literis deformata in lapidibus fuit in glo-
ria, ita ut non possent intendere filij Israel in faciem
Moī propter gloriam vultus eius, quæ euacuatur: quo-
modo non magis ministratio spiritus erit in gloria. Nā

si ministratio damnationis, in gloria est: multo magis abundat ministerium iustitiæ in gloria. Hæc Paulus. Vtique ex hoc loco quasi ex manifesto testimonio clamo. Patres sancti Irenæus, Cyprianus, Hilarius, Eusebius, Augustinus, Ambrosius, Hieronymus, Gregorius, Athanasius, Chrysostomus, Basilus, Cyrillus, quia ministri noui testamenti, & successores primorū principum, Apostolorum inquam, & illis vicini, & sui, aut suorum discipulorum discipuli: audiendi sunt quæ admodum olim ministri veteris testamenti successores Moysi, successores Aaron, successoresq; seniorum audiendi erant. Paulus hoc docuit: quid amplius?

CAP. VI.

Concludamus cum pulcherrimo dicto Cyrilli ex Esaia, & dicamus pro sanctis patribus omnibus suis aduersarijs. Hauriatis aquas in gaudio de fontibus saluatoris: per fontes saluatoris Apostolos, & sanctos patres intelligentes. Concludamus cum Augustino in De xtilitate credendi. Primum inquit beatorum genus est, ipsi veritati credere: secundum autem studiosorum amatorumq; veritatis authoritati. Idē ibi. Authoritate quidem decipi miserum est: sed miserius non moueri. At qui magis amatores veritatis, aut magis studiosi quæri possunt, quā sancti patres, illi præsertim, quos paulo ante nominauimus? Concludamus cum Bernardo ad Innocentium Papam cōtra blasphemias Abelardi, qui sanctos patres negabat, dicente. Quid lex, quid prophetæ, quid apostolici viri nobis aliud euangelizant, quā quod solus tu negas, Deum videlicet factum hominem, vt hominem liberaret: & si angelus de cœlo aliud

† Esaia. 48.
† Cyrillus super
Ioannem lib. 1.
c. 31. Circa media
um, Augustinus.

† Miserū est au-
thoritatem decipi:
sed miserius nō
moueri.

† Bernardus epi-
stola que incipit
Oportet.

nobis euangelizauerit, anathema sit. Sed qui venerunt post Apostolos doctores, non recipis homo, qui super omnes docentes te intellexisti. Denique non erubescis dicere, quod omnes aduersum te sentiant, cum ab inuicem non dissentiant; frustra proinde illorum fidem doctrinamque proponere, quos iam proscripsisti. Concludamus cum Hieronymo super Ecclesiasten pro eodem dicente. Exceptis his verbis, quae ab vno pastore sunt data, & cum consilio, atque sensu probata sapientium, nihil tibi vendices; maiorum sequere vestigia; ab eorum autoritate non discrepes. Alioquin multa querenti infinitas librorum occurrit, qui & te pertrahant ad errorem, & legentem frustra faciant laborare. Concludamus cum Beda in De tabernaculo dicente. Pontifex insuper humerali nomina gestat patriarcharum, cum doctor, siue praesul ecclesiae in omnibus quae agit, patrum praecedentium facta considerat; atque ad eorum imitationem vitam dirigere, & onus euangelicae perfectionis perfectum facit. Sequitur. Habetque sacerdos in humeris lapides preciosos, & in eis nomina patrum inscripta, cum & ipse claritate bonorum operum cunctis admirandus extiterit; & eandem claritatem non a se nouiter inuentam, sed antiqua sibi sanctorum patrum autoritate traditam esse docuerit. Haec Beda.

CAP. VII.

Diximus in articulo. Sententia conformis sanctorum patrum, seu doctorum: quia de illa, in qua ipsi sibi inuicem dissentiant, & diuersi diuersa dicunt: longe aliud est iudicium. Verum & tunc etiam status datur: & facile omnis eorum pugna finitur: namque si patres inter se pugnant alij sic, alij vero sic intelligentes: illorum sententia, quam scriptura diuina, aut traditio aliqua ecclesiastica, vel

Hieronymus.
Cap. ultimo.

Beda lib. 3.

Claritas doctrinae sanctorum patrum autoritas te tradita esse debet.

Quid sit de illa sententia in qua patres variant.

scripta, vel moribus obseruata firmauerit magis, tenenda erit, quia minime mutanda sunt, quæ certam regulam suæ veritatis semper habuerunt. Si vero pro nulla, aut pro vtraque patrû sententia lex aliqua huiusmodi visa fuerit: cõcordari ambæ debent, vt vna in vno casu, alia vero in alio veritatẽ obtinere dicatur: quia cõueniẽs est iura iuribus cõcordare. Quod si cõcordari nequeunt, cõmunis opinio tenenda est: quia in causa dubij, ex cõmuni omnium hominũ sensu apud omnes mundi nationes, pro multitudine præsumitur: nisi (vt limitat Ioãnes Andreas) notorie male dicat, aut aliqua vera, & certa ratione vincatur. At si theologi, canonistæ, & legistæ dissentiant, theologi in materia iuris diuini, noui, & veteris testamẽti, canonistæ in materia canonica, legistæ autẽ in materia legali præponendi sunt: quia & natura docet, vt vnicuique experto in sua arte credatur: & puerbio dicitur. Ne futor vltra crepidam actandẽ. Tractet fabrilis fabri. Diximus præterea in articulo, Sic vt contra eam in rebus religionis nulli hominũ liceat quicquã determinare: tantũ vt his verbis indicarem, quantũ differat, cõtra sanctos patres seorsum scribentes, aut cõtra eos in cõcilio diffiniẽtes, aliquid asserere. Dissentire a patrû sententia in cõcilio habita nõ solũ nõ licet, sed etiã hæresim facit: dissentire autẽ ab eis, quasi a singulis (quod fit dũ eis in aliquo aduersatur, quod ipsi in concilio non diffinierunt) non est hæresis, sed quidẽ temeritas, ac superbia magna, & peccatũ graue, errorq; intollerabilis, & heresi valde vicinus. Thomas Vualden, quoad hæc in doctrinali antiquæ fidei optime dixit. Respondeamus ergo, & dicamus latitudinẽ Christianæ credentiæ sic esse dispositã, vt primã fidẽ tribuamus scripturis canonicis;

¶ I. Minime. ff. De legi.

¶ Ne elect. cõ ex pedit. lib. 6. & J. Vnic. c. de mof. doti & l. præcipimus in li. Ca. pel. Glo. in. c. fin. de predi. l. in. Ca. de consue.

¶ Tunc enim scilicet iura sicut ecclesiastica, quod in rebus fidei hæresis est. Arg. 2. q. 4. q. 1. hæc est hæresis.

Tom. 1. lib. 2. art. 2. cap. 2.

AXIOM. CHRI.

Sub qua poena
conformi patris
sententia adhuc
in concilio non
determinata.

secundam sub ista, diffinitionibus, & consuetudinibus
ecclesiæ catholicæ, iuxta illum articulum in symbolo.
Credo vnam sanctam ecclesiam catholicam, & Apo-
stolicam: post istas habent Christiani credere, non qui-
dem sub poena perfidiæ, sed proteruiæ vel crassæ con-
tumaciæ, studiosis viris, & amatoribus veritatis.

CAP. VIII.

Lib. I. cap. 1.
Augustinus

Augustinus in huiusmodi plurimum placet, qui ad-
uersus Iulianum Pelagianum quædam verba Ioannis
Constantinopol. pro se adducentem dixit. Irane ista
verba sancti Ioannis Episcopi audes tanquam contra-
ria tot, taliumque sententijs collegarum eius opponere:
eumque ab illorum concordissima societate seiungere,
& eis aduersarium constituere? Absit; absit hoc malum
de tanto viro credere, aut dicere. Absit inquam, ut Co-
stantinopolitanus Ioannes de baptismo paruulorum,
eorumque paterni chirographi liberatione per Chri-
stum facta, tot ac tantis coepiscopis suis, maximeque
Romano Innocentio, Carthaginensi Cypriano, Ca-
padoci Basilio, Gregorio Nazianzeno, Gallo Hilario,
Mediolanensi resistat Ambrosio. Alia sunt in quibus
inter se aliquando etiam doctissimi, atque optimi regu-
læ catholicæ defensores salua fidei compage non conso-
nant: & alius alio de vna re melius aliquid dicit, & ve-
rius. Hoc autem vnde nunc agimus, ad ipsa fidei perti-
net fundamenta. Ecce quod Augustinus sanctos patres re-
gulæ catholicæ optimos defensores vocat: nec patitur,
quod quispiam in rebus fidei eos a veritate deviasse dicat.
Neque solum sanctis patribus simul sumptis hunc ho-
nore in defert; imo etiam vni soli dummodo cognitus,

In fundamen-
tis fidei nequa
quæ variant san-
ctos patres.

probatumque fuerit: unde idem pro eodem contra eundem Iulianum Pelagianum dixit, Audistis omnes vno corde, vno ore, vna fide idipsum dicere, & hanc esse catholicam fidem, non dissonante contestatione firmatam. An tibi parua in vno Gregorio Orientalium videtur authoritas? Est quidem tanta, vt neq; ille hoc nisi ex fide Christiana omnibus notissima diceret; nec illi eum tam clarum haberent, atq; venerandum, nisi hæc ab illo dicta ex regula notissimæ veritatis agnosceret. Thomas Vualdentis in doctrinali fidei antiquæ de hoc bene dixit. Timenda est ergo in talibus authoritas, & clara fama dicentis; sed magis timendus est talium virorum vnus, & firmus consensus: quia si is causa fidei est, causa resistentis est perfidia. Et quid alios memoro? Paulus sufficit, qui vtique patres obaudiendos dixit, quando perambulans Syriam, & Ciliciam confirmans Ecclesias præcipiebat custodire præcepta Apostolorum, & seniorum. Seniores enim huiusmodi patres ecclesiarum sunt; qui & alibi maiores natu ecclesiæ appellantur: quibus Miletus accersitis Paulus ipse sub his verbis alloquitur. Attendite vobis, & vniuerso gregi, in quo vos spiritus sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei, quam acquisiuit sanguine suo.

* Augustinus,
lib. 1. cap. 6.

* Thomas, lib. 2.
art. 2. cap. 2.

* Act. 15.

* Act. 20.

CAP. IX.

Quia semper cupio vestigia sanctorum patrum tenere, nunquam grauior eorum dicta referre: ipsos ergo iterum, atque iterum audiamus. Augustinus ad idem aduersus Iulianum Pelagianum patres audiendos fore indicans, dixit. Ad curam nostram existimo pertinere, non solum scripturas sanctas canonicas aduersus

* Augustinus,
lib. 4. cap. 14.

Augustinus Episcopus
lib. 17.

Hieronymus
lib. 2.

Cyrillus Episcopus
la synodica Episcopi
sini concilii.

Lib. Diuinarum
situationum,
Cassiodorus.

eos testes adhibere, quod iam satis fecimus: verum etiam de sanctorum literis, qui ante nos celeberrima fama, & ingenti gloria tractauerunt, aliqua documenta proferre. Idem pro eodem ad Dioscorum. Omnium enim haereticorum quasi regula est ista temeritas, contra ecclesiam pugnare: sed ille fidei clementissimus Imperator, & per conuentus celeberrimos populorum, atque gentium, sedesque ipsas populorum arte authoritatis munivit ecclesiam, & per pauciores pie doctos, & vere spirituales viros copiosissimis apparatus etiam inuictissimae rationis armavit. Hac Augustinus. Hieronymus ad idem super Hieremiam circa illud. State super vias, & videte: inquit. Standum est in prophetis, & diligentissime contemplandum, & interrogandum de semitis antiquis, siue sempiternis, quae multorum sanctorum sunt tritae vestigijs, quae sit via bona in euangelio, & ambulandum in ea. Ecce quod sanctos patres vias antiquas prophetarum, sempiternasque triuisse dicit: ob id quod consequenter eos imitandos testatur. Cyrillus ad idem ad Nestorium ait. Non sufficit tuae religioni solummodo symbolum fidei confiteri: quod expositum est per idem repositus sancti spiritus largitate a venerando, & magno concilio apud Niceam congregato. Hoc enim nec intellexisti, nec recte interpretatus es: quin imo peruerse licet sono vocis eadem verba protuleris, sed consequens est & iureiurando fateri te, quod anathematizes quidem tua prophana, & polluta dogmata: sentias autem, & doceas, quae nos vniuersi per Orientem, seu Occidentem Episcopi, & magistri, praesulesque populorum credimus, & docemus. Hac Cyrillus. Cassiodorus ad idem ait. Quapropter dilectissimi

mi fratres indubitanter ascendamus ad diuinam scripturam. Primum per expositiones probabiles patrum, velut per quandam scalam visionis Iacob: vt eorum sensibus prouecti ad cognitionem domini efficaciter peruenire mereamur. Idem pro eodem. Quod dictum rationabiliter in tractatibus probatissimis inuenitur, hoc proculdubio credamus esse diuinum. Si quid dissonum, aut discordans patrum regulis contigerit inueniri, vitandum esse. Origo enim sæuissimi erroris est, inspectis auctoribus amare totum, & sine iudicio defendere velle quod inuenis. Scriptum est enim. Omnia probate: quod bonum est tenete: sed vt in summa quæ sunt dicenda complectar. Cuncta quæ antiqui expostores probabiliter dixerunt sollicita mente tenenda sunt. Hæc ille. At quæ patres probabilius dicere potuerunt, quàm ea quæ omnes quasi per vnum tanquam a manifesta veritate victi conformiter diffinierunt? Teneamus ergo vestigia patrum sanctorum, sentiamus quæ conformiter senserunt, imitemur eos patres nostros, sicut illi patres suos vsq; ad Apostolos patres suos, & nostros imitati sunt.

Cassiodorus ibi
cap. 21.

CAP. X.

Concludamus vltimo aduersus quẽuis hæreticum, etiam istum nouissimum Lutherũ solas diuinas scripturas appellatẽ, nec approbatos viros in eis interpretandis audientem, imo omnes excludentem, & tantum sibi credi volentem: dicamusque illi, quod olim Augustinus Manichæo talia garrienti constanter dixit. Cohibe tandẽ pertinaciã, & nescio quã indomitã propa-

• Multa & pulchra dicit patris ad hanc veritatẽ.

Augustinus de Manichæo.

gandi nominis arrogantiam: & mone potius, vt huius multitudinis primates quæram diligentissime & laboriosissime, vt ab his potius de ijs literis aliquid addiscam: qui si non essent, discendum omnino esse nescirem. Tu vero in latebras tuas redi, ne quicquam insidiare sub nomine veritatis, quam conaris eis adimere. Dicamus iterum aduersus eundem, quod & Augustinus aduersus Iulianum Pelagianum catholicos patres, & viros doctos, præclarosque contemnentem dixit. De reliquis fatue, non habes omnino quid dicas. Nunquid Irenæus, & Cyprianus, & Retitius, & Olympius, Hilarius, Gregorius, Basilus, & Ambrosius, & Ioannes de plebeia sorte sellulariorum, sicut Tulliane iocaris in nostram inuidiam concitati sunt? Nunquid milites? Nunquid scholastici auditoriales? Nunquid nautæ, tabernarij, cetarij, coqui, lanij: Nunquid adolescentes ex monachis dissoluti? nunquid postremo de qualicunque clericorum turba? Isti sunt quos urbana exagitas dicacitate, vel potius vanitate contemnis: quia non possunt secundum cathedras Aristotelis de dogmatibus iudicare: quasi tu, qui maxime quereris examen vobis, & episcopale iudicium denegari, Peripateticorum possis inuenire consilium, nihil de subiecto, & ijs quæ sunt in subiecto contra originale peccatum dialectica sententia proferatur. Isti sunt Episcopi graues, docti, sancti, veritatis acerrimi defensores aduersus garrulas vanitates. In quorum ratione, eruditione, libertate, quæ tria bono iudici tribuisti, non potes inuenire quem spernasti. Si Episcopalis synodus ex toto orbe congregaretur,

• Augustinus contra Iulianum lib. 2. in fine.

See the text of the original document, which is a Latin text from a manuscript. The text is a letter from Augustine to Julian, discussing the importance of the episcopate and the role of the church in the face of heresy. The text is written in a formal, scholarly style, typical of the late Roman or early medieval period.

mirū si tales possent illic facile tot se dare: quia nec isti vno tempore fuerunt: sed fideles, & multis excellentiores paucos dispensatores suos Deus per diuersas aetate temporum, locorumq; distantias, sicut ei placet atq; expedire iudicat, ipse dispensat. Hos itaque de alijs, atque alijs temporibus, atque regionibus, ab oriente, & occidente congregatos video, non in locum, quo nauigare coguntur homines: sed in librum, qui nauigare possit ad homines. Quanto tibi essent isti iudices optabiliore, si teneres catholicam fidem: tanto tibi sunt terribiliores, quia oppugnas catholicam fidem: quam in lacte suxerunt, quam in coelo sumpserunt: cuius lac, & cibum paruis, magnisque ministrauerunt, quam contra inimicos etiam vos tunc nondum natos, vnde nunc reuelamini, apertissime, & fortissime defenderunt. Talibus post Apostolos sancta Ecclesia plantatoribus, rigatoribus, aedicatoribus, pastoribus, nutritoribus creuit: ideo prophanas voces vestrae nouitatis expauit: & tanquam caput colubri calcavit, obtruiuit, abiecit. Ijs ergo eloquijs, & tanta auctoritate sanctorum profecto, aut sanaberis Dei misericordia donate (quod quantum optem videt qui id faciat) aut si, quod abominor, in eadem, quae tibi videtur sapientia, & est magna stultitia, perduraueris: non tu iudices quaesiturus es, ubi causam tuam purges sic, vt tot sanctos doctores, atque memorabiles catholicae veritatis accuses Hirenium, Cyprianum, Keritium, Olympium, Hilarium, Gregorium, Basilium, Ambrosium, Ioannē, Innocentium, Hieronymum, ceterosque socios, & participes eorum. Insuper vniuersam Christi Ecclesiam, cui diuinæ familiae dominica cibaria fideliter ministran-

* Exstimada plurimum conformis sententia patrum diuersis temporibus & locis conformiter scribitur.

* Optaret quis si hos patres haberet iudices: si optaret tenere veram fidem.

* Ecclesia Dei post apostolos sanctis patribus plantatoribus, rigatoribus, &c. creuit.

* Patres diuinæ familiae dominica cibaria fideliter ministrantes ingenti domino gloria clarescant.

tes ingenti domino gloria claruerunt. Hæc Augustinus. Quid amplius nos dicere vnquam valemus?

CAP. XI.

Epilogus quo ostenditur / multa esse apud Christianos principia quasi materialia, quæ probant ea / quæ religio nisi esset vnum tantum, quæ si formale / quo probatur id quod hic vltima resolutio.

MYLT A ergo sunt in Christiana religione principia, quibus qui fideles sunt, sua probent; multa inquam sunt, & vnum; multa, & vt multa, non vnum, vnum, & vt vnum, non multa. Quia vnum quasi formale, quo probatur, id est authoritas diuina; a quo primo, & ad quam vltimo omnis probatio Christiana refertur: multa vero quasi materialia, quæ probant, id est illa omnia, in quibus diuina authoritas est, miraculum verum, scriptura sacra, vniuersalis Ecclesia in se, vniuersale concilium ipsam representans, generalis consuetudo totius Ecclesiæ, maxime antiquissima, & conformis sanctorum patrum sententia. Hæc enim omnia sunt quæ probant; sed authoritas diuina est, qua ista probant, sicut ignis, ferrum, lignum, multa que alia calida sunt, quæ calefaciunt; sed calor est, quo ipsa calefaciunt. Et quemadmodum omnia ista sic resoluimus, vt ea dicamus non nisi per calorem formaliter & actualiter calefacere: ita & illa quoque distinguimus, vt ea non nisi per authoritatem diuinam, quæ religionis Christianæ sunt, dicamus probare. Nanque sicut lignum, ferrum, lapis, & aqua non calefaciunt, quia tales res sunt: sed quia calorem habent: imo sicut nec ignis ipse actualiter, & formaliter calefacit, quia talis naturæ aut essentia sit; sed quia calore actuatur, informaturque: ita nec miraculum, nec scriptura, nec Ecclesia, nec concilium, nec consuetudo, nec patrum sententia de fide quicquid probant, vt tales res sunt; sed quia diuinam authorita-

Lignum calidum ferrum / lapis / aut aqua non calefaciunt, quia talis naturæ sunt: sed quia calorem habent.

tem habent. Vnde & magis, aut minus ad credendum arctant, secundum quod magis, aut minus diuinam auctoritatem participant: miraculum sub pœna perfidiæ, & incredulitatis inexcusabilis: scriptura, Ecclesia, & concilium sub pœna hæresis: consuetudo, & conformis patrum sententia sub pœna scandali, temeritatis, ac erroris grauissimi. Non ergo dicimus ista omnia inter se æqualis auctoritatis esse, æqualem gradum certitudinis quoad nos habere, aut æqualiter probare: quia nō omnia æqualiter diuinam auctoritatem fortiuntur: tamen hoc vñq̃m constanter affirmamus, cuncta ea cunctos nos ad credendum obligare, vt ample monstratum est. Cæterum quotiens diximus ista nostra principia sufficientissime monstrare quicquid aut omnia, aut singula, aut aliqua, aut aliquod eorum probant. Noluimus hæc dicere, quasi ipsa in nobis etiā inuitis, nolentibusq; assensum suæ conclusionis aggererent. Hoc enim non stat, tum quia opus Dei est, vt credamus in eum, quem misit ille: opus inquam, & donum, sicut & saluator noster, & Paulus Apostolus eius docuerunt. Opus inquam, & donum nequaquam nolentibus datum: quia teste Augustino cætera potest homo nolens: credere autem, non nisi volens. Tum etiā quia alias illa omnes cogerent, & sic illa, & illis omnes crederent: quod secus est. Quæres, quid ergo faciunt, aut quomodo probant? Respondeo. Primum disponunt hominem, seu ipsum ad dispositionem optime ducunt: quia iustissimum est, & rationi consonum, imo & in naturali lumine notū, vt per hæc quis ad Deum se conuertat, ab ipsoque illuminari cum

* Miraculosum opus / scriptura / ecclesia / concilium / consuetudo / & conformis sententia patrum non probat in religione Christiana quia tales res aut talis naturæ sūt sed quia diuinā auctoritatē habent. Vnde nos catholici nostras probationes res soluentes in vltimā resolutione materiale a formalis, seu quasi distinctas ad diuinam auctoritatem venimus.

* De hoc diximus supra art. i. circa probationē miraculorum.

omni instantia expostulet: quo posito Deus optimus
 maximusque, qui donat petenti, aperit pulsanti, & nō
 deest facienti quod in se est; fidem præstabit. Se-
 cundum ipsa ex diuina authoritate, quam ha-
 bent, quantum est de se erga omnes sufficien-
 ter, & erga volentes efficaciter probant
 quicquid dicunt. Concludam us ergo
 cum Augustino sanctissimo, do-
 ctissimo, & antiquissimo. In no-
 mine Patris, & Filij, & Spi-
 ritus sancti Amen.

Liber Tertius vnū tan

TVM ARTICVLVM CONTI-

nens. In quo De sola traditione Ecclesiastica, siue scripturis, siue moribus custodita tractatur.

De ea maxime, quæ per successiones Episcoporum, & propagationes Ecclesiarum, mediis vniuersalibus Conciliis, aut usu totius populi Dei ad nos usq; peruenit.

Proœmium.

VIA SUPERIORI libro satis superq; monstrauius, nō vnum, sed plura esse apud Christianos, probatiua principia, quæ ea, quæ religionis sūt probent, videlicet, Miraculum verū, Diuinam scripturam, Totam ecclesiā in se, Vniuersale concilium ipsam repræsentans, Consuetudinem generalem maxime antiquissimā, ac Sententiam conformē patrum: manifestum est, eos intollerabiliter errasse, errareque hodie, qui pro huiusmodi pbandis solam scripturam sacrā iudicem habere volunt. Errant quidem ij tales, tum quia cum Diuina ipsa scriptura, quam veracissimam confitentur, ac iudicem petunt, etiam alios a se constituat iudices veraces, vt ostensum est: sibi repugnat qui scripturā petit iudicē, & solam scripturam audire vult: tum quia voces non sctorum, sed hereticorū in hac sua petitione assumunt, quibus contra dei ecclesiam, contra præconia proph-

• Qui scripturā petit iudicē, & solā scripturā audire vult: sibi ipse repugnat.

T

AXIOM. CHRI.

*Vox hæretico-
rum omnium,

*Vox Christiano-
rum omnium
fidelium alia,

*In voce hæreti-
corum loquitur
hæretici.

*Novit & Ori-
genes Homel. 7.
in Ezechielem.
*Novit Augusti-
nus ad Diolcord.

*In voce fidelis
loquuntur

tarum, contra tubā Apostolorum, aliorumque patrum
oggānūt iniferi. Vox hæreticorum dicit, Sola scriptu-
ra est iudex. Vox autem Christianorum intonat. Scrip-
tura quidem, sed non sola scriptura: imo & ecclesia, siue
etiā in ecclesiastica traditio est verissimus iudex. Paulus
nāq; pro utroq; clamavit, & pro scriptura, & pro eccle-
sia: pro scriptura enim. Omnis scriptura diuinitus in-
spirata utilis est. & c. & iterū. Tenete traditiones, quas
didicistis, siue per sermonem, siue per epistolā nostrā:
pro ecclesia vero. Ipsam columnā & firmamentū veri-
tatis appellauit. Vox illa hæreticorum est: quia ipsā om-
nes hæretici quotquot a tempore nascentis ecclesię fue-
runt, habuere, Arrius, Sabellius, Nestorius, Appelles,
Eluidius, Manes, Donatus, Pelagius, Iulianus, alique
plures, qui ex eadem hæreticali progenie venerunt.
Novit hoc Hilarius ex præcipuis patribus, sanctissimis
doctissimis, & antiquissimis vnus: quando ad Constā-
tium imperatorem dixit. Memento tamen neminem
hæreticorum esse, qui nunc non secundum scripturas
prædicare ea, quibus blasphematur, mentiatur. Hinc enī
Marcellius verbum Dei cum legit, nescit: hinc Photi-
nus hominē Iesum Christum cum loquitur, ignorat:
hinc & Sabellius dū quod, Ego & pater vnum sumus,
non intelligit: sine deo patre, & sine deo filio est: hinc &
Mōtanus per insanas fœminas suas paracletum alium
defendit: hinc & Manichæus, & Marcion legem odit:
quia litera occidit, & mundi princeps diabolus est.
Vox vero ista Christianorum est: quia in ea cuncti
patres, quos sanctos, doctos, ac miraculis diuinis appro-
batos scimus, Augustinus, Ambrosius, Hieronymus,
Gregorius, Hirençus, Cyprianus, Hilarius, Cyrillus,

Athanasius, Basilus, Damascenus, Anselmus, alique innumeri loquuti sunt tanquā in voce propria filiorū Dei. Nouit & hoc Chrysostomus vbiq̃ue terrarum fama, sanctitate, eruditioneque notissimus, dum super Apostolum cuique fidelium Christi loquens inquit. Traditionem quoque ecclesiæ fide dignam putamus; traditio est, nihil quæras amplius. Quia inquam supra monstratum est, non vnum, sed plura esse Christianorum principia probatiua quasi materialia, hoc est quæ in virtute diuinę authoritatis, quam habent, probant: iam nunc determinandum superest, quodnam illorum magis homo Christianus quærere, expectare, & vt in plurimum petere debeat. Nam quum de hac re possit quispiam etiam doctus, ac pius ambigere: vtile, imo & quodammodo necessarium duximus, eam in hoc secundo libro quantum dominus denuerit, proponere, exponere, monstrareque. Quatenus vel sic quantum possumus omnibus propter Christum seruiamus, propter quem omnibus debitores sumus. Erit ergo tota sequens inquisitio de eo principio, quod pro extinguendis dubijs in Christiana religione subortis vt communiter appellandum est, iudex verissimus, certissimus, ac facilimus & clarus.

* 1. Thef. 2.
w Nouerunt etiā
Athanasius/Hic
ronymus/ibidē.

* Quod illorum
principiorū om-
nū sit vt in pluri-
mum petendum
velut semper ma-
nifestum dūctū ē
dum aguntur.

ARTICULUS VNICUS.

ECCELESIASTICA traditio pro rebus religionis fidei scilicet, & morū terminandis inter omnes quos superiori libro monstrauius audiendos, petēda est iudex: non quasi verior, certior, aut firmior omnibus

* Quod ecclesia
stica traditio pes-
tenda est p̃æ alijs
is p̃subortis dū-
bus extinguens
das.

I ij

alijs, quum & quidam aliorum diuinam auctoritatem modo quodam eminenti, & particularissimo habeant, qua non est possibilis maior; sed quasi clarior, manifestiorque in sensu in quo fit.

CAP. PRIM.

Anifesta ratio ex diuinis scripturis sumpta primū omnium hunc verissimū articulum monstrat: nanque Per fidem ambulamus, quandiu hic peregrinamur a domino: quā inconcussam omnino, & absq; hæsitatione tenere, ac sine eo q̄ Deū optimū tētemus, viuere, periculaq; omnia graua siue animæ, siue etiam corporis, quantū possumus, fugere præcipimur: quorum omnium deus, Apostolique eius optimi testes sunt. Saluator dixit. Quid timidi estis modicæ fidei? iterum. Modicę fidei quare dubitasti? iterum. Generatio incredula quousq; patiar vos? Paulus inquit, sine fide impossibile est placere deo: iterum. Oportet accedētem credere: iterum. Per fidē ambulamus. Iacobus quoq; ait. Si quis indiget sapiētia, postulet a deo: oret autem in fide nihil hæsitans: iterū Deus dixit. Non tentabis dominum Deum tuū: alibi etiam dicitur. Qui diligit periculum, peribit in illo. At istis omnibus positis, quæso, quid inde sequitur, nisi qđ in articulo diximus: fore scilicet ecclesiasticam traditionem vt in plurimū magis a Christiano homine pro extinguendis subortis dubijs petendam? Audacter, sed vere dico: nihil conuenientius ex illis præmissis deducitur, imo nec deduci potest. Monstratur hoc: probat quidem miraculum: sed illud cōtinuo petere nō debemus: ne nobis dici audiamus. Nisi signa, & prodigia videritis: non creditis: aut Quid me tentatis hypocrite? quia

* i. Corint. 9.

* iacob. 1.

* Deut. 6.

* Ecclesiast. 3.

* Math. 16.
8. 17.

* Math. 4. 8. 17.

* Hebr. 11.

* iacob. 1.

* Deut. 6.

* Ecclesiastica traditio quia magis nota: potius petenda.

* Miraculum nō est expectandum quotiens subortur.

* ioh. 4.
Math. 23.

scriptum est. Non tentabis dominū deum tuum: probat diuina scriptura: sed illa nonnulla intellectu difficilia continet, quæ indocti, & instabiles, Petro teste deprauāt: multa etiā in illa, sicut Paulus dicit, obscurant, ne mysteria veritatis percipiant obsceni ac puerili: multa quoq; ab Apostolis ad nos non scriptis, sed moribus venerunt: quæ & scripturis nullatenus probari queunt solo verbo tradita: probat tota ecclesia in se, sed illa conueniri nunc ad vnum locum non valet per totum orbem diffusa: probat consuetudo, sed non est semper manifestum, quomodo illa inducta fuerit: si vt præcipiens, consulens, aut permittens. quo tempore, a qua persona inducta, aut qua mente admissa: nec ipsa consuetudo sese quoad hæc omnia declarare potest: probat conformis patrum sententia: verum & illa etiam fortassis apud aliquos nonnullos sensus habebit, quibus ad istam, vel illam partem trahatur: item quia quum patres, vt singuli quilibet seorsum scribendo, non vt omnes ecclesiam constituendo, ipsam ædiderint: nequaquam tantæ authoritatis erit, quantam ad purissimam fidem requiri nouimus. Quid ergo? Vtique ecclesiastica traditio in vniuersali concilio edita, determinataue, siue exposita, & approbata petenda est iudex: quia illud diuinam authoritatem habet omnino, vt est ostensum: congregari facile potest quotiens opus fuerit: audit loquentes, & loquitur audientibus: determinat, suasque determinationes interpretatur, nec patitur ambiguum aliquid in suis rebus esse.

*Deus.

*Vniuersa scriptura nonnulli continent intellectu difficilia / quæ indocti & instabiles deprauant.
2. Pet. 1. ob non semper petenda & quia apostoli multa solo verbo tradiderunt.
+ Tota ecclesia vniuersalis in se non potest in vno locum conuenire: quare nec easdem habere vt tota.

*Patrum sententia quoq; multis sensus recipere potest: nec est ista fortis / antequam sit ab ecclesia approbata.
+ Consuetudo potuit multis modis induci.

Art. 4. per totū.
+ Vniuersale concilio attendit auctoritatem / & expressè loquitur / ob id ad eundem.

CAP. II.

T. iij

* Quotquot ab
apostolis fuerūt
patres per suc-
cessionem tempo-
rum ad vniuersa
salia ecclia ed-
currunt.

* Math. 20.

* Paulus primus
profe etiam Ro-
mā venit sua co-
municare cū fra-
tribus.

* Galat. 2.

* 1. Corint. 12.
* Petrus quoque
ad conciliū cura-
rit cū aliis de re
minage de legali-
bus. A. 4. 1.

* 2. Thef. 2.

* Act. 15.

Ad istam eandem veritatem sunt quotquot præces-
serunt patres a Christo domino vsq; ad nos, Apostoli,
Apostolorum successores, ac apostolici viri, qui succes-
su temporis in ecclesia fuere, quasi dominicæ vineæ di-
uersarum horarum verissimi cultores, operarij q; pri-
mo mane, hora tertia, hora sexta, & vndecima condu-
cti; a quorum tramite nos deuiare non possumus, si cū
illis in fero mortis, aut mundi diurnum denarium acci-
pere volumus. Paulus hoc docuit primus quasi primo
mane ad ecclesiam, tanquam ad vineam domini voca-
tus; qui quū viros, ac mulieres doceret, illos vt non ora-
rent, nec prophetarent velato, sed discooperto capite;
illas vero, vt non nisi eo velato eadem facerent: contra
quosdam rebelles, ac contentiosos, qui hæc minime
obseruanda dixissent, consuetudinem ecclesiæ obiecit,
dicens. Si quis autem videtur contentiosus esse, nos ta-
lem consuetudinem non habemus, neque ecclesia Dei.
Potuit quidem Apostolus aliunde ad idem scripturam
quærere, aut etiam ædere, & æditam allegare; noluit ta-
men id facere, sed nudam consuetudinem ecclesiæ ad-
ducere, quatenus nos in similibus similia facere, & con-
tra cōtentiosos ad ecclesiasticas traditiones currere do-
ceret. Idem pro eodem. State fratres, & tenete traditio-
nes, quas didicistis, siue per sermonem, siue per episto-
lam nostram; ecce sine discrimine traditiones commē-
dat, siue scriptas, siue tantum moribus commendatas;
quod non secus alios Apostolos præcepisse nouimus;
quorum certe sunt, quæ ecclesiæ de fide tradit. Lucas
de Paulo pro eodem dixit. Perambulabat autem Sy-
riam, & Ciliciam, confirmanse ecclesias, præcipiens cu-
stodire præcepta Apostolorum, & seniorum. Videant

qui voluerint, si non ad Ecclesiasticas traditiones illa
 praecepta quæ Paulus custodiri præcipiebat, Aposto-
 lorum, seu seniorum pertineant? Irenæus ille Chri-
 sti gloriosus martyr Apostolis vicinus, Lugdunens. Ar-
 chiepiscopus, beati Polycarpi Ioannis euangelistæ di-
 scipuli auditor refert, maiores nostros obseruantias,
 traditiones Apostolicas, secundum quas instituerunt
 Ecclesias, sedulo perquirentes scriptis, verbis, & ge-
 stis, posteris commendasse. Idem pro eodem aduer-
 sus Valentinum, ceterosque sui temporis hæreticos pu-
 gnans, ait. Traditionem Apostolorum toto orbe ma-
 nifestam in omni Ecclesia adest perspicere omnibus,
 qui vera audire voluerint: eam videlicet, quam primi-
 tiua illa Ecclesia ab Apostolis acceptam per successio-
 nem continuam patrum, & Episcoporum transmisit
 ad nos. Sed quoniam per omnes Ecclesias discurrere
 prolixum fuerat, & infiniti operis: ex omnibus maxi-
 me antiquissimam, ac omnibus cognitam, Romæ a
 gloriosissimis duobus Apostolis Petro, & Paulo funda-
 tam eligens, eius fidem, traditionemque, quam habet
 ab ipsis annūciatam, & per successiones episcoporum
 ad nos peruenientem indicantes, confundimus omnes
 eos, qui quoquo pacto, vel per sui placentiam, vel vanā
 gloriā, vel cæcitatē, & malam sententiā, fidē, præter-
 quā oportet, colligunt. Hæc ille. Quæso iste pater, do-
 ctus, sanctus, Christi q; martyr gloriosus, quid clarius
 dicere potuit, quo hūc nostrū, imo suū potius articulū
 firmaret? Idem pro eodē. Polycarpus qui nō solum ab
 apostolis eruditus est, neq; solū cōuersatus est cum ijs,
 qui dominū viderant: sed ab ipsis apostolis ordinatus
 Smyrncorū episcopus, quē nos quoq; in prima nostra

Irenæus lib. 1.
 contra hæreses.

Rufebius refert
 lib. 1. Eccles. hist.
 cap. 13.

Prædictio a nos-
 trica per tradita-
 tionem ecclesiæ
 cōseruatur.

Irenæus idem
 & ad idem.

etate vidimus: infra. Docebat semper ea, quæ ab Apostolis ipse didicerat; & hæc ecclesiæ tradebat, quæ sola verba dicenda sunt; sequitur. Qui etiam sub Anice to Romam perrexit, & multos ex supradictis hæreticis ad ecclesiam Dei conuertit, hanc solum prædicans tenendam esse veritatem, quam ipse sciret se ab Apostolis suscepisse, quam & tradebat ecclesiæ. Hæc ille. Pantheus Stoicæ sectæ, quondam philosophus tantæ prudentiæ, & eruditionis, tam in scripturis, quam in seculari literatura fuit, ut in Indiam quoque a legatis gentis ipsius rogatus a Demetrio episcopo mitteretur; tempore Marci euangelistæ Apostolorumque domini scholæ ecclesiasticæ doctoris officio præfuit, vir in omni eruditione nobilissimus, in ecclesia Alexandrina primus post Apostolos: discipulum, ac successorem habuit Clementem: cuius Clementis Origenes discipulus, successorque in inquisitionibus suis de principiis Christianæ vitæ inquit. Sicut multis apud Græcos & barbaros pollicentibus veritatem diffue- uimus apud omnes eam quærere, qui eam falsis opi- nionibus asserebant, postquam credimus filium Dei esse Christum, & ab ipso nobis hanc discendam esse persuasimus: ita cum multi sint, qui se putant scire, quæ Christi sunt, & nonnulli eorum diuersa a prioribus sentiant, seruetur vero ecclesiastica prædicatio per successionis ordinem ab Apostolis tradita, & usque ad præsens in ecclesiis permanens: illa sola credenda est veritas, quæ in nullo ab ecclesiastica traditione discordat. Idem pro eodem. Ex traditione didici de quatuor euangelistis, quod hæc sola absque vlla contradic- tione suscipi debeant in omnibus, quæ sub cælo sunt,

✱ Hieronymus
refert in De vi-
ris illustribus. c.
6.

✱ Eusebius lib. 1.
Ecclesiæ histor. c.
19.
Idem ibi lib. 6. c.
1.

✱ In De principi-
is Christianæ vi-
tæ
✱ Idem pro eodē
multa dixit Hos-
melio, super Olym-
per.
✱ Antiquus Ori-
genes multa ad
idem.

Tomo 1. Cōmen-
tariū in Math.
scilicet Eusebie
ecclesi. hist. lib. 6.

ecclesijs Dei. Ita enim tradiderunt patres nostri. Et quod primum omnium sit euangelium a Matheo scriptum, qui aliquando fuerat publicanus, Hebraicis literis, & traditum his, qui ex circumcisione crediderant. Secundum vero scriptum esse a Marco, iuxta ea, quae sibi tradiderat Petrus. Tertium esse secundum Lucam, quod Paulus Apostolus collaudat tanquam his, qui ex gentibus crediderant, scriptum. Super omnia autem euangelium esse Ioannis. Is vero, qui idoneus factus est minister noui testamenti, Paulum dico, qui repleuit Euangelio omnia ab Hierusalem in circuitu usque ad Illicum, non ad omnes, quas docuerat ecclesias scripsit: sed quatuordecim solum epistolas, & in eis plures breuissimas. Idem ibi pro eodem aduersus eos, qui de epistola ad Hebraeos, an Pauli esset, dubitabant, ait. Sed ego dico, sicut mihi a maioribus traditum est, quia manifestissime Pauli est: & semper omnes antiqui maiores nostri ita eam, ut Pauli epistolam susceperunt. Hec ille. Clemens Petri discipulus, & eius in apostolica cathedra gloriosus successor ad idem docet oportere intelligentiam scripturarum ab eo discere, qui eam a maioribus secundum veritatem sibi traditam seruat. Ista in illis prioribus temporibus cognita sunt, credita etiam, ac populis praedicata: quibus sub recentissimo Christi sanguine effuso totus orbis miraculis quam plurimis radiabat.

CAP. III.

Post haec autem, non tamen multis temporibus interpositis, patres qui venerunt quasi hora tertia ad vineam vocati, sancti, ac docti, bona quidem membra illius formosae columbae, cui dicitur. Tota pulchra es amica mea

Immo enim
omni
ab Hierusalem in
circuitu usque ad
Illicum.

* Paulus repleuit
omnia euangelio
ab Hierusalem in
circuitu usque ad
Illicum.

* Pro eo quod non
videatur iactare
vix illa eius len-
tentia, quia de te-
plo pronunciat
dicentis imperi-
um esse sermo-
nem.

* Clemens Petri
discipulus ad idem.

* Alii patres
quosdam polle-
ntes ad idem.

• Anno domini
360. natus.
Augustinus.
In epistol. funda-
menti.

Dist. c. In his

• Ecclesia res vi-
da est videns cau-
dens, & loquens.

• 2. Pet. 3.

• Augustinus.
lib. 3. cap. 5.

• Augustinus.
lib. 3. cap. 5.

(Ecclesiam dico Christi, suo sanguine iam mundam)
vestigijs priorum patrum adhaerentes hanc eandem
sententiam prorsus obseruarunt. Augustinus nanque
præterquam quod in multis alijs locis sub grauissimis
sententijs, & verbis manifestis hanc veritatem docuit
continuo, tamen ad idem contra epistolam fundamen-
ti inquit. Ego euangelium non crederem, nisi Ecclesiae
authoritas me moueret. Quæso, qui hæc dixit, tradi-
tionem Ecclesiasticam quanti fecit? Idem pro eodem
ad Casulanum presbyterum. In his rebus, de quibus ni-
hil certi statuit diuina scriptura, mos populi Dei, & in-
stituta maiorum pro lege tenenda sunt. Et sicut præua-
ricatores diuinarum legum, ita contemptores ecclesia-
sticarum consuetudinum coercendi sunt. Si ergo res Ec-
clesiae, & statuta maiorum velut diuinæ leges obserua-
da prædicantur: proculdubio quum Ecclesia nobis lo-
quatur, seq; optime interpretes, sitq; res quædã audiens,
& loquens; & diuina scriptura, teste Petro, nonnulla cõ-
tineat intellectu difficilia, quæ indocti, & instabiles de-
prauant: pro dubijs resoluendis, nobis potius ad Eccle-
siam adeundum est. Idem pro eodem cõtra Faustum.
Distincta est a posteriorum libris excellentia canonice
authoritatis veteris, & noui testamenti: quæ Apostolo-
rum confirmata temporibus, per successiones Episco-
porum, & propagationes ecclesiarum, tanquam in se-
de quadam sublimiter cõstitutæ: cui seruiat omnis fide-
lis, & pius intellectus. Idem ibi pro eodem. Nostro-
rum porro librorum authoritas tot gentium consensio-
ne per successiones Apostolorum, Episcoporum, concilii-
liorumq; roborata vobis aduersa est. Ecce quod ubiq;
traditiones Ecclesiae per successiones patrum habitas

commendat. Idem pro eodē aduersus Faustum. Quid
ages? quote vertes? quam libri a te prolati originem?
quam vetustatem? quam seriem successionis testē cita-
bis? nam si hæc facere conaberis, nihil valebis; & vi-
des in hac re quid Ecclesię catholicę valeat autoritas,
quæ ab ipsiſ fundatiſſimis ſedibus Apostolorum vsq;
ad hodiernum diem ſuccedentium ſibi metepiſcoporū
ſerie, & tot populorum cōſenſione firmatur. Idem pro
eodem muniens ſe in baptiſmo paruulorum contra Pe-
lagianos ait. Vbi ponis paruulos baptizatos? profecto
in numero credentium. Nam ideo ex conſuetudine Ec-
cleſiæ antiqua canonica fundatiſſima paruuli baptiza-
ti fideles vocantur. Idem pro eodem tractans omni ac-
ceptione dignum. Hoc Eccleſia ſemper habuit, ſem-
per tenuit, hoc a maiorum fide percepit, hoc vsq; in fi-
nem perſeueranter cuſtodit. Idem ad idem. Iam ſupe-
rius diſputauimus, credit in altero, qui peccauit in alte-
rum; credit & valet, & inter baptizatos computatur;
hoc habet autoritas matris Eccleſiæ; hoc fundatiſſime
veritatis obtinet canon; contra hoc robur, contra hunc
inexpugnabilem murum quiſquis arietat, ipſe con-
fringitur. Idem pro eodem contra Manichæos dixit.
Palam eſt, quod in re dubia ad fidem valeat autori-
tas Eccleſiæ catholicæ, quæ ab ipſiſ fundatiſſimiſ ſedi-
bus Apostolorum vsque ad hodiernum diem ſuccede-
ntium ſibi metepiſcoporum ſerie, & tot populorum con-
ſenſione firmatur. Hæc Auguſtinus. Hieronymus ad
idē ſup Apoſtolū circa illud. Si quiſ autē videtur cōten-
tioſus eſſe, inq̃t. Præuenit illos, ne quiſ diceret: vbi ſcri-
ptū eſt? vel alijs argumētis huic reſiſteret rationi. Quo
modo præuenit? Noſ talē cōſuetudinē inq̃uiens nō ha-

* Auguſtinus.

* Auguſtinus.
Prima parte ſer-
monum ſerm. 1.
De baptiſmo par-
uulorū.* Auguſtinus.
ſerm. 79.* Auguſtinus.
Serm. quo prius
prima parte poſt
medium.* Auguſtinus.
lib. 1.* In re dubia ad
fidem valet au-
thoritas Eccleſ-
iæ.* J. Corint. 16.
Hieronymus.

• Hieronymus,
Tome primo.

• 1. Thes.
Chrysostomus.

• Athanasius,
lib.

• Cyprianus in
serm. de ablutio-
ne pedum.

• Lib. 6.
Hilarius.

• Patres posteris
or, hic hoc idē
ea prioribus en-
serunt penitus.

bemus, neq; ecclesia dei, siue contendendi, siue talia fa-
ciendi: quando igitur secundum Hieronymū Paulus
sefe muniens aduersus contradicentes cōsuetudinem
ecclesiæ obiecerit, manifestum est, secundum ecclesi-
asticam traditionē vim roburq; habere probandi ve-
ritates, ac compescendi rebelles. Idem pro eodem ad
Lucinū ait. Ego illud te breuiter admonendum pu-
to, traditiones ecclesiasticas (presertim quæ fidei non
officiant) ita obseruandas, vt a maioribus traditæ sunt.
Chrysostomus ad idem super Apostolum circa illud.
Itaque fratres stete, & tenete traditiones inquit. Tradi-
tionem quoque ecclesiæ fide dignam putamus. Tradi-
tio est, nihil queras amplius. Athanasius, seu (vt alij vo-
lunt) Vulgarius iuxta eundem locum Pauli pro eodem
ait, Itaque & ecclesiæ traditionem dignā existimemus
cui præstanda sit fides: vt siquid ab ea sit traditum, ni-
hil vltra perquiras. Cyprianus ad idem. Ipse summus
sacerdos sui est sacramenti institutor, & actor: in cœ-
ris homines spiritum sanctum habuere doctorem: &
sicut par est, spiritui sancto, & Christo diuinitas: ita in
suis institutis æqua est autoritas, & potestas. Hilarius
i De trinitate de fide a maioribus accepta loquēs iquit.
Ab hijs ergo, quæ teneo, doctus sum: his immedicabili-
ter imburus sum: & ignosce omnipotens deus, quia in
his nec emēdari possum, sed commori possū. Hęc illē.

CAP. IIII.

Deinde alij patres posteriores his sanctissimi etiam
ac doctissimi, qui in ecclesia fuerūt, quasi sexta hora ad
vineā dñi veniētes, hanc eandē veritatem obseruarūt
docueruntque, Gregorius, Leo, Anacletus, Iulius, In-
nocentius, Bernardus, Thomas, Ioannes Cersin,

Beda, Bonaventura, Alexander de Ales, alijq; innumeri, quos narrare solum esset longissimū: quanto magis eorum sententias, & dicta referre? Innocentius placet plurimū, qui dixit, Quotiens ratio fidei ventilatur, arbor omnes fratres, & coepiscopos nostros, non nisi ad Petrum, idest sui nominis, & honoris auctoritatem referre debere, veluti nūc retulit vestra dilectio: quod per totum mundum possit ecclesijs omnibus prodesse. Hęc ille. Bernardus quoq; aduersus eos, qui sese toti cōmunitati præponunt, traditiones superiorū audire nolentes ait. Lepra proprijs cōsilijs eo perniciosior est, quo magis occulta: & quanto ea quis magis abundat, tanto sibi sanior esse videtur. Hęc illorum est, qui zelū Dei habent, sed non secundum scientiam sequentes errorē suum, & obstinati vt nullis velint cōsilijs acquiescere: hi sunt vnitatis diuisiones, inimici pacis, & claritatis expertes, vanitate tumentes, placentes sibi, & magni in oculis suis. Et quę maior superbia, quā vt vnus homo toti congregationi iudicium suum præferat, tanquam ipse solus habeat spūm dei? Idolatrię scelus est, nolle acquiescere, & quasi peccatū ariolandi. Eant nunc, qui se faciūt religiosiores alijs: ecce arioli, & idolatræ facti sūt, si nō ei, qui dixit hoc, plusquā sibi iudicant esse credendum. Neq; huic dissonat veritatis sermo. Si ecclesiam nō audierit, sit tibi sicut ethnicus, & publicanus. Hęc Bernardus, Thomas etiam Vualdensis, qui aduersus Vuicler, ad idem dixit. Si ergo postquā scripturas scrutati fuerimus, videamus quid de hac re cōmuniter sentit ecclesia, vel in traditione vulgari, vel cōcordi patrū institutione: habeamus hoc, tanquā in scripturis inueniretur, pro definitione completa. Hęc ille.

* 24. q. 1. Quod
est.
Innocentius.

* Bernardus.

* Quali peccatū
ariolandi est nol
le acquiescere de
terminatione ec
clesiæ.

* In doctrinali sū
dei antiquo. To
mo. 1. lib. 1. art. 2.
cap. 21.
Thomas Vualdē
sū.

* Nos quibz qui
nunc sumus eū a-
postolis & sanctis
patribus p quos
apostolica prædi-
catio ad nos per-
uenit prædica-
mus.

* Patres sancti
deo placuerunt/
ab ipso tū in vi-
ta tū in morte
miraculis illu-
strati; quomodo
vestigia patrum
tenentes nō pla-
cebimus!

* Chrysostomus
super apostolum
2. Thes. 2.

* Pulchra dedus-
tio ad proposi-
tum ab apostolis
inclusiue vsq; ad
nos per omnes
patres & omnia
tempora.

* A. R. it.

* Dist. 37, c. Cano-
niz.

NOS vero, qui nunc nouissimi respectu præcedē-
tium ad ecclesiam, quasi operarij in vndecima hora ad
vineā conducti sumus; quomodo non cum alijs priori-
bus laborabimus? Cur quod illi fecerūt, nō faciemus?
quod senserunt, non sentiemus? quod prædicarunt, nō
prædicabimus? aut quod scripserunt, non scribemus?
Vnus dominus est, pater familias, qui omnes vocauit,
omnes ad eandem vineam misit; nec dubium, quin ve-
lit omnes similiter pro posse in ea laborare. Priores illi
operarij gloriosi in operibus suis domino placuerūt san-
cti & iusti; ergo & nos eidem deo optimo placebimus,
si illorum priorum placentium boni æmulatores fueri-
m⁹. Paulus illis dixit. Imitatores mei estote, sicut & ego
Christi; illi autē nobis dixerūt. Imitatores nostri estote,
sicut & nos Pauli. Sentimus ergo cum illis, & quod illi
dixerūt, dicimus. Itaq; traditionem quoq; ecclesię fide-
dignam putamus. Traditio est: nihil quærās amplius.
O verbum magnum, & maxime Christianum. Hec
est nostra Christiana professio: hæc nostra in Christi
ecclesiā ingenua confessio: mouemur tamen ad hanc
manifestam veritatē non solum ex his, quæ dicta sunt,
& optime sufficiunt; imo & ex multis alijs exēplis, figu-
ris, rationibusq;. Exemplo quidem, quia a tempore na-
centis ecclesię, hoc est ab Apostolis domini inclusiue
vsque ad nos, quodcunque dubium in Christi ecclesiā
subortum fuit, illud non nisi ab ecclesiā congregato cō-
cilio determinatum est. Monstratur hæc veritas, in cō-
cilio Hierosolymitano ab Apostolis super legalibus ha-
bito; in Niceno contra Arium; in Constantinopolita-
no, i. contra Macedonium; in Ephesino contra Nesto-

tium in Calcedoneñ. cōtra Euticem: in Constantino-
politano. 2. contra Theodorum: in Constantinopol. 3.
contra Macharium, & sic deinceps per vices temporū,
successiones patrum, & propagationes ecclesiarū, vsq;
ad nouissima concilia Constantiē, Lateraneñ. & Tri-
dentinum. Figura etiam, quia olim in synagoga pro
ambiguis, & difficilibus inter sanguinem & sanguinē,
causam & causam, lepram & leprā absoluendis: ad sa-
cerdotē summū, & ad eos, qui cum illo essent sacerdo-
tes Leuitici generis adeundū erat, ac illi obediendum
sub interminatione mortis. At quāso illa figura syna-
goge, & ista obseruatissima consuetudo ecclesiæ, quid
aliud indicāt, quā fore potius ad ecclesiam, seu eccle-
siasticā traditionem pro subortis dubijs extinguendis
recurrēdum? Nouit hoc olim Innocentius tertius, quā-
do illum textum veteris testamēti ad sacerdotē sumū,
& eos qui cum eo erant sacerdotes Leuitici generis di-
rectum pro Romano pontifice optimo iure exposuit.
Ratione quoq; quia in vniuersum, quando plura sunt,
quæ singula ad aliquid sufficiunt: illud illorum omniū
assumi debet, quod facilius assumi potest, & clarius,
seu distinctius operatur. Ob id ergo, quum supra mō-
strauerimus per multa, Miraculum verum sacram scri-
pturam, totam ecclesiam in se, ac Vniuersale concili-
um ipsam repræsentans, Cōsuetudinem generalem,
maxime antiquissimam, Sententiamq; conformem pa-
trum: quumque vniuersale concilium, vt diximus, fa-
cilis, haberi queat, & clarius se se manifestet audiens
loquentes, & loquens audientibus; hoc magis peten-
dum est.

CAP. VI.

* Diff. 16. c. 2. de
dia & c. Prima.

* Deut. 17.

* Argumentum
ex figura ad signi-
ficatum.

* Nouit hoc In-
nocentius.

Cap. Per venera-
bilem. extra qui
filiis sunt legit.

* Lib. primo per
totum.

Cap. 1. huiusmodi.

* Quod innume-
ra inconuenien-
tia lequerentur /
si quæ religionis
sunt per oīdiciel
ptura prebarentur.

* 2. Pet. 3.

* Nisi esset eccle-
siastica traditio /
cōtinuo hæreses
& scindmata pul-
lularent: iam tot
senus quot capis
ta etiā interpret
tatione scripturæ.

* 2. Thes. 2.

* Dist. 11. c. Ecce-
siasticarum.
Augustinus.

* Sola traditio
ecclesiæ docet si-
des / statueræ
crucis signaculo
insigniri & mul-
ta alia quæ ab an-
tiquissimis tēpo-
ribus in tota reli-
gione obseruam-
tur.

Iam quæ mala non erunt in Ecclesia suborta, & quæ bona in illa non erunt propediem peritura: si quod volunt, petuntq; hæretici concedamus: si consuetudines Ecclesiæ, ac ecclesiasticas traditiones, & conformes patrum sententias excludamus, & solas diuinas scripturas audiamus? Quæso, quo iudice terminabitur quæstio in illis, quæ in ipsis sunt, Petro teste, intellectu difficilia: quæ indocti, & instabiles ad suam perditionem depræstant? aut si non terminetur, quū tot sint sensus, quot capita: & vnusquisq; in proprio suo abundet: quæ hærese, & schismata non pullulabunt? quandoquidem ex illo principio Paulus dixit: audio inter vos scissuras esse: infra ex eodem. Oportet & hæreses esse: iterum. Si sola scriptura audiatur, vbi erunt quæ Apostoli solo verbo tradiderunt: quæ, Paulo teste, velut si scripta essent, obseruanda sunt? Iterum. Si ita fuerit, quot, & quanta erunt, quæ Christi ecclesia amittere necessitabit? Augustinus hoc nouit, qui in libro ex dictis Basilij ait. Si enim attenderimus consuetudines Ecclesiæ nō per scripturas a patribus traditas, nihil æstimare: quantum religio detrimenti sit latura, intentiue inspicientibus li- quido cōstabit. Quæ enim (vt inde exordiamur) scriptura salutiferæ crucis signaculo fideles docuit insigniri: vel quæ triphariam digesta super panem, & calicem prolixæ orationis, vel consecrationis verba commenda- uit? Nam non modo quod in euangelio continetur, vel ab Apostolo quod est insertū, secretis dicimus: sed & alia plura adiicimus magnam quasi vim commendantiæ mysterijs. Quæ orientem versus nos literarum orationis reforma docuit. Benedicimus fontē baptismatis oleo vñctionis. Huic accedit, quod ter oleo inungimus quos

baptizamus, verbis abrenunciare Sathanæ, & angelis eius informamus. Vnde & hæc, & alia in hunc modum non pauca, nisi tacita ac mystica traditione a patribus ecclesiastico more, ac reuerentiori diligētia sunt in mysterijs obseruata magis silentio, quā publicata scripto. Hæc Augustinus. Dare ergo eis quod petunt, nequaquam possumus, ne totam ecclesiam deformemus: ne illam innumeris hæresibus, ac schismatibus repleamus; ne quæ apostoli prædicarūt, & solo verbo commendarunt excludamus, & nos ipsi coram Dei iudicio omni poenā dignos faciamus. Imo istis modernis hæreticis, qui scripturam petunt iudicē dicamus, quod olim Tertulianus sui temporis hæreticis hoc idem postulantibus dixit. Qui estis? quādo, aut vnde venistis? Quid agitis in meo, non mei? Quo deniq; Marcion iure syluam meam cædis? Qua licentia Valentinus fontes meos trāuertis? Qua potestate Apelles limites meos cōmoues? Quid hic cæteri ad voluntatē vestrā seminatis, & pasceitis? Mea est possessio. Olim possideo. Habeo originales firmas ab ipsiis authoribus, quorū fuit res. Ego sum hæres Apostolorum, sicut cauerūt suo testamēto, sicut fidei commiserunt, sicut adiurauerunt, ita teneo. Vos certe exhæredarunt semper, & abdicauerunt vt extraneos, vt inimicos. Vnde autem extranei, & inimici Apostolis hæretici: nisi ex diuersitate doctrinæ, quam vnusquisq; de suo arbitrio aduersus Apostolos aut protulit, aut recepit? Hæc Tertulianus. Dicamus iterum istis nouis hæreticis, qui consuetudines ecclesiæ, ac ecclesiasticas traditiones pro posse nituntur excludere: quod olim Augustinus aduersus Iulianum Pelagianū præconia intonuit voce. Vtriusque partis orbis terrarum fides ista

* Mōstrā bonā de ecclesiā petūt si omnia quæ religionis sunt sola scriptura probal-
let.

* Tertulianus, in lib. de hæreticorum præscriptione.

* Hæretici scripturas legentes & ex scripturis arguētes nō sua tractāt, quia apostoli eo exiurauerunt.

Lib. i. cap. 6.
Augustinus.

Aduersus eos
qui ecclesiam trans-
ditiones negat.

Probatur eadē
veritas alio me-
dio.

Ecclesia nō de-
finit esse ex quo
cepit.
Math. 16.
Math. 28.

Symbol.
Ecclesia Chris-
ti semper duras-
cit & semper sus-
cit illa & est ex
quo cepit.

una est: quia fides ista Christiana est: & te certe Occi-
dentalis terra generauit, regenerauit Ecclesia: quid ei
queris inferre, quod in ea nō inuenisti? imo quid ei que-
ris auferre, quod in ea quoque accepisti? Sic ergo nos istis
nouis hæreticis Lutherō, O Ecolampadio, Zuinglio,
Melanchthone, suisque cōplicitibus dicamus: vos certe oc-
cidentalis terra generauit, regenerauit Ecclesia, quid ei
quæritis inferre, quod in ea non inuenistis? imo quid ei
quæritis auferre, quod in ea quoque accepistis? O geni-
mina viperarum, Inite matrem viuere: pudeat aduer-
sus illam oggannire: pudeat vipereo dente ventrē eius
dilacerare sanctissimum.

CAP. VII.

Agamus alio medio eandem rem, & ex ipsa continui-
tate, uno identitate, perseuerantia, durationeque ecclesie
in esse, & sanctitate huius articuli veritatem monstre-
mus: audiant aduersarii, quærant quid dicant, & respō-
deant nobis. Aut ecclesia Christi semper fuit, & sem-
per sancta ex quo primo cepit per Christum ædifica-
ri vsque ad nos: aut aliquando desinit durare, vel sancta
esse? Non secundum: hoc est, non cessauit durare, nec
sancta permanere: quia tunc ubi essent illa Christi ver-
ba, Super hanc petram ædificabo ecclesiam meam: &
Portæ inferi non præualebunt aduersus eam: & ubi il-
la, Vobiscum sum vsque ad consummationem sæculi?
& ubi illud symboli, Credo sanctam Ecclesiam? &
ubi quoque multa alia, quæ in diuinis scripturis pro du-
ratione ecclesie in esse, & sanctitate ubique clamant?
Ergo primū: hoc est, Ecclesia Christi semper fuit, sem-

perq; sancta, ex quo primo coepit per Christum aedifi-
 cari vsque ad nos: sic etiam, vt omni tempore interme-
 dio deus de ecclesia dicat. Pulchra es amica mea, suavis,
 & decora. Vna est columba mea, perfecta mea: & nos
 de illa confiteamur. Credo sanctam ecclesiam. At sic &
 illa in illo quoque tempore fuit, quo ij patres Augusti-
 nus, Ambrosius, Hieronymus, Basilus, Athanasius,
 Chrysostomus, Cyrillus, Paulinusq; Nolanus: qui qua-
 si vno tempore hic vixerunt: & officijs, ac scientia orbē
 illustrarunt, rexeruntque. Tunc quærimus, an isti pa-
 tres erant membra illius vnus colūbæ Dei, an non? Si
 q non dicatur, o insania: quomodo illi sanctissimi viri,
 studiosissimi, & doctissimi tot miraculis illustrati mē-
 bra eius non fuerunt? aut si illi non, quia liij illo tempore
 de ecclesia fuisse credi possunt? Si vero quod sic dici-
 tur, vt reuera dicendum est: quæso, qui illos nunc in fi-
 de, ac doctrina imitantur, quomodo de ecclesia non e-
 runt: quum præsertim ipsi fuerint patres, ac rectores ec-
 clesiarum, in quorum fide explicita erat fides populi
 implicita? Aut quomodo Ecclesia quæ nunc est, & il-
 lam Ecclesiam patrum imitatur, Dei non erit: sicut
 illa Dei fuit: an fortassis nunc deo displicet, quod tunc
 ei placuit: aut tunc ei displicuit, quod modo ei pla-
 cet? Nequaquam. Vna est enim lex, vna fides, vnum
 baptisma, vnus dominus Deus, & pater omnium:
 vtrobique eadem regula viuendi: quia & hic, & ibi
 idem Christi Euangelium. Sic autem quum Eccle-
 sia illa, quæ tunc fuit optimo Deo placita traditio-
 nes Ecclesiasticas obseruauit, commendauitque toto
 nixu, vt vidimus in dictis patrum: Ecclesia quæ mo-
 do est, optimo iure vestigia illius tenens illas easdem

* Cantic. 6.

* Symbol.

* Ecclesia Chris-
ti tempore san-
ctorum patrum
erat.* Patres sibi de
ecclesia Christi
quæ tunc erat: co-
rant: imo illi il-
lus pastores, dos-
tores, ac recto-
res omnino erant
& vere fidei præ-
dicatores.

Ephes. 4

* Ecclesia Chri-
sti quæ modo est
optime illustra-
tiones & verita-
tes seruauit: quas
seruauit ecclesia
Christi quæ olim
fuit.

obseruat commendatq;. Quid ergo. Concludamus cū pulcherrimo dicto Chrysostomi, & cū illo sonora, humili, ac deuota voce clamemus. Traditionem quoque ecclesiæ fide dignā existimamus. Traditio est, nihil quæras amplius,

CAP. VIII.

Nouit Augustinus veram religionem non apud paganos esse, nec apud ludæos, nec apud hæreticos, nec apud schismaticos; adde nec apud Turcas, & Sarracenos, Maurosq; (quos Augustinus ideo omisit, quia tunc non erant) sed solum apud Christianos, catholicos, seu orthodoxos integritatis custodes, rectaq; sectantes, in De vera religione dicens. Sed quoquo modo se habeat philosophorum iactantia, illud cuius intelligere facile est, religionem ab eis non esse quærendam, qui eadem sacra suscipiebant cum populis: & de suorum decorum natura ac summo bono diuersas contrariasque sententias in scholis suis eadē teste multitudine personabant. Quod si hoc vnum tantum viciū Christiana disciplina sanatum videremus; ineffabili laude prædicandā esse neminē negare oporteret. Hæreses namq; tam innumerabiles a regula Christianitatis auerse testes sūt, non admitti ad communicanda sacramenta eos, qui de patre deo, & sapientia eius, & munere diuino aliter sentiunt, & hominibus persuadere conantur, quā veritas postulat. Sic enim creditur, & docetur (quod est humanæ salutis caput) non aliam esse philosophiam, id est sapientiæ studium, & aliam religionem: cum hi quorum doctrinam non approbamus, nec sacramenta nobiscum comunicant. Quod in illis minus mirandum est, qui eorum quoque sacramentorum ritu dispares esse vo-

* Super Apostolos
Ium. 1. Thes. 2.
Chrysostomus.

* Vera Christi
religio apud
quos non sit &
apud quos sit.

Tom. 1. cap. 1.
Augustinus.

* Quidam philo-
sophi in scholis
de deo aliter
in scholis doce-
bant; & aliud in
templis ostende-
bant.

Christianus idē
vbique de deo scit
docet/prædi-
cat; ac obseruat.

* Christiani quo-
rum doctrinam
non approbamus
eora comunicā-
tionem non habet
mus.

luerunt: sicut nescio qui serpētini, qui appellātur, Manichæi, sicut alij nonnulli. Sed in illis magis animaduertendum hoc, magisq; prædicandū, qui paria sacramenta celebrantes, tamen quia sententia dispares sunt, & errores suos animosius defendere, quā cautius corrigere maluerunt: exclusi a catholica communione, & participatione: quāuis parium sacramentorum propria vocabula, propriosq; conuentus, non in sermone tantum, sed etiam in superstitione meruerunt, vt Photiniani, Arriani, multique præterea. Nam de his, qui schismata fecerunt, alia quæstio est. Posset enim eos area dominica vsq; ad tempus vltimæ ventilationis velut paleas sustinere, nisi vento superbix nimia leuitate cecidissent; & sese a nobis vltro separassent. Iudæi vero quauis vni omnipotenti deo supplicent, sola tamen temporalia, & visibilia bona de illo expectantes rudimenta noui populi ab humilitate surgētia in ipsis suis scripturis nimia securitate noluerunt aduertere: atq; ita in veteri homine remanserunt. Quæ cum ita sint, neque in confusione paganorum, neque in purgamentis hæreticorum, neque in languore schismaticorum, neq; in cæcitate Iudæorum quærenda est religio: sed apud eos solos, qui Christiani, catholici, vel orthodoxi nominantur, id est integritatis custodes, & recta sectantes. Hæc Augustinus. At si vera religio apud eos solos quærenda est, vt reuera (Augustino teste) est, qui Christiani, catholici, vel orthodoxi nominantur, id est integritatis custodes, & recta sectantes: iam absque dubio illa quærenda est apud hos patres, Augustinum, Ambrosium, Hieronymum, Gregorium, Hirençum, Hilarium, Cyprianū, Cyrillum, Basilium, Athanasium, Chrysostomum,

* Manichæi serpētini iussu eo etiā quia sacramentorum ritum dispares.

* Multi paria sacramēta celebrātes exclusi sunt a catholica communione / quia errores habuerunt / quos defendere pertinaciter voluerunt.

* Iudæi rebus terrenis dedit in veteri homine remanserunt.

* Soli Christiani catholici sunt apud quos vera religio quærenda est.

* Apud hos patres quæritur vera religio.

AXIOM. CHR.

Optime facit
qui veram religi-
onem apud san-
ctos patres ques-
runt tum in vita
tū in morte mul-
tis miraculis il-
lustratos.

Divina scriptu-
ra docet quæ sit
vera religio / ac
per consequens
apud quos nunc
querenda est.

Damascenum, Anselmum, Bernardum, aliosq; sancti-
tate & eruditione similes: quia is sunt, qui post Aposto-
los, discipulosque domini maxime Christiani, catholi-
ci, & orthodoxi fuere, integritatis custodes, & recta se-
ctantes, Christi martyres, ac confessores, cum in vita,
tum in morte miraculis quā plurimis illustratos, appro-
batosq; Quia ergo apud illos vera religio fuit, quæ si-
ne recta fide stare nequit (Paulo teste) nos optime faci-
mus ad eos currentes, quæ crediderunt, credentes, quæ
interpretati sunt, interpretantes, quæ approbarunt, ap-
probantes, quæ reprobarunt, reprobantes, quæ com-
mendarunt, commendantes, & quæ prædicarunt, præ-
dicantes, ac quæ scripserunt scribentes: vt vel sic cum il-
lis veram religionem habeamus. Abeant qui aliter sen-
tiunt. Nos cum Augustino sentimus. Sed & si Augusti-
nus hanc veritatem de vera religione, & vere religio-
sis viris alijs rebus intentus taceret: quid ad nos, qui pro
ea alium testem, iudicemq; veracissimum Augustino
longe grauiorem habemus, Iacobum Apostolum in-
quam, qui ad idem in sua canonica ita differit. Religio
munda, & immaculata apud Deum, & patrem hæc est.
Visitare pupillos, & viduas in tribulatione eorū: & im-
maculatum se custodire ab hoc sæculo. At si religio mū-
da, & immaculata apud Deum hæc est, quā diffinit Ia-
cobus, vt reuera (ipso teste) est: manifestum est illos
patres sanctissimos, ac doctissimos Christi martyres,
& confessores, Augustinum, Ambrosium, Hierony-
mum, Gregorium, Hirenæum, Hilarium, Cyprianū,
Cyrillum, Athanasium, Basilium, Chrysostomum,
Damascenum, Anselmum a deo optimo multis mira-
culis approbatos veram religionē habuisse: quum isti

citra Apostolos, & discipulos sint, qui inter alios pu-
pillos & viduas in tribulatione eorum visiterunt, & se
se immaculatos ab hoc sæculo custodierunt. Caterum
quia Hæc est victoria, quæ vincit mundum fides no-
stra: quo fit, vt nemo queat sine fide immaculatum se
custodire ab hoc sæculo, sed neque religionem mun-
dam, & immaculatam apud Deum habere, sicut scrip-
ptum est, Oportet accedentem credere: & iterum, Si-
ne fide impossibile est placere deo: necessum est, pa-
tres illos veram fidem habuisse concedamus: quemad-
modum & veram religionem obseruasse eosdem con-
cedimus. Sic autem, vt ante diximus, ita nunc iteramu-
Optime facimus, in sanctis patribus veram fidem, ve-
ramque religionem quærentes: vnde quia ipsi summo opẽ
re traditionem ecclesiasticam commendauerunt, nos eã
toto nixu accipimus, totoque mentis affectu nostris po-
steris commendamus: quibus cum Chrysostomo dici-
mus. Traditionem quoque ecclesiæ fide dignam puta-
mus, Traditio est, nihil quæras amplius.

¶ Paures sancti et
tra apostolos &
discipulos domi-
ni plus aliis pu-
pillos & viduas
in tribulatione
eorum visiterunt,
& se immaculas-
tos ab hoc sæcu-
lo custodierunt,
¶ Ioan. 1.
¶ Hebrai.

¶ Chrysostomus
super Apostola
2. Thimo.

CAP. IX.

Aut aduersus omnes hæreticos, qui nunc sunt, & mo-
re præteritorum hæreticorum prædecessorum suorum
pro rebus religionis probandis solas scripturas sacras
iudices habere volunt: quæramus ab ipsis, vnde has scri-
pturas, quas solas audire volunt, sacras esse norunt?
aut vnde sciunt, ista euangelia, quæ habemus, esse, quæ
Mathæus, Marcus, Lucas, & Ioânes scripserunt? aut quo-
modo illa esse in sua prima integritate credunt? quum po-
tuerint a tot retro sæculis per malos homines, & hæreticos

¶ Aduersus hære-
ticos soli scrip-
turam iudicem
petentes.

Sola authoritate
ecclesie scitur
nunc euangelii
scriptis esse
gelitarum / quos
rum nominibus
præstatur / &
illud in sua inte-
gritate esse.

• Authoritas ec-
clesie, quæ sola
ad illud sufficit
vtrique tanta est
vt ipsa sola creda-
mus quis sit pro-
prius sensus scrip-
turarum / quas
non nisi per illi
accipim⁹ & quas
nō nisi per illam
integras esse cre-
dimus.

• Authoritas ec-
clesie / quæ sola
sufficit scriptu-
ras apostolorum
& euangelistarum
conseruare inte-
gras / sufficit etiam
eorum traditio-
nes solo verbo
habitas seruare.

deprauari? Quæso, quo miraculo, qua reuelatione,
vel quo sensu ipsi certificantur de istis? Credo respon-
debunt, sese authoritate ecclesie certos fieri. Optime;
sed quæro iterum. Cuius ecclesie? Non possunt respon-
dere, quod solius primitiue, quæ in principio fuit, & no-
uum testamentum scripturis lacris nobis suis posteris
mādaui. Non possunt inquam hoc dicere: quia isti mo-
derni hæretici illam ecclesiam in seipsam non viderūt.
Quid ergo? Proculdubio aliam ecclesiam, cuius autho-
ritate certi sunt de huiusmodi, assignare nequeunt, nisi
illam primitiuam, prout per successiones episcoporum,
& propagationes ecclesiarum vsq; ad nos peruenit, &
isti ecclesie, quæ nunc est, continuatur; sub cuius tem-
poribus isti hæretici nati sunt, & per quam credentiam
de scripturis vtriusque testamenti acceperunt. At nūc
quæso, si authoritas illius ecclesie vsque ad istam conti-
nuatæ per medios patres sanctissimos, & doctissimos
Christi martyres, & confessores miraculis diuinis &
quā plurimis illustratos, tanta est, vt ipsa sola istæ scrip-
turæ credantur esse illorum sacrorum scriptorū, quo-
rum nominibus intitulātur, & credantur prorsus inte-
gre, ac incorrupte, nec in aliquo vitiate: quomodo hæc
eadem authoritas non erit tanta, vt ex ipsa sola creda-
mus, quis sit proprius sensus, in quo ipsæ scripturæ a
principio fuerunt intellectæ, & in quo nunc sunt intelli-
gendæ? Aut si tanta est hæc authoritas, vt de scripturis
huiusmodi, q̃ sacræ sint, & q̃ integre firmissimam fi-
dem pariant: quomodo non erit tanta, vt per eam cer-
tissime, verissimeq; credamus apostolicas traditiones,
quas Apostoli solo verbo, tradiderūt? Nam si dixerint
hæretici ipsi, hanc authoritatem talis Ecclesie errare,

istas, vel illas consuetudines esse Apostolorum; quàm firmam eam faciunt, vt per illam dicant, sese credere istas, vel illas scripturas integras esse, & sacrorum scriptorum? Profecto eam totaliter infringunt: quia auctoritas quæ in vno, maxime in re tam graui mentiretur, prorsus in omnibus suspecta redderetur: quemadmodum Augustinus ad Hieronymum in De Petro reprehenso a Paulo optime deduxit. Sic ergo, quia auctoritas ecclesiæ tanta est, vt per eam nostras scripturas sacras, & integras esse confiteamur: iam per consequentiam tanta est, vt per illam apostolicas traditiones, & quæ Apostoli solo verbo docuerunt, accipiamus, credamusque.

In nomine Patris, &
Filij, & Spiritus sancti Amen.

* Auctoritas, q
in vno mentiretur / prorsus in
omnibus suspes
ta redderetur.

* Epistola. 19.
Augustinus ad
Hieronymum,
* Auctoritas ecc
lesiæ diuina est
& in oibus vera
cissima.

Liber quartus.

PROOEMIUM.

CAP. VNIC.

VXI necessarium, vt præsentis negocij tota materia maneret discussa, post articulos Christianorū principiorū assertos, mōstratosq; quibus in nostris rebus, eis inquā, quæ religionis sunt, probandis, armamur, muniturq; ex omni parte: ac post vnum illorū electum, quo vt in plurimū, non quasi maioris, sed quasi clarioris veritatis fuerit, aduersus omnes Christi inimicos, quotidie veram fidē defendentes, nonnullas quæstiones inter viros catholicos in scholis disputari solitas, de Miraculo vero, & scriptura: de scriptura, & tota ecclesia in se: de tota ecclesia, & vniuersali cōcilio: ac tandē de vniuersali cōcilio, & papa determinare: an, & quod alterū duorū alteri præmineat, sitq; potius expetendū, audiendūq; Graue negocium est, & viribus nostris impar. Video, sed & illi dabit Deus optimus maximusque quoque finem. De his ergo disputaturi, quæ in scholis, & a scholasticis more scholastico disputari solēt, fortassis cogemur stylum, & modū mutare ab ecclesiasticis ad scholasticos transeuntes, proprijs vocabulis, argumentationibusque vtentes: quæ lo, ne id fastidio fuerit, quibus altior stylus humanarum scientiarum est comes. Paulus ille Apostolus in Euangelio segregatus, qui in alijs

* Quatenus tota materia discussa maneat / post articulos principiorū assertos: ac post vnum eorum electum, quo manifestum magis magisque amplius superest de eisdem nonnullas quæstiones tractare,

* scholastica disputatio cogit mutare stylum.

epistolis non in humanæ scientiæ verbis Christi mysteria commendabat in ea quæ ad Hebræos est, illud idem sub mirabili sermonis elegantiâ facit. Augustinus etiam cum in De ciuitate Dei, tum in De moribus ecclesiæ catholice declarauit: si quid offendit eruditos in ipsius dictione, non fuisse in scientiæ, sed charitatis, quæ stylum demisit ad imperitorum intelligentiam. Nolo his credi me quicquam mutasse de meo in scribendo more (neque enim habeo quod huiusce rei mutare valeam, qui vel magnam meæ iuuentutis partem in scholasticis rebus versatus consumpserim) sed tantum quatenus horum sanctorum exemplo, qui stylum ob charitatem mutarunt scribentes, moneam cunctos lectores suum quoque mutant legentes. Neque querant continuo, quæ placet in auribus, elegantiam sermonum: sed quæ agit in corde, querendam magis scientiam rerum. Suum Marcum Tullium Ciceronem meum in hac philosophia adiutorem habeo: qui in de arte rethorica ita disse- rit. Ac me quidem diu cogitantem ratio ipsa in hac potissimum sententiam ducit, ut existimem sapientiâ sine eloquentia parum prodesse ciuitatibus, eloquentiâ vero sine sapiëntia nimium obesse plerumque, prodesse nunquam. At istis suis verbis quæso, quid voluit ipse humanarum locutionum (ut sic loquar) humanissimus doctor: nisi quod diximus, eligendam fore potius scientiâ rerum, quam eloquentiâ sermonum? Neque hoc solum, imo & alibi testatur, non in alienis, sed in propriis scientiarum vocabulis esse loquendum. Id quod de hac re patres seferint sanctissimi, doctissimique; Augustinus in De doctrina Christiana exposuit satis eo loco, quo Christiani doctoris officium exactissime definiuit. Super ergo charitas fastidium, si quod inter disputa-

* Sanctissimi & doctissimi aliquando stylum mutarunt.

* Magna pars iuuentutis in scholasticis rebus consumpta.

Lib. primo.
* Sapientia sine eloquentia parum prodest ciuitatibus: eloquentia autem sine sapientia nimis obest plerumque prodest nunquam.

Lib. 4. cap. 4. & cap. 5.
* Hieronymus etiam in expositio- ne Psal. 89.

AXIOM. CHR.

dum ex auditis nominibus propositionum, conclusionum, argumentationum, confirmationumq; & similitum fortassis subreperit.

DISPUTATIO

Prima.

De miraculo vero
& scriptura,

DRIMVM omnium circa ea quę in primis articulis dicta sunt, non abs re disputari posset de miraculo vero, & scriptura diuina, utrū ne horum alterum alteri in autoritate, quam habent, seu fortassis in modo habendi eādem præmineat, sic vt potius isti, quā illi, aut econtra illi magis, quā isti fuerit credendū. Verum quia de hoc (quantum memini) nō vidi hactenus a doctoribus pugnari, quorum possim dicta, sententiasq; distinctas referre: satis superq; me cunctis in presentiarum satisfecisse putauerim, si quod huius rei mihi teneo, etiam alijs exponere, ac ex suis principijs monstrare curauero. Quod vt fiat clarius, ecce per capita in forma conclusionum, seu per conclusiones in modo capitulorum, Deo adiuuante aggredimur.

CAP. I.

Hæc ambo quoad
æqualis auctoritatis sunt /
seu, quoad naturam.

Miraculum verū, & sacra scriptura diuinā auctoritatē habēt: amboq; in gradu, seu potius in modo eminēti sic vt nulli liceat ratione auctoritatis habitæ, gradus, aut modi habendi magis vni, quam alteri adherere testanti: nec possit humana ratione iudicari, an alterum horum alterum excellat quoad se. Monstratur hæc veritas quoad omnia, per ea, quę in proprijs suis articulis

superius dicta sunt: quibus indicauimus vtrūque a deo optimo maximoque actore fieri immediate, & principaliter. Nanque homo cooperans in huiusmodi non quasi relictus naturæ suæ agit quod agit, sed quasi instrumentum dei, ab eo particularissimo modo, & cum effectu motū. Video hominē proprius instrumentū esse in sacris scripturis scribēdis, quā in veris miraculis faciendis: propterea quod in protrahendo literas propriā quandam habeat actionem ad effectum intentū: sicut terra secādo: quod in faciēdo miraculū secus est. Tamē hoc nihil prohibet, quo minus vtrūq; diuinū sit opus, deo vtrobiq; principaliter operante, quasi si solus operaretur ipse. Nanq; sicut miraculum aliquod non ideo minus est, quādo a deo mediāte aliqua prece, aut actione hominis fit, quā si a solo ipso nulla media creatura fieret, neq; per consequens minorem auctoritatem obtinet. Sic sacra scriptura non ob id minoris auctoritatis est, q̄ homo in ea agenda proprium Dei instrumentū fuerit, quā si a solo Deo nulla actione creaturæ præuia ageretur. Nouit hoc Augustinus, quando in De cōsensu euāgelistarum dixit. Quicquid enim ille (Christus scilicet de quo loquebatur) de suis factis, & dictis nos legere voluit, hoc scribendum illis (Apostolis scilicet, & euāgelistis) tanquam suis manibus imperauit. Hoc vnitatis consortium, & in diuersis officiis concordium membrorum sub vno capite ministerium quisquis intellexerit, non aliter accipiet quod narrantibus discipulis Christi in euāgelio legerit, quā si ipsam manum domini, quam in corpore gestabat, scribentem conspexerit. Hec ille. Petrus his quodam modo aduersari videtur: qui quum verum miraculum in sua secunda ca-

Lib. i. art. 1. & 2.

Quodlibet et hoc
tum immediate
& principaliter
est a deo.

Instrumentum
non impedit actionem
principalis
agentis infiniti

Instrumentum
non impedit actionem
principalis
agentis infiniti

Miraculi non
minus est quam
do fit homine
petere, quā quā
do fit a solo deo
volente nemine
orante.

Augustinus lib.
1. cap. 111.

Qualiter deus
scripserit per suos
sacros scriptores

nonica erga dominum saluatorem factum enarrasset, dicens, Accipiens enim a deo patre honorem, & gloriam, voce delapsa ad eum huiuscemodi a magnifica gloria, Hic est filius meus dilectus in quo mihi complacui, ipsum audite: Et hanc vocem nos audiuius de celo allatam, quum essemus cū ipso in monte sancto: quasi sacra scriptura maioris authoritatis, aut firmioris veritatis, quā verum miraculum sit, subiecit statim. Et habemus firmiorem propheticum sermonem: cui bene facitis attendentes quasi lucernæ lucenti in loco caliginoso, donec dies illucescat, & lucifer oriatur in cordibus vestris &c. Sic autem quum istantus domini Apostolus, Petrus inquam ille omnium apostolorum princeps, post enarratā vocē miraculose formatā, & a se in monte sancto optime auditam, subdat, Et habemus firmiorem propheticum sermonem, vocem, aut scripturam prophetarum indicans: videtur quidem scripture potius, quā miraculo assensum præberi velle. Respondeamus, videtur quidem in superficie sermonis ita sentire: sed nequaquam sentit; namq; vox illa non potest dici immediate a deo formata: quia quum sit quoddam ens extra Deum, esset opus totius trinitatis, non magis patris, quā filij, quā etiam spiritus sancti: nec minus istius personæ, quā illius, aut illius. Isto autem posito, quomodo illa locutio vera diceret, nisi Christus filius totius trinitatis esset? Quod negatur. Sed quia vox illa in ministerio angeli formata est in persona patris loquentis, sicut solitum erat olim angelos in persona domini ad populum, vel etiam ad Moysen loqui: quemadmodum Stephanus sapientia plenus legem a

* Quomodo videatur Petrus apostolorum princeps magis de re honore scripturæ, quā miraculo in superficie literæ suæ.

* Author illius vocis de qua Petrus loquitur.

* Abulen. super math. cap. 17. & cap. 17. q. 17.

* Vox illa formata est ministerio angeli in persona domini, seu proprius in persona patris.

deo datam in dispositione angelorū testatus est: ideo Petrus scripturam, quia a deo immediate est, voci illi per angelos formatam præposuit. Sane hāc fuisse mentem Petri, verba statim sequentia monstrant: quibus dixit. Hoc primum intelligentes, quòd omnis prophetia scripturæ propria interpretatione non fit. Nō enim voluntate humana allata est aliquando prophetia: sed spiritu sancto inspirati loquuti sunt sancti Dei homines. Ecce totam rationem, qua scripturam firmiorem dixerat prophetarum, in eo refert, quòd omnis illa Deo immediate mouente, agenteque principaliter fit longe aliter, quàm illa vox virtute angeli facta. Sic multi patres de illa voce senserunt: sic etiam verior scripturarum intelligentia indicat: nanque quum scriptura sæpe asserat Deum olim patribus loquutum in veteri testamento: tamen in nouo Saluator ipse noster Iudæis dixit. Quem vos dicitis, quia Deus vester est: cuius neque vocem vnquam audistis: neque speciem vidistis: quo domini dicto certo nouimus, illas priscas voces ab angelo in persona Dei loquentis formatas. Cæterum si quispiam ita instet dicens, propter alios patres antiquos atque maiores, qui aliter senserunt, vocem illam a deo immediate factam esse. Respondendo, nihil illud quidem contra nos: tum propter dictam iam ante sententiam, quam nos veriore ac certiore esse existimamus: tum quia ista secunda etiā si a nobiscō cedatur nihil omnino efficere potest: curreret enim, si vera esset de miraculo, & scriptura quoad nos. Nam quum diuina scriptura iam a multis retro sæculis probata sit satis: miraculum autem habeat, vn de examinandum reddatur, an verum, an falsum sit;

* Quare Petrus scripturæ voci illi præposuit.

* 2. Pet. 1.

* Exod. 31.
* Num. 12.
Exod. 10.
Deut. 4. & 5.
& alibi sæpe.

* Ioan. 8.
* Vox illa quæ est
sim deus patribus
loquebatur mihi
sisterio angelorū
formata.

* Aliud est iudicium de miraculo
lo/ & scriptura
quoad nos fideles.

an vno modo, an alio fiat: nihil officit, imo conuenit, vt diuina scriptura nobis firmior dicatur. Verum quia de hoc multa statim dicenda sunt, modo satis.

CAP. II.

Multa signa mēdacīa veris miraculis similia arte dæmonis fieri possunt, vnde miracula an vera sint, examinanda sunt: scriptura vero multis iam retro seculis mōstrata est: quo fit, vt ipsa nobis sit firmior, quousq; miraculum verum esse proberetur. Monstratur quod diximus, posse signa mendacia arte dæmonis fieri veris miraculis similia: primū ex diuina scriptura. Saluator noster dixit, Surgent enim pseudochristi, & pseudoprophetæ: & dabunt signa magna, & prodigia, ita vt in errorem inducantur (si fieri potest) etiā electi. Ecce prædixi vobis. At pseudochristi, & pseudoprophetæ cuius arte, nisi dæmonis signa magna, & prodigia facere vnaquā possunt? aut quomodo illa signa, & prodigia sic magna erunt, vt in errorem inducātur (si fieri potest) etiā electi: nisi ipsa utiq; fuerint veris signis, verisq; miraculis similia? Paulus ad idem ait, Tunc reuelabitur ille iniquus: quem dominus Iesus interficiet spiritu oris sui, & destruet illustratione aduentus sui: eum, cuius est aduentus secundum operationem Sathane in omni virtute, & signis, & prodigijs mēdacibus, & in omni seductione iniquitatis. Ad idem est, q̄ magi Pharaonis sapientes, & malefici per incantationes Aegyptiacas arcana quadam similiter fecerunt: & proiecerunt singuli virgas suas, quæ versæ sunt in dracones: licet virga Aaron virgas eorum deuorauerit. Ad idem est illud mirabile de Samuele a phytonissa Sauli ostēso: de quo hactenus inter patres dubium est non paruum, an fuerit verus Sa-

Signa mendacia veris miraculis similia arte dæmonis fieri possunt.

Math. 24.

Pseudoprophetæ nō nisi arte dæmonis signa magna facere possunt.

2. Thesa.

Exod. 7.
De magis Pharaonis.

1. Reg. 28.
De Samuele & Phytonissa.

muel quo ad spiritum, an dēmon aliquis in effigie simi-
 lima Samuelis apparēs. Dico hoc dubium non paruum
 inter doctores, propterea q̄ Augustinus, Gratianusq;
 ex Augustino illum, qui apparuit, nequaquam verum
 Samuelem, sed phytonicum spiritum fuisse asserunt;
 quibus alij aduersantur, eundem verum Samuelem di-
 centes; de qua quēstione nonnulla paulo post dicturi su-
 mus. Ad idē sunt præterea omnes illę mutationes, quas
 apud gentiles per antiquas historias nouimus arte dæ-
 monis factas. Augustinus i De ciuitate dei de his verba
 faciens ait. Si enim dixerimus ea non esse credenda, nō
 desunt etiam nunc, qui eiusmodi quædam, vel certissi-
 ma audisse, vel etiam expertos se esse asseuerent. Nam
 & nos cum essemus in Italia, audiebamus talia de qua-
 dam regione illarum partium, vbi stabularias mulieres
 imbutas his malis artibus in caseo dare solere dicebant,
 quibus vellent, seu possent viatoribus, vnde in iumenta
 ilico verterentur, & necessaria quæq; portarent; postq;
 perfecta opera iterum ad se redirent; nec tamen in eis
 mentē fieri bestialem, sed rationalem humanamq; ser-
 uari; sicut Apuleius in libris, quos asini aurei titulo in-
 scripsit, sibi ipsi accidisse, vt accepto veneno, humano
 animo permanēte, asinus fieret, aut idicauit, aut finxit;
 infra. Nec sane dæmones naturas creant, si aliquid tale
 faciunt, de qualibus factis ista vertitur quæstio, sed spe-
 cietenus quæ a vero deo sunt creata commutant, vt vi-
 deantur esse, quod non sunt. Hæc Augustinus. Audiat
 ergo qui voluerit, quid de illis incredibilibus commuta-
 tioibus, de maga illa famosissima Circe, quę socios quo-
 que Vlyssis fertur mutasse in bestias; & de Arcadibus,
 qui forte ducti transnatabāt quoddā stagnum, atq; ibi

* De ciuit. lib. 18.
 cap. 26. q. 1. Nec
 mirum. & Glo.

* Eia. 29.
 * Nicol. & Abus
 len. 1. Reg. 18.

* August. lib. 18.
 cap. 17.

* Quid audiuit
 Augustinus cum
 esset in Italia.

* Apuleius in li-
 bris de asino au-
 reco.

* Dæmones na-
 turas nō creant;
 sed specie tenus
 cōmutant.

* Varro comme-
 morat; Augusti-
 nus refert De eis
 vit. lib. 18. cap. 17.
 De Circe & de
 Arcadibus.

conuertebantur in lupos, & cum similibus feris per illius regionis deserta viuebant: si vero carne non vescerentur humana, rursus post nouem annos eodem renatato stagno reformabantur in homines, in antiquissimis legatur historijs: & videbit statim, quot, quanta, aut qualia possit dæmon a deo optimo permissus, signa, ac prodigia non quidem facere vera, sed hominibus ostendere falsa, ac tantummodo apparentia. Paulus vniuersaliter dixit, Sathanam transfigurari in Angelum lucis, ministrosque eius in ministros iustitiæ: vnde & clamat, An ignoratis altitudinem Sathanæ? Hæc utique non solum in similitudine veritatis falsa docens, imo & in similitudine potestatis mendacia signa ostendens. Si ergo ista vera sunt, vt reuera sunt: manifestum est signa omnia, quæ facta fuerint, probanda fore prius, an vera sint: & non statim credenda. At vero quia de sacra scriptura secus est, cui statim assentire tenemur, tanquam iudici multis retro sæculis probato a Deo optimo maximoque: recte diximus, scripturam nobis catholicis firmiorem dici. Olim sub lege propter multa, quæ in miraculis accidere poterant, tandem posita fuit lex, cuius examine siue opus, siue operans verus, an falsus esset, anque in sui, an in Dei nomine loquutus fuerit, probaretur. Similiter & nunc sub Euangelio illa omnia probanda sunt, quando etiam, quæ tunc accidere possunt, scriptura vniuersaliter dicit. Nolite omni spiritui credere: sed probate spiritus si ex Deo sint: quoniam multi pseudoprophetæ exierunt in mundum: iterum, Omnia probate: quod bonum est tenere. Quid clarius.

in Fabula Arca
dum de transfor
mationibus,

in 2. Corint. 11.

Quæ nunc
facta fuerint signa
probanda sunt ad
regulam scriptu
rarum, & eccles.
sine.

in 1. Ioan. 4.

in 1. Thes. 5.

De Samuele autem de quo loqui coepimus, an fuerit ipse, vel imago eius, qui Sauli apparuit, quid aliud quispiam nunc a nobis quærere potest, quàm id quod olim de eodem ab Augustino quæsiuit Simplicianus? aut quid nos a nobis quærentibus dicere valeamus, nisi quod olim Augustinus dixit Simpliciano, quæ pro, & contra adduci valebant, adducendo? Monstrat enim, non esse absurdum, credere ex aliqua dispensatione diuinæ voluntatis permissum fuisse, vt non inuitus, nec dominante, aut subiugante magica potentia: sed volens, atque obtemperans occulte dispensationi dei, quæ pythoniſſam illam, & Saulem latebat, consentiret spiritus prophetæ sancti se ostendi aspectibus regis, diuina eum sententia percussurus. Quemadmodum ex euangelio nouimus diuina permissione factum, vt ipsum verum dei filium Sathanas assumeret, & super pinnaculum templi constitueret: Iudæi quoque peruersi, atque immundi facta diaboli facientes eundem dei filium tenerent, vincirent, illuderent, crucifigerent, atque interficerent. Docet similiter posse & illum locum scripturæ facilius intelligi, vt non vere Spiritum Samuelis excitatum a requie sua credamus: sed aliquod phantasma, & imaginariam illusionem diaboli machinationibus factam, quam propterea scriptura nomine Samuelis appellat, quia solent imagines rerum earum nominibus appellari, quarum imagines sunt. Sic imago hominis vocatur homo: Ciceronis, Cicero; Sallustij, Sallustius; Achillis, Achilles:

* An fuerit verus Samuel qui apparuit inuocatus pythoniſſa.

* Ad Simplicianum lib. 2. q. 34. tem. 4.

Rationes ad patrem te dicentem q. nō erat Samuel: sed similitudo eius.

Hectoris, Hector: Romæ, Roma. Quemadmodum,
& Pharaë spicas se dixit vidisse in fomis, & boues: non
spicarum, aut bouum imagines. Tamen multis hinc in-
de adductis, eo tamen pendet, quo asserit dicendum ma-
gis, quandiu sibi aliquid amplius excogitare, atq; expli-
care non datur, factum illud maligno pythoniſſe illius
ministerio completum. Motus fuit tunc temporis ad hanc
partem, tum quia difficile intellectu est, q̄ anima iusti
magicis cogatur artibus: tum quia quæ apparuit imago
Sauli dixit. Cras mecū eris: quod eo falsū videtur, quod
Saul reprobatus cum Samuele iusto dignoscitur. Ma-
gno quippe interuallo post mortē separari bonos a ma-
lis in euangelio legimus, cum dominus inter superbum
illum diuitem, cum iam apud inferos tormenta patere-
tur, & illum qui ad eius ianuam vlcerosus iacebat, iam in
requie constitutum, magnum chaos interiectum esse
testatur. Alij vero determinate dixerunt, illum fuisse
verum Samuelem, non quasi ipse a dæmone suusus ve-
niret, quia hoc de tali viro talique anima affirmare sce-
lus est, nec quasi coactus magica arte appareret, quæ ni-
hil valet in sanctis, sed eo tantū, quo pythoniſſa illa per
suam magicam, Samuelem vocante, permiserit, seu iul-
ferit Deus optimus ipsum adesse apparereque, ac loqui
quatenus prædiceret Sauli mortem suam, & terreret eū
ratificans mortuus, quæ dixerat viuus. Simile quoddā
iam in diuinis, scripturis precesserat: nam Balaam ario-
luserat, cui ad consultationem demonum aras paranti,
verus Deus bis respondit, cogens dæmones non re-
pondere. Moti sunt autoritate Ecclesiastici, qui de Sa-
muele ita dixit. Dilectus a domino deo suo Samuele p̄
pheta domini, renouauit imperium, & vnxit principe

Augustinus te-
nuit prius quam
dixit sibi illud nō
dabatur partem
negatiuū dicens,
illum qui appa-
re non Samuele
sed samuelis sis-
militudinem fuisse,

Aug. de ciuitate
dei lib. 1. c. 23.
Ibid. lib. 1. c. 23.
Ibid. lib. 1. c. 23.

Abulen. i. Reg.
28. q. 18.
Alii dixerunt
illū qui apparuit
verum Samuelem
quoad spiritum
fuisse,

Num. 22. & 23.

Ecclesiast. 1.

in gēte sua: in lege domini congregationem iudicauit: infra. Post hæc dormiuit, & notum fecit regi, & ostendit illi finem vitæ suæ. &c. Approbo ego magis istam sententiam, qua illum verum Samuelem, vel spiritum eius fuisse asseritur: sed & illam dico etiam Augustinū habuisse, imo & probasse eadem scripturæ authoritate, qua isti moderni eam probarunt. Nanque in De cura pro mortuis gerenda ad idem inquit. Nam Samuel propheta defunctus viuo Sauli etiam regi futura prædixit: quanuis nonnulli non ipsum fuisse, qui potuisset magicis artibus euocari, sed aliquem spiritum tā multis operibus congruentem illius existiment similitudinem figurasse: cum liber ecclesiasticus, quem Iesus filius Sirach scripsisse traditur, & propter eloquiū nonnullam similitudinem Salomonis pronuntiatur, contineat in laude patrum, quod Samuel etiam mortuus prophetauerit. Quantum autem honoris, & authoritatis Augustinus ipse ecclesiastico illi libro deferat, ipse in De doctrina Christiana declarat: quo loco illum inter libros canonis veteris testamenti nominat, annumeratque. Ab eant ergo qui Augustinum aliter sensisse sentiunt: & quasi eum vincant, eundem locum, quo Augustinus se muniuit, adducunt, tanquam si quicquam noui repererint, quod Augustinum latuerit.

* Approbamus quod dicitur verum Samuelem apparuisse: & monstramus Augustinum hoc tenuisse.
Cap. 15.
Augustinus.

* Lib. 1. cap. 8.
Nanque quāti sciat Augustinus libros canonis veterisque testamenti docet in proli. lib. 3. de trinitate ad Hieronymum. epistola. in ord. 19. in epistola ad Vincentium in De vnico baptismo lib. 2. contra Faustum. lib. 11. cap. 5. quotū multa habentur dist. 9. c. Noli meis. Ego solis. Quis ne sciat. Noli frater. Neque quorumlibet. Sana quippe.
* Descriptura & ecclesia vbiuersa tali in se per orbem diffusa.

Disputatio Secunda.

SECUNDO circa præcedentia quæri potest, imo & a multis iam quærit de scriptura, & ecclesia tota in seipsa: an alterum

horum in authoritate altero maius sit: de qua re, quia catholicorum doctorum varij varia senserunt, duximus necessarium, ante determinationem nostram illorum diuersas sententias afferre, quatenus vel sic ex oppositis iuxta se positis materię grauitas, determinationis difficultas, probabiliorisque partis veritas, pateret magis. Erit ergo iprimis aliarum opinionum positio: deinde statim nostrę narratio, non in omnibus fundamētis, quę hinc inde adduci possēt pro singulis: sed in illis tantum, quę ex omnibus selecta grauius magis, fortioraque visa sunt. Nanque in huiusmodi nō multitudo verborum, sed sola vis rationum ponderanda est: nec per consequens qui plura, sed qui meliora dicunt prę ceteris audiendi sunt.

• Opposita iuxta se posita magis eluceſcunt.

• Nō multitudo verborū, sed vis rationum ponderanda est.

CAP. I.

Prima igitur positio de hac re in eo est, quod ecclesia longe maioris authoritatis sit, quā scriptura. Abulē. hoc asserit, qui in prologo suo super Matheū dixit. Ecclesia vniuersalis, quę est vniuersitas fidelium diffusa per totum orbem hoc concorditer, & vniiformiter tenet; & ista est maioris authoritatis, quā quicumque euangelista, aut propheta: imo quā mille euangelistę, & prophetę simul sumpti. Hęc ille in forma. Ceterum quia ipse ex omnibus quos video, hoc negociū pro ecclesia super scripturā fufius deduxit; placet ex illo loco sua huc verba afferre, quibus ample satis hanc sententiam ponit, exponit, probatque. Ait ergo, Certitudo autē, & authoritas euangelistarum non euenit eis propter seipsos: sed propter ecclesiam. Nam nos non credimus euangelistis, quia fue-

• Abulē. q. 19.

• Prima positio patrum / q. ecclesia maioris authoritatis sit / q. scriptura.

runt, Matheus, Marcus, Lucas, & Ioānes: sed quia ecclesia asserit eos vera dicere, & iubet illis credi. Vnde etiā si sciretur, quod credendum erat Mathæo, Marco, Lucæ, & Ioanni: nos nesciremus, an isti, qui apud nos habentur essent libri eorum, vel aliqui alij, quia poterat quis dicere, non esse istos libros quatuor euangelistarum, sed alios, qui perierunt, vel qui non habentur apud nos: & nos nesciremus, an hoc verum esset: & sic dubitaremus, an credendum esset eis. Ecclesia tamen asserit istos quatuor libros, qui apud nos habentur, esse quatuor euangelistarum: ideo nos credimus. Diceret quoque aliquis licet isti sint libri quatuor euangelistarum, esse tamen corruptos ab hæreticis, & aliter eos a principio scripsisset: ideo non debere sic credi, ut habentur, sed aliter: & sic nos essemus dubij, an tenendum esset, quod scriptum est. Dicendum est autem: ecclesia certificat nos quod libri euangelistarum manent apud nos incorrupti, sicut illi scripserunt: ideo credimus eis indubitanter. Item nos nesciremus, quare potius credendum esset Marco, & Mathæo, Lucæ, & Ioanni, quàm libro Thobiæ, & Iudith, qui non ponuntur in canone, cum non appareat aliqua ratio maior de hoc, quàm de illo: sed solum sequimur ecclesiam, scilicet quia ipsa posuit libros euangelistarum in canone: librum autem Iudith, & Thobiæ extra canonem. Si autem posuisset Iudith, & Thobiam in canone, & euangelistas extra canonem: crederemus Iudith, & Thobiæ ex necessitate: & libros quatuor euangelistarum iudicarem apocryphos. Solum ergo credimus istis ex necessitate, & illis: quia ecclesia sic credit. Item si proponerentur nobis libri isti quatuor Euangelistarum, & cum eis illa euangelia,

* Prima probatio huius positionis: quia nos per ecclesiam credimus euangelistas hæc opera sua esse: & integra non corrupta.

* Per ecclesiam recipimus quosdam libros alios non receptos ad canonem.

* Per ecclesiam euangelistarum euangelia distinguimus ab aliis quæ alij scripserunt.

quæ scripserunt hæretici, quæ nominantur Thomæ,
& Mathiæ, & Bartholomæi, & duodecim Apostolorū,
& Basilidis, & Appellis, Luciani, & Esychij: nescire-
mus quibus potius fides adhibenda esset. Quia cum
nos non vidissemus gesta Christi, nec verba: nescire-
mus, quæ illorum essent veriora. Nunc tamen recipi-
mus ista quatuor euangelia, & detestamur omnia alia.
Hoc ergo nō facimus, nisi quia ecclesia his quatuor cre-
didit, cæteros vero repulit. Et sic nos non credimus e-
uangelij, nec aliquibus libris sacrae scripturae, nisi quia
ecclesia mater nostra sic credit. Et hinc est illud famo-
sum dictum Augustini in epistola fundamenti, scilicet
Ego euangelium non credere, nisi ecclesiae autoritas
me moueret. Nam nihil aliud est, quod ad credendum
rationabiliter mouere possit; sequitur. Est aut hoc iustif-
simum: quia ecclesia vniuersalis, quæ est vniuersitas fi-
delium diffusa per totum orbem, hoc concorditer, &
vniiformiter tenet: & ista est maioris autoritatis, quā
quicumque euangelista, aut propheta: imo quam mille
euangelistæ, & prophetae simul sumpti. Et ista sola est,
quā Christus dilexit super omnia, & pro qua mortuus
est, ut illam faceret sanctam sibi, & mundam. Et ista vo-
catur sponsa eius sine macula, & ruga. Et ista sola est cu-
ius Christus caput dicitur, & non alicuius hominis, nec
congregationis. Ista etiam est, quæ sola vocatur cor-
pus Christi. Ista est, quæ est maior angelis, & archan-
gelis: & habet iurisdictionem super illos. Nam excom-
municat eos, & anathematizat, si contra eam aliquid fe-
cerint: sicut Paulus nomine ecclesiae excommunicat an-
gelos cœli, si predicauerint aliud Euangelium, quā
quod ecclesia suscepit, cum dicit. Sed licet nos, aut Ange

¶ Famosi dictum
Augustini in epi-
stola fundamenti.

Sola ecclesia est
quæ Christus di-
lexit super om-
nia.

¶ Ephes. 5.
¶ Ecclesia voca-
tur sponsa Chris-
ti sine macula &
ruga.
¶ Ephes. 4. & 5.
¶ Rom. 12.
¶ 1. Cor. 12.
¶ Ephes. 4.

¶ Galat. 1.

lus de cœlo euangelizauerit vobis, præter id quod euangelizauimus, anathema sit. Ecclesia quoque docet Angelos de cœlo mysteria abscondita, sicut dicit Apostolus, quod per ecclesiam innotescant mysteria Angelis, & archangelis, & toti sæculo. Ipsa sola est, quæ est melior omni re creata, quæ sit pura creatura. Nam nullus sanctus est tantæ perfectionis, & reputationis apud deum sicut ecclesia vniuersalis: licet domina nostra possit vocari mater ecclesiæ peregrinantis; nec ipsa habuit priuilegia quæ habet, nisi propter ecclesiam; quia ipsa non fuit ad tantam excellentiam assumpta, nisi ut esset mater Christi. Non fuisset autem mater Christi, nisi propter nos: quia Christus non assumpsit carnem, nisi ut ecclesiam redimeret. Ideo propter ecclesiam domina nostra est. Solus autem Christus est maior homo ecclesia vniuersali, quia est caput eius, & dominus, & sponsus, cum eam redemerit sanguine suo, & sibi desponsauerit. Unde scriptura, & maxime Apostolus non ostendit amorem Christi ad aliquem fuisse excellentem, nisi ad ecclesiam: ideo quando instruit viros, quod diligant uxores suas, dicit eis. Viri diligite uxores vestras, sicut Christus dilexit ecclesiam: infra. Ista sola est mater nostra, intra quam regeneramur, & speramus felicitatem: quia extra illam nullum bonum est: & propter istam credimus, & facimus quicquid iubet; quia ipsa est mater nostra, sicut Christus est pater: & sic dicit beatus Cyprianus in quadam epistola, quod non potest deum habere patrem, qui ecclesiam non habuerit matrem: infra. Ipsa est quæ approbat, & reprobat libros: & dat authoritatem, & distinguit gradus authoritatis inter scripturas: & ipsa sola est, cui obligamur credere in omnibus, quæ dixerit:

* Ecclesia docet angelos de cœlo mysteria abscondita.

* Nullus sanctus est tantæ perfectionis & reputationis sicut vniuersalis ecclesia.

* Ephes. 5.

* Ecclesia est mater nostra sicut Christus est pater.

¶ Ecclesia est q
approbatur & res
probat libros &
dat authoritatē
& distinguit gra
dus authoritatis.

¶ Articulus sym
bolicus quo dicim⁹
Credofanctā ec
clesiā: est maior
quā ceteri: quia
est sicut fūdamē
tum.

¶ Qui nō credit
ecclesiā vniuers
alem non posse
errare: nō credit
in Christiā.

& nulli hominī, nec āgelis de cōelo obligamur credere,
nisi ecclesiā: infra. Est ergo inter omnes fidei articulos
primus, & maior, & maioris necessitatis, scilicet vniuer
salem ecclesiā nō posse errare: & iste tangitur in sym
bolo Apostolorum, cum dicitur. Sanctam ecclesiā cat
holicam. Si tamen ecclesia posset errare circa fidem, es
set aliquando ecclesia non sancta: & sic iste articulus es
set falsus, quod est impossibile. Est etiam iste articulus
maior, quā ceteri: quia est sicut fundamentum, vel si
cut principium respectu conclusionum. Nam si quis
erraret circa omnes alios articulos, vt pote quia diceret
Christum non esse deum, nec natum de virgine, & sic
de ceteris, & non erraret in isto articulo de ecclesia vni
uersali: erit error suus reparabilis: quia cum crederet ec
clesiā non posse errare, cum illa assereret sibi hoc, se
queret⁹ necessario, q̄ deberet credere omnia esse vera.
Si tamen quis credat ceteros articulos, & vt istum ne
get: tota fides peribit. Quia si ego credam potuisse ec
clesiā vniuersalē errare, dubitabo an euāgelia sint vera:
& dicam q̄ quando ecclesia recepit ista quatuor euā
gelia, & repulit omnia alia, q̄ forte errauit: scilicet quia
alia essent vera, & ista falsa, & sic de oībus libris scrip
turarū: & tunc tota fides periit: infra. Dicendum igitur q̄
qui non credit ecclesiā vniuersalem non posse errare,
non credit in Christum, imo nihil credit de nouo, nec
de veteri testamento: nec intelligit quid sit fides, nec
vnde veniat certitudo eius: cū autem stet ecclesiā non
posse errare, tenebimur sequi eam in omnibus deter
minationibus suis: & erimus certi, q̄ sequendo eam non
erremus. Hæc Abulen,

CAP. II.

Dixit hæcenus Abulensis multa vera quidem, & gratia: sed nequaquam sua dicta distinxit: imo in multitudine rationum, autoritatūq; propriam sententiam subobscurā reliquit. Hæc ob id dixerim, q̄tātus ille doctor sic quæstionis materiam indistincte posuerit, vt non sit nobis certum, de qua ecclesia intellexerit, hoc est, an de ecclesia vniuersali tota, ac cōtinua a primo iusto, vsque ad vltimum in fine sæculi futurum, includendo Apostolos, & quoscunque sanctos: an etiam de ecclesia sola, quæ modo est, vel quæ fuit ab Apostolis exclusis vsque ad nos, loquutus fuerit. Maxime quia ex illis, quas ponit, rationibus, quædam de ecclesia primo modo, quædam vero pro ecclesia etiam secūdo modo accepta intelligi valeant. Nanque quod dicit ecclesiam esse corpus Christi, ac eius sponsam, pro qua saluanda carnem humanam assumpsit, & crucis tormentum subiit: ecclesiam primo signatam indicat: quod vero ait ecclesiam esse, de qua vere cantamus, Credo sanctam ecclesiam, etiam ecclesiam quæ modo est, & quæ ab Apostolis exclusis vsque ad nos fuit: ecclesiam secundo modo intellectam comprehendit: quia & ecclesia quæ modo est, sancta est, & catholica. Sic ergo quia fundamēta iecit, quæ ad illam, vel istam ecclesiam trahi possunt: rem sub dubio reliquit: eo præsertim q̄ nusquam de mente fidelium tractatorum fuit inquirere, disputareque de ecclesia primo modo intellecta, hoc est, prout ipsa Apostolos, & pphetas includit, an maioris, an minoris autoritatis esset, quàm scriptura. Quis enim talia quæreret: quū sint hæc ambo manifesta, & q̄ Apostoli, pphetæq; actores scripturarū fuerit: ac spū sancto inspirate loquuti, scriptores, testesq;: & q̄

* Abulensis multa bene distinxit inter illa omnia quæ docet suam positionē nō distinxit.

* Ecclesia multis pliciter accipi potest: & quædam rationes Abulensis possunt intelligi in vna ecclesie pnone: quædam in alia.

* Ecclesia quo modo est: sancta est & catholica.

* Quia sēdam fāta Abulensis ad illam vel illam ecclesiam trahi possunt: ipse determinacionem sub obicuro reliquit.

AXIOM. CHRI.

eādē authoritas veritatis sit testis, & testimonij: testiū,
& testimoniorū? Non enim minor erat authoritas Pauli
loquentis, q̄ Pauli scribentis: quia & ipse dixit, An expe-
rimentum vultis eius, qui in me loquitur Christus? quā
ob rem superflū videretur, Apostolos, aut prophetas,
seu etiam euangelistas secundum aliquam inæqualita-
tem suis dictis, scripturis, testimonij sue quibuscunque
cōparare. Oportet ergo, vt hoc de sola ecclesia, quę mo-
do est, vel ab Apostolis exclusis vsque ad nos fuit, tra-
ctemus: & de ista, an maioris, an minoris authoritatis, q̄
scriptura diuina sit, inquiramus.

CAP. III.

Thomas Vualdensis in suo doctrinali antiquę fidei
pro hac re dilucidanda magis distinguit vniuersalis ec-
clesiæ potestatem in eam antiquam, qua a principio sa-
crām scripturā cōdidit, libros canonis annumerauit, ap-
probauitq;: & in hanc modernam, qua tunc conditos di-
uinos codices, etiam nunc conseruat, intelligit, & defen-
dit. Distinguit inquam, & post distinctionem istā, quę
moderna est, illa antiqua inferiorem asserit: imo ad p-
positum magis ibi expresse docet, fidem ecclesię in eo fi-
dei scripturarum accedere, q̄ non licet de ea dubitare,
sed ei subiici sicut testes iudici, & testimonium veritati,
sicut p̄conizatio definitioni, & sicut p̄co regi subi-
tur. Quoad illam partem vero, qua modernam potesta-
tem ecclesię illa antiqua, & fidem ecclesię fide scriptura-
rum inferiorem esse affirmat, ait. Sufficiat ergo vniuer-
sali ecclesię pro p̄conio potestatis sue modernę, q̄ olim
hoc fecerit. Vnde gl̄ia potestatis eius, quasi per cuiusdā
maiestatis īperiū volaret ad posteros; ita q̄ adhuc sine

Idem enim erat au-
thoritas Pauli lo-
quentis & Pauli
scribentis.

Tom. lib. 2. art.
22. c. 20, & 21. c.
22.

* Quod maior
sit authoritas
scripturę quā ec-
clesiæ.

* Secūda positio
quę est Vualde.

* Fides ecclesię
fidei scripturę
accedit; sed ei
subiicitur.

* Ibi. cap. 21.
Sufficiat vniuer-
sali ecclesię pro
p̄conio potes-
tatis sue moder-
næ; q̄ olim potu-
erit scripturam
videre.

eius autoritate scriptura aliqua nec legi poterit, nec ha-
 beri pro certa. Et hoc sapuit, cum diceret contra episto-
 lam fundamenti cito post principium Augustinus. Euā-
 gelio non crederem, nisi me catholicę ecclesię commo-
 ueret autoritas. Hęc ille. Nec tamen hic laudo super-
 cilium, quod quidam attollunt, volētes occasione huius
 dicti decretum patrum in ecclesia maioris esse autori-
 tatis, & culminis, & ponderis, q̄ sit autoritas scriptura-
 rum. Quod quidem non tam videtur ineptū, quā fatu-
 um; nisi talis quis dicat, Philippū fuisse maiorem Chri-
 sto, quando induxit Nathanaelem ad credēdum Chri-
 stum esse illum, quem scripsit Moses in lege, & prophe-
 tis, sine cuius autoritate non tunc aduerteret. Et si sic
 dicat conformiter parentes nostros carnales, aut pēda-
 gogos esse altiores, & eminentiores Christo: quia eorū
 autoritate ab infantia didicimus, quid de Christo sit
 credendum, quid sperandum. Sed Augustinus in libro
 suo de magistro inquit. Quicquid propter aliud est, vi-
 lius sit necesse est, q̄ id ppter quod est. Cognitio quip-
 pe cœni, propter quam hoc nomen est institutum, plu-
 ris habēda est ipso nomine. Hęc ille. Omnis ergo eccle-
 siastica autoritas cum sit ad testificādum de Christo,
 & legibus eius, vilior est Christi legibus, & scripturis
 sanctis necessario postponenda: ideo idē Augustinus
 contra Faustum de diuinis libris loquens. Iam inquit ip-
 sis rebus impletis autoritatem diuinā fidelissima, &
 præclarissima veritatis luce testantur: vt omnino desi-
 piat quisquis eos superflue, vel quasi fatue loquutos ali-
 quid putat, quibus non solum omnia hominum, ingeni-
 orumque genera subdita videt. Hęc ille. Ecce q̄ scrip-
 turæ canonicæ habent autoritatem diuinā; & eis

*super illu
exordij*

* Non tam vides
tur ineptū quā fa-
tum dicere: q̄
decreta patrum
sint maioris au-
toritatis: quam
sit autoritas
scripturarum.
Ioan. 1.

Post medium.
* Quod propter
aliud est / minus
esse necesse est.

Lib. 22

Scripturæ sacre
habent diuinā
autoritatem, &
eis subdiciuntur
oīa genera homi-
nū, & ingenio-
rum.

Joan. 4.

Joan. 4.

¶ Samaritani per
mulierem credi-
derunt. cui tamē
posse magis ada-
haerere.

Lib. 4. c. 3.

¶ De veritate di-
uinarum scripta-
rum non licet
dubitare aut in-
quirere sed licet
scripturas nō in-
telligamus eisdē
sententia omnino
assequamur.

subiiciuntur oīa genera hominū, simul & ingeniorum.
Bene enī allegorizauit sanctus Thomas de hac re, idu-
cēs mulierē Samaritanā loco vniuersalis ecclesiæ: quā cū
audisset ciues prædicantē de Christo, & dicentē, q̄ di-
xit mihi quæcunq; feci: illi tñ inducti iā inquirunt, non
ppter loquelā tuā credimus. Ipsi enim audiuiimus, &
scimus quia hic est saluator mūdī. Non sunt ingrati, q̄
nō ppter loquelā mulieris credunt iā, quū authoritatī
eius adhærēt, cui credūt: quāuis ad credēdū illi, autho-
ritate mulieris inducti sūt: sic enim dicit textus, q̄ mul-
ti crediderūt in eū ppter verbū mulieris testimonium
phibentis: principaliter & primo credūt. Sic nec sunt
ingrati filij matris ecclesiæ, qui primo ppter verbū eccle-
siæ testātis de Ch̄o credūt: & cū crediderint, autori-
tatē qua inducti sunt, authoritatī eius postponunt, cui
credūt: imo authoritate eiusdē ecclesiæ hoc decretū est,
oīum scilicet posterorū hoīm libros, siue ecclesiarū, au-
thoritati sacri canonis debere submitti, quasi ad scabel-
lū pedū eius, dicēte cōtra Faustū Augustino. Ne inter-
cluderet locus, & adimeret posteris ad quæstiones diffi-
ciles tractādās, atq; versandas linguæ, ac styli saluberri-
mus labor, distincta est a posterorū libris excellentia ca-
nonicę authoritatis veteris, ac noui testamēti: quę Apo-
stolorū confirmata tēporibus p̄ successiones episcopopo-
rū, & ppagationes ecclesiarū tanquā in sede quadā su-
blimīter cōstituta est: cui seruiat oīs fidelis, & pius intel-
lectus. Ibi si quid velut absurdū mouerit nō licet dicere
author huius libri nō tenuit veritatē: sed aut codex in-
dosus est, aut interpres errauit, aut tu nō intelligis. In o-
pusculis aut posterorū, q̄ libris innumerabilib⁹ cōtinēt,

sed nullo modo isti sacratissimæ canonicarū scripturæ
 tū excellētię cōsequant̃: t̃ in q̃buscūq; eorū iuenit̃ eadē
 veritas, lōge tñ est ip̃a authoritas. Itaq; ī eis si qua for
 te p̃pterea dissonare putātur a vero, quia nō possunt vt
 dicta sunt, intelligi: tñ liberū ibi habeat lector, auditor
 re iudiciū, quo vel approbet, qđ placuerit: vel impro
 bet, quod ostenderit: & ideo cuncta huiusmodi non ni
 si vel certa ratione, vel ex illa canonica authoritate defē
 dātur, vt demonstrēt, siue ōnino esse, siue fieri potuisse,
 qđ vel disputatū ibi est, vel narratū. Si cui displicuerit,
 aut credere noluerit, nō reprehēditur. In illa vero cano
 nica eminētia sacrarū literarū, etiā si vnus p̃pheta, seu
 Apostolus, aut Euāgelista aliqđ ī suis literis posuisse ip
 sa canonis declaratiōe cōfirmatur: nō licet dubitare quī
 verū sit. Hęc Augustinus. Lōge ergo distat authoritas
 scripturarū, & eminet authoritati cunctōrū doctorū,
 etiā totius eccl̃iæ catholicæ: quāuis super eius autori
 tate catholica attestet̃ eccl̃ia: infra. Ideo sicut dicit Au
 gustinus: quanquā in posteriorū libris inuenitur ipsa
 veritas scripturarum, non tamen erit in eis par autori
 tas: ita quanuis fides vniuersalis eccl̃iæ inuenitur per
 scripturas expressa, sicut est pene tota: non tamen est ei
 in authoritate par, sed subiicitur. Et etiam quāuis in po
 steriorum libris etiā inuenitur, non tamē sunt illi pares:
 sed ipsa p̃ponitur, quia aliud sunt testes, aliud testimo
 nium. Paulo post. Fides autem vtest eccl̃iæ catholicę
 in hoc accedit fidei scripturarū, qđ nō licet de ipsa dubi
 tare, eo qđ testimoniū eccl̃iæ catholicę est obiectū fidei
 Ch̃ianæ, & legislatio scripturæ canonicæ. Subiicit̃ tñ
 ip̃a, sicut testis iudici, & testimoniū veritatis: sicut p̃co
 nizatio definitioni, & sicut p̃æco regi. Hęc Vuald.

CAP. III.

De veritate di
 ſtorū hominum
 singulorum hæc
 licent.

Longe distat au
 thoritas scriptu
 rarū / & eminet
 authoritati eun
 ſtorū doctorū
 & totius eccl̃iæ
 catholicæ.

Vides eccl̃iæ
 in quo accedit fi
 dei scripturæ.

* Tertia positio
quæ est Ioannis
Driedonis,

* Ecclesia primi-
tiua, vel ecclesia
quæ nunc est, &
illi primitiua co-
tinuatur fide &
moribus eam in-
cludens est æqua-
lis authoritatis
eam scriptura,

Ecclesia quæ mo-
do est, intellecta
absq. coherentiâ
in fide & mori-
bus eam primiti-
ua est minoris au-
thoritatis quâ sa-
cra scriptura.

* Authoritas ec-
clesiæ primo mo-
do dictæ est æ-
qualis ead. autori-
tate scripturæ.
* Authoritas ec-
clesiæ secundo
modo dictæ est
minor quâ au-
thoritas scriptu-
ræ.

Ioannes Driedonis in suo De ecclesiasticis scripturis
& varijs dogmatibus ad hanc questionem, ecclesiam di-
stinxit in eam primitiuam Apostolorum, quæ ipsum
Christum, eius miracula, opera, passionem, mortem,
& resurrectionē vidit, ac doctrinam eius ex eius ore au-
diuit, manifestationemque diuini spiritus in signis, ac
prodigijs habuit: & in hanc modernam, quæ illa non vi-
dit, sed ab Apostolis commendata conseruat, commen-
datque. Deinde innuit ecclesiam primitiuam, vel etiā
istam modernam pro vt illi antiquæ continuatur: sic vt
ex omnibus resultet vna vniuersalis ecclesia, ac vnum
corpus Christi mysticum omnes ecclesias, quæ pro tē-
pore fuerunt secundum successiones patrum, & propa-
gationes ecclesiarum vsque ad istam nostram inclusiue
non maiorem, sed æqualem habere authoritatem cum
sacra scriptura. Ecclesiam vero modernam intelligen-
do eam, vt præcisam, seu abstractam, & absque cohæ-
rentia in fide, & moribus cū ecclesijs, quæ fuerunt in pri-
oribus sæculis, non maioris, nec equalis, sed minoris au-
thoritatis esse, quā sacra scriptura. De ecclesia primo
modo dicta, hoc est, prout includit primitiuam, existi-
mat Augustinum dixisse. Ego euangelio non credere,
nisi me ecclesiæ cōmoueret authoritas. De ecclesia au-
tem secundo modo intellecta, idest prout a primitiua
fide, & moribus abstrahitur, arbitratur Augustinum
dicturum. Ego huius ecclesiæ homines non agnoscere
esse ecclesiam Christi, nisi doceret me quatuor euange-
liorum authoritas. Probat autem hæc illo vno supposi-
to, notissimo quidem, & a se ibi monstrato, omnes scili-
cet sacros scriptores ad ecclesiam pertinere, sub his ver-
bis. Ex his patet primo, qd. quærere an ecclesiæ catholi-

et auctoritas sit prior, aut maior auctoritate scripturæ,
 est idem, ac si quaeretur, an auctoritas personæ testi-
 monium dantis maior sit suo testimonio. Manifestum
 est autē nos habere fidem tum scripturis quibuslibet,
 tum testimonijs propter auctoritatem, & veracitatem
 personæ testificantis, quā credimus a deo veracem es-
 se, atque probatam, ut non velit fallere: adeoque sapien-
 tem quæ falli non possit. Ex huius consideratione intel-
 ligere possumus quāvis latior, & ad plura sit ecclesiæ ca-
 tholicæ, quā scripturæ auctoritas: eadem tamen, &
 æqualis est eiusdem ecclesiæ catholicæ, & scripturæ sa-
 crę veracitas, æqualis vis, par dignitas, seu potestas,
 eodem Deo spiritu loquente utrobique, & in scripturis
 sacris, & in ecclesiā: infra. Nam doctrinam fidei præsen-
 tis ecclesiæ intelligimus esse doctrinam illius ecclesiæ,
 quæ spiritu fidei cōtinuata est præcedentibus Christi
 ecclesijs usque ad primitivā apostolorum ecclesiā, quæ
 in docendis, & tradēdis Christianę fidei mysterijs, at-
 que doctrinis, maioris erat auctoritatis, quā ecclesiā
 quæ nūc est: & id quidem propter Apostolos, qui illius
 ecclesię columnę testimoniū de his, quæ viderant, per-
 hibere poterant: qui & ipsum Christum, illius miracu-
 la, & opera, mortē, & resurrectionē viderunt, & doctri-
 nam eius ex ore eius audierunt, manifestationemque di-
 vini spiritus habuerunt in signis, & prodigijs: infra. Au-
 gustinus autē cum dicit. Ego euāgelio non credere, nisi
 me ecclesię cōmoveret auctoritas: intelligit de ecclesiā
 catholica, quę fuit ab initio Christianę fidei secundum
 seriem successionis episcoporum crescens ad hæc usque
 tempora: quę sane ecclesiā cōplectitur collegium Apo-
 stolorum: qui Christum, & miracula eius videntes, do-

¶ Ecclesię autho-
 ritas latior est
 quia ad plura se
 extendit: eadem
 tamen est eccle-
 się & scripturę
 veracitas.

¶ Ecclesiā primi-
 tivā in tradendis
 fidei mysterijs
 maior erat au-
 thoritas: quia ec-
 clesiā quę nūc
 est.

¶ Qualiter intel-
 ligatur dictū Au-
 gustini: quo ait
 Ego euāgelio nō
 credere nisi me
 ecclesię cōmoue-
 ret auctoritas.

Trināq; fidei ex ore eius audiētes, scripturas euangelicas nobis tradiderūt: infra. De ecclesia autē quę nūc est, intelligēdo eā vt pręcisam, seu abstractā, seu nudā, & absq; cohērentia in fide, & moribus cū ecclesijs, quę fuerūt in prioribus sęculis diceret Augustinus. Ego huius Ecclesię homines nō agnoscerē esse ecclesiā Christi, nisi doceret me quatuor euāgeliorū autoritas, Hęc ille.

CAP. V.

Placet magis, saluo meliori iudicio, illa distinctio Vualdenſis de potestate antiqua, & moderna loquētis, q̄ hęc Driedonis primitiuam, & modernam ecclesiam diuidentis; ob id tantū, quod diuidens membrum posu erit omnino a materia, & mentibus doctorum omnium de illa disputantium alienum. Queris quod est? Respondeo: illud quo ecclesiam, quę nunc est, vt pręcisam, abstractam, seu nudam, & absq; cohērentia in fide, & moribus cum ecclesijs, quę fuerunt in prioribus sęculis, finxit; quam minoris autoritatis esse, & per scripturam cognosci Dei Ecclesiam, dixit. Nam hoc quis sapiens capit: aut quis non videt falsum esse, ne dicam absurdum? Ecclesia enim quę vt pręcisa, & abstracta, seu nuda, & absque cohērentia in fide, & moribus cum ecclesijs, quę fuerunt in prioribus sęculis: quomodo potest per euangelium cognosci? aut quomodo potest potestatem aliquā spiritualem, seu autoritatē habere, de qua disputetur, an maior sit, quā autoritas scripturę diuinę? Nequaquam. Quotiens enim talis ecclesia imaginatur, totiēs non Christi, sed Sathane cōgregatio signatur. Christi enim ecclesia non est, nec ex euangelio ostendi potest: nisi quę cum fide eius, & cum hērentia ad se caput intelligitur, quia ipse dixit, Et super hęc

Distinctio Vualdenſis placet magis quā distinctio Driedonis.

Nequaquā possumus ecclesiam Christi quę modo est cogitare, vt distinctā in fide, & moribus ab ecclesia primitiua quā iam non esset Christi quā ecclesia ipsius in fide fundatur: quā vnā est.

Epheſ. 4.

Et si talis ecclesia imaginaretur, non iam per euangelium Christi esse probaretur.

petram ædificabo Ecclesiam meam. Non est ergo disputatio patrum de illa tali Ecclesia ficta: nec de Ecclesia primitiua, in qua erant ipsi scripturarum scriptores, in quibus loquebatur Deus, sicut & in ipsis scripturis sanctis, Paulo dicente. An experimentum quæritis eius qui in me loquitur Christus? sed est disputatio de Ecclesia Dei, quæ modo est in præsentibus personis, quæ in ea nunc sunt: succedens in fide, & moribus Apostolorum, sit ne maioris authoritatis, æqualis, aut minoris, quàm sacra scriptura? Sic quantum capio patres disputantes quæstionem intelligunt: sic quoque existimo Vualdensem per illam suam distinctionem de prisca, & moderna potestate Ecclesiæ intellexisse: sic & nos bono animo intelligimus, & de illa sic intellecta, quatum valemus, disputamus. Agamus ergo, & quod sentimus, quantum deus optimus maximusq; dederit, per sequentia doceamus. **CAP. VI.**

Dicimus ergo. Primitiua illa ecclesia in mēbris suis, apostolis inquā, tūc viuētibz plenissime diuinā authoritatē habuit prædicādi populis Christi fidē (nō nouā, sed nouo modo) aduētū eius in mūdū, doctrinā, opera, passionē, mortē, ac resurrectionē, siue verbis, siue scripturis, testificādi hęc omnia cūctis nationibz, cōfirmādi ea signis, pdigijs, miraculisq; veris, ostēdēdo Christi gloriā in omni gratia ecclesiæ cōgruēte &c. Mōstrari potest hęc veritas ex multis, tū scripturis Apostolorum, tum dictis sanctorum doctorum: sed quæso, sufficiat id efficere ex manifestioribus locis diuinarū scripturarū. Saluator noster ad idem Apostolis dixit. Sicut misit me pater, ita ego mitto vos: ecce amplissimā potestātē. Idem eis dē pro eodē. Eūtes ergo docete omnes

* Math. 16.

* 1. Corint. 15.

Quomodo inter
ligitur quæstio
in qua disputat
de authoritate
ecclesiæ & scrip
turæ.

* Primitiua ecclesia habuit plenissimā authoritatem diuinā in personis quæ tūc erant, prædicandi & cōfirmandi fidem Christi.

* Ioan. 30.

* Math. 28.

Marci, 16.

* Act. 1.

* Apostoli prae-
dicarunt fidem
Christi nouo mo-
do? quia scilicet
praedicabant ip-
sum iam uenisse
in mundum? prae-
dicasse / mortui
fuisse / ac resurre-
xisse / non noua /
quia etiam ante
aduentum Chri-
sti in mundum co-
rat fides eius?
quia eadē est / fi-
des nostra & an-
tiquorum.

* Act. 4.

* Gal. 3. Abrah-
am dixit sunt pmi-
siones & semini
eius. Nō dicit &
seminibus quasi
i multis, sed qua-
si in uno / semini
ne tuo / qui est
Christus.

gantes baptizantes eos in nomine patris, & filii, & spi-
ritus sancti, docentes eos seruare omnia, quaecumque mā-
dauī vobis: & ecce ego vobiscum sum omnibus diebus
vsq; ad consummationem saeculi. Idem eisdem pro eo-
dem. Euntes in mundum vniuersum praedicate euange-
liū omni creaturae. Qui crediderit, & baptizatus fue-
rit, saluus erit: qui vero non crediderit, cōdemnabitur:
infra. Illi autem profecti praedicauerunt ubiq; domi-
no cooperante, & sermonem confirmante sequentibus
signis. Idem eisdem pro eodem. Vosestis sal terrae. Vos
estis lux mundi: iterum. Qui vos audit, me audit: & qui
vos spernit, me spernit. Idem eisdem pro eodem. Acci-
pietis virtutem superuenientis spiritus sancti in vos, &
eristis mihi testes in Hierusalem, & in omni Iudaea, &
Samaría, & vsque ad vltimum terrae. Quid clarius?
Dixi. Non nouam, sed nouo modo, quia reuera ita est:
namq; & fidem Christi, quam Apostoli commēdarūt,
& patres etiam olim habuerūt Saluator noster ad hoc
dixit Apostolis. Beati oculi, qui vident, quae vos vide-
tis: dico enim vobis, quia multi reges, & prophetae vo-
luerunt videre, quae videtis, & non viderunt: & audire
quae auditis, & non audierunt. At quomodo voluerunt
reges praeteriti videre, quae videbant Apostoli, si Chri-
stum non agnouerunt? aut quomodo eum nouerunt, si
fidem de illo non habuerunt? Idem pro eodem Iudaeis
dixit. Abraham pater vester exultauit, vt videret diem
meum: vidit, & gauisus est. Quae so, quomodo tūc tē-
poris Abraham viderat diem Christi, & gauisus fue-
rat, nisi per fidē eius? Petrus ad idem principibus sacer-
dotum, senioribus, & scribis dixit de Christo. Hic est
lapis, qui reprobatus est a vobis aedificantibus, qui fa-

ctus est in caput anguli: & non est in alio aliquo salus. Nec enim aliud nomen est sub cœlo datum hominibus in quo oporteat nos saluos fieri. Paulus ad idem vbique pro fide Christi clamat, eam insuper ex scripturis veteris testamenti manifestando, signanter Ad Romanos, ad Galatas, ad Hebręosq; per totum: vnde expresse ad idem inquit, Paulus seruus Iesu Christi, vocatus Apostolus, segregatus in euangelium Dei, quod ante promiserat per prophetas suos in scripturis sanctis de filio suo, qui factus est ei ex semine Dauid secundum carnem; qui prædestinatus est filius Dei in virtute secundum spiritum sanctificationis. Idem pro eodem. Nuncautem sine lege iustitia Dei manifestata est, testificata a lege, & prophetis. Iustitia autem Dei per fidem Iesu Christi in omnes, & super omnes, qui credunt in eum; non enim est distinctio. Omnes enim peccauerunt, & egent gloria Dei. Idem pro eodem. Non enim per legem promissio Abrahamæ, aut semini eius, vt hæres esset mundi: sed per iustitiam fidei; infra. Ideo ex fide, vt secundum gratiam firma sit promissio omni semini; non ei, qui ex lege est solum, sed & ei, qui ex fide est Abrahamæ, qui pater est omnium nostrum. Quæso quomodo Abraham pater noster appellatur, nisi secundum fidem, in qua ei succedimus, quemadmodum & Paulus alibi testatur? aut quomodo nos Christiani in fide succedimus Abrahamæ, si ipse fidem Christi non habuit? Et quid multa? Saluator noster ad idem dixit. Scrutamini scripturas, quia illæ sunt quæ testimonium perhibent de me; iterum. Si Moysi crederetis, mihi quoque crederetis: de me enim scripsit ille. Dixi, sed nouo modo: quia fides Christi, quæ ante incarnationem filij Dei in

* Rom. 1.

* Rom. 2.

* Rom. 3.

* Rom. 4.

AXIOM. CHR.

• Fides Chris-
ti ante adven-
tum eius in mū-
dum aliter expli-
cabatur.

• Aliter loquuti
sunt Christo prae-
dicantes pro-
phetæ & aliter
ipsum prædican-
tes Apostoli.

Tertio lib. sent.
Thomas, 2, 2.

• Math. 23.
• Multa quæ Iu-
dæi credebāt im-
plicitè nos credi-
mus explicitè.

mundo erat, ut statim fuit ostensum, post incarnatio-
nem aliter fuit explicata, aliterque hominibus commen-
data. Aliter inquam, tum primo, quia multa ante im-
plicitè credebantur, quæ nunc iam non implicitè, sed ex-
plicitè, creduntur, & de præcepto explicitè credenda
sunt; tum secundo, quia aliter antiqui prophetæ de Chri-
sto loquebantur prænunciantes: aliter Apostoli de eo-
dem loquuti sunt prædicantes. Nanque illi filium Dei
prædixerunt incarnandum: isti autem illum prædica-
runt incarnatum: illi Christum passurum, moriturum,
resurrecturumque a longe per revelationem nouerunt: isti
vero Christum patientem, morientem, resurgentemque
viderunt. Mutarunt ergo Apostoli prædicantes voces
prophetarum prædicentium a futuro in præteritum:
quia quæ prophete dixerunt futura, propterea quod
suo tempore reuera futura erant: Apostoli dixerunt præ-
terita ob id tantum, quia iam tunc facta erant. Scholasti-
ci patres optime de his dixerunt, semper fidem Chri-
sti a principio mundi in mundo fuisse: licet alijs, & alijs
temporibus implicitam, aut explicitam magis eandem
esse fidem quoad res creditas nostram, & antiquorum:
quia & qui præbant, & qui sequebantur clamabant.
Osanna in excelsis: esse tamen differentiam inter nos,
& illos: tum quia multa habemus explicitè, quæ illi tan-
tum habuerunt implicitè: tum quia nos easdem res, quas
credimus, alijs enūciationibus explicamus, quàm illi o-
lim explicarent. Nos enim credimus incarnationem fi-
lij Dei, prædicationem, opera, passionem, mortem,
& resurrectionem: quas res & antiqui etiam credide-
runt, saltem prophetæ, & maiores Iudæorum: sed hec
est differentia, quia nos hanc nostram de illis rebus fi-

dem propositionibus de præterito explicamus; illi autem suam fidem de eisdem rebus enunciationibus de futuro manifestabant. Illi dicebant, filius Dei erit homo; prædicabit, miracula operabitur, patietur, morietur, resurget, de futuro loquentes; nos dicimus, filius Dei homo factus est, natus est, prædicauit, miracula fecit, passus est, mortuus fuit, resurrexit tertia die, uiuit, & regnat sedens a dextris Dei, ultra non morietur: quia mors illi ultra non dominabitur. Quid clarius?

CAP. VII.

Dicimus præterea. Moderna ecclesia, quæ nunc est in hominibus, qui nunc sunt ab illa primitiua per successiones episcoporum, & propagationes ecclesiarum deriuata, & cū illa in fide, lege, sacramentis, capite principali Christo, & spiritu Dei regente eadem penitus, quia vnus dominus, vna fides, vnum baptisma, vnus Deus, & pater omnium, eandem penitus authoritatem habet, quam primitiua habuit quoad conseruandum, declarandum, prædicandumque Christianam fidem ab ipsis domini Apostolis traditam, non quoad scribendum eā. Monstratur quoque hæc veritas ex multis diuinarum scripturarum locis expressis: namque & pro ista quæ modo est, Saluator noster dixit. Super hanc petram ædificabo ecclesiam meam; & portæ inferi non præualebunt aduersus eam. Idem pro eodem. Vbicunque fuerint duo, vel tres congregati in nomine meo, in medio eorum sum. Et quæcunque solueritis super terram, soluta erunt in cælo: & quæcunque ligaueritis super terram, ligata erunt in cælo. Idem pro eodem. Et ecce vobiscum sum omnibus diebus usque ad consumationem sæculi. Monstrat etiam, quia & de ecclesia, quæ modo est, optime dicimus singuli.

Y. iiii

* Multa quæ nos dei credidit futura, nos credimus præterita.

* Authoritas ecclesie quæ modo est in hominibus qui nunc sunt.

* Ephes. 4.

* Math. 16.

* Math. 18.

* Math. 28.

AXIOM. CHR.

* In symbolo.
* Cantic. 6.

* Hebr. 11.

* Apostoli suam
authoritatē prae-
dicand: fidē hab-
ebant: nō quia
homines erant:
sed quia deus il-
lis assistebat:
ob idq; illadivi-
nā erat.

* Ephes. 4.

* Galat. 3.

* In sermone de
ablutione pedū.

Credo sanctam Ecclesiam, & de hac etiam Deus dicit.
Vna est columba mea, perfecta mea &c. At hæc omnia
rectam fidem omnino indicant, sine qua impossibile
est placere deo: sic autē qua authoritate nisi diuina, ec-
clesia ista præsens tenetur, sustentaturq; ne a recta fi-
de cadere possit? Deinde quia Apostoli illam magnā
authoritatem, quam habuerunt dicendi verum, non
ideo habebant, quia homines erant, nec quia sancti,
nec quia res gestas viderunt: sed quia Deus cum illis er-
rat, illuminans, docens, & mouens modo quodam par-
ticulari per hæc verba statim posita, aliaque similia in-
dicato. Sic autem quum & ista quoque verba de Eccle-
sia, quæ modo est, optimo iure intelligantur: non vide-
tur, quominus hæc Ecclesia moderna eandem authori-
tatem quoad ista, dicatur habere cum illa primitiua.
Dixi fidem ab ipsis domini Apostolis traditam: quia
neque aliam, neque vltra illam commendare potest.
Non aliam, tum quia Paulus dicit. Vnus dominus, vna
fides, &c. tum quia ipsemet clamat. Sed licet nos, aut an-
gelus de cælo euangelizet vobis, præterquam quod
euangelizauimus vobis, anathema sit. Nō vltra illam,
quia illa quā illi, quibus tota prædicatio euāgelica com-
missa est, prædicarunt, sufficit: nec quisquam de Chri-
sto aliquid credendum indicare hominibus potest, ni-
si quod illi, qui ab ipso Christo testes, & prædicatores
sui ordinati sunt, Apostoli inquam indicarunt, ver-
bos scilicet, aut scripto. Diuus Cyprianus Christi glo-
riosus martyr ad idem optime dixit. Ipse summus sacer-
dos sui est sacramenti institutor, & author: in cæteris
homines spiritū sanctū habuere doctores: & sicut par
est, spiritui sancto, & Christo diuinitas, ita in suis institu-

tis æqua est authoritas, & potestas: nec minus ratū est,
 quod dictante spiritu sancto apostoli tradiderunt, quā
 quod ipse tradidit, & in sui commemorationem fieri
 præcepit. Manet singulis propria dignitas, & vniformis
 in suo genere stat actio omnium: nihil addi, nihil
 subtrahi, nihil potest corrigi, vel mutari. Hec ille, Dixi
 non quoad scribendum eam; propterea quod tota ædi-
 tio scripturarum noui testamenti ad tempora Aposto-
 lorum pertinuit, qui vel scriberent, vel euangelistarū
 scripta probarent, & sua authoritate Ecclesijs legenda
 mādarent; qui principes euangelicæ prædicationis fue-
 rūt: quibus vt diximus dictū est. Eūtes in mūdū vniuer-
 sū prædicate euangeliū omni creature: qui crediderit,
 & baptizatus fuerit, saluus erit: qui vero non credide-
 rit, condemnabitur: iterum. Euntes ergo docete om-
 nes gentes, baptizantes eos in nomine patris, & filij, &
 spiritus sancti: docentes eos seruare omnia, quæcunq;
 mādauī vobis: iterū. Eritis mihi testes in Hierusalē, &
 in omni Iudæa, & Samaria, & vsq; ad vltimū terræ: ite-
 rū. Sicut misit me pater, ita ego mitto vos. Paulus ad idē
 dixit. Idoneos nos fecit ministros noui testamenti: ite-
 rum. Posuit in nobis verbum reconciliationis: & ite-
 rum. Pro Christo legatione fungimur, tanquam deo
 per nos exhortante. Sic Hieronymus sentit circa illud.
 Dominus narrabit in scripturis populorum, & princi-
 pum horum, qui fuerunt in ea: sic & Augustinus in
 varijs locis, quemadmodum supra docuimus. Mōstra-
 tur hoc præterea eo maxime, quod gratia hæc conden-
 di scripturam sacram, gratia specialis est nobis peni-
 tus inuisibilis: quia vt probauimus in motione, impul-
 sione, assistentiaque spiritus particularissima suis scri-

Spiritus dei eā
 dem authoritatē
 diuinā habet per
 quocūque loque-
 tur.

Tota æditio scri-
 pturæ noui testa-
 menti ad tempo-
 ra apostolorum
 pertinuit.

• Marci. vii.

• Math. xii.

• Act. i.

• 2. Cor. xii.

• 2. Cor. xii.

• Hieronymus.

• Augustinus.

• Art. ii.

• Gratia condē-
 di scriptura-
 ram est spiritua-
 lis, & nobis peni-
 tus inuisibilis.

ptoribus consistit: quæ nunc in ista Ecclesia, quæ modo est, non videtur esse. Nam rogo, ad quid nunc esset positus tot scriptis patrum. Apostolorum, prophetarum, & euangelistarum? nonne quod in sacris literis scribendum fuit Christianæ fidei, illi patres, qui idonei ministri fuerunt noui testamēti, scripserūt? Vtq;

CAP. VIII.

Dicimus tandem. Salua determinatione sanctæ matris Ecclesiæ, quantum modo apparet, sicut non videtur esse maior, nec minor, sed æqualis autoritas in primitiua Ecclesia, quàm in scriptura sacra quātum ad verum dicendum, ob id tantum, q̃ tunc temporis homines diuina assistentia præditi, suffultiq; sacram scripturam condere valebant, imo condebant: ita non videtur esse maior, nec minor, sed æqualis autoritas quoad verum dicendum in ecclesia, quæ nūc est & in scriptura: quia vtrobique loquitur Christus specialissimo modo, & in scriptura, tanquam in verissimo testimonio, & in ecclesia, tanquam in veracissimo, diuinoq; teste: cui dixit, vt diximus. Ego vobiscum sum vsque ad consumptionem sæculi: iterum. Vbicūq; fuerint duo, vel tres cōgregati in nomine meo, in medio eorum sum: iterū. Super hanc petram ædificabo ecclesiam meam: & portæ inferi non præualebunt aduersus eam &c. Sic ergo quum ecclesia quæ modo est, eūdem habeat Deū presentem, illuminantem, mouentem, ac impellētem, ædificantem, sustentantēq; in vera fide, quem habuit scriptura se principaliter scribentē: non videtur quin æqualem autoritatem habeat cum illa: iterum. Si non esset tanta autoritas ecclesiæ, quæ modo est, & ab Aposto-

Quoad verū dicendū, hoc est, quoad veram fidem, conseruandā eadem est auctoritas ecclesiæ quæ modo est, & scripturæ.

* Math. 28.

* Math. 18.

* Math. 16.

* Ecclesia quæ modo est eundē deū habet, sicut ipse presentem illum, luminantem mouentem, ac sustentantē: quem habuit scriptura principaliter scriptorem.

lis exclusis vsq; ad nos fuit, quāta est authoritas scripturę: quęso qualis, aut quanta esset fides illarum rerum, quas ab Apostolis solo verbo traditas tantum per ecclesiam nouimus? Certe non talis, nec tāta, qualis, & quāta est fides illarum rerū, quas in diuinis scripturis legimus: quia ibi maiorem fidem debemus, vbi maiori authoritate mouemur. At sic vbi erit illud Apostoli, *Stete, & tenete traditiones*, quas didicistis, siue per sermonem, siue per epistolam: quo illa omnia æqualiter credi vult? & illud quoq; *Vnus dominus, vna fides, vnum baptisma* &c. quo similitam fidem omnium credibilium in ecclesia exigit? Paulus vtique hęc veritatem docuit, quando ecclesiam Dei columnam & firmamentum veritatis appellauit. Nam quomodo ipse columnam & firmamentum veritatis diceret, quod diuinam authoritatem non haberet in dicenda veritate? Nequaquam. An fortassis Paulus in illo loco nomine ecclesię ecclesiam hanc presentem non intellexit, quasi ei colūnam & firmamentum veritatis esse non conueniret? Absit, absit inquam talis blasphemia in Christum, & spōsam eius: quę etiam est ecclesia, quę modo est. Verum dico, mihi doctorum theologorum minimo magis placet, non quod authoritates Ecclesię, & scripturę hoc modo distinguamus, vt aliam alia dicamus maiorem, aut minorem esse: sed quod illas potius æquales confiteamur, quum vtrobique Christus saluator noster specialissimo modo loquatur: a quo vtrunque authoritatem suam omnino adeptum esse videtur. Ecclesia enim, quę nūc est, prout talis est, præsentes fideles includit, pręteritos excludit etiam Apostolos quoad personas: vnde

* 2. Thes. 2.

* Ephes. 4.

* 1. Timō. 3.

* Quomodo columna & firmamentum veritatis diceret, quod non haberet diuinam authoritatem.

Ecclesia quę modo est etiam spōsa Christi est, sancta sine macula, aut ruga.

* Ecclesia mili-
tas de qua loquitur
secundum me-
bra quæ acquirunt
perdit quoties
die / alia & alia
est continuo / ha-
cet aliunde vna
& eadem sit sem-
per non solum
propterea q̄ par-
tes succedunt se-
per in simili situ
& figura / quos
modo iugis qui
nunc est dicitur
idem qui fuit an-
te centis annos
sed etia quia ha-
bet idem caput
principale / eun-
dem spiritum / ean-
de legem fidem / &
sacramenta omni-
nino inuariata.

* Ecclesia primi-
tina ab eodẽ ha-
bit suam infini-
tam authoritatẽ
qui & ecclesie
quæ modo est / as-
sistit quia idem
deus sustentans
illam / & illam.

non dubium, quin in ista consideratione, quoad perso-
nas scilicet, seu membra, alia fuerit ecclesia primitiua,
alia quæ fuit mille annos ante hæc tēpora, alia quæ præ-
cessit nos quingentos annos, & alia sit, quæ modo est an-
no domini millesimo quingentesimo quadagesimo no-
no. Alię enim, & aliæ fuerunt sed semper sibi in eadẽ dis-
positione succedentes secundum varios status, & gra-
dus Ecclesię, laicorum, virginum, continentium, con-
iugatorum, clericorum, religiosorum, & sæcularium,
subditorum, & prælatorum, sacerdotum, episcoporum,
archiepiscoporum, patriarcharum, cardinalium vsq;
ad vnum supremum Papam Romanum pontificem,
Christi generalem vicarium cum plenitudine potesta-
tis. Tamen & si personæ aliæ, & aliæ in dictis Ecclesijs
sibi succedentibus fuerint: fides tamen Christi, lex, &
sacramenta, caput principale Christus, & spiritus san-
ctus manens nobiscum in æternum eadem sunt peni-
tus nunc, quæ tunc: eadem in ista Ecclesia, quæ modo est
præsentium fidelium: eadem in Ecclesia sanctorum do-
ctorum, Augustini, Ambrosij, Hieronymi, Chrysosto-
mi, Basilij, & Cyrilli: eademq; in Ecclesia Apostolorum,
Petri, Pauli, Andreę, Iacobi, Ioannis, Thomę, Iaco-
bi, Philippi, Bartholomęi, Mathęi, Symonis, & Iu-
dæ, Iacobi, ac Mathię. Nunc rogo, a quo habuit pri-
mitiua illa Ecclesia suā infinitā, & infallibilem authori-
tatẽ: a personis illis in quibus ab ecclesia, quæ modo est,
differt: an ab illis rebus, & personis diuinis assistenti-
bus, & regētib; in quibus cū ecclesia, quæ modo est, ea-
dẽ est. Nequaquā ab illis psonis humanis in quibus ab
ecclesia, quæ modo est, differt: sed ab illis psonis diuinis

in quibus eadem est cum ecclesia, quæ modo est. Sic autem utrobique eadem authoritas est, quia utrobique eadem radix authoritatis. An fortassis dixerit aliquis, non esse cum ecclesia, quæ modo est, easdem personas diuinas? Absit; quia saluator de se etiã nobis dixit, Ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem sæculi; & iterum, Vbicunque fuerint duo, vel tres congregati in nomine meo, in medio eorum sum. De spiritu sancto autem dixit, Ego rogabo patrem, & alium paracletum dabit vobis, vt maneat vobiscum in æternum spiritus veritatis.

* Utrobique eadem authoritas quia eadẽ radix authoritatis.

* Math. 28.

* Math. 28.

CAP. IX.

Concludamus ergo iam præsentem istam questionem, & finaliter dicamus. Habuit primitiua illa ecclesia in suis membris, quæ tunc erant fideles viuentes, copiosius gratiam, & authoritatem spiritus sancti, quã ecclesia quæ modo est, habeat in suis, hoc est, quoad miracula operari, linguis loqui, prophetare, scripturam sacram condere, & similia. Verum quoad eucharistiam conficere, Christianum populum regere, ei peccata dimittere, & omnia sacramenta ministrare, quæ ad potestates ordinis, & iurisdictionis pertinent: & quoad rectam fidem conseruare, scripturas diuinas intelligere, & suborta dubia in rebus fidei determinare: nequaquã illa maiorẽ, nec ista minorẽ, sed ambę æqualẽ authoritatem habent. Nanq; ista dona Dei & nũc in ista ecclesia sunt, sicut in illa fuerũt: verax est enim, qui dixit. Super hanc petrã ædificabo ecclesiam meã; & portę inferi non præualebunt aduersum eam: & alia quę memoraui statim. Tenetur tamen ecclesia, quæ modo est, fa-

* Ecclesia primitiua quoad alia quæ habuit abundantiore gratiã quã habeat ecclesia quæ modo est.

* Ecclesia quæ modo est habet eadẽ grãm quod multat quã habuit ecclesia primitiua.

* Math. 16.

* Ecclesia quæ modo est tenet incipere ecclesiam quæ præcesserunt per quas apostolica prædicatio ad se venit.

cere quod in se est, determinationes ecclesiarum precedentium inspicere, exempla patrum tenere, ac tandem vestigia Apostolorum sequi: ne videatur velle nouam fidem plantare, & ab Apostolis prædicatam negligere: sed hoc auctoritatem eius non minuit. Cæterum si auctoritas huius ecclesiæ, quæ nunc est, in eo quod ista non habet, ad auctoritatem ecclesiæ primitiue comparatur: in eo quod ipsa habuit: quis non videt quàm inepta, quàm friuola, & impropria sit cõparatio: & quantum fiat extra propositum sapientum? Sic ergo quia in ab vtraque habitis debet fieri comparatio, quum donũ illud conseruandi, & prædicandi veram fidem Christi in omni summa veritate, etiam sit in Ecclesia præsentis, quod fuit in primitiua propter vnã certissimã fidem conseruandam: iam quoad hoc æqualis auctoritatis sunt, ac per hoc quum scriptura sacra æqualem auctoritatem in continenda veritate habeat cum Ecclesia primitiua: similiter æqualis auctoritatis erit Ecclesiæ præsentis per illam maximam naturalem cunctis hominibus notissimam. Quæ sunt æqualia vni tertio, sunt æqualia inter se. Modus autem, quo Ecclesia dicit verum, quia tanquam testis, aut proponens, & modus quo scriptura indicat veritatem, quia tanquam testimonium a teste, aut a proponente iam dictum: nullatenus æqualitatem auctoritatis impediunt. Nam si sic, non esset æqualis auctoritas veritatis in scriptura, & in euangelista: quum illa veritatem dicat tanquam testimonium: & ille tanquam testis, vel proponens, seu narrans. At negare hanc æqualitatem, absurdum est.

¶ Propria cõparatio
ratio inter aliqua
in quibus debet
fieri.

¶ Probatio opti-
ma q̃ sint æqua-
lis auctoritatis
ecclesiæ quæ mo-
do est & scripturæ
sacrae.

¶ Continerere ver-
itatem tanquam
testimonium / aut
tanquam tellem
aut proponentẽ
nō variat autho-
ritatem quando
utrobique est di-
mina.

CAP. X.

Vides o Christiane lector ecclesiam fidelium, quae ab antiquissimis temporibus, ab Adam scilicet secundum quosdam, vel potius ab Abel secundum alios coepit, quoad fundamentum, hoc est quoad fidem, quam diximus, semper etiam ab Adam fuisse de Christo, ecclesiam Christi praefuisse quodam modo, ut sic non erubescas confiteri, Synagogam quae Christum occidit quodammodo, id est secundum suam fidem Messiae tunc temporis futuri, ad ipsum Christum pertinuisse: quum clamasset & illa, Veni ad liberandum nos domine Deus virtutum. Rorate coeli desuper, & nubes pluant iustum; aperiatur terra, & germinet saluatorem; multasque tales beatas voces Christum vocans, in quem secundum promissiones patrum saltim implicite credebat, fudisset. Tamen & si ita fuerit, ut reuera fuit, ecclesia Christi, prout ecclesia Christi est, non nisi a Christo, & ab Apostolis eius usque ad nos fuit proprie loquendo: nec ante illud tempus aliqui homines Christiani, nec aliquis populus Christianus, nec aliqua ecclesia Christiani proprie, & absolute appellari potuerunt. Monstratur haec veritas multipliciter. Primum omnium, quia Saluator noster dixit hoc docens. Super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam. At qui post suum aduentum in mundum se se Ecclesiam suam aedificaturum dixit: illam ante non esse aedificatam expresse satis indicauit: & quid vniquam fuit, antequam aedificatum esset? Deinde monstratur, quia populus quicumque ut certus populus, & ab alijs discretus est, suas leges habet, ritus & instituta, quibus in seipso vnus est, & ab alijs segregatus: sic autem populus Christianus, quia ut

* Ecclesiae fundamentum ab antiquo tempore.

Cap. 6.

Synagoga Christiana cognovit futurum quem occidit praesentem.

* Multa loca sunt in scripturis veteris testamenti in lege, prophetis & psalmis quae de Christo loquebantur illa omnia non erant facile esset faciles sed longum.

* Math. 16.

* Ecclesia Christi prout ecclesia Christi est & ecclesia Christi nominatur ab ipso capite.

* Populus christianus ut talis est unde habuit iudicium.

* Magna est differentia inter euangelium & legem.

* Hebr. 9.

* Sacrificium ecclesie infinitum distat a sacrificiis synagogae.

* Perfectio euangelii excludit imperfectionem legis & status euangelii statum legis.

* Rom. 9.

* Hebr. 7.

talís est, nouam legem habet, noua sacramenta, nouaque explicitæ fidei confessionē: in quibus omnes, & singuli de populo conueniunt manifeste: alius populus dicendus est, a quibuscunq; præcedentibus, qui hæc legem, & sacramenta non habuerunt. Paulus ad idē ubique docet, alium statum esse ecclesiæ sub euangelio, & alium fuisse Synagogæ sub lege: quia istum nostrum dicit statum viri, & perfecti: illū autem Iudæorū, pueri, & imperfecti. Iam quātam ostendat differentiam inter euangelium, & legem, manifestum est: quia de euangelio dicit, Ego non erubescō euangelium Christi: virtus enim Dei est in salutē omni credenti: de lege vero. Lex neminem duxit ad perfectum: omnia conclusit sub peccato &c. De sacrificijs quoq; per multa, inter alia. Necesse est ergo exemplaria quidem cœlestium his mundari: ipsa autem cœlestia melioribus hostijs, quā istis. Et quid? dum Apostolus ecclesiam nostram, & synagogam patrum tanquam virum, & puerum distinxit, dicens, Quāto tempore heres paruulus est, nihil differt a seruo, cum sit dominus omnium: sed sub tutoribus, & actoribus est usq; ad præfinitum tempus a patre. Ita & nos cum essemus paruuli, sub elementis mundi huius eramus seruientes &c. nonne statum nostrum dixit excludere statum Iudæorum, sicut virilitas excludit pueritiam, & senectus iuuentutem? Ita. Quid ergo? Sicut nullus ante virum est vir, & nullus ante senectutem est senex: ita nullus ante euangelium proprie dici potuit Christianus, Paulus ubique ad idem clamat defertā esse Synagogā, destitutū populū, aliosq; scilicet gentes, in loco Iudæorū subrogatos, translatū esse suū sacerdotiū, & legē. Hæc autem omnia quid volunt, nisi

aliā esse ecclesiā Christianorum, aliā fuisse Synagogam Iudæorum, licet utrobique fuerit idem fundamentum fidei? Augustinus ad istam veritatem dixit synagogam obiisse, & cum honore ad tumultum deductā fuisse; quomodo ergo illa obiit, & tumultata est cum honore? si hæc ecclesia Christi, quæ modo viuit, alia nō est? An fortassis obiit Synagoga Iudæorum, & suscitata est in ecclesia Christianorum? Nequaquam; tum quia iam Christiani erant Apostoli, qui eam tumularunt prædicantes statum eius cessasse, viresque perdidisse; tū quia Synagoga ut Synagoga, hoc est populus sub antiqua lege ceremonijs, & iudicijs in ecclesia Christi viuere nequit. Paulus hoc docuit, dum dixit, Si circuncidamini, Christus nihil vobis proderit; iterum. Dies obseruatīs, menses, & annos. &c. Hieronymus ad istam veritatem circa illud Esaiæ ad idem. Vocabitur tibi nomen nouū, quod os domini nominauit; inquit. Quod vocabulum a nomine domini deriuauit, ut dicatur dominicum; & populus illius nequaquam veteri nomine appelletur Israel, sed nouo, id est, Christianus. Idem pro eodem circa illud eiusdem. Interficiet te dominus deus, & seruos suos vocabit nomine alio; quod alia translatio sic habet. Vos autem interficiet dominus; seruientibus autem mihi vocabitur nomen nouum; ait. Nomen autem nouum siue aliud nullum est, nisi quod ex Christi nomine deriuatur, ut nequaquam vocetur populus dei Iacob, & Iuda, & Israel, & Ephraim, & Ioseph: sed Christianus. Ambrosius ad idē circa illud Lucæ. Pastores loquebātur adinuicem, &c. inquit, Videte ecclesiæ surgentis exordiū: Christus nascitur, & pastores vigilare cœperunt, qui gentium greges pecudum more ante viuentes, in caulā

* Synagoga obiit & cum honore deducta ad tumultum.

* Synagoga ut synagoga nō potest viuere in ecclesia Christi.

* Hieronymus Esaiæ. 62.

* Hieronymus Esaiæ. 65.

Hoc nomē Christianum nouum fuit.

* Populus dei a Christi tempore Christianus vocatur.

* Lucæ. 2. Ambrosius.

domini congregarēt: & quid multa? Alios omittamus. Ioānes ille, quē diligebat Iesus, quiq; in cœna super petrus eius recubuit, & dixit, Quis est, qui tradet te? adiecit calculū, dicens de ecclesia Christi. Vidi ciuitatē sanctā Hierusalem nouam descendētē de cœlo, a deo paratā sicut sponsa ornata in viro suo. Nota verbū, nouā, & vide quid clarius ad istam veritatē dici potuit? Optime ergo asserimus, Ecclesia Christi antiquissimū habet fundamentū, fidem scilicet, quē etiam ab Adā fuit: tamen ipsa prout Christiana dicitur, a Salvatore nostro in carne, & ab Apostolis eius cœpit. Dixi quosdam posuisse ecclesiam dei cœpisse ab Adam; alios, vero melius sensisse, quod nō ab Adā, sed ab Abel habuerit principium: ob id tantum, q̄ ecclesia prout ecclesia est, non dicit solam fidem: quia sic esset inuisibilis omnino: sed addit signum aliquod exterius, in quo fides interior protestet, & alij homines cōuenire possint: quemadmodum ecclesia, quā modo est, fidem suam confitetur, & in sacramētis communicat signis quidem sensibilibus, vt constat: & synagoga quoque tum in circuncisione signaculo iustitiæ fidei, tum etiam in alijs sensibilibus conueniebat. At signum, tale exterius fidei interioris protestatuum erga deum, non ab Adam, sed ab Abel in diuinis scripturis legitur: quam ob rem & si ab ipso cœperit fides, aut aliqua altior dei cognitio: tamen ab Abel dicitur cōuenientius ecclesia cœpisse quantum ex diuinis scripturis nouimus. Porro si quis bona præsumptione motus dicat, etiam Adam ante Abel sacrificium, aut signum aliquod exterius habuisse, imo & filios suos offerre docuisse, non infesto: optima præsumptio est, verisimilis, & quasi certa moraliter: quod si sic fuerit, nō est dubium,

¶ Apocalyp. i.

¶ Ecclesia Christi prout talis in sacra scriptura dicitur.

¶ Quidam dixerunt ecclesiam simpliciter loquendo ab Adam incepisse: alij ab Abel.

¶ Melius videtur dixisse qui ecclesiam nō ab Adā sed ab Abel incepisse dixerūt, propter multa.

¶ Potest dici ecclesiam ab Adā incepisse.

quin ab ipso cœperit ecclesia dei. Videat qui voluerit hanc materiam apud Augustinū in De ciuitate dei, & super illud Psalmi. Ore suo benedicebant, &c. Videat insuper apud Alexandrum de Ales: qui semper sentiūt imo expresse satis dicunt, ab Abel cœpisse ecclesiam propter multa, quæ adducunt. Si vero quæritur, quum ecclesia Christi in fide fundetur, vt dictū est: quomodo fides esse potuit antiqua de Christo, & ecclesia eius noua? Respondeo, Sicut noua domus sæpissime super antiquum fundamētum ædificatur: & reuera noua est propter nouam formam, quā de nouo accipit.

¶ Psal. 121.
part. 4. §. 9. mem.
brou.

Lib. 2. art. 1. cap.
14.

¶ Sæpe noua domus super antiquum fundamētum ædificatur

CAP. XI.

Dictum autem illud magni patris Augustini in epistolam fundamenti, quo ait. Ego euangelium non credere, nisi ecclesiæ me cōmoueret autoritas: optime de vtraque ecclesia intelligi potest, de primitiua scilicet, & de illa, quæ tēpore Augustini erat. Nāque per primitiuā euangelium factū est: ad quā pertinuit tota fidei Christianæ predicatio, vt mōstrauimus: per ecclesiā vero, quæ tēpore Augustini erat, Augustino euangelium notū est. Monstretur exemplo: nā si quis nunc dicat, Ego euangelio non credere, nisi ecclesiæ me commoueret autoritas: optime dicit de vtraque ecclesia intelligendo, & de primitiua illa, & de ista moderna. De primitiua enim: quia quum illi in suis membris tota Christiana predicatio sit commissa: non debuit acceptari pro regula fidei, quale euangelium est, nisi quod illa ecclesia fecit, probauitque: de ista vero moderna, quia nos nescimus ista euangelia, quæ habemus, Mathæi, Marci, Lucæ, & Ioannis esse, nisi per ecclesiam, quæ modo est: quia

¶ Dictum Augustini de vtraque ecclesia intelligi potest.

Cap. 7.
¶ Augustinus in epistolam fundamenti.

¶ Quod de primitiua probatur.

¶ Quod de ista moderna etiam.

ea ab euangelistis scribi non vidimus; nec scimus ea in
sua integritate esse, nisi per ecclesiā, quæ modo est: quia
illa primis exemplaribus euangelistarum non compara-
uimus. Sic ergo quid aliud dicere possumus, nisi quod.
Augustinus dixit, Ego euangelium non crederem, nisi
ecclesiæ me commoueret autoritas? Aut illum quæso,
cui hoc non placuerit, cogitet secum, voluat libros, quæ-
rat alios, quos voluerit, & respōdeat nobis: quid est, quo
scimus, ista euangelia, quæ habemus esse sanctorum
euangelistarum, & in sua prima integritate? Credo quic-
quid faciat, nihil aliud assignare poterit etiam doctissi-
mus, nisi ecclesiā, quæ modo est: quia aliam nos nō vi-
dimus; nec alia nobis modo hoc dicit, nisi ista: quū Apo-
stoli nobis nunc non loquantur, nec sancti doctores: a qui-
bus vsq; ad nos non dubium, quin codices euangeliorū
corrumpi ab hæreticis potuerint. Optime ergo dixit
Augustinus.

* Augustinus vs-
bis supra, —

* Apostoli / pros-
phetæ / & euāges-
listæ nobis nunc
nō loquuntur ni-
si quatenus per
spas scripturas /
aut per ecclesiā

Disputatio Tertia.

Tertio quoque disputari potest de vniuersa-
li Christi ecclesiā per orbem diffusa, & de
vniuersali concilio rite congregato (quod
vel Papam, vel Papæ potestatem includit)
ipsam vniuersalem ecclesiā representante. An alterū
horum in auctoritate excellat, an ambo eorū in ea sint
paria? Etiam hæc grauis quæstio est, & sua disputatio-
ne digna: sed quia non est in vsu doctorum de ea tracta-
re, nos de ipsa plura tradere non valemus. Dabimus ta-
men operam, vt vel quasi prælibantes quæ in ea altiora
sunt, & quasi aliorum, quæ dici possent, principia tan-
gamus. Dicimus ergo per sequentia.

* De vniuersali
ecclesiā per or-
bē diffusa: & vni-
uersali concilio
ipsam representan-
te.

CAP. I.

Hæc difficilis quæstio multas, & pro, & cōtra rationes habet: nanque & vniuersali ecclesiæ, & vniuersali concilio ipsam repræsentanti æqualiter videntur conuenire complura loca scripturarum, quæ pro authoritate veritatis faciūt. Etenim quia vtrunq; ecclesia est, vtriq; illud conuenire videtur, cui dicitur. Super hanc petram ædificabo ecclesiam meam: & portæ inferi nō præualebūt aduersus eam; & illud quoq; Vbicunq; fuerint duo, vel tres congregati in nomine meo, in medio eorū sum: & illud. Si duo ex vobis consenserint super terram, de omni re quācunq; petierint, fiet illis a patre meo: illud etiā. Ecce ego vobiscū sum omnibus diebus vsq; ad consumptionem sæculi. Deinde quia ecclesiā vniuersalis sponsa Christi est, cui dicitur. Tota pulchra es: cōcilium autē, illi sunt, pro quibus dicitur ecclesiæ. Pro patribus tuis nati sūt tibi filij. Sic vt sit vniuersalis ecclesiā mater qui dē nostra: cōcilium vero vniuersale vniuersali ecclesiæ imago propinquior: & de omnibus ecclesijs catholicis, ex sacris antistitibus, & Christi sacerdotibus, quantū in hac vitā vno tempore, & vno loco conuenire possūt: similima genitura: quasi maiores filij, qui in domo patris providere de cunctis habeant. Ad idem est, quia in cōcilio sunt omnes illi gradus, quos Apostolus a deo optimo in ecclesiā pro ea regenda positos dixit: quia sunt Apli, prophetæ, euangelistæ, pastores, & doctores, & antiqui in suis scripturis, per quas hodie etiam nobis consulunt: pastores vero & doctores moderni in suis personis: ob id ergo, tanta authoritas in vniuersali concilio erit, quāta authoritas in vniuersali ecclesiā est. Confirmatur hæc ratio eo quo nouimus ecclesiā vniuersalem non congregato concilio solum secundum

* Multa loca di-
uinarum scriptu-
rarum æqualiter
videntur conue-
nire vtrique.

Math. 16.

Math. 18.

* Math. 28.

* Psal. 44.
Ecclesiā vniuers-
alis est mater no-
stra: vniuersale
cōcilium est eius
imago propinquior
propter gradus
quos habet.

* 1. Corint. 12.
* Ephes. 4.

* Gradus eccles-
iæ in vniuersali
concilio reperis-
untur.

* Ecclesia vniuersalis militans ad modū ecclesie triumphantis per partes superiores illuminat ac regit inferiores.

* Residuum ecclesie per concilium vniuersale stare debet.

Ecclesia vniuersalis per orbem diffusa abundantiorem gratiam videtur habere quoad auctoritatem dicendi verum/ quā vniuersale concilium.

* Ephes. 4.
* 1. Corint. 12.

* Math. 16.

suas partes principales, maioresq; pastores scilicet, & doctores, illuminare, regere, ac gubernare cæteros admodum cœlestis Hierarchię in qua superiores spiritus illuminant inferiores, & illos a nescientia purgant, secundum Dionysium. Sic autem quum in vniuersali concilio sint illi maiores, quorū est etiam sine concilio illuminare, regere, & gubernare reliquū corpus: tanta erit huiusmodi concilij auctoritas, & potestas, quanta est vniuersalis ecclesie. Ad idem est, quia cum in vniuersali concilio sint illi patres, per quos tota ecclesia vniuersalis regenda est, quō fit, vt ipso errante ipsa quoque errasse videatur: videtur omnino ipsum eadem dei assistentia errare non posse, quā ipsa suffulta errare nequit.

CAP. II.

Verū & si illę rationes fortes sint, imo valde fortes pæquali auctoritate in vtroq; monstrāda, salua correctione ecclesie, & cuiusuis alterius melius sentiētis: magis videtur dicendū, ecclesiam vniuersalē p orbē diffusam, quoad determinādas veritates de fide tenēdas abundantius dei gratiā habere, q̄ vniuersale cōciliū ipsā representās. Monstrat hęc veritas: primū quia in vniuersali ecclesia absq; dubio plures sunt illorū graduū, quos docuit Apostolus a Deo in ecclesia pro ea regēda positos, cū non oēs ad cōcilium cōueniāt, sed nec cōuenire possint: quō fit, vt potius magistra veritatis sit: quia Vbi multa cōsilia, ibi salus: adde. Vbi plura, magis. Deinde quia illud Saluatoris dictum de ecclesia, Portę inferi non præualebūt aduersus eam: potius de vniuersali ecclesia, q̄ de vniuersali concilio intelligendum videtur, quum ibi de ecclesia sermo esset, quam saluator noster edificaturus, & cuius clauēs Petro daturus erat: quæ vtique proprius de

Vniuersali ecclesia intelliguntur. Præterea illud Pauli pro ista veritate videtur, quod ecclesiam columnam & firmamentum veritatis appellat, quasi primam radicem, & vltimum resolutorium veritatis. Nanque Apostolus ibi potius de vniuersali ecclesia fuisse loquutum verba sua manifestant satis, quibus ait. Hæc tibi scribo fili Timothee, sperans me ad te venire cito: si autem tardauero, ut scias quomodo oporteat te in domo dei conuersari, quæ est ecclesia dei viui, columna & firmamentum veritatis. Ecce declarat ecclesiam, quam columnam & firmamentum veritatis dicit, dei domum esse: in qua Timotheum recte conuersari monet. Ambrosius circa hoc verbum Apostoli in suis commentariis inquit. Cui totus mundus dei sit, ecclesia tamē domus eius dicatur, cuius hodie rector est Damasus. Et quid multa? Pro hac veritate clamat illa multorum doctorum opinio, quam supra posuimus dicentem, vniuersale concilium aliqua liter, hoc est, non permanenter, sed quasi in transitu, & primo motu errare posse. Nanque hoc de vniuersali ecclesia cogitare, nedum prædicare, scelus est, & blasphemia in Christi sponsam, quam Paulus columnam & firmamentum veritatis confessus est: & quam saluator ipse dixit super petram tunc fundandam a se, aduersum quam non preualerent portæ inferi. Qui enim vniuersaliter dixit, Portæ inferi non preualebunt aduersus eam cum negatione posita præcederet ad verbum de futuro, nullum tempus reliquit, in quo portæ inferi aduersus ecclesiam præualere possent. Vltimo si fortassis vniuersale concilium errasset eo modo, quo nonnulli patres illud errare posse fatentur, hoc est, non permanenter, sed quasi primo motu. &c. error eius reuocabilis esset per monitiones

* 1. Timo. 3.

* Ambrosius exponit quæ sit domus dei / de qua loquebatur Paulus.

* Lib. 1. Art. 4.

* 1. Timo. 3.

* Math. 16.

* Quod multi vniuersale concilium dicunt quia si in transiueri errare possent de tota ecclesia nequaquam posset dici.

si errauerit con-
cilium aliqualis
ter error eius p
alios qui ibi non
sunt corrigi pos-
sunt sed si tota ec-
clesia per quos?

♦ Potestas ordi-
nis & iurisdic-
tionis maior est i
solo Papa quā in
toto residuo.
Lib. i. art. 3. per
multa. & art. 4. p
multa etiam.

* Hæc non de-
rogant authoritas
tū vniuersalis cō-
cilio quā supra
diuinam esse cō-
fessū sumus.

♦ De Papa & vni-
uersali concilio.

aliorum patrum doctorum, & piorum qui concilio non
interfuerunt: in quibus interim saluabit veritas: sed si to-
ta dei ecclesia errare aliquāliter posse cōcedat, iā error
eius irreuocabilis erit via humana: & donec diuinitus
corrigatur, tota i errore erit: quod est prorsus absurdū.
Donum ergo ad nō errādū in rebus religionis in eccle-
sia vniuersali per orbem diffusa copiosius videtur esse,
quantum eius error periculosior esset, & a reuocatione
longior. Dixi, quoad determinandas veritates de fide
tenendas: quia quoad alia, hoc est, quoad potestatem or-
dinis, & iurisdictionis, secus est: quā eæ authoritates in
Papa, qui in concilio vniuersali intelligitur, plenissimæ
sint in gradu excellenti, vt mōstratum est supra, & mō-
strabitur amplius disputatione sequenti, domino donā-
te. Ceterum his dictis, de authoritate vniuersaliū conci-
liorū nihil penitus infringi volumus, quā supra totis vi-
ribus diuinam esse confessi sumus: & quantū potuimus
ex diuinis scripturis, & sanctis patribus mōstrauimus:
sed solummodo indicamus dei dona magis, vel minus
secundum beneplacitum spiritus istis, vel illis donari.

Disputatio quarta.

VART O circa prædicta disputari potest,
quemadmodum communiter disputatur:
an vniuersale concilium sit supra Papā: an
econtra Papa sit supra illud. Grauis est ad-
modum hæc disputatio, & in qua diuersi doctores di-
uersimode sunt loquuti, quidam pro concilio, quidā ve-
ro pro Papa determinantes. Multa quoque fundamen-
ta hinc inde adducta sunt: quæ omnia hic afferre longis-
simum esset, ac ob id fortassis tēdiosum. Placet & hanc
quæstionem tractare non in omnibus suis fundamentis,

ne lectoribus fastidio simus: sed in illis tantum, quæ præ alijs potiora videntur. Verū quia id nequaquā congruentius, quā si diuersas patrum opiniones, referamus, efficere possumus: ecce ab illorum recitatione, domino iuuantem, incipimus.

CAP. I.

PRIMA igitur positio sentit, vniuersale conciliū ex parte vocatorum, simpliciter, & absolute esse supra Papā: nititur autē hanc suam assertionem monstrare ex multis. Deinde ex diuinis scripturis, quibus dicitur. Si peccauerit tibi frater tuus, vade, & corripe. &c. vsq; ibi, Dic ecclesiæ: quod si ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus, & publicanus: ecce doctrinā vniuersalem Saluatoris, qua docemur, de quocunq; fratre in nos peccante, nec sese emendare volente, ecclesiæ fore denunciandum, tāquam vero, & proprio omnium fratrum iudici. At quū Papa frater noster sit nobiscum quotidie Deo dicens. Pater noster, qui es in coelis. &c. quūq; & ipse peccare possit, vt experientia quotidiana docet, & iura admittunt: manifestū est, quod & illius quoq; ecclesiā verus, ac proprius iudex erit: ac ob id supra illum potestatem habet. Ad idem est, quod in diuinis scripturis prius reperitur ecclesiastica potestas data ecclesiæ absolute, & plenissime, quā reperiatur data Petro: quia ecclesiæ ante passionem domini data fuit in illis verbis. Dic ecclesiæ: & si ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus, & publicanus. Petro autem concessa est post resurrectionem in illis, Pasce oues meas. Sic vero saluator dum postea Petro potestatem tribuit, potestati ecclesiæ minime derogauit: sed tantum hoc fecit, quod ecclesiā præuenit, & ecclesiasticū principē, quem ecclesiā potestate sibi tradita eligere potuit, Christus illā præueniēs sua authoritate

*Primum ex illis omnibus quæ pro concilio suo præposuimus, quibus monstratum est illa diuinam authoritatem habere. art.

4.
* Math. 18.
* Multa alia sunt damna pro illa positione posita tur. infra. c. 1. & 7.

Diff. 40. c. si pas
Pa.

* Math. 12.

Ad idē arguēt
quia omnes cō-
munitates mūdi
int habēt quo se
ab omnibus inua-
soribus & cōtra-
riis defendant
a suis principib⁹
si cōtrata sēserit
ut notat bene fan-
ctus Thom. in de
regimine princi-
pū: quomodo eri-
go ecclesia hoc
ius non habebit
erga suos princi-
pes? q̄ si habet
vigiliā supra illā
cū.

diuina instituit. Hoc in exēplo mōstratur: habet enim
vnaquēq; cōmunitas iure naturę, quōd sibi possit prin-
cipem ordinare, quo & synagoga olim potuit absq; du-
bio ducē vnū, & sacerdotes etiā ordinare: quorum pote-
stas tunc temporis nullū penitus spiritalē effectū habe-
bat, sed tantū ad emundationē carnis. Hoc vero nō ob-
stante deus optimus maximusq; synagogam pręuenit,
dū Moſen principatui, Aaron autē sacerdotio prefecit.
Naturalis ratio quoq; hanc ecclesiasticam manifestat:
quia non minus Deus optimus maximusq; videtur pro-
uidiſſe rei publicę ecclesiasticę nobiliori quidē, rege-
nerans genus humanum ad finem supernaturalem, q̄
proiderit rei publicę ſeculari minus nobili, generāſſe ge-
nus humanū ad finē naturalē. Sic autē quū possit vna-
queque cōmunitas potestate naturaliter data sibi in ſua
generatione principē ſecularē sibi præficere, poterit ſi-
militer cōmunitas ecclesiastica potestate sibi in ſua re-
generatiōe data supernaturaliter ſimilia facere, hoc eſt
principem sibi eligere: quod ſi poteſt, iam in ea maior
potestas intelligitur, quęadmodum in ſeculari. Ad idē
ſunt etiā concilia nonnulla vniuerſalia, quę nō obſcuris
imo manifestis verbis, & clara ſentētia hoc volūt. Nāq;
in cōcilio Cōſtan. habetur. Hęc ſācta ſynodus declarat
q̄ ipſa in ſpū ſancto legitime congregata conciliū ge-
nerale faciēs, & eccleſiā catholicā repręſentans, potesta-
tem a Christo immediate habet: cui quilibet ſcuiuſcūq;
ſtatus, vel dignitatis etiā ſi Papalis exiſtat, obedire
tenetur i his, quę pertinet ad fidē, & extirpationē dicti
ſchiſmatis, & reformationē dictę eccleſię in capite, & in
membris &c. ponitur etiā ibi aliud decretū ſub his ver-
bis. Itē declarat, q̄ quicunq; cuiuſcūq; conditionis, ſta-

Sub Ioanne. 21.
anno domini. 14
ſeſſione. 1. ha-
bita die 6. men-
ſis April.

tus, dignitatis, etiā si Papalis, qui mandatis, statutis, seu ordinationibus, aut p̄ceptis huius sacre synodi, & cuiuscunq; alterius concilij generalis legitime congregati super p̄missis, seu ad ea pertinentibus factis, vel faciē dis obedire cōtūmaciter contempserit: nisi resipuerit, cōdignę p̄nitētię subiiciat̄, & debite puniat̄, etiā ad alia iuris subsidia, si opus fuerit, recurrēdo. Hęc ibi. Eadē sententia habita fuit in cōcilio Basiliensī, in quo istamet decreta resūpta fuere. At quid hac venerādorū conciliorū sententia p̄ hac positione clarius vnquā dici potuit, aut copiosius? Ad idē est, q̄ potestas ecclesiastica non solū finaliter ecclesię data est, hoc est propter ecclesiā, id est ad vtilitatē eius cōcessa, qđ Paulus testatur dicēs, sese potestatē accepisse in ædificationē, nō in destructiōnē; sed etiam potestas ecclesiastica data est ecclesię auctoritatiue, tanquā illi primo, quatenus per illā veniret ad mēbra. Monstratur aut̄ hoc primo ex illo domini apud Matheū pro ecclesia dicto. Dic ecclesię, & si ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus, & publicanus; sequitur. Amen dico vobis, quęcunq; ligaueritis super terrā, erūt ligata & in cœlo; & quęcūq; solueritis super terrā, erunt soluta & in cœlo: q̄bus verbis dñs & saluator potestatē ecclīasticā ecclīę cōtulit, seu iā collatā manifestauit, vt Hilarius, Hieronymus, Chrysostom⁹ alijq; patres testant̄. Secūdo ex Augustino, qui sup̄ Ioā nē, & alibi sc̄pe fatē, Petrū, quū clauēs accepit, ecclesiā significasse: vnde ibi de potestate ligādi, & soluēdi loquēs dicit. Hoc Petrus cū oibus tanquā p̄sonā gerēs ipsius vnitatis accepit, & in sermone Apostolorū Petri, & Pauli ait. Petrus totius ecclīę gestabat p̄sonā, & p̄pterea audire meruit. Tibi dabo clauēs regni cœlorū. Has enī

* Sub Eugenio. 4.
Anno domini. 14
11. Sessione. 2. &
13.

* 1. Corin. 1. &
13.

* Sanctus Themas in tractatu
contra impugnā
tes religionem.

* Math. 18.

tibi etiam / Vbi
cūq; sue rei u o
vel tres congrega
ti in nomine
meo / in medio
eorum sum / Pau
lus ad idē vide
tur / qui gradus
ecclīę in cons
ilio reperto di
xit ad regimen
ecclīę.
* Habetur etiam
24. q. 1. c. Quod
cunq;

claves nō ipse vt homo vnus, sed vnitas accepit ecclesię.
 Quid clarius? Confirmatur hoc ex cōmuni patrū sen-
 tentia: volūt enim oēs quasi per vnū dominiū rerum tē-
 poraliū apud ecclesiā primō, & p̄cipue esse: quū Papa
 non dominus illarū, sed dispensator dicat; sic ergo, cur
 nō ita erit de potestate quoad spūalia, quū & illa quoq;
 quoddā donum sit a deo p̄pter ecclesiā, & ad vtilitatē
 eius cōcessū ex Apostolo? Et quid multa? Patres quoq;
 ad hāc sententiā vidētur esse, Augustinus enim, quan-
 tum apparet, p̄ hac positione ad Gloriū Eleutiū, Feli-
 cē grāmaticū de depositione Ciceriani Carthaginēsis
 episcopi loquēs, ait, Ecce putemus illos episcopos, qui
 Romę iudicarunt nō bonos iudices fuisse; restabat ad-
 huc plenarium ecclesię vniuersale cōcilium, vbi etiam
 cum ipsis iudicibus causa possit agitari: vt si male iudi-
 casset conuicti essent, eorū sententię soluerētur, &c. Ec-
 ce quod causam ab episcopis Romę iudicatam, inter
 quos constat ex eadem epistola Melchiadē Papam cō-
 prehendi, Augustinus vult etiam ad vniuersale conci-
 lium posse, imo debere deuolui iterum agitandum; hoc
 autem Augustinus non admitteret, nisi concilium esse
 supra Papam cognosceret. Hieronymus ad idem con-
 stanter ad Euagriū episcopum dixit, Si autoritas
 quæritur, orbis maior est vrbe. Ecce verbum expressū.
 Gregorius quoq; autoritatē vniuersaliū conciliorū p̄-
 traētans, pro ea dixit, Se & nō illa (concilia scilicet) de-
 struit, quisquis p̄sumit absoluere, quos ligāt, aut religa-
 re, quos absoluūt. Ecce vniuersaliter dixit, quisq; etiā
 Papā includēs; qui si in actis cōciliorū non potest, p̄fe-
 cto iā cōcilijs inferior est. Ad idē est, q̄ Anastasius secu-
 dus natione Romanus a multis clericis vitatus fuit, co

Thomas. 2. 2.
 quod. art. 1. ad. 7.

Corint. 10. &
 11.

Epistola. 162.

Dist. 91. c. Legis-
 mus.

Dist. 95. c. Sicut.

Dist. 95. c. Anastasius.

q̄ communicasset sine concilio episcoporum, vel presbyterorum, & clericorum cunctę ecclesię catholicę diacono Thessallonicę. nomine Photino. Et quid multa ad ducere opus est? iura inspiciamus, & ex illis inspectis quęstionem concludamus: sic ergo argumentemur. Papa non intendit in actis conciliorum; concilium vero intendit in actis Papę: igitur Concilium est supra Papam: cōsequentia est manifesta, quia illud, & non aliud est, alterum esse supra alterum. Prima præmissa quę a logicis modernis maior vocatur, monstratur ex iuribus: nam Damasus Papa vt habetur inter epistolas diuī Ambrosij, quibusdam respondendo dixit. Cum huiusmodi fuerit concilij Capuensis iudicium, vt Finitimi Bonoso, atque eius accusatoribus iudices tribuerint, aduertimus q̄ nobis iudicandi forma competere non posset. Nam si integra esset hodie synodus, recte de his, quę vestrorū scriptorum, comprehendit series, decerneremus. Vestrū est igitur, qui hoc recepistis iudiciū, sententiā ferre; vicem enim synodi recepistis, quos ad examinandū synodus elegit: infra. Vos enim (vt scripsimus) totius synodi vice dei decernitis: nos quasi ex synodi autoritate iudicare non conuenit. Ecce Papa fatetur, se de illa causā cognoscere non posse, quam conciliū acceperat: & quibusdam iudicibus iudicandā cōmiserat. Zozimus Papa ad idem dixit. Contra statuta patrū concedere aliquid, vel mutare nec huius quidem sedis potest autoritas. Secunda vero præmissa, quę nūc a logicis minor appellat, ex iuribus etiā ostenditur: quia si duo contendunt de Papatu, in uniuersū conciliū est iudex, sed mittamus casū dubij, qualis est, quum de Papatu contenditur, ad certū veniamus: pro hoc sic diffinitū est in octaua synodo.

• Dist. 19. c. Anas
statuta.

• Epistola. 72.

• c. 15. q. 6. Contra
statuta.

• Dist. 79. c. xi
duo.

Canon. 31.

Abolitus super
Mach. in prol. &
cas. 10. sic proba
uit.

Dist. 10. c. Ana
stasius & dist. 21.
c. Nunc autem.
Et i historia Eu
sebio quæ legitur
14. die Augusti.

Dist. 40. c. 61. p. 2.
p. 1.

Lib. 4. art. 1. & 4.
Ret. multa.

Vniuersalis synodus cū cōuenienti reuerentiā quālibet
questionē de Romana sede exortā audire tenet, & in ea
p̄ficere: non tñ audacter sententiā in Romanū pontifi
cem dicere. Hęc ibi: nunc quæso. Quid clarius? Vltimo
ad idē quia supremū tribunal in ecclesia i eo debet esse,
quod certissimū est, & nunquam a vera fide deuiare co
gnoscutur: sed apud iura vidimus, non vnum imo plu
res Romanos pontifices in fide errasse: ergo non apud
illos, sed apud vniuersale cōcilium, quod errare nequit,
vniuersalē ecclesiā infallibilē quidē rēp̄sentās huiusmo
di supremū tribunal ponendū est. Notantur autē Ana
stasius, Marcellinus, qui postea gloriosus martyr effe
ctus est, & Liberius, qui Arriane perfidiæ consensisse
dicitur: & vniuersaliter iura supponunt, etiā in fide er
rare posse sūmum pontificē. Quid ergo? Manifestū est
conciliū in casu hæresis posse agere contra Papā: nunc
rogo, quomodo, nisi vt iudex, aut qua potestate, nisi
ecclesiarum?

CAP. II.

Secunda autem positio patrum prorsus in contrariū
dicit, Papā esse supra vniuersale cōcilium simpliciter &
absolute loquendo. Ad istam veritatem sunt omnia illa
loca diuinarū scripturarū, omnia concilia vniuersalia,
omniaq; sanctorū patrum dicta, quæ supra pro prima
tu Petri, & Romanorū pontificum Petri successorū po
sita sunt: quibus omnibus monstratū est, ipsos habuisse
habereque hodie supremam potestatem sibi a Christo
traditam super omnes fideles: qua profecto non potest
imaginari maior, quæ in concilio esse dicatur. Alias enī
iam Papæ potestas non esset suprema, neque plenissi

mat: quod dici nequaquā potest, vt monstrauius. Ad idem est, quod in diuinis scripturis prius omnino potestas ecclesiastica in sua plenitudine Petro promissa est, q̄ de illa ecclesiæ mentio aliqua fieret: quum Petro fuerit promissa, quando venit Iesus in partes Cesareæ Philippi, & interrogauit discipulos suos dicens. Quem dicunt homines esse filium hominis? de ecclesia autem nihil tunc, sed postea quum venissent Capharnaū, & post solutionem didrachmæ. Si autem quicquid postea dixisset dominus ecclesiæ, intelligendum est, salua primatia Petro iā promissa in plenitudine potestatis. Ad idem etiam, q̄ & illa verba domini ecclesiā nominātia apud Mathcū, Dic ecclesiæ, q̄ si ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus, & publicanus; non indicāt ecclesiā vt ecclesia est: sed prælatoꝝ ecclesiæ, quibus quotiens opus fuerit, de criminolīs fratribus denunciari potest: illa vero verba domini, Tibi dabo clauēs regni cœlorum: quodcunq; ligaueris, erit ligatum, & quodcunq; solueris, erit solutum: soli Petro manifeste dicta sunt, cū quo tunc dominus loquebatur. Ad idem sunt multa, & veneranda vniuersalia cōcilia in suis determinationibus manifestis, Nam concilium Florentinum, quod ex occidentali, & orientali ecclesia simul congregatum est, sub his verbis determinauit. Diffinimus sanctam Apostolicam sedem, & Romanum pontificem in vniuersum orbem tenere primatum, & ipsum Romanum pontificē successorem esse beati Petri principis Apostolorum, & verum Christi vicarium, totiusque ecclesiæ caput, & omnium Christianorum patrē, ac doctorem existere: & ipsi in beato Petro pascēdi, regēdi, & gubernādi vniuersalē ecclesiā a dño nostro Ihu Ch̄o plenā potestātē

Ibidē per eadē.

* Math. 16.

* Math. 18.

* Math. 18.
 + sic Thom. 4.
 sent. dist. 19. &
 multi alii: imo
 omnes vt infra
 patebit. c. 3.

* Math. 16.

+ sub Eugenio
 quarto.

sub Leone des-
cimo,

traditam esse. Concilium Lateranense quoq; ad idē di-
xit. Quum etiam solum Romanum pontificem pro te-
pore existentem, tanquam auctoritatem supra omnia
concilia habentem conciliorum indicendorum, transfe-
rendorum, ac dissoluendorum plenum ius, & potestatem
habere, nedum ex sacrae scripturae testimonio, dictis sa-
ctorum patrum, ac aliorum Romanorum pontificum,
sacrorumq; canonum decretis; sed propria etiam eorū-
dem conciliorum confessione manifeste cōstet, &c. Cō-
cilium Constantiense tandem determinauit ad idē, q̃
Papa sit proximus, & immediatus vicarius Christi, &
Apostolorum; quibus verbis docuit, nō esse in terris po-
testatem aliquā maiorem potestate Papae: nā si sic, iā qui
eam haberet, magis q̃ Papa, Christo imediator esset:
quod ipsum cōcilium in hac sua determinatione negat,
qua Papam esse proximū, & immediatū Christo affir-
mat. Martinus quintus ad idem testatus est, q̃ Papa ha-
bet supremam potestatem in ecclesia dei. Innocentius
Tertius pro eodem in concilio generali fatetur, Roma-
num pontificem plenitudinem obtinere potestatis. Idē
pro eodem praeposito, & capitulo Cameracen. dixit, se
Romanum scilicet pontificem, qui tunc erat, secūdum
plenitudinem potestatis de iure posse supra ius dispen-
sare. Paschalis Papa ad idem contra quosdam eum notā-
tes, eo q̃ a Panormitano archiepiscopo in collatione pal-
lij iuramentum fidelitatis, & obedientiae exigeret, addu-
centesq; quod id non fuerit in concilijs statutum, dixit.
Aiunt in concilijs statutum non inueniri, quasi Romanę
ecclesiae legem concilia vlla praefixerint; cum omnia cō-
cilia per Romanę ecclesie auctoritatem, & facta sint, &
robur acceperint; & in eorum statutis Romani pontifi-

In concilio cō-
stantiensi.

Extra De pos-
sibilitate & remis-
sionibus, cum
ex eo.

De concessione
praebendae, & pro-
positi.

De elect. & elect.
Potest. & signifi-
catis.

cis patēter excipiatur authoritas. Ecce quam plures, & quam pluries Romani pontifices, & vniuerſalia concilia dixerūt, Papam habere plenam omnino poteſtatē, quæ neceſſario in omnibus ſtatutis conciliorū, tanquā domina, & ſuprema, cui nulla lex præfigi poſſit, intelligatur excepta. Quid clarius? Gregorius Decimus in cōcilio generali Lugdunē. ad idem Cardinales Romanum pontificem eligentes obteſtatur dicens. Cardinales eoſdem, obſecrantes per viſcera miſericordiæ dei noſtri, per aſperſionem ſui preciōſi ſanguinis obteſtamur, vt penſantes attētius quid eis imminet, cum agitur de creatione vicarij Ieſu Chriſti ſucceſſoris Petri, rectoris vniuerſalis eccleſiæ, gregis dominici directoris. &c. O pulchra verba, imo ad propoſitū pulcherrima, quibus in illo ſacro venerandoq; vniuerſali concilio dicitur Romanum pontificem eſſe vicarium Ieſu Chriſti ſucceſſorem Petri, rectorem vniuerſalis eccleſiæ, & gregis dominici rectorem. Queſo vicarius Ieſu Chriſti, cui niſi Chriſto, cuius vicarius eſt, inferior dici poteſt, & rector vniuerſalis eccleſiæ, cui niſi Chriſto, qui ſupra vniuerſalē eccleſiā eſt, inferior erit? Audacter ſed vere dico. Nulli: nā ſicut rector parochiæ poteſtate maior eſt illa, vt cōſtat: rector episcopatus in poteſtate maior eſt illo; & rector archiepiſcatus, in poteſtate maior eſt illo; ac ſimiliter rector vniuerſalis eccleſiæ in poteſtate maior eſt illa. Ad idem eſt præterea, & ſi poteſtas eccleſiaſtica finaliter, primo data eſt eccleſiæ: quia propter bonū eccleſiæ inſtituta eſt: ſicut ſaluator noſter propter nos homines, & propter noſtram ſalutem deſcendit de cœlis, & incarnatus eſt de Spiritu ſancto, & homo factus eſt, ex Maria virgine:

Strquis nō videt quā cōmuniter iura trāſunt Romanam ledē cōneſ iudicare ipſam autē a nemi ne nec a toto cōro iudicari q. q. 1. Nemo. & ibi quoque. c. Aliorum &c. Cōſilia per mundum.

* De elec. lib. 6. c. Vbi periculū. * Bene notauit Glo. in. c. Sume quidam. 25. q. 1. Papam diſpenſare poſſe in ſtatutis vniuerſalium cōciliorum: hec fecit Innocentius extra. de cōſ. & aſſenſ. debet.

Generalis Chriſti vicarius non niſi Chriſto inferior eſt.

* Poteſtas eccleſiaſtica finaliter data eſt eccleſiæ: hec eſt propter eccleſiā data eſt.

potestas eccles
iastica auctori
tatis data est
paribus eccles
iis / hoc est pri
mo data est per
sonis tanquam sub
iectis / quatenus
per personas es
set in ecclesia / si
cut donum pro
phetie / & dona
linguarum &c.

4. sent. dist. 19.
De poenitentia
dist. 1. c.

Super Lucam.
Part. 1.

Dist. 16. c. Bene
quidem.

tamen authoritatie nequaquam toti ecclesiae data est primo, ut sic per illam veniret ad partes: imo econtra authoritatie primo data est partibus, ut per partes esset in ecclesia. At sic iam vniuersale concilium non habet authoritatem ecclesiasticam, quia ecclesiam representat: sed tantum quia in eo illae partes ecclesiae sunt, quibus primo ecclesiastica potestas data est authoritatie. Tunc autem quid? Vtique potestas Papae manet maior, quum sit ipse super omnes alios de concilio: verum quod potestas ecclesiastica nequaquam fuerit data toti ecclesiae primo authoritatie, ut ecclesia illam haberet, & illam ad membra deriuaret, monstratur: tum quia maior pars ecclesiae non est capax huiusmodi potestatis: quia non foeminae, nec laici, ut est notum: tum quia sancti patres omnes quotquot fuerunt, eam in ecclesia per sacerdotes esse senserunt, & nobis suis posteris in scriptis reliquerunt. Sic tota schola clamat: sic etiam decreta docent: quibus dicitur, quod ius ligandi atque soluendi solis sacerdotibus permisum est: sic venerabilis Beda, & Hugo de sancto victore in libro de sacramentis dicunt, quod cum ecclesia duos complectatur ordines scilicet laicos, & clericos, quasi duo latera corporis vnius, maior pars scilicet laicorum est inhabilis, siue incapax iurisdictionis ecclesiasticae. Ad idem Symmachus Simplicius Papa in synodo residens protestatur, quod laicis personis nulla facultas data est de disponendis ecclesiasticis officiis, sub his verbis. Ne in exemplum remaneret praesumendi quibuslibet laicis, quanuis religiosi, vel potentibus in quacunque ciuitate quolibet modo aliquid decernere de ecclesiasticis facultatibus: quarum solis sacerdotibus dispo

nendi indiscusse a Deo Optimo Maximo cura commissæ docetur. Paulus quoque idem docuit, quando foras in Ecclesia loqui non permisit; nam quomodo illas ad actus iurisdictionis ecclesiasticæ admitteret, qui eis vel actum ipsum loquendi in ecclesia interdicebat? Aut quomodo potestas ecclesiastica conceditur data authoritatiue primo toti Ecclesiæ, vt per Ecclesiā veniret ad membra: si actus talis potestatis toti Ecclesiæ, vt Ecclesia est, repugnat? Quæris, quis actus illius toti Ecclesiæ, vt Ecclesia est, repugnat? Respondeo, actus audiendi confessiones priuatas in foro animæ: nonne iste actus ecclesiasticæ potestatis est? Ita. Nonne ipsi, & secreto ei debito a tota Ecclesia, vt Ecclesia est, fieri repugnat? Vtique. Quid ergo? Proculdubio non potest dici, q̃ ecclesiastica potestas toti ecclesiæ, vt ecclesia est, primo data sit authoritatiue. Iam si notât alij patres nonnullos Romanos pontifices errasse: quomodo nō vidēt quot cōcilia olim de errore notata fuerint? Dixerint fortassis. Quæ? Respondetur. Vniclet. hereticus notauit conciliū Arminēse, & cōciliū Nicenū Thraciæ. Vualdēsis notauit cōciliū Ariminēse, sub Tauro præfecto, & Constantinopolitanum sub Iustiniano minore tempore Sergij Papæ. Siluester & quidam alij notarunt conciliū Aquisgranense. Sic autē quomodo non vident, quòd quæadmodum vna positio respondere potest pro concilio, ita alia respondere poterit pro Papa? Et quid Cardinalis de turre cremata in sua summa de ecclesia notauit conciliū Cōstantiē. & Basilien.

CAP. III.

Istæ sunt illæ duæ famosæ positiones, quæ de hac graui quæstione circa Papam, atque vniuersale concili-

a ij

* 1. Corinth. 14.

* Quidam actus ecclesiasticæ potestatis nequit fieri a tota ecclesia.

* Nonnulla concilia vniuersalia quoque de erroribus re notantur.

* Apud Vualdē, sē in suo doctrinæ mali fides rom. lib. 2. art. 2. cap. 26.

ibi cap. 19. in summa verbi Concilium, q. 2.

Lib. 2.

Prima pars eius
rum operum per
multa.

In suo proloquo
per Math. q. 8.
18. c. eiusdē lib.
q. 308. & in suo
defensorio.

Lib. 4. cap. 4. a lib
quantulum ante
finem.

Quidam magi
strum nouelli Paſſi
enſes adducētes
per illud Deut.
17. Si ambiguum
aut difficile & c.
& illud Vtrius
que fuerint duo/
vel tres congrega
ti in nomine
meo / in medio
eorum ſum.

lium mota tractari solent: ista sunt sua, vel omnia, vel
præcipua fundamenta. Tenuit primam Ioannes Ger
son Cancellarius Parisiensis, qui dicto concilio Con
stantiensī interfuit, & pro illius, & omnium vniuersa
lium conciliorum multa adduxit: tenuit illam etiam
Abulensis incunctanter confitens supremū tribunal
in ecclesia esse, asserens tandem concilium esse quod
nomine ecclesiæ proprie intelligitur, cum dicitur ec
clesiam non posse errare: tenuit illam quoque Ioannes
Driedonis in de ecclesiasticis scripturis, & varijs dog
matibus probans eam primo doctrina Christi, qua di
xit. Si peccauerit in te frater tuus, corripe illum inter
te, & ipsum solum, & reliqua, vsque in eo loco vnde dici
tur. Si ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus,
& publicanus. Vbi Christus videtur inquit apud eccle
siam posuisse vltimū, & supremum iudiciarię potesta
tis tribunal, etiam pro Papa a fide deficiente, aut scan
dalose viuente corrigendo: qui etiam frater est, & mē
brum in corpore Christi. Secundo probat authorita
te concilij Constantiensis asserens eius determinatio
nem supra positam. Teuerunt illam insuper quidam
magistri nouelli, qui Basileę fuere, dicentes potesta
tem ecclesiasticam in sua plenitudine esse in ecclesia,
siue in vniuersali concilio eam repræsentante sicut in
subiecto administrante ac exercente: sic vt vniuersa
li ecclesiæ, quæ dicitur collectio omnium fidelium in
omnibus membris suis coniunctis, data sit ipsa pote
stas clauium in plenitudine: quemadmodum si dica
mus q̃ vni collegio data sit aliqua authoritas iurisdic
tionis exercendæ, vel electionis celebrandæ.
Secundam vero positionem tenuit sanctus Thomas

in multis locis, asserens tandem Romanum pontificem principem esse ecclesiæ Christi vicarium cum plenitudine potestatis; cui soli conueniat concilia vniuersalia congregare, eorum gesta sua autoritate confirmare, symbolum ædere, & novos aut nouiter articulos fidei, quotiens opus fuerit, declarare primo, & principaliter. Hanc secundam positionem post Thomam tenuit Cardinalis de Turre cremata in sua summa de ecclesia per multa admodum, imo ferme per totum, adducens & soluens omnia fundamenta primæ positionis: istam tenuit etiam Cardinalis Caietanus, in quodam opusculo suo speciali de authoritate Papæ, & concilij edito: & in commētarijs suis super sanctum Thomā. Istam tenet quoque bonus ille & doctus vir Siluester de Prierio in summa: & istam tenent cōmuniter, & vbique Canonistæ circa illa loca iuris, quæ supra ad hanc secundam positionem adducta sunt, & multa alia, quæ adduci potuerunt.

CAP. III.

NOS vero determinantes inter tot, ac tanta ingenia præclara, quid hic aliud dicere possumus, nisi quod iam supra aliquammodo dicere cœpimus? duo scilicet. Alterum, quod Papa est Christi vicarius generalis cum plenitudine potestatis, Petri successor, & vniuersalis ecclesiæ pastor ac rector in quo est supremum tribunal ecclesiasticum quoad potestatem ordinis, & iurisdictionis supra omnes & singulos de ecclesia simpliciter & absolute loquendo. Alterum, quod vniuersale concilium est quidem repræsentatiuum vniuersalis ecclesiæ tanquam prima, & similima sua genitura gra-

In trakt. contra impugnantes religionem trakt. contra errores. Græcor. c. 66. 2. 2. q. 1. art. 20. & q. 11. art. 2. ad 1. Quod. l. 2. c. 11. & 4. l. 1. d. 1. 1.

Signanter lib. 2. c. 3. 27. 35. & 36. & lib. 1. c. 28. & 32. & lib. 2. c. 76. & 71. & 71. & lib. 1. c. 30. & 31.

In cap. 6. & 7. 2. 2. q. 1. art. 10. verb. Concilium & verb. Papa.

Lib. 1. Art. 3. & 4. Papa habet suam primam tribunal potestatis / ordinis / & iurisdictionis.

Conciliatio duarum positionum præcedentium.

¶ Vnuerſale co-
cilium habet ſu-
preum tribu-
nal veritatis &
luminis.

¶ Differentia Pa-
pe & vniuerſa-
lis concilii.

¶ Pulchrum exem-
plū quoad hoc.

Gratianus.
Diſt. 20. c. De cre-
tales.

duſ ſuos, & ſtatus eccleſiaſticos diſtinctos habens, in
quo eſt ſupremum tribunal luminis quoad poteſtatem
ſeu authoritatem inueniendi, dicendiq; verum ad reli-
gionem pertinens fidei, aut morum. Addamus hiſ duo-
bus tertium, quod euidenter ſequitur ex illis, & dicamus.
Papa & conciliū habent ſe ſicut excedens & exceſſum
inuicem: monſtratur, quia Papa excedit in poteſtate iu-
riſdictionis: concilium autem excedit in authoritate lu-
minis: concilium ſua authoritate inuenit, quid creden-
dum, & quid faciendum eſt: Papa vero ſua poteſtate il-
luſ inuentum præcipit obſeruari. Exemplū eſt manife-
ſtu. n. a regno ſeculari ſumptū, in quo rex quidē habet
ſupremum tribunal poteſtatis, regiminiſq; ſenatus aut
habet ſupremū lumen, quo agēda, aut vitanda indicat
omnino ſine præiudicio regiæ poteſtatis. Vera dico, ali-
ter dicere nequeunt, qui in eccleſia dei ſtatū monar-
chicū in Petro, & in ſucceſſoribus Petri in Petro a Chri-
ſto Ieſu Benedicito inſtitutum ſaluare volunt: in quo ſu-
prema poteſtas reſidet apud vnum. Non ſum primus,
qui hanc diſtinctionem iuriſdictionis Pape, & luminis
concilij adduco: quia Gratianus longe ante nos eam do-
cuit, dū dixit, qualiter decretales epiſtolæ in aliquo ex-
cedant expoſitiones ſacras patrum, qualiterq; ab illis ex-
cedantur propter maiorem poteſtatem Papæ, & pro-
pter maiorem ſciētiam doctorum, dicens. Decretales
itaque epiſtolæ canonibus conciliorum pari iure exæ-
quantur. Nunc autem quaeritur de expoſitionibus ſa-
cræ ſcripturæ, an exequentur, an ſubiſciantur eis? quo
enim quiſque magis ratione nritur, eo maioris autho-
ritatis eius verba eſſe videntur. Plurimi autem tracta-
torum, ſicut pleniori gratia ſancti ſpiritus, ita ampli-

orifcientia alijs præcellentes, rationi magis adhæſiſſe probantur. Vnde nonnullorum pontificum conſtitutis, Auguſtini, Hieronymi, atque aliorum tractatorum dicta videntur eſſe præferenda. Sed aliud eſt cauſe terminum imponere, aliud ſcripturas ſacras diligenter exponere. In negocijs definiendis non ſolum eſt neceſſaria ſcientia, ſed etiam poteſtas: vnde Chriſtus dicturus Petro, Quodcunque ligaueris ſuper terram, erit ligatum & in coelis, &c. prius dedit ſibi clauſes regni coelorum. In altera dedit ei ſcientiam diſcernendi inter lepram & ſepram, in altera datus ſibi poteſtatem eiſcindi aliquos ab eccleſia, vel recipiendi. Cum ergo quælibet negocia ſinem accipiant, vel in abſolutione innocentium, vel in condemnatione delinquentium: abſolutio vero, vel condemnatio non ſcientiam tantum, ſed etiã poteſtatem præſidentium deſideret: apparet, quod diuinarum tractatores ſcripturarum & ſi ſcientia pōtificibus præemineant, tamen quia dignitatis eorum apicem nō ſunt adepti, in ſacrarum quidem ſcripturarum expoſitionibus eis præponuntur: in cauſis vero definiendis ſecundum poſt eos locum merentur. Hæc ille. Sunt etiã verba iſta ad propoſitum: quia cōcilium ſine Papa quid repræſentat, niſi corpus acephalū? aut quid eſt, niſi quædam congregatio patrum? Concilium autem cum Papa quid aliam poteſtatem iuriſdictionis immediate a deo tunc expectat, quum Papam includat, in quo huiusmodi poteſtas pleniffime eſt tanquam in vero principe monarchico eccleſiæ? Ecce ergo quomodo illas duas poſitiones conciliamus: & quid ex prima, & quid ex ſecunda cum authoribus earum accipimus, quātum modo occurrit, dicendum iſtam conciliationem Gloſæ

Doctores in expoſitione paſſores ſi præcepto ne excedunt ergo & excedunt: tū quia doctores illuminant: paſtores vero imperant.

* Tractatores diuinarum ſcripturarum in earum expoſitionibus pōtificibus præponuntur in cauſis vero definiendis pontifices eſſe præeminentes & principem locum tenent.

* De hoc ſupra. lib. 2. art. 4.

In c. Anastasius.
Dial. 1.

Decretorum, quæ cum sæpe teneat Papam esse supremum in ecclesia dei, etiam supra vniuersale concilium, dicit tamen Papam teneri requirere episcoporum concilium, vbi de fide agitur: & tunc quoad discretiuum iudicium concilium maius est Papa. Archiap. probat istam glosam, & dicit. Periculosum esset fidem nostram committere arbitrio vnius hominis.

CAP. V.

¶ Bernardus De
consideratione,
lib. 2.
¶ Descriptio op-
tima Papæ.

Chrysostomus.
Super Math. c.
16. & super acta
Apostolorum &
in lib. De sacer-
dotio.
Hieronymus,
24. q. 1. c. hæc ē
Edeas.

Aut Quæso, cui non erit gloria sic de Romano Pontifice sentire, Christi vicario generali, Petri successore, vniuersalis ecclesiæ rectore, omniumq; fidelium pastore in plenitudine potestatis? Cui Diuus Bernardus in Eugenio Papa dixit, Tu quises? Tu sacerdos magnus, Pontifex summus, Princeps episcoporum, Hæres apostolorum, Primatu Abel, Gubernatu Noe, Patriarchatu Abraham, Ordine Melchisedech, Dignitate Aarō, Authoritate Moses, Iudicatu Samuel, Potestate Petrus Vnctione Christus. Hæc Bernardus. De quo in Petro Chrysostomus ait: Petrus a filio super omne quod est filij potestatem accepit, non vt Moses in gente vna, sed in vniuerso orbe. De quo in Damaso Hieronymus dixit. Hæc est fides Papa beatissime, quam in catholica didicimus ecclesia, quamq; semper tenuimus: in qua si minus perite, aut parum caute forte aliquid positum est, emendari cupimus a te, qui Petri sedem, & fidem tenes. Si autem hæc nostra confessio apostolatus tui iudicio comprobatur, quicumque me culpæ voluerit, se imperitum, vel maleuolum, vel etiam non catholicum sed hæreticum comprobabit. Hæc ille. De quo etiam

Ambrosius in commentarijs circa illud Apostoli, vt sci-
as quemadmodum oporteat te in domo dei conuersari;
in eodem Damaso inquit. Vt cum totus mundus dei sit,
ecclesia tamen domus eius dicatur: cuius hodie rector
est Damasus. Hæc Ambrosius. Aut Quæso, cui non e-
rit gloria cum illis antiquissimis concilijs vniuersalibus
Niceno inquam omnium huiusmodi conciliorum citra
Apostolos primo, & cum multis alijs, quos supra memo-
rauimus pro Romano pontifice supra omnia concilia
sentire: quæ eidem in autoritate conuocandorum con-
ciliorum, & finiendarum quæstionum maiorum eccle-
siæ diuino iure victa detulerunt? A quo etiam concilia
omnia, quæ hæctenus fuerunt, confirmari petierunt, ro-
burque acceperunt: quod discurrendo per singula faci-
le est videre. Nanque patres Concilij Niceni primi, &
venerandissimi ad idem Siluestro Papæ sic scripserunt
dicentes. Beatissimo episcopo vrbis Romæ cum omni
reuerentia colendo Siluestro Osusepiscopus puintie
Hispaniæ, ciuitatis Cordubensis, & Macharius episcopus
ecclesiæ Cōstātinopolitane, & Victor, & Vincētius p̄sby-
teri ordinati ex directione vrbis Romæ, & cæteri coe-
piscopi trecetorum decem & octo in domino salutem.
Quoniam omnia corroborata de diuinis mysterijs ec-
clesiasticæ vtilitatis, quæ ad robur pertinent sanctæ ec-
clesiæ catholicæ & apostolicæ ad sedem tuam Roma-
nam explanata, & de græco in latinum redacta scribe-
re confitemur. Nunc itaque ad vestræ sedis argumen-
tum occurrimus roborari: infra. Quicquid statuimus
in Niceno cōcilio præcamur, vt vestri oris consortio ro-
boretur. Hæc illi: quibus Papa sic rescripsit. Syluester
episcopus catholicæ, & apostolicæ sedis præsul vrbis

Ambrosius
* In Timotheo

* Lib. 1. Art. 1. &
4.
Dist. 17. & 14. q.
1. per multa: &
Dist. 9. c. Bene.
& 1. q. 6. c. Leges

* Vniuersalia cō-
cilia quæ hæc
nunc fuerunt Papa
confirmari peti-
ere.
Præcatio Niceni
concilij.

* Responſio Pa-
pæ.

Aymarus refert
i lib.de ſynodis.

* Hoc ex geſſis
eiusdem ſynodi
habetur.

* Precatio ſyno-
di Calcedonenſis
ad Papam.

* Valentinus &
Martianus impe-
ratores idẽ om-
nino petunt a Pa-
pa pro confirma-
tione.

Romæ quicquid in Nicenaliſina conſtitutum ad ro-
bur ſanctæ matris eccleſiæ catholicæ & Apoſtolicæ a
ſanctis ſacerdotibus trecentis decem & octo, noſtro o-
re conſortes firmamus: omnes qui auſi fuerint diſſol-
uere diſſinitionem ſancti magni concilij, quod apud
Nicenam congregatum eſt ſub præſentia piſſimi, &
venerandi principis Conſtantini Auguſti, anathema-
tizamus & cætera. Quid clarius ad idem, aut manife-
ſtius, tam ex vniuerſali illo & venerando concilio Ni-
ceno primo petente, quàm ex Papa reſpondente pro
hac veritate haberi vnquam potuit? Ad idem eſt
etiam Ephelinum concilium, in quo beatus Cyrillus,
& Archadius epiſcopus ex Italia vice Celeſtini Papæ
præſuerunt: & ipſius venerandi concilij vniuerſalis
geſta Apoſtolica authoritate roborauerunt: vnde im-
perator Theodoſius iunior ad perfectionem diuinitus
ſtatutorum petijt Apoſtolice cathedræ apponi confir-
mationem, vt ſic tanquam a beato Petro facta venere-
mur. Patres concilij vniuerſalis Calcedonenſis ad idem
Papæ ſic ſcripſerunt. Nouimus quicquid rectitudinis
a filiis fit, ad patres recurrit, facientes hoc quaſi propri-
um ſibi: infra. Vt autem cognoſcatis, quia nihil donã
do cuiſlibet gratiam fecimus, aut per iniuſtitiam aduer-
ſando: ſed nutu gubernante diuino omnium geſto-
rum vim vobis inſinuamus ad probationẽ veſtrẽ ſyn-
ceritatis: & ad eorum quæ a nobis geſta ſunt firmita-
tem & cætera. Imperatores etiam Valẽtinus, & Mar-
tianus pro confirmatione eiusdem ſynodi precati ſunt
dicentes. Miramur per maxime ſynodum Celcedo-
nenſem, & literas venerabilium epiſcoporum, quæ ad
tuam de eo amicitiam miſſæ ſunt: per quas omnia, quæ

ipso facta sunt, nobis nunciarunt: nequaquam a tua sanctitate tales literæ missæ sunt, quæ videlicet in sanctissimis ecclesijs lectæ in notitiam omnium deuenirent: quod quorundam animabus, quæ prauam adhuc opinionem sectantur, ambiguitatem immisit: vtrum scilicet tua beatitudo, quæ in sancta synodo edita sunt, confirmauerit, & propter hæc tua reuerentia literas mittere dignetur, per quas in omnibus ecclesijs, & episcopis nota sint vniuersa, quæ in sancta synodo gesta sunt a tua beatitudine confirmata. Leo Papa pro confirmatione gestorum in sexta synodo vniuersali ad piissimum Constantinum ad hunc modum scripsit. Hanc ergo rectæ, atque Apostolicæ traditionis normam prædecessor meus Agapto Apostolicæ memoriæ Papa cum sua synodo prædicauit: hanc scriptis præcurrentibus in suæ suggestionis pagina vestre pietati per suos legatos misit, approbans, & confirmans testimonijs sanctorum, ac probabilium doctorum: quã sancta nunc magna synodus suscepit, & in omnibus nobiscum complexa est, vt pote beati Petri Apostolorum principis sinceram doctrinam in ea cognoscens: infra. Et quia diffinitionem rectæ fidei, vt dictum est, prædicauit: quam & Apostolica sedes beati Petri Apostoli, cuius licet impares ministerio fungimur, veneramur susceptis. Idcirco & nos, & per nostrum officium hæc veneranda sedes Apostolica concorditer, & vnanimiter quæ diffinita sunt ab ea consentit, & beati Petri auctoritate confirmat. Tarasius ecclesiæ Constantinopolitanæ præsul pro confirmatione septimæ synodi apud Nicenam celebratæ totum processum eiusdem Pape, vt mos erat, retulit: quatenus Romanus pon-

Confirmatio sextæ synodi.

Precatio septimæ synodi pro confirmatione.

tifex ipsum concilium sua autoritate firmaret. Et quid multa sigillatim refero? quando omnia, quæ hætenus celebrata sunt concilia rite & recte congregata ac ad finem vsque cum honore Dei, & Christiana pace deducta hoc idem semper obseruarunt? Sic oportere fieri nouit concilium Romæ habitum tempore Symmachi Papæ: sic etiam ab omnibus obseruandum fore suo catholico exemplo imperator Iustinianus docuit. Vltimo ad idem est, quod etiam concilia illa, scilicet Constantien. & Basilien. quæ pro autoritate conciliorum supra Papam posita sunt, ad primam positionem hanc eandem nostram veritatem manifestant. Namque concilium Constantien. cum plenarium esset, & ex omnibus obedientijs integratum, supplicasse legitur Martino Papæ quinto, vt decreta eiusdem concilij dignaretur sua auctoritate roborare, & confirmare. Conciliū quoque Basilien. ab Eugenio obtinere voluit, vt ipsius gesta approbaret, sed non obtinuit. Nunc quæso, si ista duo concilia Constantiense, & Basiliense se se habere potestatem a Deo immediate supra Papam credebant, vt dicebant: ad quid postea sua decreta Papæ autoritate confirmari volebant? Nam quàm nihil valeat minor potestas in superiorem, nec benedicendo, nec iurisdictionem exercendo: & iura docent, & naturalis ratio manifestat.

CAP. VI.

IAM nunc videamus, quibus autoritatibus, quibusue rationibus magistri illi nouelli Basilienses suam opinionem probarunt: qua dixerunt, vniuersale conciliū habere immediatā potestatem a Christo tantam, & tā plenam, vt ei omnis fidelis cuiuscunque status sit, aut

Dist. 96. c. Bene.

G. Desum. trin.
& fid. ca.

Dist. 11. c. Denique
& dist. 91. Preby
ter. ff. de offi.
procen. l. vlt.

Ponuntur ratio
nes quorundā
magistrorum Ba
siliensium quib⁹
probant consi
lium esse supra
papam.

præminentie, etiam si Papalis, obedire teneatur. Videamus inquam quibus locis id nitantur efficere, vt & illis quoad poterimus domino donante respondeamus. Argumentantur igitur ad illud. Primo ex illo veteris testamenti, Si difficile, & ambiguum apud te iudicium esse prospexeris inter sanguinem & sanguinem, causam & causam, lepram & non lepram, & iudicum intra portas tuas videris verba variari: surge ad locum quem elegerit dominus deus tuus, veniesque ad sacerdotes Leuitici generis, & ad iudicem, qui fuerit illo tempore, quæresque ab eis, qui indicabunt tibi iudicii veritatem, & facies quæcunque dixerint tibi, qui præfunt loco, quem elegerit dominus deus tuus, & docuerint te iuxta legem eius: sequerisque sententiam eorum, nec declinabis ad dexteram, neque ad sinistram: ex quo arguunt, quod generale concilium in loco, quem elegerit dominus, audiendum quoque sit tanquam diuinam auctoritatem habens immediate. Vnde & glo. circa illa verba textus dicit. Hoc quoque in ecclesia seruandum est. Secundo quia saluator noster dixit Apostolis in plurali, & quasi ecclesiam facientibus. Quæcunque ligaueritis super terram, erunt ligata & in coelo, &c. quibus verbis videtur eorum collegio immediatam potestatem tribuisse iurisdictionis: quam ob rem quum Apostolis succedant episcopi, ex quorum congregatione sit vniuersale concilium, videtur quod & illud immediatam potestatem habeat a deo. Tertio quia dicitur. Vbi fuerint duo, vel tres congregati in nomine meo, in medio eorum sum: quibus verbis videtur, quod a Christo præfente habeat concilium potestatem immediate, & non a Papa. Quarto quia Apostolis pluraliter, & quasi in communi, seu quasi communiter eorum dictum est. Accipite spiritum sanctum; quorum

*Deut. 17.
Primum argu-
mentum.

Secundum argu-
mentum.
*Math. 18.

Tertium argumen-
tum.
*Math. 18.

Quartum argu-
mentum.

Quintum argu-
mentum.
Decretum oſta-
nz ſynodi.

Sextum argumē-
tum.
Decreta concilii
oſi Cōſtantien.
& Baſilien.

* Septima ratio
quæ eſt ſuaſa
Achilles.
ſeptimum argu-
mentum.

remiſeritis peccata, remittuntur eis. &c. ex quo videtur,
q̃ & epiſcopi dum conciliū faciunt, quòd Apoſtolorū
collegiū repræſentat, immediatam poteſtatē accipiant
a Deo. Quinto quia octaua ſynodus, quaſi immediatā
poteſtatem haberet, nomine ſuo dānauit Fotiū, dicēs.
Hoc aut nolentem intelligere Fotium, vt bene ageret,
ſed inobedientem, & reſiſtentem huic vniuerſali ſyno-
do repulimus, & anathematizauimus, atq; a tota catho-
lica & apoſtolica eccleſia fecimus alienum per datam no-
bis poteſtatem in ſpiritu ſancto a primo, & magno pon-
tifice noſtro, & deo liberatore, & ſaluatore cunctorum.
Ex quo quū concilium dixiſſet ſeſe poteſtatem habere
a Chriſto, arguūt q̃ illa ſit immediata. Sexto argumen-
tantur ex determinatione concilij Cōſtantienſis: &
potuerunt ſimiliter argumentari ex cōcilio Baſilienſi:
ex quibus habetur expreſſe, quòd vniuerſale conciliū
habeat a deo imediate ſupremā poteſtatem, etiā ſupra
Papā. Septimo procedūt ab inconuenienti: quia ſi Papa
mortuo naturaliter, ſiue ciuilit̃er, aut legitima cauſa re-
nūciāte, vel a Barbaris capto ſine ſpe relaxationis, ſiue
a tyrānis in exilium relegato ſine ſpe liberationis, eccle-
ſia non haberet poteſtatem imediate a Chriſto ante
creationem Papæ: non videretur q̃ ſapientiſſimus le-
giſlator ſufficienter prouidiſſet eccleſiæ ſuę: quod vide-
tur absurdum: ergo ſequitur, q̃ neceſſarium ſit dicere,
q̃ vniuerſalis eccleſia habeat poteſtatem imediate a
Chriſto, cui omnes obedire teneantur,

CAP. VII.

* Ponuntur reſ-
ponſiones ad ar-
gumēta illorum
magiſtrorum.

Respondentes ad iſta omnia illorum magiſtrorum
argumēta per ſingula, dicimus. Ad primum. Nihil va-
let, tū quia illud iudiciale erat, vt conſtat: vnde vim per

didit, quia translato sacerdotio, necesse est, vt & legis trāslatio fiat, Paulo teste: tum quia siquicquam valeret, pro nobis faceret; quia illa sententia per sacerdotes Leuitici generis data in loco electo a deo, vim suā maiore, robur, atq; vigor ē inuitabilē habebat primū, & principaliter, prout a sūmo sacerdote erat, qui cū alijs quasi cum assessoribus, iudicabat: quod & verba ipsius textus sequentia manifestant, quibus dicitur, Qui autē superbierit, nolens obedire sacerdotis imperio, qui eo tēpore administrat domino Deo tuo: ex decreto iudicis morietur homo ille &c. Ecce q̄ inobediens sententia illi occidi iubetur, eo solum q̄ noluerit obedire sacerdotis, qui domino ministrabat, ip̄rio. Quid clarius? Optime iura ad istum sensum illum exponunt: indicantq; de Romano pontifice nunc fore intelligendum. Ad secundum. Nihil efficit, quia cum Apostoli tunc non conuenissent, vt quasi concilium aliquid determinarent, vt satis superq; constat: potestas tunc sibi data, nequaquā vt cōmunitati, sed vt talibus personis illis concessa est. Vnde & singuli seorsum existentes suas sententias ex hoc verbo ratas credebant: quod non esset, si dominus in illis verbis ipsis, non vt singulis, sed vt cōmunitati loquutus fuisset: quia potestas data cōmunitati, vt cōmunitas est, non extenditur ad singulos de cōmunitate seorsum intellectos, & vt singuli sunt. Patres in isto sē su illum locum interpreterati sunt etiam, Chrysostomus, Hieronymus, Abulensis, aliq; innumeri: quemadmodum & textus ipse sese interpretandum indicat. Ad tertium. Nihil habet: quia præsētia Christi in illis verbis promissa duobus, aut tribus in suo nomine ubicunque congregatis, non est, quoad potesta-

Textus ille Deus ter optime exponitur seu accipitur pro Papa.

* Extra qui sibi sint legitimi. c. Per venerabilē.

Ad secundum.
* Textus in Deuteronomio positus pro sacerdote Aaronico optime nunc accipitur p̄ sūmo sacerdote Christiano.

* In expositione literarū locis propriis.

Ad tertium.

tem iurisdictionis illis præstandam tunc immediate plena, & super omnes alios. Quia si sic, iam virtute illorum verborum, quicumque duo homines, & in quocunque loco, in foro, agro, domo quacunque, vel ecclesia in nomine Christi congregati illam talem, ac tantam potestatem haberent: quum indiscriminatim, & sine differentia locorum, aut personarum, Vbicunque fuerint duo vel tres congregati in nomine meo, in medio eorum sum. Sic autem intelligere, est absurdum, & religionis Christianæ destructiuum. Quid ergo? proculdubio illa præsentia domini, quibuscunque duobus, aut tribus in quocunque loco in suo nomine congregatis ad alium effectum est, hoc est, vel ad illuminandum, inclinandum, mouendum, sanctificandumque, sicut dicitur. Et nemo potest dicere dominus Iesus, nisi in spiritu sancto: vel ad aliquid huiusmodi, hoc est ad effectum impetrandi, quod petierint: & iste sensus est propriissimus, & optime continuatur sensui literæ præcedentis: dixerat enim dominus. Si duo ex vobis consenserint super terram, de omni re quamcunque petierint, fiet illis a patre meo, qui in cælis est: ecce loquitur de impetratione per orationem: & sequitur statim cum illa nota continuatiua, aut illatiua, enim, quasi ad confirmationem præcedentis assertionis. Vbi enim sunt duo, vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum. Quasi dixerit dominus. Si duo ex vobis consenserint super terram, scilicet remittendo sibi iniurias inuicem, de omni re quacunque petierint, fiet illis a patre meo, qui in cælis est: & dās rationem, quare pater non despiciet illos orantes, subdit. Vbi enim sunt duo, vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum, id est. Quia ego sum in medio duorum, aut

Math. 18.

Et fuit hæresis
Vvaldensis / qui
omnes viros sanctos
claves ecclesie
sue habere dice-
runt.

Math. 18.

Verus & proprius
sensus allegati
loci.

trium congregatorum in nomine meo, quales sunt, qui sibi consentiunt remittendo iniurias inuicem propter me, pater meus illos tales exaudiet propter me mediū in illis. Iste est verus, & proprius sensus illius loci, quem iura ipsa in multis locis tradunt, & catholici expositores hactenus obseruarunt. Ad quartū. Nihil valet: quia potestas remittendi peccata in illis verbis Apostolis cōcessa, non fuit data illis, prout erant collegium, seu cōmunitas: sed prout erant tales personæ, scilicet Apostoli Christi, principes ecclesiarum, & predicatores orbis, pro Christo legatione fungentes. Quæris, quomodo probatur hoc? Respondeo, multipliciter: tum quia Apostoli non conuenerunt tunc, vt quasi collegialiter aliquid agerent, aut acciperent, vt constat: sed quasi personæ amicæ, vniūsq; societatis tristes pro rebus præteritis, & timentes propter metum Iudæorum, non habentes fortassis, quo conuenientius, aut tutius conuenirent. Sic autem quod eis simul stantibus accidit tunc, non illis, vt cōmunitati: sed illis, vt talibus personis venit: tum quia Apostoli non semper mansuri erant simul, imo erant per orbem ituri: quemadmodum sibi ibidem ab eodem domino dictum fuit. Sicut misit me pater, ita ego mitto vos. Euntes autem, & per orbem dispersi illam potestatem remittendi peccata non perdiderunt: imo continuo habuerunt: sicut Paulus non in collegio erat, quando Corinthiū fornicatiū absoluens dixit. Ego si quod donavi, propter vos donavi in persona Christi. At si Apostoli tunc prout cōmunitas erant, & non prout singuli illam potestatem accepissent, vtrique prout singuli illam non habuissent: quod cogitare

* Diff. 20. c. De quibus & 2. q. 1. c. Audimus & c. Alienus. Ad Quartum.

* Hieron. circa illud. Amen dico vobis quæcumq; ligaueritis super terram erunt ligata & in cælis dicit. Hæc potestas tribuit apostolis. Nota quia non dicit collegio apostolorum sed apostolis vt illis singularim & vt singulis intel. ligatur data potestas.

si quis dicit
quæcumq; ligaueritis
in terra

* Ioannis 20.

nephas est, nedum dicere: tum etiam quia actus illius potestatis aliquando repugnat fieri a pluribus simul: velut remittere peccata confitenti priuate, & tantum in foro anime, qui non nisi ab audiente confessionem exerceri potest: quum debeat quilibet scire quod absoluit. Sic autem quum nequeat tota communitas simul priuatas, & sacramentales confessiones audire propter secretum in huiusmodi confessionibus necessarium, & repugnet sibi ob id actus ille talis potestatis, manifestum est, non communitati primo, vt per communitatem esset in personis, sed primo personis, vt per personas esset in communitate potestatem illam datam fuisse. Optime schola patrum haecenus docuit, posse quidem plures sacerdotes simul eandem hostiam consecrare: sed nequaquam simul vnā confessionem sacramentalem audire. Ad sextum. Nihil valet: quia illa determinatio concilij Constantiensis fuit habita tempore schismatis ab vna sola obedientia, scilicet ab obedientia Ioannis vigesimi tertij, quae nequaquam tunc temporis vniuersale concilium facere potuit. Monstratur quod a sola illa obedientia, eo quod habita fuit illa determinatio in sessione quinta, quae habita est anno domini. 1415. die. 5. Aprilis: & obedientia Gregorij duodecimi iuncta est illi die. 4. mensis Iulij eiusdem anni in sessione. 14. & obedientia Benedicti decimi tertij coepit iungi anno domini. 1416. die. 1. Octobris in sessione. 2. Quid clarius? At si dixerint aduersarij Martinum Papam Quintum in sessione vltima approbasse decreta illa, & synodum illam. Respondeo: approbavit quidem, confirmauitque non omnia, sed sola illa decreta, quae in materijs fidei de proposito tractatis habita fuerant, de quibus non fuit illa de-

Ad quartum.

Ad quintum respondetur post illam responsionem.

Ad sextum.

Quod fuerit habita illa determinatio concilij allegari.

terminatio: quia illa habita fuit in sessione. c. & disputa-
tio de fide coepit postea in sessione sexta. Imo constat
hoc etiā ex bulla approbationis, in qua idem Martinus
Papa bis oppositū declarauit, scilicet in illo articulo.
Papa habet supremam potestatem in ecclesia Dei: &
in illo. Petrus fuit caput Ecclesiae catholicae. Potest
etiā illa determinatio concilij intelligi de illa vni-
uersali synodo, quae rite, & recte habita est, Papam
etiā includens, aut eius assensum, & potestatem,
cuius determinationibus Papa stare tenetur: non sic
quod non possit: sed sic quod non debeat aliter face-
re: sed hoc aliud est. De concilio autem Basiliensi, il-
lo inquam, in quo cum Constantienſi determinatum
est, multi defectus dicuntur, scilicet quod non fuerit
vnanimiter conclusum, nec cum consensu praesiden-
tium legatorum Papae: qui talibus interesse recusa-
runt: nec expectatis oratoribus Castellae, & Angliae,
quos in via nouerant constitutos, nec auditi sunt viri
multi sapientes videntes hęc esse contra doctrinam
sanctorum, qui omnes reclamauerunt, & tandem con-
cilium exierunt, & interesse noluerunt. Optime ad
decreta illa conciliorum praefatorum, Constantienſis.
& Basiliensis responder Cardinalis de Turre Cre-
mata in summa de ecclesia. Ad quintum. Nihil va-
let propter multa: primum, quia non declarat, de qua
potestate loquatur, an scilicet de mediata, aut de im-
mediata: sed tantum fatetur se se potestatem habe-
re a Deo: quod vtrique verum est, quoquomodo ha-
beat mediate, vel immediate. Secundo, quia non ex-
plicat se habere illam potestatem super omnes, nec
super Papam: vnde magis intelligitur loqui in illo ho-

de concilio
Constantienſi
et Basiliensi
et de illis
et de illis

Et in concilio
Florentino post
ea celebranti,

Non debeat scilicet
et sine causa ra-
tionabili, alias
sic sicut fecit in
recentius in con-
cilio generali.
Extra de cons. &
affine. Non de-
bet. & Glo. ad
hoc. & qui sunt
quidam

lib. 1. c. 9. &
100.
Ad quintum,

et potest illa au-
thoritas concilij
varie intelligi.

* Vniuersale cō-
cilium authori-
tate Papæ factum
includit ipsum.

Ad Septimum.

* Proposum est ec-
clesiæ, in homi-
nibus necessariis.

* Causa difficilis.

* Causa non ad-
mittitur quia im-
possibile est morali-
ter.

mine, quem tunc damnabat, & in illo casu super quē
tunc pronunciabat, quā in aliquo alio. Tercio quia il-
lud concilium Papam, aut Papæ potestatem include-
bat, cuius autoritate fiebat: sic autem optime dicere
potuit, sese a Deo potestatem habere: & in isto sensu,
si dixisset illam super omnes, & immediate a Deo esse,
optime determinasset propter autoritatem ibi intelle-
ctam, quæ immediate, & super omnes est. Ad sep-
timum. Nihil efficit: quia non est opus in illis casibus,
& alijs similibus providere ecclesiæ per vniuersale con-
cilium: sed satis est providere illi per collegium domi-
norum Cardinalium, qui modus est facilior, & per il-
lum citius ecclesiæ provideri potest: vnde tanquam cō-
uenientior a sanctis patribus fuit institutus, & per mul-
ta sæcula hætenus observatus: sic responderetur commu-
niter, & bene. Sed ego facio istam rationem pro ad-
uersarijs fortiorem sic. Si sit casus huiusmodi, q̄ &
Cardinales quoque taliter deficient, vt nullatenus
illi valeant summum pontificem eligere, quod mor-
tem forte obierint, aut vero a tyrannis, quo minus id
facere possent, perpetuo impediti fuerint. Vel hoc mo-
do etiam casus admittatur, quod Papa interim dum vi-
tam agit, rescindat atque annulet omnia iura, quæ de
electione Romani pontificis instituta sunt, & non tra-
dat modum, quo Papa eligi possit, in posterum ab ali-
is observandum: nec ipse ecclesiam dei committat ali-
cui regendam: & sic diem suum claudat extremum.
Quid erit tunc faciendum? Respondeo, primum ca-
sus non est possibilis moraliter: ideo iniquaquam ad-
mittendus. Secundo, si admittatur, quia potestas alicui
pro se, & alijs suis successoribus concessa non potest ad-

aliquem venire, nisi de ordinatione eius, a quo data est, vel illius, qui eam recepit: quum monstratum sit, papatum a Deo Petro pro se, & suis successoribus concessum esse, casu illo admissio, non haberem pro inconuenienti dicere, imo videtur dicendum, q̃ Deus optimus maximusque foret tunc super eo consulendus exemplo Augustini, qui lib. 7. contra Donatistas inquit. Quando ignoratum fuerit, an baptismus sit alicui collatus mimice & ioculariter, vt veritas deprehendi possit, & quid ea in re sit agendum, iubet Deum supplici oratione consulere, & super ea remiraculum peti: verba autem Augustini sunt, sitotum ludicare, mimice, & ioculariter ageretur: vtrum probandus esset baptismus, qui sic daretur, diuinū iudicium per alicuius reuelationis miraculum oratione implorandū censerem: & ipse vtique benignus, pius, & misericors pater responsum daret: quia re esset grauissima, & ad statum totius ecclesiæ importantissima: & cui humanitus subueniri non posset. Tercio fortassis tunc ad clerū Romanū pertineret electio, signanter ad canonicos, & clericos alios sancti Ioannis Lateranensis, quia illius Papa est episcopus, vt vult Siluester in summa: & tunc tali casu nō intelligerentur reuocata priora: quia illud vergeret in detrimentum ecclesiæ, ad quod potestas ecclesiastica nō est data, sed in ædificationem. Quarto forte non esset multum dare propter istum casum, aut alios similes, conciliū vniuersale habere quidem ius in similibus eligendi Romanū pontificem: licet non habeat tanquam subiectum ecclesiasticam potestatem, nec authoritatiue: quia aliud est ius eligendi, aliud ius regendi: & hoc videtur magis dicendum.

Augustinus in epistola ad Honoratum.

Lib. 4. sent. d. 6. de cond. 4. c. 30. let.

Et Nicolaus de Lira in facilliori casu concedunt gratiam. i. inuocandam: & fortis mittenda esse. Super Ioan. 6. 10.

2. Corint. 10. & 11.

Cap. 8.

¶ Fundamenta do-
ctorum qui con-
cilio Constantiensi
interfuerunt.

¶ Math. 18.
Prima Argu.

¶ Secundū Arg.

Nunc autem vt omnia ad vltimum resoluamus, sicut prius cuncta a primo deduximus, videnda sunt illa portissima fundamenta, quibus non illi magistri Basilienses nouelli, sed alij, viri graues, qui concilio Cōstantien- si interfuerunt, & quorum suggestionē fortassis decre- tum illud positum fuit, quam posuerunt diffinitionem, fundarūt: vt & illis quoq; respondeamus. Primū igitur, & præcipuum fundamentum est ex illo verbo domini apud Mathæum Petro, & in Petro cuiusq; Christiano dicto, Si peccauerit in te frater tuus, vade, & corripe eū: vsq; ibi, Dic ecclesiæ: q̃ si ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus, & publicanus. Nanq; ex ista doctrina cō- munissima, ex communissimo præcepto charitatis orta videmur præcipi fratrem quemcunq; in nos peccantē corrigere: ac de eo, si emendari noluerit, ecclesiæ denun- ciare, apud quam ponitur vltimum tribunal: sic vt qui eam non audierit, sit nobis sicut ethnicus & publicanus: quamobrem & Papa etiam, quia frater noster est, quo- tidie nobiscum dicens, Pater noster, qui es in cœlis &c. corripendus est, si peccauerit: & tandem ecclesiæ denū- ciandus, si correctionem contempserit. Secundum fun- damentum: quia quum omnes communitates vniuersi- ius habeant, quo se a quolibet inuasore defendant, etiā a suis principibus, si eas vastent: videtur, q̃ ecclesia nō sit minus prouisa: imo q̃ ipsa sup̃ omnes alias res publi- castale ius habeat, quo se muniat, & putridū membrū abscindat, ne pereat totum corpus: quo etiam possit a- liud loco sui subrogare, more aliarum communitatū quæ seculares sunt, & sub minore prouisione cadunt. Tertium fundamentum: quia hoc idem videtur iam in

iure concessum; quia si concilium potest supra Papā in casu hæresis, quomodo non poterit similiter in alijs, quibus ecclesiā vastaret, aut illā suo malo exemplo scandalizaret? Confirmatur, quia tenetur sese ab scandalo purgare, ut quidam summi pōtiffices fecerunt: scilicet, Sixtus, Leo, & Symmachus; hoc aut fieri nequit, nisi eorū iudice aliquo, qui Papæ superior sit. Quartum fūdamētum: quia omne totū est maius sua parte: sic autē quum ecclesiā sit quoddam totū, cuius Papa est pars: videtur, q̄ absq; dubio ipsa maior sit ipso. Quintum fūdamētum: quia in sacris literis dicitur mater nostra, mater inquam omnium fidelium: dicitur etiam domina: dicitur etiam regina: dicitur sponsa. At ista omnia absq; dubio videntur velle apud ipsam esse supremam potestatem, & supremum tribunal, omnia omnium iudicans, illuminans, ac dirigens.

Tertium arg.

Dist. 40. c. si papa.

2. q. 7.

Quartū arg.

Quintum arg.

Ecclesiast. 1. 4.

Proverb. 1.

Galat. 4.

Treno. 1.

Psalm. 44.

Cant. 1. & 6. &

Apocal. 21.

CAP. IX.

Respondemus: Primum fundamentum ad propositum nihil valet pro aduersarij; timo contra illos militās omnino pro nobis facit, sententiam nostram cōfirmās. Monstratur hoc, quia illud verbum domini apud Matthæum, Dic ecclesiæ: non de ecclesia, quæ est congregatio fidelium: sed de prælato ecclesiæ in sensu proprio, & literalī, a quo tantum secundum Augustinū, & sanctos patres sumitur efficax argumentū, intelligitur. Quod aut illud dictum de prælatis ecclesiæ proprie intelligitur, constat primum: quia sic illud intellexerunt quotquot ante nos fuerunt. Nanque Chrysostomus antiquus, sanctus, & doctus sic exposuit dicens, Dic ecclesiæ: id est his, qui ecclesiæ præsunt.

Ad primū.

Math. 18.

* Quomodo intelligitur illud domini, Dic ecclesiæ, Math. 18.

Sic etiam exposuit Hugo cardinalis dicens, qd si est persona priuata, quæ corripit, sic intelligendum est. Dic ecclesiæ, id est coram prælato ecclesiæ: si vero prælatus corripit, sensus est. Dic ecclesiæ, id est, coram ecclesia, scilicet congregatione fidelium excommunicat: sic exponit Nicolaus Gorra, Albertus magnus, Nicolaus de Lira, & sanctus Thomas in pluribus locis, Iura etiam sic exponunt: namq; sic intellexit olim Innocentius tertius, in casu regum Francorum, & Anglorum: sic etiam & glossæ decreti. Et quid multa? Fore enim locum illum sic intelligendum communissimus usus fratrum corripientium hactenus obseruatus manifestat. Nam quis fidelium usq; in hodiernum diem fratrem in se peccantem, & correctum non se emendare volentem alicui, nisi prælato ecclesiæ indicauit? At consuetudo ista a scriptura edita usq; nunc obseruata multum facit, quia optime dicit Augustinus in libro de mendacio. Ex factis sanctorum colligemus, quid in scripturis sentire debeamus. Patres scholastici eodem modo senserunt, vnde & dixerunt verbum illud domini, Si peccauerit in te frater tuus, vade, & corripe eum, &c. ad omnem Christianum erga omnem Christianum esse præceptum. Verbum autem illud, Dic ecclesiæ non ad omnem Christianum erga omnem Christianum simpliciter: sed ad omnem Christianum erga omnem Christianum citra Papam fuisse dictum. Ratio illorum est, quia cum in illo loco, Dic ecclesiæ, per ecclesiam prælatus intelligatur, qui non habet superiorem, sicut Papa non habet in terris: non habet per consequens, cui de illo denunciatur. Sic dixerunt Albertus Magnus, sanctus Thomas, Petrus de Palud. & Herueus in 4. sententiarum, Vlticus in summa The

q. 4. sent. dist. 19.
2. 2. in de correctione
fraternitate
& super Math.
23. de iudiciis
fr. c. Nouit.
Glo. in c. Si peccauit. 2. q. 1.

Antiquissima consuetudo.

schola patrum.

Quino habet
prælatus super
iorem/non habet
cui de illo denuncietur.

Dist. 19. lib. 4. tra
ct. 2. c. 11. & 17.

ologis: sic quoque exposuerunt multi alij, inter quos maxime fuisse, Ioannes in summa confessorum, & Hostiensis. Fuisse quoque beatum Bernardum in hac sententia, ex dictis eius constat, quibus ad Innocentium Papā ait. Quis faciet mihi iustitiam de vobis? si haberem iudicē ad quem vostrahere possem, iam nunc ostenderem vobis, vt parturiens loquor, quid mihi eminet? Extat quidem tribunal Christi; sed absit, vt ad illud appellē vos. Hęc Bernardus. Iam quum dominus ibi loquatur generaliter de ecclesia in doctrina communi, qua de quolibet fratre in nos peccante, nec se emendare volente, ecclesię pro illo emendando denunciare teneamur: quis non videt, quod difficile sit, imo quod impossibile in hoc loco per ecclesiam communitatem fidelium per loca dispersam, aut cōmunitatem prelatorum in concilio congregatam intelligere? Nam aliquod horum quomodo adire potest quisvis Christianus vir, aut mulier, iuuenis, aut senex, quoties opus fuerit: qui omnes ad illud pręceptū de correctione fraterna tenentur? Nequaquā. Ad secundū. Nihil valet: quia saluator noster in hoc cū ecclesia optime disposuit, vt Romanus pontifex, qui est caput ecclesię militantis sensibile in terris, nulli nisi deo subderetur, qui est caput inuisibile vtriusque & militantis scilicet, & triumphantis. Neque enim fas erat Christi vicarium generalem alicui subdi, nisi soli Christo, cuius vicarius est cū plenitudine potestatis. Et isto modo quoque optime seruatur ordo diuine prouidentię, qui est, vt in ordinatis ad Deum inferiora regantur per superiora, & vltima reducantur ad prima per media. Ita ergo quum Romanus pontifex sit supremus in ordine ecclesię, quia caput illius; & isto modo sit medius inter

et magis in
lib. 3. tit. 9. §. 1.
Bernardus ad
Innocentium.

Bona probatio
p. Bernardus
ad Innocentium

Ad secundum.

Generalis Christi
si vicarius nulli
nisi Christo re-
gulariter aut iur-
dicialiter subditur.

¶ Per papam res-
ducitur populus
in Christum tan-
quam per vicariū
eius sibi imme-
diatū in potestas
te ecclesiastica.

Math. 16. 19. q. 1.
Nemo.

Sal. 1. 1. q. 1.
e. Aliorum.

¶ Defectus papæ
extra hanc
Dei iudicio re-
seruantur.

¶ Defectus papæ

populum, & deum; per illum debet regi populus, & per
illum reduci in deum; & non e contra. Vnde imo ista est
vna præminentia ecclesiæ, q̃ suum caput, quandiu ca-
put est, non nisi deum habeat superiorem iudicem, cu-
ius solius iudicio eius delicta referuentur; & ad cuius so-
lius tribunal punienda deferantur. In hoc etiā Papa ha-
bet conditionem veri capitis, quod quantumcunq; do-
leat, infirmetur, aut corrumpatur in corpore; nequaquā
abscinditur, sed cum patientia sustinetur. Neq; timere
potest, q̃ ipsi soli sustineatur, totum corpus ecclesiæ infe-
cturus sit; quia firma stat domini sententia, qua pro ec-
clesiā dixit. Porro inferi non præualebūt aduersus eam.
Optime ad idem dixit Innocentius. Nemo iudicabit
primam sedem iustitiam temperare desiderātem; neq;
enim ab Augusto, neq; ab omni clero, neq; a regibus,
neq; a populo iudex iudicabitur. Optime quoq; & Sym-
machus dicens. Aliorum hominum causas Deus volu-
it per homines terminari; sed sedis istius præfulem suo
sine quæstione reservauit arbitrio. Voluit Petri Apосто-
li successores cœlo tantum debere innocentiam, & sub-
tilissimi discussoris indagini inuiolatam habere consci-
entiam. Nolite existimare eas animas inquisitionis non
habere formidinem, quas deus præ ceteris suo reserva-
uit examini &c. Hec Symmachus. Ad idē est quod pau-
lo ante diximus ex Bernardo ad Innocentium. Quid
clarius? Cæterum si Papa male viueret, hominibus in-
iurias faceret, aut ecclesiam vastaret; salua fide posset
quidem cōcilium ei resistere; sed nequaquam eum iuri-
dice punire. Neque enim est ignotum, quantum sit ali-
ud alicui inuasori resistere, quod omnibus conceditur
naturalī iure, & aliud inuasorem iuridice punire, quod

solis iudicibus, & superioribus datur. Ad tertium. Nihil valet, quia aliud est peccare in fidem, aliud peccare in mores: quia per hæresim & fides perditur: qua perdit homo a fundamento ecclesiæ euellitur, & extra ecclesiam ponitur: officia ecclesiastica perdit, & totaliter deponendus venit. Nā quomodo ecclesiæ caput erit, quod per infidelitatem, hæresim, aut apostasiam non est membrum ecclesiæ, quæ per fidem vnitur, & per charitatem viuificatur? Sic ergo p casu hæresis Papa iudicatur a cōcilio, ac punitur minor omnibus fidelibus effectus: pro alijs autem criminibus nequaquam, vt monstrauiamus: quia cum alijs fides manet in illo, & ipse cum fide manet in ecclesia, caput, & rector illius, dei iudicio pro huiusmodi reseruatus. Ceterum Romani pontifices, qui sese ab infamijs sibi impositis coram aliquibus purgant, propter scandalum vitandum, propterq; humilitatem seruādam, se illis sua spōte quodammodo subdiderūt, sed non tanquam iudicibus ordinarijs: quod & iura ipsa de Leone Papa, Sixto Papa, & Damaso Papa etiam specialiter docent. Vnde secundum quosdam, q; Papa sic voluntarie se subdiderit, opus supererogationis fuit, quod non infert necessitatem: sed melius videtur, quod fuerit voluntarium istos, vel illos eligere ad se purgandum: sed quod fuerit necessariū sese purgare isto, vel illo modo coram istis, vel coram illis electis: aut eligendum propter scandalum vitandum, quod omnes vitare tenemur. Ad quartum. Nihil valet: quia maxima illa intelligitur de toto integrali, aut de toto numerali in quantitate: & non intelligitur de toto potenciali. Quidam declarant hæc in exemplo sic: quia magister sententiarum comparandopartes imaginis adinuicem,

Ad tertium.

* 2. q. 1. c. Q. d.
autem. c. Acha-
tius, c. Audiamus
c. Omnis qui, &
c. Didicimus.

Dist. 40. c. Si pa-

pa-
pae
pae
pae

* 2. q. 7. c. Audi-
tō. Et. c. Omnib.
2. q. 1. c. Mādasit.

* 2. q. 7. c. Nos si.
Alex. de Alex. sic
habuit & Torre
Cremata in soma-
lib. 2. c. 104. ad ob-
iectionem.

Ad quartum.

q. 1. c. 1. c. 1. c. 1.
c. 1. c. 1. c. 1. c. 1.
c. 1. c. 1. c. 1. c. 1.
c. 1. c. 1. c. 1. c. 1.

Lib. 1. dist. 1.

*Responsio com-
munis & bona.*

*Responsio par-
ticularis qualita-
tem sed ponitur
clarius.*

*Sicut oculus
in corpore natus
est deputatur ad
videndum & cas-
put ad insuendū;
in quo vigent se-
sus ita in eccle-
sia Papa.*

Ad quintum.

*ecclesia multa
potest, sed per
membra distin-
cta; sicut corpus
naturale multa
potest per alias
& alias partes.*

& vnam illarum ad omnes alias, dicit. AEqualia sunt nō solum singula singulis: sed etiam singula omnibus. Fit argumentum contra magistrum, q̄ non possit illud esse: quia omne totum est maius sua parte. Respondēt patres & bene, q̄ dictū magistri verum sit; & q̄ maxi- ma illa, qua contra ipsum arguitur, intelligitur de toto integrali, aut numerali in quantitate; & non de toto po- tentiali. Ego vero declaro illud idem in exemplo magis familiari sic. Totus homo habet potentiā ad videndū: & similiter oculus, qui est pars hominis habet potenti- am ad videndum: homo est quoddam totum, cuius ocu- lus est pars, & tamen non est maior potentia ad viden- dum in toto homine, quā sit potentia ad videndum in solo oculo eius. At in proposito sic est: quia tota ecclesia, quasi totus homo vnus potest exercere plenissime a- ctus iurisdictionis per Papam quasi per membrum su- um principale ad id deputatum, sicut oculus deputatur ad videndum: in quo tota est potestas iurisdictionis; & sic non est maior potestas totius ecclesiæ ad hoc, quā sit potestas solius Papæ. Quemadmodum ad videndū non est maior potestas hominis, quā potestas solius oculi: quum tamē homo sit totū, & oculus sit pars eius. Quid clarius? Ad quintum. Nihil valet. Verum est enim q̄ in sacris literis ecclesia dicitur mater nostra, omniū sci- licet fidelium, dicitur domina, dicitur regina, diciturq; sponsa: vnde tanquam mater, domina, regina, & spōsa potest quidem illuminare, docere, dirigere, regere, gu- bernare, & imperare. Sed hæc omnia potest per sua di- stincta membra, tanquam per distinctas potentias: sicut prophetat per istos, interpretatur sermones per il- los, operatur miracula per alios, loquitur linguis per ali-

os, & similia. Sic ergo quia omnes nos vnum corpus sumus in Christo, & ecclesia ipsa ex omnibus nobis constans vñ corpus mysticum est, cuius Christus caput est, habens quidē distincta mēbra distincta officia habentia, quorum alterū non potest dicere alteri, nō sum tibi necessarium, & quorum omnīū ministerio tanquā potentiarum distinctarum potest quicquid potest: manifestum est, ipsam nihil magis posse per se totam, q̄ possit per suas partes: sicut nec totus homo potest magis videre per se, quā possit per suū oculum: nec magis ambulare, quā per suos pedes: nec magis audire, q̄ per suas aures. &c. Audacter, sed vere dico. Hæc est Apostoli doctrina verissima, certissima, manifestissimaque, quam in varijs locis posuit, in quibus de ecclesia, & gradibus eius, membris suis, & officijs distinctissimis eorum multa admodum docuit.

CAP. X.

Surgamus ergo nunc constantissime cū Paulo Christi Apostolo, & cum illo toti ecclesię dicamus. Vos estis corpus Christi, & mēbra de mēbro. Et quosdā quidem posuit deus in ecclesia primū Apostolos, secundo pphetas, tertio doctores, deinde virtutes, exinde gratias curationum, opitulationes, gubernationes, genera linguarum, interpretationes sermonum. Nunquid omnes apostoli? nunquid omnes prophete? nunquid omnes doctores? nunquid omnes virtutes? nunquid omnes gratias habent curationum? nunquid omnes linguis loquuntur? nunquid omnes interpretantur? Hæc Paulus. Quid ap̄lus? Quod si quispiā pteruis his manifestis verbis Apostoli non acquiescit, ipsum audiat paulo ante dicentē: Vnicuique autē dat manifestatio spiritus ad vtilitatē.

1. Corint. 12.
Ephel. 4.

1. Corint. 12.

1. Corint. 12.
Ephel. 4.
1. Corint. 12.
Ephel. 4.

Paulus manifeste docet hic has gratias & dona deus gradus ecclesiasticos / etiam apostolatus / prophetiam / doctorem / & omne palladium dari primo paribus ecclesie / ut per partes sint in toto / non e contrariis / quia si ista prima darentur toti / ut per totum essent in partes / iam omnes partes haberent eum / ista hinc / qd Paulus Innegat. Nunc quid omnes partes solit in quid omnes prophetie &c.

Qui hac doctrina & manifesto exemplo non mouetur / nescio quo alio moueri possit.

Alij quidem per spiritum datur sermo sapientie, alij autem sermo scientie secundum eundem spiritum, alij fides in eodem spiritu, alij gratia sanctorum in vno spiritu, alij operatio virtutum, alij prophetia, alij discretio spirituum, alij genera linguarum, alij interpretatio sermonum. Hec autem omnia operatur vnus, atque idem spiritus diuidens singulis prout vult. Sicut enim corpus vnum est, & membra habet multa; omnia autem membra corporis cum sint multa, vnum tamen corpus sunt. Ita & Christus. Etenim in vno spiritu omnes nos in vno corpus baptizati sumus, siue Iudaei, siue gentiles, siue serui, siue liberi: & omnes in vno spiritu potati sumus. Nam & corpus non est vnum membrum, sed multa. Si dixerit pes, quoniam non sum manus, non sum de corpore: non ideo non est de corpore? Et si dixerit auris, quoniam non sum oculus, non sum de corpore: non ideo non est de corpore? Si totum corpus oculus, ubi auditus? Si totum auditus, ubi odoratus? Nunc autem posuit deus membra vnumquodque eorum in corpore, sicut voluit. Quod si esset omnia vnum membrum, ubi corpus? Nunc autem multa quidem membra, vnum autem corpus. Non potest oculus dicere manui, opera tua non indigeo: aut iterum caput pedibus, non estis mihi necessarij: sed multo magis quae videntur membra corporis in firmiora esse, necessaria sunt: & quae putamus ignobiliora membra esse corporis, his honorem abundantiorum circundamus: & quae inhonesta sunt nostra, abundantiorum honestatem habent. Honestam autem nostram nullius egent, sed deus temperauit corpus, ei cui de erat abundantiorum tribuendo honorem, ut non sit schisma in corpore: sed in id ipsum proinvicem sollicita sint

membra. Et si quid patitur vnum membrum, compatiuntur omnia membra: siue gloriatur vnum membrum, congaudent omnia membra. Vos autem estis corpus Christi, & membra de membro. Et quosdam quidem posuit deus in ecclesia primum Apostolos, secundo prophetas, tertio doctores, deinde virtutes, exinde gratias curationum, opitulationes, gubernationes, genera linguarum, interpretationes sermonum. Nunquid omnes Apostoli? nunquid omnes prophetæ? nunquid omnes doctores? nunquid omnes virtutes? nunquid omnes gratiam habent curationum? nunquid omnes linguis loquuntur? nunquid omnes interpretantur? Hæc Paulus: quibus satis superque docet, omnem gloriam totius ecclesie, potentiam etiam, lumen, & imperium per sua membra, quasi per suas distinctas potentias in ea esse: vnde istis linguis loquitur, illis prophetat, alijs interpretatur sermones, alijs quoque illuminat, & alijs imperat. Quamobrem sicut non potest fieri sic argumentum. Ecclesia tota est quoddam totum: propheta est sua pars: Ecclesia est mater, domina, ac regina prophetarum, & sponsa dei: ergo ecclesia magis prophetabit, quam propheta aliquis. Ita non potest sic fieri argumentum. Ecclesia est totum, & Papa est pars: & Ecclesia est mater omnium fidelium, domina, & regina: ergo illa maiorem potestatem iurisdictionis habet, quam Papa: quia ecclesia prophetat, per prophetas, illuminat per doctores, & imperat per prælatos: quare non est maior potestas in illa, quam in illis, sicut nec maior prophetia est in illa, quam in prophetis. Ac ob id non est maior potestas in tota ecclesia, stante lege data (de potestate ecclesiastica & ordinaria intelligendo) quam sit in eius superiori prælato, qui nunc est Papa. Hæc est

Hæc intelligatur excepta illa authoritate de terminandi verum quam supra diximus ecclesia habere immediate a deo sibi particulari et alii sentit prout ecclesia est.

doctrina vera, catholica, & Apostolica: hanc
nos totis viribus confitemur. In
Nomine Patris, & Filij,
& Spiritus Sancti.

Amen,

*Laus Deo Omnipotenti, & Virgini Glo-
riosæ Mariæ Verc Matri Eius.*

EXCVSSVM EST

*Conimbricæ in Aedibus Ioannis
Barrerij, & Ioannis Aluari.*

Anno. M. D. L.

III. No. Ianuar.

Index aperit argumēta

ſingulorum capitum, quæ libris ſingulis, & articulis continentur, atque adeo pio lectori ob oculos ponit capita omnium rerum, quæ ſparſim toto volumine digeruntur.

RIMVS liber probat nō eſſe ſolam ſcripturam petendā iudicem credendorum: confutatq; quindecim Lutheri argumenta, quibus affirmatiuā partem adſtruit.

Contenta in primo articulo ſecondi lib.

Primum caput articuli primi docet quæ, & quanta ſit veri miraculi authoritas ad probationem eorū, quæ quis in noſtra fide controuerſerit.

Secundum caput articuli primi duas opiniones recenset: vnā aſſerentiū vera miracula ſcientiā cauſare, aliā dicentium aſſenſum tantum obſcurum gignere.

Tertium caput falſa miracula a dæmone poſſe fieri oſtendit: & qua arte cognoſci poſſint, ne illis tanquam veris aſſentiamur, aperit.

Quartum caput eiꝰdē articuli docet miracula vera a ſolo Deo fieri poſſe authoritatis imperio: poſſe q; potentiam eā ædendi creaturis communicari: vtrū tamen per virtutem inhaerentem, aut per virtutem aſſiſtentem, non definit.

Quintum caput excutit, cui dono miraculorū operatio tribuatur, an virtuti fidei, an dono fidei, & fidem virtutem theologicā diſtinguit a fide dono, quæ inter gratias gratis datas a Paulo numeratur: concludit q; ea re ipſa differre, non ſolum ratione.

vj. cap. Oſtendit, ſi miracula non habuiſſent authori-

tatem diuinā ad probanda ea credibilia, quæ nobis
in scripturis proponuntur, immerito dānationē in-
curri, Deū erga nos nulla vsum fuisse clementia: &
Christianā fidem nullā habiturā fuisse firmitatē.
vij. cap. docet, si miracula fidem non probant, non pos-
se nobis id aliud sensibile persuadere; atque adeo ma-
iorem esse certitudinem fidei, quā sensus.

Contenta in articulo secundo libri secundi.

PRIMUM caput asserit scripturam sacram diuinam
habere authoritatem, eamq; cum certissima sit, non a-
liunde certitudinis efficaciam habere, nisi quia spiritu
sancto sit authore ædita.

ij. cap. Aperit quæ sit illa assistentia particularis spūs
scti, ob quā scripturæ veteris, & noui testamenti sa-
cræ dicuntur, & diuinā authoritatē habere cēsentur.

iiij. cap. Docet Apostolos particulari Dei assistētia mo-
tos ad scribendum, non solum quæ per reuelationē
acceperūt, sed quæ per sensus experti sunt; idq; scri-
pturæ sacræ authoritatem indere.

iiij. cap. Asserit nullam scripturam noui testamenti po-
tuisse esse sacram, nisi quā Apostoli ædiderunt, vel
ab alijs æditam sacram approbarunt.

v. c. Carpitur Gratianus, q̄ inter canonicas scripturas
epistolas decretales recenset, doceturq; quæ scri-
pturæ sint sacræ & canonicæ.

vj. c. Docetur diuinas scripturas omnes habere infalli-
bilem certitudinem.

vij. cap. Admonet contingentia, quæ in diuinis scriptu-
ris reuelantur, certiora esse necessarijs per naturam;
Deumq; agere per intellectum, & voluntatem.

ix. c. Docet in quo cōsistat scripturæ claritas, seu obscu-
ritas, & respectu quorum sit.

x.c. Notat principia bene beateq; viuendi, Deū supra omnia diligendum, æternū esse, incommutabilem, lumine naturali posse deprehendi.

xij.c. Indicat q̄ de resurrectione, sacramētis, incarnatione tradunt in scripturis, obscura nobis, eētñ certissima.

xij.c. Proponit scripturā nōnullas cōtinere enūciatiōes quoad sensū quē intēdūt, nobis viatoribus obscuras, quas p̄ fidē credimus; non tñ corū sensum plane assequimur: indicatq; originē obscuritatis scripturarū.

xiiij.c. Docet dei eē donū intellectū scripturarū asseq; nō ex diuturno scripturarū studio & lectione cōparari.

xv.c. Erudit nos, Deum auxiliū subtrahere malis, non immittendo aliquid positum mentibus eorū: illudq; esse, quod scripturæ frequenter admonent, Deum permittere malos ire in desideria cordis.

Contenta in articulo tertio libri secundi.

i.c. Docet scripturam sacram diuinam authoritatem habere, eamq; certissimam esse, sua sola assertione probantem quod affirmat.

ii.c. Docet ecclesiā, etsi multiplex sit, si membra, & officia, gradusq; spectes, vna est & indiuidua, si vnā fidein, vnum baptisma spectes.

iii.c. Probat ecclesiā Dei per vniuersum orbem diffusā vnā esse, ab vno capite Christo vero deo & hoīe.

iiii.c. Probat solum Petrum caput fuisse nascentis ecclesie, eiq; soli commissam vniuersalis ecclesie curam, a Deoq; immediate inditam.

v.c. Assertit vnanimi sētētia patrū sēper fuisse receptū, Petro soli concessum fuisse ecclesie primum.

vi.c. Assertit ecclesie vnitatē per respectū ad vnū caput sēlibile vsq; ad sæculi cōsummatōē duraturā.

vii.c. assertit primum ecclesie concessum Petro & successoribus in ipso Petro.

viii.c. Docet Romanū pontificē posse cathedram Petri
Romæ residentē quo libuerit transferre.

ix.c. Ostendit nō posse pōtificē sūmū errare in his quæ
ad fidē, & mores vniuersalis ecclesiæ spectāt.

x.cap. Instruit nos posse Papam dispensare in ordina-
tionibus apostolorū purē humanis, easq; mutare cau-
sa rationabili interueniente.

xj.cap. Tradit duo esse ecclesiæ capita subordinata al-
terum Christum qui non est ecclesiæ membrum, al-
terū Petrū, qui simul mēbrū & caput est, à primorū
ecclesiā habere influxum illuminationis nō a secūdo.

xij.cap. Docet membra ecclesiæ sensibilis esse non solū
predestinatos, sed reprobatos homines.

xiiij.c. Admonet mēbra ecclesiæ sensibilis nō sola grā
vniri, sed sacramentorum vnione & fidei eiusdē con-
fessione.

xv.c. Docet quomodo ecclesia sine ruga & macula esse
possit, cum tamen in ea mali sint, & boni.

Articulus. iiii. lib. ii.

i.c. Ostendit vniuersale concilium rite congregatum
diuinā habere authoritatē in diffiniēdis rebus fidei.

ij.c. Probat sanctorū testimonijs esse in vniuersali con-
cilio authoritatem diuinam.

iiij.c. Taxat eorū sententiā, qui asserunt non esse maio-
rē concilij authoritatē, quā singulorū illi assistētū.
Et temere assertum esse in concilio, potestatem, non
à deo immediate, sed tantū humano iure, hoc est vo-
luntate prælatorū conuenientiū comparatā.

iiij.c. Docet cōciliū nō habere imēdiate potestatem dif-
finiendi à republica.

v.c. Ostendit authoritatem concilij prout est potestas
ecclesiastica imēdiate per patres in concilium, & per

deū in patres deriuari.

vi.c. Afferit authoritatē concilij œcumenici in diffiniēdis fidei veritatibus etiā illis quæ mores concernūt, imediate esse a spū sctō assistere, pulsate illumināte.

vij.c. Contendit conciliū vniuersale nō posse errare in his quæ sunt fidei, etsi possint particularia, contra asserentes posse in errorē labi diffiniēdo ea q̄ spectant ad fidē & mores, trāscūter, sed nō pmanēter.

ix.c. Querit vtra sit verior patrū sententia, cū nulla à concilio & ecclesia reprehendatur, cōcluditq; vtrāq; esse in aliquo sensu veram.

x.c. Docet solum papam cogere posse cōcilium ratione sui primatus.

xi.c. Admonet cōcilium quod celebratur a papa cū Cardinalibus diuinam authoritatē habere seruatis his, quæ ad conciliū vniuersale requiri dixit.

xij.c. Querit quare semp sub veteri lege dubia & cōtrouersa recto iudicio à sacerdote legis aperiebātur, & solum de ambiguis & controuersis quærebatur, & qui eius finitioni non stabat capitis plectebatur.

xij.c. Probat pontificem non posse labi in hæresim decidendo ea, quæ sunt fidei.

xiiij.c. Docet rationem quamobrē deus sub lege per prophetas, & sacerdotes veritatē rerū occultarū apertissime reuelabat: nunc autem suam ecclesiam occultissimo, & inuisibili modo de veritatibus fidei instruat.

Antiento quinto secundi lib. sequentia continentur.

i.c. Ostendit vniuersalē ecclesiæ consuetudinē diuinā authoritatē habere, & a nemine posse falsitatis argui.

ij.c. Docet consuetudines, quæ à primitiua ecclesia ad nos dimanarunt, ex aplorū esse traditione.

iiij. & iiij. Docet vniuersalē consuetudinē etiā authorita

tē habere ab ecclesia vniuersali, quæ sicut nō potest
errare ī finitionibus, ita neq; in cōsuetudinibus tole-
rādis; aliās portæ inferi aduersus eā p̄ualere possent.
v.c. Hēr q̄ tāta ē vis cōsuetudinis & robur, vt valeat nō
solū positiuā legē abolere, sed naturalē distinguere.

Articulo. vi. eiusdem lib. ij. continentur sequentia.

i.c. Docet conformē patrū s̄niam diuinā auctoritatē
hēre cōtra quā nulli licet determinare in rebus fidei.

ii. & iij.c. Docent patrū pietatem & religionē plurimū
conducere, vt eorū dicta veneremur,

iiij.c. Ostendit miracula quæ ad inuocationem patrum
sunt ædita confirmare standū esse conformi illorū
sententiæ in rebus morum & fidei.

v. & vj.c. Admonēt, q̄ si fabricaturis templū datus est
spūs quo nō possent ī arte errare: quare nō dicemus
datū etiā patribus ad exponēdas sacras scripturas?

vij.c. Et si conformis sentētia patrū diuinā auctoritatē
habet, non tamen illa in qua sunt diuisi, sed cōmu-
niori astādū est, et q̄ magis sit moribus cōfirmata.

viii. ix. & x.c. Probat auctoritatem patrum in magno
precio fuisse: ideo non audiendum Lutherum, qui
solam scripturam iudicem petendam dicit.

xj.c. Cōcludit multa esse in Christiana religione prin-
cipia materialia ex vno fonte diuinæ veritatis aucto-
ritatem habentia, quæ nō æqualiter probant, sed mi-
raculum sub pœna perfidiæ, & incredulitatis in-
excusabilis: scriptura, ecclesia conciliū, sub pœna he-
resis: conformis patrum sentētia sub pœna scandali,
& temeritatis grauissimæ.

Lib. iij. artic. vico,

Docet errare eos qui solam scripturā asserunt iudi-
cēm, qua sola possit diffiniri quicquid erit in nostra

religione controuersum, sed ad ecclesiā recurrendū
esse, eamq; audiendā iudicem, non q̄ verior aut cer-
tior sit, sed q̄ clarior & manifestior in sēsu, in quo sit.

Libro. iij. disputatione prima continentur sequentia.

i. cap. Docet miraculū verum & scripturam sacram in
gradu eminēti auctoritatem habere, sic vt nō liceat
propter maiore aut minore auctoritatē huius vel il-
lius magis vel minus alicui assentiri.

ij. c. Docet signa mendacia veris miraculis similia posse
arte dæmonis fieri.

ijj. c. An fuerit verus Samuel qui ad inuocationē phy-
tonissæ apparuit Sauli.

Secunda disputatione hæc continentur.

i. c. Refertur opinio Abulensis docentis maiorem esse
auctoritatem ecclesiæ quàm scripturæ.

ij. c. refert opinio Abulensis asserentis ecclesiæ potesta-
tem duplicem esse antiquā & modernā, antiquam
quæ a principio sacrā scripturā condidit, libros cano-
nicos enumerauit, modernā quæ conditos libros cō-
feruat, intelligit & defendit.

ijj. c. Refert opinionē Driedonis dicētem ecclesiā pri-
mitiuam, vel istā modernam, vt illi continuatur pa-
ris esse auctoritatis cum sacra scriptura; intelligēdo
vero ecclesiam modernam absque cohæretia in mo-
ribus & fide ad illā veterē minoris esse auctoritatis,
quam sacram scripturam.

vi. c. Improbatur positionem Driedonis.

vj. c. Docet primitiuā ecclesiam in Apostolis qui tunc
erant membra, plenissime diuinam auctoritatem
habuisse.

vij. c. Docet modernā ecclīā eādē auctoritatē habere,

vij. cap. Docet æqualem esse auctoritatē ecclesiæ nō.

stræ ad verum dicendum, cum scriptura sacra: sicut
fuit primitiue ecclie respectu veritatis scripturarũ.
ix. cap. Concludit parem nostræ & primitiue ecclie
authoritatẽ in determinatione eorũ, quæ sunt fidei.
x. cap. Ostendit ecclesiam ab Adam vsq; ad nos pro-
pagatam semper ad Christum pertinuisse.
xi. cap. Ponit opiniones asserentes parem autoritatẽ
concilij, & vniuersalis ecclie.

In tertia disputatione contenta.

ij. cap. Afferit sub correctione ecclie maiorem esse
authoritatem ecclie per orbem dispersæ, quã con-
cilij vniuersalis, ad determinandas veritates de fide
tenendas: abundantio rem gratiam habere, quã vni-
uersale concilium.

In quarta disputatione contenta.

i. cap. Ponit positionem dicentium concilium esse su-
pra Papam simpliciter & absolute.
ij. cap. Recenset oppositam opinionem & fundamẽta.
iij. cap. Recenset authores illarum opinionum.
iiij. cap. Dicit Papam excedere in potestate iurisdic-
tionis concilium: concilium vero excedere Papam in
authoritate luminis.
v. cap. Docet gloriosum esse sic de Romano pontifice
sentire, & supra concilium constituere, cum pastor
sit, & ecclie rector.
vi. cap. Adducit fundamenta alterius partis.
vij. cap. Respondet argumentis in concilio Basilien-
sibus pro parte contraria.
viii. ix. c. Respondet aliorum fundamentis pro ea parte
adductis.
x. c. Cum illa opinione totum opus concludit.

FINIS.